

1962

HLASATEL KALENDÁŘ

1962 — Ročník 65. — Cena 75c — Poštou \$1.00

KALENDÁŘ HLASATEL

NA OBYČEJNÝ ROK

1962.

ROČNÍK 65.

Tiskem a nákladem časopisu

DENNÍ HLASATEL,

1545 W. 18th STREET,

CHICAGO 8, ILLINOIS

SVÁTKY STÁLÉ A POHYBLIVÉ V ROCE 1961

Nový Rok	1. ledna
Svatých Tří Králů	6. ledna
Neděle Devítník	18. února
Neděle 1. po Devítníku	25. února
Neděle 2. po Devítníku	4. března
Popeleční středa	7. března
Květná Neděle	15. dubna
Zelený Čtvrtek	19. dubna
Velký Pátek	20. dubna
Bílá Sobota	21. dubna
Hod Boží Velikonoční	22. dubna
Nanebevstoupení Páně	31. května
Hod Boží Svatodušní	10. června
Svatá Trojice	17. června
Božího Těla	21. června
Hod Boží Vánoční	25. prosince

SVÁTKY AMERICKÉ

Narození Lincolnova	12. února
Narození Washingtonova	22. února
Den Matek	13. května
Den Zdobení Hrobů	30. května
Den Americké Vlajky	14. června
Den Otců	17. června
Prohlášení Nezávislosti	4. července
Dělnický Den	3. září
Židovský Nový Rok (Rosh Hashanah)	29. září
Den Pykání (Yom Kippur)	8. října
Kolumbův Den	12. října
Den Příměří	11. listopadu
Den Děkčinění	22. listopadu

RŮZNÉ LETOPOČTY

Od stvoření světa dle Calciciusa	5911
Od stvoření světa dle letopočtu židovského	5722
Od založení města Říma	2715
Od počátku stěhování národů	1588
Od objevení Ameriky	470
Od zavedení gregoriánského kalendáře	371
Od prohlášení samostatnosti Spojených států	186
Od založení Československé republiky	44

Leden

January

DNY A
TÝDNY

KALENDAŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

NEDĚLE: OBŘEZÁNÍ PÁNĚ

1. Pondělí	Nový Rok	Nový Rok	Hodislav
2. Úterý	Makaria	Abela a Seta	Mečislav
3. Středa	Jenověfy	Enocha	Vlastimil
4. Čtvrtek	Tita biskupa	Izabely	Bohodar
5. Pátek	Telesfora	Simeona	Vlastibor
6. Sobota	Sv. Tři Králů	Zjevení Páně	Světozar

NEDĚLE 1. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

7. Neděle	Luciána	Rajmunda	Miloslav
8. Pondělí	Severina	Severina	Čestmír
9. Úterý	Juliana a Bas.	Marciala	Zora
10. Středa	Agatona, pap.	Pavla poust.	Všeslav
11. Čtvrtek	Hýgina	Matildy	Milomír
12. Pátek	Probusa, bisk.	Reinholda	Otislava
13. Sobota	Veroniky, muč	Hilaria	Svatoslav

NEDĚLE 2. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

14. Neděle	Hilarius, b.	Felia	Sáva sv.
15. Pondělí	Pavla, poust.	Maura	Domyslav
16. Úterý	Marcela	Marcela	Vladimír
17. Středa	Antonína, p.	Antonína	Dobroslav
18. Čtvrtek	Petra z Ríme	Prisky	Jaroslav
19. Pátek	Sáry	Sáry	Branislav
20. Sobota	Fab. a Šebest.	Fab. a Šebest.	Vladívoj

NEDĚLE 3. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

21. Neděle	Anežky, p.	Anežky	Jaroslava
22. Pondělí	Vincence, muč	Vincence	Slavomír
23. Úterý	Zasn. P. M.	Emerana	Vratislav
24. Středa	Timotea	Timotea	Milan
25. Čtvrtek	Obr. sv. Pavla	Obr. sv. Pavla	Všemil Ml.
26. Pátek	Polykarpa	Polykarpa	Všelad
27. Sobota	Jana Zlatoust	Jan Zlatou.	Přibyslav

NEDĚLE 4. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

28. Neděle	Karla Vel.	Karla Vel.	Zvěstoslav
29. Pondělí	Františka Sal.	Valeria	Zdislav
30. Úterý	Martiny p.	Adelgundy	Důbravka
31. Středa	Petra z Nol.	Virgila	Spytihněv

Lidová pranostika:

Na Nový rok o slepičí krok, na Tři krále (6. I.) o skok dále, na Hromnice (2. II.) o hodinu více — (přibývá dne).

Jsou-li červánky v novoroční den, přinesou ještě samou slotu jen.

Je-li leden suchý a studený, možno očekávat v únoru mnoho sněhu.

Krátký masopust — dlouhá zima.

Teplý leden, polituj Bože. Je-li teplo v lednu, sahá bída ke dnu.

Když leden mokrá bývá, jistě vína nedolívá.

Jména Ježíš, ke kamnům nejbliž.

Když roste tráva v lednu — roste špatně v létě.

Velké zimy a málo sněhu působí rolím i stromům škodu.

Jaký leden, takový červenec.

Je-li začátek a konec ledna krásný, bude úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc	Dne 6.
První čtvrt	" 13.
Úplněk	" 20.
Poslední čtvrt	" 28.

Únor

February

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Čtvrtek	Ignáce muž.	Brigity	Milorád
2. Pátek	Očist. P. M.	Hromnice	Miloslava
3. Sobota	Blažeje	Blažeje	Slavibor

NEDĚLE 5. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

4. Neděle	Ondřeje kors.	Veroniky	Lidoslava
5. Pondělí	Háty	Háty	Dobrohněva
6. Úterý	Doroty	Doroty	Vanda
7. Středa	Romualda	Reinharda	Šulislav b.
8. Čtvrtek	Jan z Mathy	Šalamouna	Ostromír
9. Pátek	Apolonie	Apolonie	Hořislava
10. Sobota	Školastika	Školastiky	Lutona

NEDĚLE 6. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

11. Neděle	Eufrosiny	Eufrosíny	Svatoslava
12. Pondělí	Eulalie	Eulalie	Volimíra
13. Úterý	Kateřiny z R.	Kastora	Otaslav
14. Středa	Valentína	Valentina	Nemír, Milka
15. Čtvrtek	Faustína	Faustina	Pravoslav
16. Pátek	Juliany	Juliany	Liboslava
17. Sobota	Silvina, b.	Konstancie	Svatopluk

NEDĚLE DEVÍTNÍK

18. Neděle	Simeona b.	Konkordie	Jarohněv
19. Pondělí	Konráda	Gabiána	Stislav b.
20. Úterý	Eleuthera	Eucharía	Žitomír
21. Středa	Eleonory, p.	Eleonory	Zbislava
22. Čtvrtek	St. Petra	St. Petra	Vratislav
23. Pátek	Petra Dam.	Serenia	Slavenna
24. Sobota	Matěje, ap.	Matěje	Bohuš

NEDĚLE 1. PO DEVÍTNÍKU

25. Neděle	Valburgy	Viktorie	Lumíra
26. Pondělí	Markéty, kaj	Božetěcha	Hromislav
27. Úterý	Leandra	Leandra	Ludomysl
28. Středa	Romana	Romana	Zeměslav

Lidová pranostika:

O Hromnicích (2.) musí si skrívánek vrznout, kdyby měl zmrznout.

Když přijdou Hromnice — konec je sanice.

O Hromnicích sníh — na jaře dešť.

Jezevec když o Hromnicích leze z jámy, poleze za měsíc zase do jámy.

O Hromnicích milejší je ovčákovi vlk než slunce.

O Hromnicích teplo, medvěd staví boudu; o Hromnicích mrzne, medvěd bourá boudu.

Únor bílý, pole sílí.

Co si únor zazelená — březen si to hájí; co si duben zazelená — květen mu to spálí.

Svatý Matěj (24.) ledy boří nebo staví.

Na sv. Matěje, pije skrývan z koleje (taje).

Najde-li Matěj led, seká ho hned; nenajde-li led — dělá ho hned.

Silné severní větry ke konci února zvěstují úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc	Dne 5.
První čtvrt	" 11.
Úplněk	" 19.
Poslední čtvrt	" 27.

Březen

March

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Čtvrtek	Albína	Albína	Budislav
2. Pátek	Anežky České	Simplicia	Anežka
3. Sobota	Kunhuty	Kunhuty	Kunhuta
NEDELE 2. PO DEVÁTÍKU			
4. Neděle	Kazimíra	Hadriána	Kazimír s.
5. Pondělí	Bohumila	Bedřicha	Krásnoslav
6. Úterý	Bedřicha	Fridolina	Svatomíra
7. Středa	Popelec	Perp. a Fel.	Mirolav
8. Čtvrtek	Jana z Boha	Filomena	Milehost
9. Pátek	Františky	Crhy a Stra.	Polemír
10. Sobota	40 mučedníků	Gaja	Sožislav
NEDELE 1. POSTNÍ			
11. Neděle	Konstantina	Rufina	Jaroboj
12. Pondělí	Řehoře	Řehoře	Náum
13. Úterý	Růženy	Arnošta	Netislav
14. Středa	Matyldy	Zachariáše	Božena
15. Čtvrtek	Longina	Křištofa	Oluhoš
16. Pátek	Gertrudy	Kristiana	Budimír
17. Sobota	Patricka	Patricka	Hrozislava
NEDELE 2. POSTNÍ			
18. Neděle	Gabriela	Anselma	Bohumil
19. Pondělí	Josefa	Josefa	Bohdana
20. Úterý	Jachyma	Huberta	Izaslav
21. Středa	Benedikta	Benedikta	Blahoslav
22. Čtvrtek	Oktaviana	Kazimíra	Bořivoj
23. Pátek	Otta	Gabriela	Žirolav
24. Sobota	Gabriela	Gabriela	Zbislav
NEDELE 3. POSTNÍ			
25. Neděle	Zvěst. P. M.	Vtělení Páně	Volimil
26. Pondělí	Hašta	Emanuela	Věstislav
27. Úterý	Guntrama	Ruprechta	Svatoboj
28. Středa	Jana kap.	J. Komenského	Tvořiboj
29. Čtvrtek	Eustase op.	Jetřicha	Mstislav
30. Pátek	Kvirina	Zosína	Tetka
31. Sobota	Kvidona	Kvidona	Myslana

Lidová pranostika:

Sv. Eudokeje (13.) ještě psa sněhem po uši zavěje.

Březen — za kamna ještě vlezem; duben — ještě tam budem; máj — půjdeme v háj.

V březnu vítr z břízy fouká.

Prach v březnu má cenu zlata.

Březen bez vody — duben bez trávy.

Na sv. Řehoře každý sedlák lenoch, který neore.

V březnu stár, boj se mar.

Na den Zvěst. Panny Marie (25.) dešť, rodí se rež.

Je-li na Květnou neděli hezky, následuje dobrý rok.

Jaro zvěstuje Zvěstování, ale zimu ještě nevyhání.

Březen přináší podletí.

Na jaře džber deště, lžice bláta; na podzim lžice deště, džber bláta.

Na jaře a v létě co den a noc zmočí, hodina vysuší.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc Dne 6.
První čtvrt " 13.
Úplněk " 21.
Poslední čtvrt " 29.

Duben

April

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

NEDELE 4. POSTNÍ

1. Neděle	Hugona	Theodora	Častoslav
2. Pondělí	Františ. z P.	Theodosie	Veslav
3. Úterý	Richarda b.	Rosamundy	Zeměmysl
4. Středa	Isidora	Ambroze	Hostislav
5. Čtvrtek	Vincence Fer.	Hozeáš	Milica
6. Pátek	Celestina	Irenea	Lubomír
7. Sobota	Hermana Jos.	Zdeňka	Vladivoj

NEDELE SMRTELNÁ

8. Neděle	Alberta b.	Apolonie	Divis
9. Pondělí	Marie Cleof.	Demetria	Jarobud
10. Úterý	Ezechiel	Daniela	Hořislav
11. Středa	Lva p.	Iva	Jaromír
12. Čtvrtek	Julia	Julia	Slavomír
13. Pátek	Hermenegilda	Justina	Pravoslav
14. Sobota	Tiburcia m.	Justina m.	Otibor

NEDELE KVĚTNÁ

15. Neděle	Květná ned.	Olympie	Bohoboj
16. Pondělí	Kalista m.	Rudolfa	Bohovid
17. Úterý	Roberta	Charisia	Slaviš
18. Středa	Amidea Rud.	Venera	Slavojub
19. Čtvrtek	Zelený čtv.	Hermogena	Rastislav
20. Pátek	Velký pátek	Sulpicia	Vladimír
21. Sobota	Bílá sobota	Adolara	Želislav

NEDELE: HOD BOŽÍ VELIKONOČNÍ

22. Neděle	Velik. neděle	Sotera	Vyšeslav
23. Pondělí	Vojtěcha	Vojtěcha	Vojtěch sv.
24. Úterý	Jiřího	Jiřího	Věrnislav
25. Středa	Marka ev.	Marka ev.	Radomír
26. Čtvrtek	Kleta	Nestora	Radbod
27. Pátek	Jaroslava	Anastazia	Jaroslav
28. Sobota	Pavla z Kř.	Vitališe	Chranislav

NEDELE 1. PO VELIKONOČÍCH

29. Neděle	Petra m.	Sibyly	Velimír
30. Pondělí	Kateřiny Sien.	Eutropia	Dobrovít

Lidová pranostika:

V dubnu čas a panský kvas (nejistý jest).

Když záhy trn rozkvétá, záhy se žito zametá.

Mokrá duben přislubuje dobrou sklizeň.

O sv. Jiří vylézají z díry hadi a štíři.

Březen suchý, duben mokrá — naplňuje sud a pytle.

Na Boží hroby přší — suchu úrodu poruší.

Duben hojný vodou, říjen "Near beer".

Když vlaštovice letí, jest znamení podletí.

Mokrá duben a pak květen chladný, k sýpkám a k senu přístup žádný.

Záhy-li kosu slyšeti, můžeš se, rolníku, těšiti.

Jaro přizeň, léto trýzeň.

Na den sv. Tiburcia (14.), mají se všechna pole zelenat.

Dobrý duben — špatný květen.

Bouřky v dubnu zvětují mokré léto.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc Dne 4.

První čtvrt " 11.

Úplněk " 20.

Poslední čtvrt " 27.

Květen

May

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská	Lidová pranostika: Studený máj — v sto- dole (v zahradách) ráj. Když máj vláhy nedá, červen se předá. Len setý na sv. Hele- nu — bývá dlouhý. Do sv. Ducha nesvlé- kej kožucha; o sv. Du- še zůstaň v kožuše. Chladný květen, čer- ven vlažný, je pro sýp- ky, sudy blažný. Myslivost. — Půvabné zábavy myslivecké v po- kročilém jaru přestávají a lov obmezuje se jen na odstřelování srnců. Pro tebe, sv. Filipe a Jakube, jeden druhému měšec oškube, nebo zase lépe piji a hrají, a na kostel nic nedbají, než po lukách a po trá- vicích sedí, jedni jedí, druhí jedí, mladí jako kozy skáčí, a tak se jim zdá den kratší. Čtvrti měsíce: Nový měsíc Dne 4. První čtvrt " 11. Úplněk " 19. Poslední čtvrt " 26.
1. Úterý	Filipa a Jak.	Filipa a Jak.	Branislav	
2. Středa	Zikmunda	Zikmunda	Vladovít	
3. Čtvrtek	Nal. sv. kříže	Nal. sv. kříže	Milivoj	
4. Pátek	Moniky	Floriana	Svatoslava	
5. Sobota	Pia V.	Gotharda	Čestmír	
NEDELE 2. PO VELIKONOCÍCH				
6. Neděle	Jana apošt.	Jana	Kostislava	
7. Pondělí	Stanislava	Stanislava	Dobromír	
8. Úterý	Zjev. sv. Mich.	Zjev. sv. Mich.	Stanislav s.	
9. Středa	Řehoře	Joba	Ludmila	
10. Čtvrtek	Isidora. rol.	Epimacha	Radivoj	
11. Pátek	Mamerta	Šebestiana	Soběslav	
12. Sobota	Pankráce	Pankráce	Dobrohost	
NEDELE 3. PO VELIKONOCÍCH				
13. Neděle	Den Matek	Serváce	Tichoslav	
14. Pondělí	Bonifáce	Bonifáce	Střežislava	
15. Úterý	Žofie	Žofie	Slavobor	
16. Středa	Jana Nep.	Peregrina	Stojan	
17. Čtvrtek	Baschála	Jodoka	Chvalimír	
18. Pátek	Venance, m.	Venance	Jaromír	
19. Sobota	Petra Celest.	Potenciany	Milan	
NEDELE 4. PO VELIKONOCÍCH				
20. Neděle	Bernardina	Anthanasie	Věkoslava	
21. Pondělí	Felixe	Prudence	Želimír	
22. Úterý	Julie	Desidera	Vislava	
23. Středa	Lesidera	Zuzany	Chtivoslava	
24. Čtvrtek	Johany	Jany k.	Lubomíra	
25. Pátek	Urbana, pap.	Filipa N.	Zbihněv b.	
26. Sobota	Filipa, Ner.	Luciana	Mirolava	
NEDELE 5. PO VELIKONOCÍCH				
27. Neděle	Magdaleny	Béda, cír. uč.	Svatobor	
28. Pondělí	Germánka, b.	Viléma	Rustav	
29. Úterý	Marie M. z P	Maima	Bohdana	
30. Středa	Ferdinanda	Zdob. hrobů	Milomíra	
31. Čtvrtek	Naneb. Páně	Letnice	Bojislav	

Červen

June

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Pátek	Fortunáta	Radima	Veleslav
2. Sobota	Erazima, m.	Heleny	Radislav

NEDELE 6. PO VELIKONOCÍCH

3. Neděle	Klotildy, kr.	Erazima	Bratomila
4. Pondělí	Frant. Kar.	Karpattia	Dalibor
5. Úterý	Bonifáce	Bonifáce	Lubomír
6. Středa	Norberta, arc.	Longina	Radomír
7. Čtvrtek	Rob. rta, op.	Lukrecie	Lech
8. Pátek	Medarda	Medarda	Domoslav
9. Sobota	Nejsv. srd. P.	Adlety	Stanislava

NEDELE SVATODUŠNÍ

10. Neděle	Hoď Boží Sv.	Onofria	Bohumila
11. Pondělí	Pondělí Svat.	Barnabáše	Vyšemír
12. Úterý	Jana z Fak.	Odulfa	Oleg
13. Středa	Antonín Pad.	Antonína	Žitomír
14. Čtvrtek	Basilína	Basiliše	Myslibor
15. Pátek	Víta, muž.	Víta	Vislav
16. Sobota	Zbyňka, b.	Justiny	Milutín

NEDELE: NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE

17. Neděle	Nejsv. Troj.	Volkmar	Zoroslava
18. Pondělí	Marcela	Gerváše	Drahomír
19. Úterý	Gervas a Pr.	Silveria	Miloš
20. Středa	Silveria p.	Bohdala	Vladimír
21. Čtvrtek	Božího Těla	Aloisia	Věkoslav
22. Pátek	Kristiny, ř.	Achace	Břetislav
23. Sobota	Agripiany, p.	Ideltrudy	Radoslav

NEDELE 2. PO SV. DUCHU

24. Neděle	Jana Křtitele	Jana Křtitele	Hostimil
25. Pondělí	Ivana, poust.	Eulogia	Mladen
26. Úterý	Jana a Pavel	Jeremiáše	Ivan
27. Středa	Ladislava	7 spících	Vladislav s.
28. Čtvrtek	Lva pap.	Lva	Velebit
29. Pátek	Petra a Pavla	Petra a Pavla	Krásica
30. Sobota	Pam. sv. Pavla	Pavla pam.	Šárka

Lidová pranostika:

Červen studený —
sedlák krčí rameny.

Je-li na Boží Tělo jas-
no, bývá dobrý rok.

Medardovo kápě (8.),
čtyřicet dní kape.

Před sv. Janem modlí
se za dešť, po sv. Janě
přichází bez modlení.

Do sv. Jana Křtitele,
nechval ječmene.

Sv. Vít, kořen štíp; sv.
Petr, ten ho natrh; sv.
Prokop, kořen dokop;
sv. Markyta (13. červen-
ce), vede žence do žita.

Netřeba Boha v červ-
nu o dešť prositi, přijde
hned jak začneme kositi.

Na Boží Tělo jaký
den, dlouho se potom
vrací ten.

Mnoho ryb — málo
zrna.

Jaké počasí na Me-
darda, takové jest šest
neděl po něm.

Jasný den na sv. Me-
darda, tiší rolníkova na-
říkání.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc Dne 2.
První čtvrt " 10.
Úplněk " 18.
Poslední čtvrt " 24.

Červenec

July

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA
	Katolický	Evangelický	Staročeská
NEDĚLE 3. PO SV. DUCHU			
1. Neděle	Nejsv. Krve P	Theobalda	Ljudevít
2. Pondělí	Navštív. P. M.	Kamila	Mojmír
3. Úterý	Heliodora, b.	Oldřicha	Bréanislav
4. Středa	Prokopa	Prohl. neodv.	Prokop s.
5. Čtvrtek	Cyr. a Meth.	Cyr. a Meth.	Vratislava
6. Pátek	Išáše	Upálení J. Husa	Bohdan
7. Sobota	Vilibalda, b.	Vilibalda	Krásnoroda
NEDĚLE 4. PO SV. DUCHU			
8. Neděle	Alžběta, port.	Kiliána	Milorád
9. Pondělí	Brikcia	Ludviky	Stojhněv
10. Úterý	7 bratří	Amalie	Radomír
11. Středa	Pia I pap.	Pia	Valčislav
12. Čtvrtek	Jana Kvalb.	Jindřicha	Bořislav
13. Pátek	Markéty	Markéty	Radomila
14. Sobota	Bonaventura	Karoliny	Dobroslav
NEDĚLE 5. PO SV. DUCHU			
15. Neděle	Jindřicha	Roz apošt.	Dělorád
16. Pondělí	Marie Karm.	Rutha	Myslislav
17. Úter	Aleše	Aleše	Lubomila
18. Středa	Kamila z L.	Arnolda	Miroslav
19. Čtvrtek	Vincence z P.	Rufiny	Zoroslava
20. Pátek	Jeronýma, z ř.	Eliáše	Česlav s.
21. Sobota	Viktora, voj.	Daniela	Přiměslav
NEDĚLE 6. PO SV. DUCHU			
22. Neděle	Maří Magdal.	Majdal.	Želislav
23. Pondělí	Apolináře	Apolináře	Olga
24. Úterý	Kristiny	Kristiny	Krasislava
25. Středa	Jakuba	Jakuba	Igor
26. Čtvrtek	Anny	Anny	Mislava
27. Pátek	Pantaleona	Pantaleona	Dušan
28. Sobota	Innocence	Innocence	Svatomír
NEDĚLE 7. PO SV. DUCHU			
29. Neděle	Marty	Marty	Křesomysl
30. Pondělí	Abdona	Bořivoje	Ludomysla
31. Úterý	Ignáce z L.	Hynka	Dobromír

Lidová pranostika:

Co červenec neuvaří,
toho srpen neupeče.

Sv. Prokop — sije
houby.

Když se hříby zrodí,
chleba málo.

Roztrhne-li pavouk
svoji síť, ve dvě, přichá-
zí na to brzy dešť.

Co do Jakuba odkve-
te, do Havla (16. října)
uzraje.

Na sv. Eliáše (20.) do-
poledne léto, odpoledne
podzim.

Do Eliáše pod křovím
schne, po Eliáši ani na
křoví.

Parno o Jakubě, zima
o Vánocích.

Hezký den na sv. Ja-
kuba přislubuje mnoho
ovoce.

Svatá Anna (26.) —
chladno z rána.

Zvěšují-li mravenci
na sv. Annu své hroma-
dy, dá se očekávat jistě
tuná zima.

Sv. Anna — žito žala.

Když na sv. Jakuba
slunce svítí, má prý kru-
tá zima býti.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc	Dne 1.
První čtvrt	" 9.
Úplněk	" 17.
Poslední čtvrt	" 24.
Nový měsíc	" 31.

Srpen

August

DNY A
TÝDNY

KALENDAŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Středa	Petra v okov.	Petra v okov.	Rolislav
2. Čtvrtek	Alfonsa z L.	Gustava	Střezislava
3. Pátek	Štěpána A.	Augusta	Miroslav
4. Sobota	Dominika	Dominika	Neklan

NEDELE 8. PO SV. DUCHU

5. Neděle	P. M. Sněžná	Osvalda	Chranislav
6. Pondělí	Pr. Krista P.	Sixta	Něhoslav
7. Úterý	Kajetána	Donata	Piragost
8. Středa	Cyriaka	Cyriaka	Nezamysl
9. Čtvrtek	Romána m.	Romana	Ratibor
10. Pátek	Vavřince	Vavřince	Slavata
11. Sobota	Filomeny, p.	Heřmana	Ratislav

NEDELE 9. PO SV. DUCHU

12. Neděle	Kláry	Kláry	Slavomíra
13. Pondělí	J. Berchmanse	Hyppolyta	Svatopluk
14. Úterý	Eusebia	Eusebia	Branimír
15. Středa	Naneb. P. M.	Naneb. M.	Sobeslav
16. Čtvrtek	Rocha	Rocha	Prostivoj
17. Pátek	Liberáta	Bertrama	Miron s. m.
18. Sobota	Heleny cís.	Agapita	Boleslav

NEDELE 10. PO SV. DUCHU

19. Neděle	Ludvíka Tol.	Sebalda	Ludomír
20. Pondělí	Bernarda	Bernarda	Jacek
21. Úterý	Fr. ze Chantál	Adolfa	Dědomír
22. Středa	Timotea	Žibřida	Siemyslava
23. Čtvrtek	Filípa Ben.	Zachariáše	Sdziwoj b.
24. Pátek	Bartoloměje	Bartoloměje	Květuša
25. Sobota	Ludvíka kr.	Ludvíka	Ludevít

NEDELE 11. PO SV. DUCHU

26. Neděle	Zefirina	Samuela	Otakar
27. Pondělí	Josefa Kal.	Gebharda	Stoslav
28. Úterý	Augustina	Augustina	Vlastimil
29. Středa	Stěti Jana K	Niceáše	Šťastný
30. Čtvrtek	Rosy p.	Benjamína	Radvan
31. Pátek	Raimunda	Raimunda	Bohudat

Lidová pranostika

Čeho srpen neuvaří, toho září neusmaží.

Počátkem srpna, studený vítr se strnišť fouká.

Je-li léto mokré, bývá v příštím roce dražota.

Kde stoklasa, má chléb pán i chasa; kde metlice, nemá ho hospodář ani slepice.

Na den sv. Vavřince (10.), jdou oříšky do věnce.

Krásně-li o Vavřinci a Bartoloměji (24.), na dobrý podziměk měj dobrou naděj.

Panna Maria (15.) dává první oříšky; svatá královna dostane první výlupek (oříšek).

Když jsou v srpnu velké rosy, zůstane obyčejně pěkné počasí.

Když kvetou bobý, nouze o chleby; a když kvete mák, to už ne tak.

Duben, máj, červen víno v sudech suší; srpen, září, říjen hospodář křiží.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt	Dne 8.
Úplněk	" 15.
Poslední čtvrt	" 22.
Nový měsíc	" 30.

Září

September

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Sobota	Jiljího, opata	Jiljího	Jarmila
NEDĚLE 12. PO SV. DUCHU			
2. Neděle	Štěpána kr.	Arnošta	Dobroslav
3. Pondělí	Mansveta	Dělnický den	Branislava
4. Úterý	Rozalie p.	Rozalie	Přemyslav
5. Středa	Viktorina	Viktorina	Radslav
6. Čtvrtek	Zachariáše	Magna	Držislava
7. Pátek	Reginy	Reginy	Milena
8. Sobota	Nar. P. Marie	Naroz. Marie	Rodoslava
NEDĚLE 13. PO SV. DUCHU			
9. Neděle	Gorgonia m.	Brunona	Ctibor
10. Pondělí	Mikuláše T.	Mikuláše	Přemyslav
11. Úterý	Prota	Prota	Mstidruh
12. Středa	Kvidona	Kvidona	Všeslav
13. Čtvrtek	Amáta	Materna	Grzymisla
14. Pátek	P. sv. Kříže	Kornela	Radomíra
15. Sobota	Sed. Bol. P.M.	Nikodema	Strastimír
NEDĚLE 14. PO SV. DUCHU			
16. Neděle	Ludmily	Eufemie	Věra
17. Pondělí	Lamberta	Lamberta	Drahoslav
18. Úterý	Josefa k.	Tita	Jaroslav
19. Středa	Januaria	Januaria	Roslaw
20. Čtvrtek	Eustacha	Fausta	Myslaw
21. Pátek	Matouše ap.	Matouše	Bohuchval
22. Sobota	Maurice	Maurice	Mislov
NEDĚLE 15. PO SV. DUCHU			
23. Neděle	Tekly p.	Tekly	Vladimíra
24. Pondělí	P. M. de Merc	Stětí Jana	Dubravka
25. Úterý	Kleofáše	Kleofáše	Ladislav
26. Středa	Cypriána	Pravdomily	Pravomila
27. Čtvrtek	Kosmy a D.	Kosmy a D.	Kosma
28. Pátek	Václava, kn.	Václava, arch.	Václav král
29. Sobota	Michala	Michala	Novomíra
NEDĚLE 16. PO SV. DUCHU			
30. Neděle	Jeronyma	Jeronyma	Samomysl

Lidová pranostika:

Podzim na strakaté
kobylo jezdí.

Panny Marie naro-
zení, vlast'oviček rozlou-
čení.

Po sv. Matouši, čepici
na uši.

Na sv. Maurice nesej
pšenice — budeť samá
metlice.

Na sv. Václava, každá
plánka dozrává.

Je-li hezky na sv. Jil-
jí, lze očekávat po čty-
řech nedělích hezké počasí.

Padají-li před sv. Mi-
chalem žaludy, nastane
brzká zima.

Pěkné růže v zahra-
dách věští pěkný podzi-
mek, pozdní zimu.

ZRNKA

Kdykoliv jsme vítězi-
li, pokaždé se tak stalo
více převahou ducha
nežli mocí fysickou.

Svoboda se nedá vy-
křičet, vyplakat a vyla-
mentovat; jen z ruky
pilné naděje svítne.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt	Dne 7.
Úplněk	" 14.
Poslední čtvrt	" 20.
Nový měsíc	" 28.

Říjen

October

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

Lidová pranostika:

Je-li vrána na blízku,
je nejvyšší čas k setí.

Když se říjen blýská,
zima plýská.

Šimona Judy, zima je
všude.

Když dlouho listí ne-
padne, tuhá zima se při-
krade.

Divoké husy na odle-
tu, konec i babímu létu.

Studený říjen ničí
všechn hmyz i pro bu-
doucí rok.

ZRNKA

Projevujeme vůli svou
vždy cestou zákonní a
bud' me jisti, že se vždy
po dobrém to státi mu-
sí, čeho si celý národ
přeje. Žádná moc na
světě není tak silná, aby
mohla oddati spravedli-
vé žádosti celého náro-
da.

Bud' vždy spravedli-
vým k dítěti. Slib mu
jen to, co mu splniti mů-
žeš a splň to, co jsi mu
slíbil.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt Dne 6.
Úplněk " 13.
Poslední čtvrt " 20.
Nový měsíc " 28.

NEDĚLE 17. PO SV. DUCHU

7. Neděle	Král.posv.růž.	Abadiáše	Libuše
8. Pondělí	Brigity	Pelagia	Bislaw
9. Úterý	Diviše	Diviše	Slavomila
10. Středa	Františka B.	Frida	Dobromil
11. Čtvrtek	Mater. P. M.	Burkharda	Zvonimír
12. Pátek	Maxmiliána	Maxmiliána	Mirogoj
13. Sobota	Eduarda V.	Kolomana	Blahomír

NEDĚLE 18. PO SV. DUCHU

14. Neděle	Kallixta I.	Kallixta	Wiecoslaw
15. Pondělí	Teresie	Teresie	Jadwiga s.
16. Úterý	Havla, op.	Havla	Lubislawa
17. Středa	Hedviky	Hedviky	Vlaslav
18. Čtvrtek	Lukáše ev.	Lukáše ev.	Zlatomír
19. Pátek	Petra z Alk.	Ferdinanda	Ostrihoj
20. Sobota	Vendelína	Vendelína	Krešimír

NEDĚLE 19. PO SV. DUCHU

21. Neděle	Voršily	Voršily	Vojmír
22. Pondělí	Korduly	Korduly	Věrnislav
23. Úterý	Severina	Severina	Vladislav
24. Středa	Rafaela arch.	Rafaela	Vlastimil
25. Čtvrtek	Křišpína	Křišpína	Stranislav
26. Pátek	Evarista	Evarista	Žitoslav
27. Sobota	Sabiny	Sabiny	Dadiboh

NEDĚLE 20. PO SV. DUCHU

28. Neděle	Krista Krále	Den čsl. sam.	Blahomír
29. Pondělí	Zenobius	Narcise	Božidar
30. Úterý	Marcela	Hvězd.	Tvrdomír
31. Středa	Volfganga	Slav. reform.	Hněvoboj

Listopad

November

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Čtvrtek
2. Pátek
3. Sobota

Všech Svat.
Pam. Dušiček
Huberta

Všech Svat.
Pam. Dušiček
Huberta

Milič
Bohumíl
Bronisz

NEDĚLE 21. PO SV. DUCHU

4. Neděle
5. Pondělí
6. Úterý
7. Středa
8. Čtvrtek
9. Pátek
10. Sobota

Karla Bor.
Zachariáše
Linharta
Engelberta
Bohumíra
Theodora
Ondř. Avelíny

Otona
Blandiny
Linharta
Engelberta
Bohumíra
Bohdana
Proba

Slavobor
Mojmír
Vševolod
Zdeněk
Bohumír
Bohuchval
Dobřila

NEDĚLE 22. PO SV. DUCHU

11. Neděle
12. Pondělí
13. Úterý
14. Středa
15. Čtvrtek
16. Pátek
17. Sobota

Martina
Benedikt s b.
Stanislava
Josafata b.
Leopolda
Edmunda, ar.
Řehoře

Den Příměří
Jonáše
Diega
Levina
Leopolda
Ottomara
Hugona

Křeslav
Vyšeslava
Stanislav a.
Veselka
Wizimír
Stojslav
Jaromíra

NEDĚLE 23. PO SV. DUCHU

18. Neděle
19. Pondělí
20. Úterý
21. Středa
22. Čtvrtek
23. Pátek
24. Sobota

P. chr sv. P.
Alžběty
Felix z Val.
Obětov. P. M.
Den Díkučin.
Klimenta
Jana z Kříže

Gelasia
Elišky
Edmunda
Obětov. M.
Cecilie
Klimenta
Protase

Namyslav
Stanimír
Čestmír
Novomír
Vojslava
Dalibor
Miluša

NEDĚLE 24. PO SV. DUCHU

25. Neděle
26. Pondělí
27. Úterý
28. Středa
29. Čtvrtek
30. Pátek

Kateřiny
Konráda
Virgila, bisk.
Rufusa, muč.
Saturnina
Ondřeje ap.

Kateřiny
Konráda
Libousta
Vintře
Kleofáše
Ondřeje

Hodimír
Prelimír
Miloust
Svatoslav
Radhod
Radhošta

Lidová pranostika:

Hřímá-li v listopadu,
bude úrodný rok.

Kvetou-li v listopadu
znovu stromy, bude zima
trvati až do května.

"Má se jako husa o
Martině" (jest stále v
nebezpečí).

Chodí-li husa o Mar-
tině po ledě, chodí o vá-
nocích po blátě.

Svatý Martin přijede
na bílém koni.

Na sv. Martina, kou-
řívá se z komína.

Je-li na sv. Martina
slunečno, nastane tuhá
zima.

Na sv. Kateřinu (25.),
schováme se pod peřinu.

Ať Kateřiny neb Kři-
že, když mrzne, topte
chýše.

Sníh na sv. Ondřeje
(30.), velmi žitu pro-
spěje.

Jaké počasí na sv.
Kateřinu, takové je v
příštím lednu.

Jiní o Všech Svatých
věští nám o Vánocích
tuhé mrazy a krutou
zimu.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt Dne 5.
Úplněk " 11.
Poslední čtvrt " 19.
Nový měsíc " 27.

Prosinec

December

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
1. Sobota	Eligia	Dluhoše	Náum
NEDĚLE 1. ADVENTNÍ			
2. Neděle	Bibiány	Kandida	Stražimír
3. Pondělí	František X.	Kasiana	Chvalislav
4. Úterý	Barbory	Barbory	Těšibor
5. Středa	Sabasa, poust.	Sabaše	Lubomír
6. Čtvrtek	Mikuláše	Mikuláše	Bořivoj
7. Pátek	Ambrože	Agaty	Semen
8. Sobota	Početí P. M.	Kaj. den ev.	Boguwola
NEDĚLE 2. ADVENTNÍ			
9. Neděle	Leokadie	Jáchyma	Chvalimíra
10. Pondělí	Melchiada	Judity	Křesislav
11. Úterý	Damaše	Damaše	Savin
12. Středa	Sinesia	Otilie	Ratislav
13. Čtvrtek	Lucie p.	Lucie	Vyšemíra
14. Pátek	Nikasia	Nikasia	Hořislav
15. Sobota	Kristiny, pa.	Ignacia	Slavoboj
NEDĚLE 3. ADVENTNÍ			
16. Neděle	Adely, cíš.	Albina	Čedomil
17. Pondělí	Lazara	Lazara	Vladimíra
18. Úterý	Graciána	Vunibalda	Hostimír
19. Středa	Nemesia	Nemesia	Osvětín
20. Čtvrtek	Křišťana, b.	Izáka	Bohumil
21. Pátek	Tomáše ap.	Tomáše	Tomislav
22. Sobota	Zena, voj. a m	Blaženy	Božena
NEDĚLE 4. ADVENTNÍ			
23. Neděle	Viktorie p.	Dagoberta	Vlasta
24. Pondělí	Adama a Evy	Adama a Evy	Budimír
25. Úterý	Nar. Páně	B. hod. vánoč.	Rohuslav
26. Středa	Štěpána m.	Štěpána	Štěpan s.
27. Čtvrtek	Jana ev.	Jana ev.	Ivan
28. Pátek	Mlad'átek	Mlad'átek	Hrdoslav
29. Sobota	Tomáše Kant	Johathana	Milada
NEDĚLE PO NAROZENÍ PÁNĚ			
30. Neděle	Sabina, b.	Davida kr.	Miloš
31. Pondělí	Sylvestra	Sylvestra	Bořislav

Lidová pranostika:

Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží.

Na sv. Barboru (4.), saně na dvoru.

Barbora mosty mostí, Judita hřeby ostří a Mikuláš přibíjí (4., 5. a 6.).

Po sv. Baruši — střež nosu i uši.

Svatý Mikuláš splachuje břehy.

Přichází-li zajíc do ohrady, bude zima ještě tužší.

Studený prosinec se sněhem, dá žito na každé výšině.

Jaký je prosinec, taký je příští červen.

Sv. Lucie (13.), noci upije.

Do Vánoc huj, od Vánoc cuvej.

Zelené Vánoce — blá Velikonoce.

Vánoce v jetell, letnice ve sněhu.

Jitřní jasné a obloha čistá — úroda hojná příští rok jistá.

Po studeném prosinci bývá úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt	Dne 4.
Úplněk	" 11.
Poslední čtvrt	" 18.
Nový měsíc	" 26.

Tonička

Napsal F. X. Svoboda

SLUNEČNÍ lázni vodoléčebného ústavu v lesnaté, vysoko položené krajíně šumavské seznámily se dvě paničky z různých končin českých. Paní Košťálová z Chrudimě a paní Veselá z Prahy. První, choť obchodníková, druhá, advokátova, obě zámožné. — Vždy o desáté hodině dopolední za krásných červencových dní ulehaly vysvětlečné vedle sebe, aby zde setrvaly až do jedenácti. Kvičely pak chvíli pod studenými sprchami a o půl dvanácté rozcházely se v aleji před vilami.

Paní Košťálová, tělnatá, hovořivá a bezohledně mluvící dáma, všecka byla okouzlena útlou, téměř panensky cudnou, líbezně dětinnou paní Veselou. Nacházela v ní pro své upřímné poznámky mnoho příjemného nepochopení. Smávala se dětinnosti její tak srdečně, že se všecka na prknech slunečních lázní otřásala. To působilo jí nekonečnou zábavu. Dívala se na svou jemnou sousedku jako na čtyřletou holčičku a hovořila s ní tím způsobem. Zdálo se, že někdy přehání a žertuje, ale ona skutečně se svými nesčíslnými zkušenostmi a zážitky žasla nad bělostným názorem mladé paní Veselé. Kdykoli vyplynula z hovoru neb poznámek útlé této bytosti nějaká podobná dětinnost, tu pocítila vždy tělnatá paní Košťálová zvláštní rozkoš a všecka uchváčena obyčejně ji objala a horoucně k sobě přivinula. Zeela jako by bylo roztomilé dítě něco okouzlujícího proneslo.

Mluvívalo se o domácích starostech, o mužích, o dětech paní Košťálové, o vaření, o módách i nemocech. Později o známých, kteří do

těchto rodin přicházivali. Paní Veselá snažila se povědět chechtavé sousedce i o tom, co čte a co hraje na klavíru, ale vždy brzy přestala, neboť paní Košťálová okamžitě měla množství naléhavějších otázek: "Povíte mi adresu toho obchodníka v Gorici s těmi rajskými jablky?" — "Slyšíte ten křik v lese? To snad ti hoší s těmi Kalinovými slečinkami!" — "Bojíte se vosy?" — "A proč že váš muž nechodí do divadla?" — odpověď pak na různé otázky tyto vynucovala si okamžitě.

Jednou vypravovaly si o služkách, jaké kdy která měla. Podívovaly se různým jejich povahám. Ukázalo se, že paní Košťálová měla samé hrubé, vychytralé, požívačné holky, kdežto paní Veselá že našla vždy zvláštní, téměř neobyčejné, až andělské bytosti. Vzpomínky ty je brzy značně zaujaly, takže vypravování se rozrostlo.

"Měla jste služek poměrně málo," řekla paní Košťálová, "bylo jim lehkou údržetí se děle na místě. Vy, která nedovedete poroučet, se snesete s každým, a váš muž, jak říkáte, ničeho v domácnosti si nevšimne a do ničeho se neplete. Je vážný pán, o dvacet let starší než vy, a má rozsáhlou kancelář. To je jiné než u mne. Já do všeho vidím a o všem musím vědět. U nás je holka pod kontrolou. Muž chce mít pořádek a já taky. Vystřídáme někdy pět, šest ničemnic, než se nám poštěstí nějakou lepší nalézt!"

"Já měla taky jednu krátce, vlastně pouze půl dne," poznamenala paní Veselá.

"Vy? Půl dne?" užasla druhá paní.

“Ano.”

“Ta asi kradla —”

“Ne, ne, byla naopak velice hodná a milá.”

“Proč jste ji tedy propouštěla?”

“Ona sama odešla.”

“Sama? Vám? Nelíbilo se jí u vás. Je to možná?” divila se Košťálová.

“Je. Povím vám to,” odvětila mladistvá paní živě, převrátivši se na bok, tváří přímo proti usmívající se sousedce. “Bylo to trochu zvláštní a velice mne to tehdo dojalo. Děvče se mi za těch několik hodin nesmírně zalíbilo.”

“A nemohla jste ji udržet?”

“Ne, nebylo možná. Počkejte však, povím to od začátku. Měla jsem před tím starší, velice pilnou a řádnou služku. Myslívla jsem si, ta že náš dům nikdy neopustí. A zatím opustila, a okamžitě. Zemřela jí matka, a musila domů k otci, chalupníkovi v horách. Požádala jsem tedy v kanceláři — bydlíme na Malé straně — o nějaké děvče. Poslali mi okamžitě hezkou holčičku, dvacetiletou, s malou kulatou hlavou, pečlivě ovinutou lesklými kaštanovými pletenci. Jmenovala se Tonicka. Tvář její, trochu snědá, s podlouhlýmnosem, tenkými rty, drobnými a zdravými zuby, oživena byla až kouzelně nevelikýma, úplně černýma očima. Z nich rozlévala se ona její líbeznot, jež se mi rázem zamluvila. Ale i tělíčko její projevovalo se zvláštním půvabem. Byla prostřední velikosti, zdánlivě hubená, s tenkými kostmi, ale s pohyby kočičí ladnosti a úlisnosti. Ale co bylo podivné: zalíbila se mi již v tom okamžení, když jsem ji zahlédla v ulici před našim domem. Pátrala po čísle nad vchodem, ale tak zvláštním milým způsobem, že jsem jí chtěla jíti naproti. Pochopila jsem totiž okamžitě, že mne hledá. Shledavši, že číslo souhlasí, příkrčila se a veběhla do domu. Šla jsem jí radostně vstříc. Vyletěla téměř do prvního patra.

“Koho hledáte?” otázala jsem se

jí, když se u mne ocitla všechna oživena během do schodů.

“Milostivou paní Veselou,” odpověděla tak milým hlasem a s tak libezným úsměvem, že jsem se i já usmála.

Paní Košťálová vrtěla hlavou.

“Neměla taky prsty a kabátek a kapsy libezné?” zasmála se.

“Kabátek měla plyšový, trochu volný, zřejmě nepřešitý dar po některé své paní, a bílou, pěkně stríženou zástěrku. Prsty ovšem poněkud zaslé, zčernalé jako všechny služky, ale přes to uslechtilé. A kapsičky? Nevelké, od pěstíček vyduté. V jedné měla šáteček a v druhé asi tobolku. Dovedla se však tak pěkně postavit, že vše na ní způvabnělo. Když jsem jí sdělila, že já jsem ta paní Veselá, poklonila se mi, a tvář její podivně zbledla, ale nijak z překvapení nebo ulekání, nýbrž z jakési vnitřní náhlé radosti, neboť po této zbledlé tváři rozletělo se tisíce úsměvů, rozlilo se nezadržitelné zaplesání, jakési upřímné uspokojení. To vše rozhodlo, že jsem ji přijala a vybidla, aby ihned službu nastoupila. Pohlížela na mne důvěrně, vděčně i lichotně a přesvědčovala mne, že jí nemohu trvale přijímat, když nevím, jaká je a co umí, ale že bude lépe, vezmu-li si ji pouze na zkoušku, hodí-li prý se ona ke mně a já k ní. Nenamítala jsem nic, věděla jsem, že budu spokojena. Řekla mi, že odpoledne nastoupí.

Odešla vesele, na první pohled nápadně štastna a spokojena.

V čelední knížce její dočetla jsem se, že vystoupila z předešlé služby v neobvyklý den 23. prosince, tedy před samým Štědrým dnem. To ovšem bylo velice zvláštní —

“Aá, — no dál, nechci zatím nic říkat,” poznamenala paní Košťálová, přimhouřivši významně hnědé své oči. I rukou pohnula, jako by něco zamítala, a povšimnuvši si, že utlá sousedka ztichla, otevřela široce oči a dodala: “Tak prosím, prosím!”

“Ale neuvažovala jsem příliš o tom,” pokračovala paní Veselá, “ponevadž je na světě vše možné. Bylo

právě patnáctého ledna. Řekla jsem si, že i naše služka odešla náhle. Příčiny mohou být rozmanité, ne?"

"Ovšem... rozmanité!" zasmála se tlustá paní. "Rozmanité!" opakovala.

"Ostatně, byla jsem ráda, že jsem tuto roztomilou Toničku nalezla. Přiznám se, těšila jsem se na ni. Oznámila jsem to v poledne muži, ale on nerad poslouchal o domácích záležitostech. Měl právě veliký proces a vše jej obtěžovalo. Poznamenal jen, abych nebyla tak snadně nadšena —"

"Měl pravdu."

"— že prý se darmo potom zklamu. Ale jinak byl rád, že někoho máme. Posluhovačku, jež uklízela kanceláře, nerad viděl v bytě. Je dobrý, ale přece jen mrzutý a unavený, to chápete, ne?"

"No — je-li mu bezmála padesát," pronesla sousedka, trhnuvši volným ramenem, "má právo být mrzutým!"

"Ovšem — a co má práce a starosti! No — dobře. Tonička přišla již o druhé hodině odpoledne, jen tak, bez kufru. Přinesla si něco prádla a šest bílých zástěr v papíru. Pod plyšovým kabátkem měla červenou pletenou kazajku a pod touto červenou bluzu, ušitou ze samých proužků, s rukávy úzkými a dlouhými, až na prsty jí spadajícími. Zavedla jsem ji do kuchyně a jejího pokojíčku. Divila se, že má vlastní skříň, a když si do ní ukládala zástěry a zavěšovala kabátek, velice se rozesmála. Řekla mi, že neumí vařit a že se ráda ode mne něčemu přiučí. Umyla pak obratně a čistě nádobí, uvařila rychle kávu a pomohla mi udělati nádivku a připravit holuby k večeři. Vše tak obratně, že jsem užasla.

"Vždyť umíte vařit!" řekla jsem jí. "Proč jste mi namluvila, že neumíte?"

"Já se nikdy nechlabím," odvětila rychle a lichotně, "a vidíte, milostivá paní, že je to dobře?"

Ukazovala jsem jí pokoje a sdělovala jí obvyklý rozvrh práce. Uklízela pak můj pokojík. Chodila tiše v měkkých bačkorách a stále se na

něco vyptávala. Ani se mi od ní nechtělo. I já měla množství otázek.

"Kde jste byla o vánocích?" zeptala jsem se jí.

"V útulku. To jsem se naplakala!"

"Proč jste plakala?"

"No — že už nejsem u svých pánů."

"Měla jste je ráda?"

"Strašně!" zvolala horoucně a pozvednuvši oči vzhůru všeka se vášnivostí otrásla. "Kdyby pro mne poslali kdykoli," pokračovala, "třeba v noci, letěla bych k nim a nic bych se neohlížela!"

Oči paní Košťálové se nápadně rozevřely.

"Aá —" prohodila, "proto přišla bez kufru a proto chtěla být zatím jen na zkoušku!"

"Možná," poněkud překvapena řekla paní Veselá, "zdá se, pravda. Ostatně, to mi nepřekáželo, že své pány měla ráda, naopak. Bylo mi jen divno, proč jí dali výpověď. A — považte, okamžitou výpověď před Štědrým dnem." Pokračovala pak:

"Co to, že jste od nich před vánocemi odešla?" otázala jsem se Toničky.

"Oni odcestovali."

"A teď už jsou zde?"

"Ano, ale na vánoce odcestovali z Prahy."

"Vy však jste u nich byla dvakrát. Třicátého listopadu jste vystoupila a prvního prosince opět nastoupila."

"Ano," zvolala Tonička chvatně, ustavši v práci, s vázou a utěrkou v ruce, "ano, to jsme se nepohodli. Odešla jsem ihned i s kurem a okamžitě jsem dostala nové místo a taky hned nastoupila. Ale večer přišla ke mně domovnice od bývalých pánů, že se mám ihned vrátit. To jsem letěla! A teď jsem zas od nich, a už tři neděle! Milostivá paní, ani jíst mi nechutná, stůnu z toho a pláču každý večer."

Myslíla jsem si: Šťastná paní! Kde pak kdo o tom slyšel, aby služka milovala svou paní tak upřímně

a horoucně. To snad jen kdysi v Rusku byly takové rodinné služebné osoby, které celý život věnovaly svým pánům.

"A to byste taky ode mne tak utekla, kdyby pro vás poslali?" otázala jsem se — věřte mi — až žárlivě.

Tonička právě utírala na mém stolku podobiznu mého bratra a opět a opět si prohlížela zálibně jeho tvář. Po mé otázce podobiznu postavila, přiskočila ke mně, poklekla na koberec, objala prudce má kolena a dívajíc se na mne svýma živýma, kouzelnýma očima řekla lichotivě:

"Myslím, že bych už milostivou paní neopustila."

"Proč?"

"No — líbí se mi tady," zasmála se a přitiskla hlavu k mým kolenům a zvolala: "Já mám vždycky štěstí!"

Povstala a mžikem byla opět u stolku.

"To je milostpán?" otázala se ukázavši na onu bratrovu podobiznu.

"Ne, Toničko, to je můj bratr," odpověděla jsem.

Byla mou odpovědí poněkud překvapena. Rychle se však vzpamatovala.

"Bydlí zde?" zlíbezněvší ptala se živě.

"Ne, nebydlí."

"Chodívá sem?"

"Ach, ne, je daleko!"

"Daleko?" zašeptala teskně.

"Velice daleko. Až v Bosně."

V tu chvíli se paní Košťálová rozesmála.

"Co se smějete?" podivila se utlá vypravovatelka.

"Nic, jen povídejte, bavím se!" odpověděla tělnatá paní a položila se na břicho.

Paní Veselá se obrátila na záda. Oči její přelétly po modré obloze. Pokračovala:

"Bratr na té podobizně je nápadně hezký. Každý, kdo jej spatří, ihned se vyptává, kdo je to. Tonička stále se vracela ke stolku. Vyptávala se na bratra, je-li ženat a přijí-

dí-li aspoň jednou za rok. Pak se oči její roztékaly. Hledala cosi.

"A kde je podobizna milostpána?" otázala se.

Paní Košťálová se hlasitě zasmála. Mladá, jemná vypravovatelka se na ni ohlédla, ale napoznamenala k tomu nic. Pokračovala horlivě:

"Otázka její mne zmátla. Nejsem ještětná a nikdy se za muže nestydím, ale v tu chvíli mne zamrzelo, že je starší a že má již šedivé vousy. Neměla jsem odvahy ukázati na druhou podobiznu, stojící v rámu na mém stolku, a říci: 'Zde je můj muž.' Snad bych to byla snadno řekla, kdyby byla sama Tonička muže mého v té podobizně hledala, ale ona patrně soudila, že je to můj otec, nebo strýc, anebo nějaký učitel. Tato okolnost způsobila mi onu nepřijemnou tíseň, a já — považte, co může člověk v rozpacích udělat! — otevřela jsem album a ukázala jí starou mužovu podobiznu, ještě se studií, na níž byl hezký a směle pohlízející. Líbil se jí, prohlížela si ho zálibně. Poznamenala jsem, že je dobrý, šlechtitný, dokonalý, a teprve po těchto slovech se mi ulehčilo.

Tonička zatím urovnávala drobnosti na polici.

Jala jsem se vyptávat:

"Máte tatínka?"

"Nemám. Zemřel, když mi bylo rok."

"Máte maminku?"

"Nemám. Zemřela, když mi bylo osm let."

"A kde jste byla po její smrti?"

"U babičky. Ta zemřela, když mi bylo jedenáct."

"A co potom?"

"Pak si mne vzala za vlastní selka z blízké vesnice. Jiřinová se jmenovala. Hodná byla."

"Taky zemřela?"

"Taky, když mi bylo sedmnáct let."

"A kde to prosím vás, bylo?"

"A — někde v horách. Nevím ani, kudy se tam jede, a už bych to ani sama nenašla."

Všechno to povídala vesele, smě-

říc se příjemně, jako by chtěla úmyslně ukazovati své smetanově bílé zuby, jež snadno mezi tenkými rty se odkrývaly. Bylo znáti na jejích očích i na jejích odpovědích, že všechno to dávno zapomněla, že jí to ničím není, a že by vlastně ráda o něčem jiném mluvila. A skutečně, sotva že jsem zmlkla, již se otázala: "Prosím, co asi stojí hedvábná spodnička?"

"Hedvábná spodnička?" podivila jsem se.

"Ano, ale taková, co hodně šustí."

"Taková?" zašeptla jsem.

"A že se nosí jen proto?"

"Proč?"

"No, že tak šustí."

Paní Veselá náhle umlkla. Přerušil ji sousedčin smích. Tělnatá paní Košťálová, ležící na břiše, otřásala se smíchem.

"Tak vida!" křičela. "Hedvábná spodnička ji zajímala. Už je to tedy! Hedvábná spodnička!"

"Což na tom zlého?" užasla paní Veselá. "To šustění je skutečně příjemné. Co v tom, prosím vás, vidíte?"

"Nic, nic," stále se chechtajíc volala tělnatá panička.

"Musila byste ji vidět, abyste to pochopila," vypravovala paní Veselá dále, "musila byste slyšet její milý smích a potom byste seznala, že vše, co řekla, bylo hezké a přirozené. A což její rozkošná nevědomost! Nemohla jsem se ani nasytit hovoru s ní."

Vyptávala jsem se na vesnici Zahorany, označenou v její knížce za obec domovskou. Nevěděla o ní pranic. Ptala jsem se též na vesnici, v níž žila selka Jiřinová, ale o té nemohla mi ani sdělit, kde je. Řekla jsem jí, aby si aspoň na některé blízké město vzpomněla.

Nevěděla o žádném. Líbezná tvářička její se ani neproměnila.

"Toničko, víte, kde je Evropa?" zažertovala jsem.

"Evropa?" otázala se obezřetně, jako by vyslovovala nějaké nebez-

pečné jméno. "Evropa je snad v Čechách?" dodala rozpačitě, zaražena svým smíchem.

"A víte, co je moře?" ptala jsem se dále.

"Vím, voda!"

"A díly světa neznáte?"

"Neznám."

"A jaká je naše vlast, víte?"

"Nevím."

"Vy ani nevíte, kde jste?" rozesmála jsem se.

"Ale to je jedno, milostivá paní, to nemusím vědět!" ubezpečila mne veselě, patrně již mými otázkami unavena. "Já bych se raději na něco zeptala."

"Na co?"

"Ale jenom, nebude-li se milostivá paní horšit?"

"Nebudu, Toničko."

"Líbí-li se milostivé paní černé šaty s bílým?"

"Ano. Krajkové."

"Mně taky. Takové si koupím!"

Paní Košťálová pozvedla pravou ruku a mávajíc ji důrazně ve výši, jako by někoho trestala, volala:

"To bych ráda věděla, kde asi ta žába teď je!"

"Kde by byla?" pronesla paní Veselá živě, téměř káravě. "Ve službě, nebo se provdala! Spíše to druhé. Není možná, aby si nikdo nepovšíml její vrozené gracie. Možná, že si ji vzal nějaký boháč."

"Ale kdepak, taková se mužským neubrání!" řekla tělnatá paní s rozhodností. "Nikdy, má zlatá! Musila by být chytřejší než tahle. Vždyť to bylo Boží hovádko!"

"Naprosto ne, mýlíte se. Duše její byla plna líbeznosti. Měla vlastní teplo jako slunce. Možná, že by bylo vzdělání tuto křehkou roztomilost porušilo. I mne napadlo tehda, nějak ji vzdělati. Ptala jsem se, chce-li večer něco čísti."

"Chci!" zvolala prudce.

"Četla jste již něco?"

"Četla jsem tři knihy," odpověděla ochotně, patrně přesvědčena, že mne konečně uspokojí, "a moc se mi líbily. Rinaldo Rinaldini, to mělo

stodvacet sešitů, Burskou Růženu, to mělo stosmdesát sešitů, a třetí nevím, jak se jmenovalo; toho jsem přečetla jenom sto sešitů, protože to teprve vycházelo."

Přemítala jsem, co jí mám po této krvákové průpravě dáti? Žádná služka nečetla ráda ruské romány, poněvadž jí jména osob úplně mátlá. Zato se Světlou mívala jsem u všech úspěch. Toničce však rozhodla jsem se půjčiti Pfliegerův Ztracený život."

"Prosím vás, nedala jste jí do jejího pokojíku ještě houpací židli?" zasmála se paní Košťálová vrtíc hrnatou svou hlavou přikrytou širákem.

"Možná, že bych byla i to učinila, jak se mi ta čarovná bytost líbila. Byla jsem k ní plna ochoty, jen abych ji získala a aby mi neutekla, kdyby pro ni předešli její páni vzkázali."

"O těch vám nic nepověděla?"

"Ó, pověřla, ale ne hned a jaksi opatrně."

"Chachacha, to si myslím!"

"Bylo to velice dojemné!"

"Dojemné? Chachacha! Prosím vás!"

"Vlastně smutný příběh, smutný román chudé holky. Tušila jsem již z prvních jejích poznámek o jejím pláči a touze vrátiti se, i z toho, že mezi nimi bylo náhlé hněvání i vzdor, že jde o cosi vážnějšího. Nechtěla jsem se proto ptáti. Ona, zdálo se, umínala si nesdělití nic, ale rychle rostoucí důvěra její ke mně znenáhla nutila ji něco pověděti. Cítila jsem blízkost jejího svěťování a bylo mi její přecházení a váhání velice příjemné. Nejčastěji přibližovala se mému stolku, a tu povšimla jsem si, že se dívá na podobiznu mého muže, tu v rámečku, kterou jsem se nechlubila. Možná, že nacházela příbuznost s onou jeho podobiznou z mladých let a že porozuměla, kdo je ten pán se šedivými vousy. Ostatně to bylo vedlejší, její duše plna byla zcela jiného soužení. Nevěřela již ani, co mluvím, a stále na cosi myslila."

Překvapila mne pojednou zvláštní otázkou:

"Vid'te, milostivá paní, že by to

nebylo nic zlého, kdybych si vzala starého muže?"

"Když byste ho měla ráda a cítila jste, že mu budete dobrou ženou, proč ne?" odvětila jsem. "Já mám též staršího muže a jsem šťastna."

"Milostivá paní také?"

"Ano."

"A milostpán byl bohatý?"

"Byl, a moudrý, vzdělaný a laskavý. Líbil se mi."

"Škoda, že nemá milostivá paní dětičky!" prohodila živě, jako by žertovala.

"Ráda bych je měla," řekla jsem, pozorujíc její podivný nepokoj. "Tohle je taky můj muž," dodala jsem, ukázavši na podobiznu v rámečku."

"To jsem hned poznala," zvolala lichotně, "je hezký! Ten pan stavitel je taky takový."

"Který stavitel?"

"No, co jsem tam sloužila. Vdovec a bohatý. Tři domy má a třicetiletého syna. Jemu je něco přes padesát!" sdělovala rychle a se zřejmou horoucností, všecka oživlá a ozářená. "Pět let je vdovcem a na ženění už nemyslí. Ale jak jsem k nim přišla, hned byl jiný. Pořád byl u mne, ani z domu nešel. I v kuchyni sedal. A jak mu chutnalo! Mně to bylo divné, myslila jsem, že si mne vyhlídl za nevěstu pro syna, inženýra, hezkého pána, ale brzy jsem poznala, že je všecko jinak, že si sám na mne myslí. Pan inženýr už nevěstu měl, hezkou a bohatou a před svatbou. Nesla jsem tam jednou nějaký dar. Byla jsem u ní v pokoji, vyptávala se chytře, jak pan inženýr žije. Řekla jsem jí samé hezké věci. Líbila radostí kolem mne. Slíbila mi, že si mne po svatbě vezme za kuchařku. Ale já bych byla nešla. Pan stavitel mi dával stále víc a víc na jevo, že si na mne myslí. Říkal: Až syn odejde, budu sám. Ale já už nebudu tak smutně žít, musí se to změnit! Z toho jsem poznala, co zamýšlí. Tenkrát, jak jsem odešla — to žártil. Najednou, ani mne nic nenapadlo, obvinil mne, že prý se na mladého pána dívám

něžnější než na něho. Mne to dopálilo, protože to nebylo pravda. Sebrala jsem kufr a odešla. Milostpán však ještě večer poslal tu domovnici pro mne. Litoval. A klobouk mi koupil. Ale žárlil pořád. On měl takové tiché kroky, že jsem ho nikdy neslyšela jít. Tenkrát před Štědrým dnem byl pryč a mladý pán se mnou dováděl v kuchyni. Já jsem mu říkala, aby dal pokoj, ale on byl jako slepý. Pan stavitel měl klíč, vešel do předsíně bez zvonění, pak tiše do kuchyně a natrefil nás. Milostivá paní, ten dělal, ten křičel na pana inženýra, a na mne, jako na nějakou uličnici! Hned jsem šla, hned! A všechno ve mně vřelo! Ještě toho dne jsem se pomstila. Šla jsem k té slečně, k té nevěstě. Myslíla, že jí nesu od mladého pána dar, a vzala mne zas do toho svého pokoje, ale já jí pověděla, jaký je, jak za mnou chodil do kuchyně a jak mi nedal pokoj a jak mi štěstí zkazil. Viděla dobře, jak jsem rozčilená, a uvěřila mi. Místo dárků na Štědrý večer poslala mu s bohem. Měl po ženění, měl, co si zasloužil!”

Hezké oči její se rozblýskaly, tvář zezlobněla. V tuto chvíli nemohla přemoci nenávist a snad i jiné vášnivé pocity, v hlubině její skryté. Cítila jsem, jak je všechno nitro její naplněno událostmi v oné rodině a jak by nížádná síla světa nezadržela ji, kdyby ji zavolali.”

“Mně se zdá,” pronesla paní Košťálová úsečně, “že to bylo jinak.”

“Jak?” zvednuvši ramena otázala se paní Veselá.

“Jí šlo víc o toho mladého.”

“Nemyslím. Vždyť ani to by mi nepřekáželo. Proč by se nepřiznala? Naopak, přirozenější by bylo, kdyby se jí zalíbil mladý. A já bych jí byla přála kteréhokoli.”

“Vy jste dítě, vy jste dítě!” smějíc se a potřásajíc hlavou volala Košťálová. “O toho mladého jí šlo, do toho se zbláznila! Starého by si byla vzala, jen aby měla mladého!”

“Pochybuji,” pronesla Veselá rozhlížejíc se po obloze.

“Tak jen dál, uvidíme!” řekla tučná sousedka.

“No — ted’ byla v útulku o čekala, že pro ni pošlou. Plakala a trápila se. Představte si, sirotek, chudé děvče a takové štěstí na blízku. Neměla se soužit, když se jí před tváří všechno rozbilo? Představte si to, a chudák, ani za nic nemohla. Napsala staviteli dlouhé, upřímné psaní o tom, jak se vše bez její viny sběhlo, ale on psaní nepřijal, vrátil jí je po domovnici neotevřeně. Nikdy prý, nikdy jí zpět nepřijme. Slíbila domovnici desítku, pomůže-li jí dostat se zpátky, marně. To, že rozbila mladému sňatek, nemohli jí odpustiti. Ale přes to vše stále doufala, stále čekala a patrně stále vzkazovala. Pak usilovala dostat se do služby v některém sousedním domě. Taky marně. Odhodlala se tedy napsati list mladému —”

“Mladému? Podívejme se!” zasmála se Košťálová.

“Ano, aby byl poctivý —”

“Poctivý? Chachacha —”

“Ano, aby otci vysvětlil, že na tom všem nic nebylo, že ona za nic nemohla, že on ji tehda sám obtěžoval, a vyzvala ho, aby přišel k museu —”

“Aá — tady je to!” zvolala paní Košťálová.

“Co?”

“Nic, nic! Jen dál!”

“A aby jí vyřídil, co spravil. Chtěla to přece zvědět, chtěla to slyšet!”

“Slyšet. Slyšet! Chachacha!”

“Ano! Co se tomu smějete? Doufala, že ten člověk bude spravedlivý a poctivý, že jí před otcem očistí. Byla to přece jeho povinnost, ne? A to ona čekala. Chtěla mu ústně ještě asi leccos říci, co by otci měl pověděti. To přece bylo správné a důležité. Jen on, jen on ji mohl očistiti a rozhněvaného —”

“Kozla přivázat!” dodala v prudkém smíchu Košťálová.

“No — neubližujte jí. Pochopte to chudé děvče. Snažila se přesvědčit ho, získat ho opět a pak očistit se. Vždyť za nic nemohla. Trpěla

tím, že byla nespravedlivě souzena. Co tu je divného, nebo směšného, prosím vás? Měla snést mlčky takové obvinění? Proč? Vyzvala ho proto, aby zvěděla, co se děje, a aby mu důrazně řekla, co je jeho povinností."

"A přišel?"

"No — stalo se něco, čeho neočekávala. Mladý se neukazoval, ale místo něho přicházel sám starý pán v kožichu, s novými rukavicemi, s novou kravatou, s nabarveným voussem, zkrátka, naparáděný. Soudila, že je již po hněvu, že syn všecko urovnal; vypískla radostí a běžela stavíteli naproti. Nikdy prý neprožila tolik štěstí, jako v této krátké chvíli, kdy mu spěchala vstříc. Ale netušila, chudák, co uslyší! Starý se neusmál a přísným hlasem jí pověděl, že si ji chtěl vzít, že by ji byl zahrnul vším, že čekal jen, až se syn ožení, ale že ona je ničemnice a za jeho zády že se opovážovala nerozumného syna jeho svádět, kazit a ke všemu ještě že využítkovala toho k takovému neopustitelnému darebáctví, zničivši totiž blízký sňatek!"

"Husa!" vykřikla Košťálová.

"Proč?"

"Mohlo ji napadnout, že mu starý psaní zadrží."

"A konečně — což by to bylo něco jiného?"

"Ale neměla tak psát, bylo-li nebezpečí, že to starý chytí. Ona napíše mladému, že ho miluje, že se trápí, že po něm touží a že u té nevěsty byla jen ze zoufalství, ze strašné žárlivosti — husa!"

"Ale paní Košťálová, co to mluvíte? To nepsala!"

"I psala!" prudce řekla tělnatá panička. "Psala!"

"Vždyť jsem vám řekla, co psala. Tohle přece ne!"

"Jste dítě, jste nevinné dítě! To je to! Ale ona mu psala tak, jak jsem řekla!"

"Nepsala!"

"Psala! Psala! Ale o to se přiti nebudeme! — Co dál?"

"No, čekala v útulku, až ji poslali

ke mně. Stále asi ještě doufala. Jak jste si sama povšimla, kufr si nepřivezla a službu též trvale nepřijala. Věřila přes všechny ty příhody, že kouzlo její zvítězí, neboť sotvaže dopověděla své soužení, ihned se rozveselila a ihned byla plna roztomilosti. Chtěla jsem ji těšiti, ale viděla jsem, že je veselejší než já, že hoře její více zatížilo mne než ji, a řekla jsem jí pouze, aby se snažila zapomenouti!"

"A co ona?"

"V tu chvíli klečela u mých nohou, a objímajíc má kolena volala: 'Milostivá paní je hodná, teď' budu milovati jen ji!' A hleděla na mne tak líbezně, že jsem pocítila touhu ji polcovati; ale neučinila jsem to. Zdvihla jsem ji a řekla, že je mladá a že všecko její soužení rychle pomine. Poskočila si a upozornila mne na zaprášená okna. Umyje prý je. Vymluvila jsem jí to, že není času, a vedla ji do koupelny, aby očistila lahvičky, jež se tu časem na polici nahromadily."

Paní Košťálová shodila slaměný širák s hlavy, a povstavši ubírala se ke sprchám. Opálené tělo její bylo plno droboučkého potu. V tu chvíli seskočila i paní Veselá a rychlým krokem ji dohonila.

Pružné tělíčko její, neobyčejné již opálené, připomínalo svou barvou japonské dřevěné, lakované figurky.

"Trochu jsem předržela," řekla Košťálová spustivši sprchu. Vstoupila do ní. Veselá spustila vedlejší a krčíc se, vnořila se v lesklý, lahodivý déšť. Smály se a točily. "Venku mi to o té Toničce dopovíte!" prohodila Košťálová, když se osušovala prostěradlem a když odcházela do své kabiny obléci se. "Bavilo mne to!"

Sotva že vyšly z lázni do stinné lipové aleje vedoucí k vilám, vzpomněla si paní Veselá, že má ještě dopovědět svou povídku o roztomilé Toničce, a ihned vypravovala:

"Ale počkejte, co se stalo! Toho jsem se nenadála. Řekla jsem vám, jak objala má kolena a jak vyznala,

že bude milovati pouze mne. Bylo mi to milé nejen ze sobectví, ale i pro ni samu; chápala jsem její bláhovost i její zklamání a chtěla jsem ji utěšiti. Trpící lidé jsou vděční za každý laskavý pohled, a já bych byla nejraději stále s ní byla a stále ji rozveselovala. Těšila jsem se na příští den. Vy oceníte, co znamená pro paní, jejíž muž je stále mimo dům, příjemná, milá, veselá a mladistvá bytost.

Toho večera musila jsem jí dovoliti, aby sama připravila večeři. Opakovala několikráte, že se ani dočkati nemůže, jak bude milostpánovi dnes chutnati? Líbila se mi tato starostlivost.

Muž přišel o půl osmé a zašel ihned, jak bývalo jeho zvykem, do svého pokoje, kde se převlékl. Pak šel do salonu, v němž natáhl, což se též dělo pravidelně, staré empirové hodiny a srovnal na stěnách obrazy, po čištění vždy na křivo visící. Sem vedla jsem Toničku, aby se muži ukázala. Chtěla jsem ho překvapiti. Býval po denní práci mrzutý a zamyslený, zvláště vyhrál-li proces. Litoval soupeře. Soudila jsem, že i jemu bude nová služka příjemná jako mně. Otevřela jsem dveře a pobídla ji, aby se muži v roztomilosti své zjevila.

"To je Tonička, Jaroslave, naše nová služka," řekla jsem.

Tonička přiskočila k němu, aby mu políbila ruku. On však nějak opatrně se odtáhl a ruku zastrčil do kapsy. Tonička se nazarazila a vesele oznamovala, že se přičiní, aby se nám zalíbila.

"No, dobře, dobře," řekl nevšimaje si jí, "tak jen at' je pravda, co slibujete!" Modré oči jeho obrátily se ke mně. Nebyl mrzut, ale patrně ještě zaujat záležitostmi svými. Tvář jeho zdála se chladná jako z kamene.

Tonička dosud stála, jako by čekala, že jí ještě něco řekne, ale on šel již ke mně, aby mne políbil. Nevím, zamrzelo-li ji něco v jeho počínání. Zahlédla jsem pouze, jak se

příkrčila a bleskem jak zmizela. Ani pochopit jsem nemohla, jak rychle ulítla.

Čekala jsem, že muž něco o ní řekne, že bude překvapen její čarovnou úlisností, jejíma živýma očima, jejími kočičími pohyby, ale on nejevnil nijakého zvláštního zájmu o ni. Ani slůvka nepronesl. Zamrzelo mne to, ale mlčela jsem.

Po večeři, když muž odešel do svého pokoje, aby si vykouřil doutník, přistoupila Tonička ke mně a s odvahou, jež mne neobyčejně překvapila, sdělila mi, že místo u mne nepřijímá.

"Víte, milostivá paní," pravila dále, "to není pro mne. Je lépe, řeknu-li to hned."

"Věříte, paní Košťálová, že jsem ztrnula? Nepochopitelné toto její rozhodnutí úplně mne omráčilo. V mužově setkání s ní nebylo vlastně nic zvláštního, nic pokořujícího. Bylo to zcela obyčejné přijetí. To nemohlo být příčinou takové náhlé změny. A vzkaz od předešlých pánů nepřišel, nikdo se toho večera u nás neukázal, a Tonička z bytu nevyšla. Co to mohlo být? Co asi se to stalo? Či byla tak citlivá, že ji mužova obřadnost zabořila? To asi, to asi ji zapudilo."

Paní Košťálová uchopila oběma rukama paní Veselou, a přitisknuvši si její hlavu na zdvižená svá nadra, volala:

"Vy dítě, vy dítě, vy dítě! Tot' víte, že to nebylo pro ni!"

"Ale proč? Proč?"

"Prosím vás, vy toho opravdu nechápete?"

"Ne."

"Ale, vždyť to bije do očí! Pravdu řekla, nebylo to pro ni. Jakmile uviděla vašeho vážného, chladného muže, cítila, že to není místo, jaké hledá. To nebylo pro ni, věřte mi, naprosto ne. No, chápete už?"

"Ne."

"No dobře, tak nic, tak už nic!" dodala tělnatá paní a hlasitě se rozesmála. "Vy jste roztomilá!" po chvílích pronášela nemohouc se uti-

šití. Konečně se zdálo, že se již upokojila, ale opět a opět vybuchla smíchem.

Paní Veselá mlčela. Bolelo ji toto podivné, hrubé chechtání. Přála si, aby se o tom již nemluvalo. Nesna-

žila se též poznatí, co si tělnatá panička myslí, ale oddávala se jakýmsi neurčitým, prchavým vzpomínkám a příjemnému chládku ve starém stro-mořadi lipovém. Zatěšila se též, že si odpoledne vyjde sama na mýtinu, odkud je daleko viděti.

Jak vznikla vlajka Červeného kříže

Zakladatelem světové organisace Červeného kříže byl Švýcar Jean Henri Dunant, který se narodil v roce 1828. Byl svědkem krvavých bojů u Solferina, kde v roce 1859 zvítězila Francie nad Rakouskem. Tehdejší utrpení raněných vnuklo mu myšlenku pracovat mezi oběma stranami, aby raněný voják byl považován nikoliv za nepřítele, nýbrž za trpícího člověka. Zorganizoval tehdy několik pomocných čet, které pomáhaly nedostatečnému personálu francouzské zdravotní služby.

Po návratu do Švýcar vydal knihu "Vzpomínky na Solferino", ve které zdůrazňoval nutnost založení organisace, která by poskytovala zraněným vojákům pomoc — bez ohledu na to, jaké jsou národnosti. Kniha vyšla v roce 1862 a Dunant nedal od té doby svoji myšlenku na založení mezinárodní společnosti pro pomoc raněným vojákům již zaniknout. Tak došlo v roce 1863 k založení Mezinárodní společnosti Červeného kříže.

Když bylo jednáno o tom, jakého odznaku by měla tato společnost používat pro nemocnice, transporty raněných a pro veškerou svoji činnost, byl jednomyslně přijat návrh Dr. Appia, aby tímto odznakem byl červený kříž na bílém poli. Je to opak barev švýcarské vlajky, která má bílý kříž v červeném poli.

Přijetí této vlajky Červeného kříže bylo současně projevem úcty k zakladateli této mezinárodní organisace, jehož vlasti byly Švýcarsy.

—oOo—

Ryba, která neumí plavat

Mexičtí odborníci objevili v hlubinách při mexickém pobřeží rybu, která neumí plavat. Žije výhradně na mořském dně a místo plavání se odráží ploutvemi o mořské dno, takže to vzbuzuje dojem, jakoby skákala. Vědci naprosto bezpečně zjistili, že jde o druh ryby, jejíž zvláštností však je, že — až má ploutve — neumí plavat.

—oOo—

Značná část oceli se vyrábí z odpadků

Odborníky bylo zjištěno, že téměř polovina oceli, která se vyrobí každoročně ve světě, je vyráběna z odpadků, či-li z tak zvaného šrotu. Každá tuna železných odpadků ušetří při výrobě oceli asi dvě tony železné rudy, jednu tunu uhlí a půl tuny vápence.

Kardafur

Napsal A. V. Šmilovský

Kdo z vás, lechů či panošů,
všech se ptám,
poví, co v sobě
ukrývá tento krám?

TÍMTO dvouverším, nehrubě původním a libozvučným, přihnul se Kabeš jako povětrník do hostinské světnice a stanul jako sloup při rozcestí před literárním naším koutem. Na lokti levice měl uzlík z bílého šátku na dva zádrhy, k jehož obsahu, patrně živému, patheticky pravici ukazoval. Obecně naše zaražení se třásl se sebe nejprve zlatoústý náš Miloslav Volousek. Jak uslyšel verš, nahlas vyslovený, rozrazil jej ihned color poeticus a pěveckou odpověď neostal nikdy dlužen. Vstal se stoly, opřel se oběma rukama o stůl a pronesl ještě vážněji, nežli Kabeš prve vyžýval:

“Rozvaž uzel, ctný rytíři,
ať zvědavost se usmíří.”

Kabeš zakroutil hlavou jako dívka pod Tetínem a odvětil tenkrát v prostomluvě: “Hádejte!”

Sebrali jsme všecken zoologický svůj um, ale neuhodli jsme. Kabeš přikročil k samému stolu, rozvázal zvolna a opatrně uzly a postavil před nás — kotě. Bylo vzrůstu ztepilého a mělo čtyřbarevnou srst', že by ji malíř pěkněji nevymaloval.

“Tu máte, bratři přemilení,
jež přináším vám nadělení”

dodával Kabeš pyšně. Viděť, že učinil obecný dojem.

Kotě protáhlo své libotvarné údy a rozhlíželo se zelenýma očkami po společnosti. Po vterině zamňoukalo nám “dobrý večer”.

“Kdes je sebral?” otazoval se Chudomel Kabeše.

“Což jsem od svatě Hermandady?” kabonil se otázaný. “Ostatné vypovím vám všechno věrně a světle, a což nade vše, krátce. Jda opuštěnou ulicí, samým prostředkem, zahlédl jsem při mdlém kmitu plynosvitu na dlažbě předmět, bud' králíka, morče nebo kotě. Byl to tento lepotvarný tvoreček. Mňoukal žalostivě a tulil se ke mně. Zvedl jsem jej a přivinul k teplým nadrům a došel s ním pod lampu. Myslil jsem si: bylo by tebe škoda, jsi pěknoušek. Vezmu tě s sebou do literárního kouta. Snad zatepe tam srdce, jež se tebe ujme. Že stojí za ochranu, uzná i sám Dusbaba.”

Dusbabovy oči střelily ostrou šipkou po mluvčím. Byl by asi za ní poslal za tepla slova ne právě kulatá, ale švec Zvára z konviktské ulice zvedl se krátce před tím od protějšího stolu a rázně přistoupil k nám literátům. Ano, abych nezapomněl: my kol stolu v literárním koutě byli jsme vesměs chasa od péra, mladá a veselá, nakladateli, kněhkupci, kritiky, redaktory a podobnou havětí ještě nezpražená. Pod sádrovými soškami Jungmanna a Kolára, jež se stěny na nás se dívaly, pomlouvali jsme, trhali, škrtili a ubíjeli každou básničku a novelku, jež nebyla od nás. Ale takto byli jsme dobří lidé, jak ráčíte uviděti.

Pan Zvára, mistr ševcovský a tolikéž počestný pražský měšťan, přistoupil tedy k nám a pravil po ševcovsku upřímně.

“Páni vlastencové! Dovolíte-li, vzal bych si to kotě. Hodilo by se mi dobře.”

My jsme Zváru měli rádi. Chlubil se jednou při protějším stole, že ne-

umí německy a proto že je přece mistrem a měšťanem a k tomu vážným. Tenkrát, před dvaceti a několika léty, byl takový výrok dosti vzácný a příchýlil mistra k našemu srdci.

Po slovech Zvárových ohlížel se Kabeš zpytavě po našich obličejích.

Svatoš sebou pohnul.

"Poshovte mi tentokrát, pane mistře," promlouval zdvořile, ano laskavě; "kotě si vezmu já."

"Nu, já jenom myslil, kdyby ho nikdo z těch pánů vlastenců nechtěl," omlouval se Zvára a opět poodešel od našeho kouta.

"Co s ním budeš dělati?" optal se Chudomel Svatoše.

"To jest mou věcí, bratře," odvětil tento. "Prozatím, Jeane, přineste kotěti trochu mléka. Má chudátko asi hlad."

I vzal je do náručí a srdečně je hladil.

"Jsi sám doma," namítal Chudomel; "když odejdeš, bude se mu stýskati. U Zváry nebylo by mu zle."

"Inu, chůvu mu nevezmu," odbýval jej jemně Svatoš; "musí již se mnou vzítí za vděk."

Jean přinesl na šálku mléko, postavil je na pokyn Svatošův na stůl a kotě se dalo do večeře. Šálek vylízalo, že byl čist jako sklo.

"Je to čistotné zvíře," prohodil Kabeš. "Svatoši, ty s ním neprohluupíš."

"Však proto je беру pod své perutě," odpovídal Svatoš spokojeně.

"Ale na jedno jsme, ostruněná chaso, zapomněli," podotýkal Volousek. "Třeba, bychom kotě pokřtili!"

"Kdo navrhuje nějaké příhodné jméno," dotazoval se Kabeš.

"Kardafur," zabasoval Dusbaba.

"Kardafur! Jaké je to zvíře?" ozývalo se živě se všech stran.

"Kardafur," opakoval Dusbaba, sešlívá a přistřív hlas svůj.

Všichni jsme se odmlčeli. O Dusbabovi šel mezi námi jeden hlas, že je z Chropina. Byl cynický v citech svých a sprostý v manýrách, ale prázdným džbánkem nebyl. Věděli

jsme, že po všechen Boží čas, za slunce i hvězd, leží v knihách a že dělá si rozvrhy k historickým povídkám. Koničkem jeho byly doby Vršovcův a Boleslavovcův; v nich crčí krev potůčkem, to mu svědčilo. Ale kostry své neobaloval posud masem a koží, nenapouštěl jich živou krví, říká, že počká, až bude starší a zkušenější. Tím míněním si nás jaksi všecky podmaňoval.

"Dobrá," chlácholil Svatoš Dusbabu. "Kotě se jmenuje Kardafur. — Jsem jist, že Dusbaba má to jméno z nějaké východozemské pověsti."

"On zná turecké deklinace," prohodil štiplavě Volousek.

"Dá-li ti jednou Pán Bůh kus rozumu, Volousku, což ostatně plave v oprávněných pochybnostech," odpovídal důrazně Dusbaba, "přijď jen ke mně, kapříku; snad je šťastně do tebe vtulku, ty turecké deklinace."

Demokritský chechtot probíhal našim kroužkem.

"Kardafur!" provolal Svatoš.

"Dopřejž tobě milostivá obloha," deklamoval Dusbaba, "bys z hloupého kotěte vychoval nadějného kocoura; nebo kočka to není. Způsob, jakým se Kardafur s námi obeznámil, projevuje dle Scheitlina ráznost kocourů."

* * *

Všecko se vyprodá a spotřebuje na tomto bazáru neřestí, jak Dusbaba někdy svět nazýval, všecko zaroste travou a zasypá se rumem zapomenutí, všecko i Kardafur. Zpočátku ptávali jsme se Svatoše, jak se má jeho schovanec; co žere, jak prospívá na umě, toulá-li se po cizích oborách, čili sedívá doma, nudě se kočíčí moudrostí; či učí-li se dokonce přízvučnému nebo prosodickému veršovníctví? Ptávali jsme se, ale přestali jsme se ptáti; co nám venkocem bylo po Kardafurovi, když aspiranti českého Parnassu se o to v potu tváře starali, abychom v literárním svém koutě hlady neumřeli. K tomu přistoupilo, že Svatoš fidiče do kouta našeho pod Jungmanna a Kollára

zalézal, ano, že jsme někdy i po celé neděle o něm hrubě nevěděli.

"Píše asi něco většího, připomenul ten neb onen, prochvívaje se tajnou závistí, že sám se k něčemu většímu vzhopiti nemůže. A v tom jsme se utvrdili. Tisklat' se na zimu v jednom oblíbenějším časopise od něho delší novela, jež vynikala vtipnějším soustrojím a živější věcností nad předešlé jeho práce tištěné i netištěné. Však jsme znali tenkrát mezi sebou i plody, jež se na čtenářský stolec ani nevyšrábaly.

Jednou jsem se sešel na těch starých, milých baštách s Dusbabou a pustili jsme se do řeči o všem, co nám právě podzimní větřík na jazyk přivíval. Za řeči připomenul kolega in Musis:

"Předevčirem potkal jsem na Dobytčím trhu počestného mistra Zváru. Zastavil se se mnou a nezapáchal ševcovskou pomádou. Povídal mně, že byl u jednoho kolegy ve Štěpánské ulici."

"Co na tom?" přejal jsem mu rozhovor.

"Souvisí to s Kardafurem."

Zvědavost se ve mně rozezvučela; předem pro Svatoše.

"Víš-li, proč Zvára chtěl Kardafura?" rozprávěl dále Dusbaba.

"Odkudž bych to věděl!"

"Zvárovi utekl učedník Frantík, vtipné prý to ševčisko. Byl u něho dvě léta na učení. Uchýlil se k jinému ševci do Štěpánské ulice."

"A Kardafur?"

"Počkej! V Konviktské ulici, v prvním poschodí v domě, kde v přízemí 'postolyprtuje' Zvára, bydlela paní Keckeisová, boubelatá, roztomilá a bohatá vdovička s dvěma dceruškami a starou matkou. Stará sotva prý za týden jedno moudré slovo promluvila. Nebožtík doktor Keckeis byl zemský advokát. To se rozumí, že byl zazobán a vdovička má všecko po něm. Ale to všecko ji hrubě netěší; miluje prý náruživě krásné kočky a měla jich asi pět nebo šest."

"Ah!"

"Vidíš, že zajíždím ke Kardafurovi. Vdovička dala do roka Zvárovi mnohou zlatku vydělati. Proto chtěl on na nás Kardafura; pro vdovičku jej chtěl; byl by si u ní kotětem vsadil růžičku do zahrádky."

"Jest rozumný praktikus!"

"A vdovička přestěhovala se i se svým kočím fraucimorem do Štěpánské ulice, zrovna do toho domu, do kterého přeběhl Zváruv Frantík. Má prý v tom domě celé první poschodí, průčelí do ulice; to víš: vdova po advokátovi může si takové pečinky popřát!"

"Tot' kromě všeliké pochybnosti. Ale Kardafur?"

"Kardafur je v témže domě, protože nyní v něm bydlí Svatoš. Zvára ho potkal v průjezdě a mluvil s ním. Zvára se ptal po Kardafurovi a Svatoš mu pověděl, že se z Kardafura stal roztomilý kocour a že by ho nedal za nevím co. Opakoval prý dvakrát: roztomilý kocour."

"A ty myslíš, že Svatoš a roztomilý Kardafur a Keckeisová a kočky..."

"Já se v tobě nezklamal," pokračoval vážně Dusbaba; "nezhloupneš-li, může býti z tebe jednou novelista. Ano, jen si to pěkně pod sebe napíšme: nahoru bohatou vdovičku jako obrázek, a pod ni Svatoše, sličného, slušného a uhlaženého mládce: pak vedle vdovičky kočky a pod to spanilého dobrodruha Kardafura. — Ted' si to podtrhněme a sčítejme. Není-li to plaisir jako svatovitská věž?"

"Tvá fantasmie ujíždí rozumu?"

"Rozum! Mně věru ta species nechybí, nechybí-li Svatošovi. Já se svým již se prokulhám tím blátivým údolím, ale Svatoš, ten ho nebude mít dostatek! Vy jste, brachu, bývali kamarádi; on na tebe snad nejvíce držel z našeho klepavého a zabijáckého koutu: vem ho pod pažďím, aby neseděl jako babec, kde musí choditi."

"Já rozumím tvým metaforám, ale..."

"Inu, dálej si co dálej; já si my-

slil, že nebude na škodu, když ti dám nějaký moudrý návod. Adié česká země. Jdu do hodiny."

Přiznávám se, že mi Dusbaba nitro rozvětril. Bylo mi líto, že se Svatoš našeho koutu předem mne po delší dobu stranil a že se tak rázem rozkročil po vlastní cestě. Byltě ode všech rád viděn, neboť měl při sobě něco, co jej člověku činilo milým a hledaným. V hádkách zpravidla první poustupoval a pro mínění své nechtival nikdy výsady. Dusbaba jej druhdy pomlouval, že má trochu mnoho mléka v krvi; ale to jest jistou měrou pro život společenský výhoda vydatná, jež nadhání člověku přátele. S jedné stránky jsem se oň nebál; aby byl vběhl do nastrojených lécek nějaké prohnané dámy, nebyl bych soudil. Snaživý jeho duch měl namířeno do výšin ideálních; vezdejší blahobyť neroztahoval ještě po něm svých polypových ramen. A přece právě v té věci jsem se nad ním pozastavoval. Což kdyby ona bohatá a spanilá vdovička byla skutečně výtečnou partií pro Svatoše? Proč by jednou za sto let mladý český spisovatel nemohl učiniti štěstí? Aby jim český ideál Svatošův dal se udusiti, nepřipouštěl jsem. Nebyl jsem také té doby dobře znalý všední skutečnosti; obecnému vrění a tření z kněh se nenaučíš a z rozmluvy stejně s tebou smýšlejících.

Ustálil jsem se posléze na tom, že Svatoše vyhledám a že se dám při něm na výzvědy, a uvidím-li toho potřebu, že nezamítnu rozumů Dusbabových. Všecko mi říkalo, že trochu praktičnosti Dusbabovy nebude se škodou Svatošovi.

Hned druhého dne večer přivedla mně náhoda na rynečku Svatoše v ústřety. Zastavili jsme se, potiskli sobě ruce a dali se do řeči. Hovořili jsme spolu o všedních věcech a literárních, a bavili jsme se, což již z toho viděti bylo, že jsme nevědomky ušli hodný kus cesty do hořejšího města. Byli jsme téměř na konci hořej-

ší Spálené ulice, když jsme si toho všimili.

"Máš-li pokdy, pojď trochu ke mně, do mé mansardy, na porci pohovoru," vybídl mne Svatoš. Proč bych nebyl svolil?

* * *

Příbytek Svatošův nebyl žádnou mansardou. Byl to pokojík o jednom okně v křídle do dvora, na konci pavlače v třetím poschodí, slušným dosti nábytkem opatřený. Mimo postel, pohovku, stůl a skříň šatník a obligátní kufr studentský stál při okně psací stolek velmi příhodný. Do pokojika se vcházelo z úzké kuchyňky. Sotva jsme potmě do ní vstoupili, ozvalo se přívětivé mňoukání.

"Znáš-li ho?" otázal se Svatoš.

"Kardafur!"

"Počkej, až rozsvítím; podíváš se."

Svatoš rozsvěcoval lampu. Za světla jsem spatřil Kardafura, an se přítulně otíral pánovi svému o nohu. Z kotěte stal se veliký, pěkný kocour. Kdo měl jen trochu smyslu pro krásu kočičí, tomu se musilo v Kardafurovi velice zalíbiti.

Usedl jsem na pohovku. Svatoš přisedl ke stolu na stoličce a kocour mu vyskočil na klín.

Hladě jej zahajoval přítel rozprávku.

"Vidíš," rozmlouval se Svatoš; "řekne se: kočka, potměšilý, zarpuťilý tvor. Ale já jsem se přesvědčil, že tomu není tak. Kromě toho, že se žádný domácí živočich co do ztepilosti těla i pohybů nevyrovná kočce, shledávám časem na Kardafurovi tolik srozumu a tolik milé přichylnosti, že si mne můj kocour již s dobrou polovicí podmanil. Podívej se: Kardafure, jdi si sednout k pánovi na lenoch, jdi."

Kocour skočil na zemi, pak na vedlejší stoličce a na opěradlo při pohovce, a těsně vedle mne si usedl, s pána oka nespouštěje.

"Není-li to model, hodný dláta, jak tu sedí?" tázal se Svatoš. "Ted' budeme hovořiti o třech. Neřekl jsem prve na prázdno, že si mne pod-

manil. Co to zvíře mám, přivykl jsem teprve domovu. At' jsem, kde jsem, mně se po tom kočičím společníku stýská a obávám se, bych o něj zlými lidmi nepřišel. A kdo uvykne domovu a pokoji, uvyká práci; věř mně, že mne teprve teď ustavičná práce těší. Kardafur sedí při mně, když sedím, chodí se mnou, když chodím, jen když se nudí, chodívá spát na pohovku a mně je při tom veselo."

"Proto tebe není viděti, proto na přátele zapomínáš."

"Milý brachu! Jsou tu zkoušky, musí se pracovati a psáti se také trochu musí, a i k spisování mnoho studií třeba, mnoho. Kolikráte jsem vzpomínal na Dusbabu; byl z nás nejchytřejší, protože nejvíce studoval. Tuto mám dva první svazky archivu Palackého. Celé jsem je přelouskal a nebudu přece nikdy historikem; to jen abych poznal ducha našich předků."

Smekl jsem v duchu před Svatošem a pohládl jsem Kardafura.

"Pravil jsi, že když odcházíš, bojíš se o svého kocoura," obracel jsem rozprávku. "Či stal se snad nějaký pokus ti jej vzít?"

"O krádež právě nejde, ale něco se stalo, co mne nepokojí. Ale uvařme si trochu čaje, přijmeš-li."

Přítakal jsem. Svatoš uvařil čaj a našel k němu i některé zákusky. Popijeli jsme a zajídali.

"Dole v domě je švec," vykládal Svatoš, "a má učedníka, jenž mou obuv má na starosti."

"Frantíka?"

"Znáš-li jej? Odkud?"

"Byl u mistra Zváry."

"Ano, a tam bydlela nějaká paní Keckeisová, hrozná kočkářka. Ta se přistěhovala sem do domu; Frantík ji již dříve znal a tu známost obnovil použitím k tomu Kardafura."

"Odpust' mé otázce. Ty neznáš Keckeisovou?"

"Posud jsem ji okem nespatřil, ač sám jsem kočkář."

"A přece bydlí v domě."

"Prosím tebe! Ona snad nikam

nechodí a já také málo kam vyjdu."

"Tak povídej dále."

"Jest tomu několik neděl. Jednou ráno vytasil se Frantík z novinou, že milostpaní Keckeisová by si přála Kardafura jen na půl hodinky viděti. Kdybych ráčil svoliti, on že by kocoura tam donesl a on že svou ctí zaň stojí, že nezaběhne. Prohnaná ševcovina! On stojí svou ctí za Kardafura! A mluvil kluk jako z knihy a těžko dal se odbýti. Beztoho že mu ta kočkářka hodně od cesty sblížila."

"A usnulo to."

"I toto. Frantík opět časem začal, ale já jej odbyl. Také mi nadhodil, že prý ta milostpaní není žádná šerednice, že prý jest onačejší nežli mnohá slečinka a kdesi cosi. Co mi do toho! Asi přede čtrnácti dny kdo nepřišel ke mně, jako její panská. I žádala zdvořile jménem milostpaní, bych Kardafura s ní dovolil dolů. Odepřel jsem to vymluviv se, že Kardafur by s nikým nešel, kdo ho nezná. A panská předevčirem přišla zas, ale na štěstí znám již její klepot; neotevřel jsem."

"Víš-li, že tím tu paní mučíš? Já na tvém místě učinil bych jí po přání, a nechceš-li mermomocí Kardafura s očí pustiti, jdi tam s ním sám."

"Ty mne nabíráš."

"Myslím to opravdu."

"Víš co: až budu mítí po zkouškách, snad jí to k vůli učiním. Ale kočkářce kocoura nesvěřím; k čemu bych si plodil nepokoj."

"Mluvíli jsme ještě všelicos až do noci, ale o Keckeisové jsem se více Svatoši ani slovíčkem nezmínil. Kdo ví, jak se dalo, ale já se ostýchal dotknouti se i povzdálecí té jeho panické duše myšlenkou, jež zdála se mně, i když věc jsem přísně nevážil, přece býti frivolnou a každým způsobem ideálních povah Svatošových nedůstojnou."

A dobře jsem asi učinil. Turci mají pravdu: co se státi má, stane se. Co na Svatoše čekalo, tomu se nevyhnul. Nebylo k tomu potřebí

aní mne, aní návodů Dusbabových.
Kardafur postačil.

* * *

Ostatek dopovídám podle doslechů
z prvního pramene. Mámt' všechno
z úst samého Svatoše.

Některý čas po zkouškách dobře
odbytých, když již Svatoš sháněl se
po místě, zavítala k němu po třetí
panská paní Keckeisová, tenkrát s
lístkem. Svatoš lístek pozorně pře-
četl a slíbil, že zítra dopoledne Kar-
dafura přinese.

Téhož ještě dne se rozhodl, že
bude-li Keckeisová na něm kocoura
úsilovně chtít, z domu se vystěhuje,
by zjednal si již jednou od ní svatý
pokoj.

Druhého dne, byl právě čtvrtek,
šťastný jeho den, vzal Kardafura do
náručí a šel dolů do prvního poscho-
dí a zazvonil zhurta při dveřích bytu
kočkářčina. Panská mu přišla ote-
vřít, uvítala jej sladce se usmívajíc
a uvedla jej ponížene jako nějakou
vrchnost do návštěvny. Svatošovi
nezbylo ani hrubě času, by se po
saloně, velmi elegantně zařízeném,
pohlédl; nebo sotva že vstoupil, roz-
hrnula se v pravo těžká portiéra viš-
ňové barvy a ve dveřích objevila se
štíhlá a spanilá dáma, již podle oka
mohlo býti nanejvýše dvacetpět ane-
bo dvacetšest let. Oblečena byla v
krásný turecký župan krémové oar-
vy bíle vzorkovaný a krajkami při-
zdobený, jenž kolem pasu hedváb-
nou šňůrou stažen byl, a účes měla
fecký, volný, ale velmi ladný.

Ve Svatošovi se zatajil dech. To
přece nemohla býti kočkářka! Ale
úsudek jeho se mžiknutím zvrhl: za
paní přišlo pět koček, jedna pěkněj-
ší druhé; z jedné země sotva byly
shledány. Přibledlou pletí vstupují-
cí paní prokvetl lehký ruměnec, tak-
že takřka všechna zrudověla. Poklo-
nila se velmi přirozeně a uhlazeně,
a sladivší lepé rty své v nejlahodněj-
ší úsměv, promlouvala nejzvučnějším
českým hlaholem:

"A přece se smíloval pan profesor

nade mnou a přinesl mně sám Karda-
fura. Kdybych byla tvrdého srdce,
věru mohla bych se na vás hněvat.
Než dnes nemám pro vás nežli srdeč-
né díky."

Svatoš mlčky spustil s klína Kar-
dafura, jenž si po perských kober-
cích mezi kočkami vykračoval jako
orientálský kníže mezi huriskami.

"To je vpravdě spanilý tvor," chvá-
lila dáma Kardafura.

"Ta kresba na hlavě a ta čabraka
na hřbetě! Věřu, závidím vám jej,
pane profesore. A dá-li se vzít do
ruky?" Svatoš se vzpamatoval.

"Jest zcela krotký, milostivá pa-
ní," dával za odpověď.

Dáma si chytila kocoura a usedla
s ním opět do fotelu.

"A dávno-li jej máte?"

Svatoš dal příslušnou odpověď a
vypravoval zároveň, jak Kardafura
dostal. Za vypravování dovolil si
zcela volně na paní vzhlížeti. Ona
klopila oči, jakoby duše své okna
před ním zastřítí chtěla, ale když
dokončil, dovolila si i ona volný
vzhled, před nímž duše ve Svatošovi
takřka do nekonečna ubíhala.

"Ó, jak jste hodný, že jste se nad
tím pohozenecem z ulice smíloval!"
rozechřívala se paní. "A jak to po-
vidáte! Věřu, všechno jsem viděla
před sebou, co jste mi tu vypravo-
val. Který pán by na vašem místě
tak byl jednal? Toté soucit vpravdě
ženský."

"Snad byste, milostivá paní," na-
mítl jemně Svatoš, "nám mužům sou-
citu neupírala?"

"Ó, nikoli! Ale soucitu ke koč-
kám jsem ještě při pánech neviděla.
Vyt' jste první..."

Hovor na vteřinu uvázl.

"Vy jste mne, pane profesore, po-
sud neznal?" navazovala jej dáma.

"Neznal, milostivá paní; a byl
jsem překvapen..."

"A proč?"

Svatoš se octl v rozpacích, jež
zavinil svou pravdomluvností, ale po-
mysliv si: se lži daleko, s pravdou
do nebe, odvětil zcela nepokrytě:

"Milostivá paní. Já si představo-

val ve vás nějakou — starší kočkářku..."

Paní se rozesmála tak upřímně jako Svatoš mluvil. Upokojivši však smích stala se velmi vážnou. Pustila Kardašura na zemi a zadívala se chvilenu před sebe. Pak se vyptávala Svatoše na jeho rodinné poměry a seznámila jej navzájem se svými, aby jaksi cesta mezi nimi se upravila. Na konec ho poprosila, by aspoň do večera jí Kardašura dole nechal, že k večeru panská Marie mu jej opět přinese, při čemž neopomenula připomenouti, že jistotně očekává, že tato první jeho návštěva u ní nebude poslední. Když již odcházel, poprosila ho za prominutí, že mu své dcerušky neukázala, a připomenula, že svou chybu ihned napraví. I přivedla v minutce dvě děvčátka, jedno asi šestileté a druhé tříleté. Starší, Adolfinka, byla matce podobná; druhá, Jitka, měla poněkud ráz orientálský. Děvčátka podala na její pobídku Svatošovi ruku. Když Svatoš odešel, nechtěl Kardašur ode dveří, a paní Keckeisová měla s ním dosti práce, nežli jej uchlácholila. Však příhodný pamlsek dal jeho myšlenkám veselejší směr: za půl hodinky bylo mu po kocourovsku blaze v těch nových pěkných komnatách a v družině kočičích krasavic.

Odvedši děvčátka do pokoje pro děti vrátila se paní opět do návštěvny a hleděla chvíli, v sebe všecka zatonulá, do dveří, jimiž Svatoš odešel. Pak si usedla do křesla, v němž prve Svatoš seděl, sepjala na klíně ruce, sklopila hlavu a přemýšlela. Jaké myšlenky její mysli probíhaly, těžko ovšem pověditi. Vstavši postavila se před trymó u pravého okna a zpytovala svoji krásu. Zdá se, že byla se svým zrcadlem spokojena; neboť po chvíli, když se otočila, prozpěvovala si jedva slyšitelně, asi jak pěnice, když obléhá hnízdečko, do něhož v brzce doufá uložití plody své lásky.

* * *

Od první návštěvy Svatošovy do druhé ze Šumavy mnoho vody od-

nesla Vltava do Labe a Labe do moře. Panská Marie čekala za dne každých pět minut, že mladý pán s hůry zvoncec zatrhne. Ale tonula z omylu do omylu: šťastný Kardašurův pán nepřicházel a nepřicházel, ač dávno již minulo šest neděl od onoho čtvrtka, pamětihodného pro služebnictvo i — panstvo. Marie si po příčinách hlavu umejšlela a div se jí mysl netrpělivostí a nespokojeností nepošetila. A bezpokojí duše Mariiny bylo jenom mdlým odleskem nemocného nitra její velitelky. Mluvíme-li o nemoci, máme toho příčinu platnou; či není nemocí, když soustrojí duševní až do nejtajnějších se rozechvívá koutečků, když cit kypí a se pění a divoce strhuje naši milostpaní od osudného onoho čtvrtka, co Svatoš přinesl dolů Kardašura. Ač ani slovíčkem neprozradila, co nitrem jejím zmítá, služebnictvo své neošálila; byly to samé ženské, panská, kuchařka a kuchyňská, a ženským ve věcech lásky netřeba břejlí a drobnohledu, zvláště jde-li o osobu milou. A milou byla všem třem dobrá jejich milostpaní. Nejprve si stranou pošeptávaly, pak povídalý si, pak rozjímaly a nešlo jim nikterak do hlavy, že Svatoš nezahořel láskou ku krásné, roztomilé a tak bohaté jich velitelce, že nezahořel rázem, plamenem. Bylyť přirozenou měrou změny v domácnosti své žádostivy, ani ve snách se jim nezazdalo, aby velitelka jich zůstala vdovou, a nyní, když po několika letech nepřijemnější změna kynula, ocitaly se smutně na holičkách se svými žádostmi pro slepou necitelnost Svatošovu.

V kuchyni, jejímž oběma okny viděly nahoru k bytu Svatošovu, měly nejpříhodnější spády své. Tam den za dnem, večer za večerem protřepávaly mrzutou neshodu mezi ním a milostpaní, tam snuly a trhaly plány své a naděje, odtamtud hlídaly Svatoše jako ostrížové skřivana, k němuž nemohou a jemuž ujíti se zpěčují. Ze všeho soudily, že již jinam srdce své zadal, i jaly se potají pá-

trati a slídití, ale nedoslídily se, po čem lačnily, ač šelma Frantík jim upřímně pomáhal.

Svatoš ovšem netušil lécek sobě nastrojených, poněvadž na ten čas vůbec málo viděl, co se kolem něho dělo. Širý obzor ducha jeho se znamenitě stáhl od hodiny, již ztrávil dole v domě, v návštěvně paní Keckeisové. Čemu pravdu obcházeti: spanilá vdova podmanila si milostností svou všechno jeho cítění, myšlení i chtění a rozezvučela struny básnické jeho duše v symfonii, v níž se všechna bytost jeho rozkoší a slastí posud nevídanou rozplývala. Mluvme prósou: srdce jeho chytilo, chytilo opravdově, po prvé a pořádně. A proč sic rebus stantibus neopětoval návštěvy své? Protože byl zamilovaný člověk a protože zamilovaný člověk má právo z hloupostí svých stavěti pyramidy. Dobrý Svatoš byl dobrý člověk a dobrý člověk neví, jaké vzácné poklady zavírá v sobě duše jeho; dobrý člověk jest skromný a jak si mohl skromný Svatoš pomyslití, že spanilá vdova jest proň dostižitelna, že mladý spisovatel, posud bez občanského postavení, může sáhnouti po ruce dámy velice bohaté, velice vzdělané a vyhýčkané libostmi vybrané společnosti. I kdyby praktický Dusbaba celý den do něho byl mluvil, sotva by byl rozviklal utkvělé přesvědčení jeho. A na čem se Svatoš usnesl? Rozumí se, že na hrozné hlouposti; umínil si kochati se ideálně v lásce své a ke svůdné vdově více nechoditi, by láska jeho z její přítomnosti nebrala živé potravu, by se jí před ní neprozradil, aby nedošel při ní nejtrapnějšího odbytí a snad i — potupného výsměchu. Cítil, že by takového výsměchu nepřežil, anebo že by aspoň několik let života svého měl zkažených. Čemu pouštěti do nejista, co dražší mu bylo nad vlastní duši?

Co ujídalo mu mládí i štěstí duše jeho, tajil starostlivě před jinými, ale marně ukrýval se před okem mateřským. Za pilnou potřebou bylo mu na některý den z Prahy domů odjetí.

Vzal s sebou Kardafura. Matka poznala, že miláček její se trápí a hněte žalostí, ale zřejmě na něm nevyzvíдалa. Však Kardafur všechno prozradil. Mluvili o Kardafurovi, o kočkách a ocitli se — u krásné vdovičky, kočkářky. Svatoš se rozehrál, zapomněl na své tajemství, matka prohodila dvě, tři chytlavé otázky, a Svatoš byl v pasti a přiznal se ke své lásce, po myslí jeho beznadějně.

Matka se vážně zamlčela; pak promluvila mu k útěše několik vět, ale soudu po zvyku svém nad náruživostí jeho nepronesla. Ale tu noc potom mnoho, mnoho o té choutce synově přemýšlela. Byla to žena praktická, zažila a zkusila mnoho, byla již dlouho vdovou a zvykla státi o vlastních nohách. Mužný její charakter jí při jejích šedinách dobře slušel.

Řečem synovým podložila zcela jiný výklad, a jakož byla vůbec žena odhodlaná a zvyklá, z vlastních potřeb prováděti vůli svou rychle a pevně, nalezla si za nedlouho cestu, jež měla, ano musela vésti k záchraně milovaného jejího Adolfa.

Nenamítala nic proti tomu, že syn její tolik do Prahy pospíchal. Třetího dne nechala ho odjetí, ale hned třetího dne po tom byla za ním v Praze.

* * *

Jednou, bylo to ve středu odpoledne, strhl se v kuchyni paní Keckeisové mezi služebným trojlístem nepokoj. Kuchařka vypravovala, že před chvílí přinesl veřejný posluha panu Svatošovi nahoru psaní a že za malou chvíli potom pan Svatoš odešel. Měl prý patrně na spěch a byl rozčilen. Ženské si lámaly daremně hlavy, jaké psaní to bylo, ale kdyby si je byly rozlámaly, dohodnouti se nemohly. Že bylo od někoho z Prahy a důležitého obsahu, v tom se shodovaly, neboť proč nešlo poštou? Po chvíli běžela panská s teplým koláčem k milostpaní.

Krásnou vdovu píchlo něco u srd-

ce. Leč nalichivší lhostejnost odpovídala:

"Co při tom zvláštního?"

"Snad dostal pan profesor nějaké místo na venku," připomínala Marie.

Vdovička se přichýlila k rámu, na němž vyšívala, a prohodila po minutce: "Možná."

Marie se neměla k odchodu a vyhledávala si z úmysla nějakou práci v pokoji.

"Snad se přece přijde poroučet," promlouvala k veliteli.

"Nebud' nudna, Marie," odvětila vdova ještě pilněji se do vyšívání zabírajíc.

Marie pohodila vzdorně hlavou a podívala se úkosem na paní. Pak odcházela nevrle do kuchyně.

"Nu?" dotazovala se kuchařka.

"Věřte mně ženské; ona se usouzí," vykládala po mudreku služebným. "Z našich nestydatých dob věru pravdě nepodobno, aby byl v Praze tak hloupý mužský, jako ten Svatoš!"

"Inu mnohá ženská nemá to štěstí, aby ji pořádný mužský poznal," povzdychla si kuchařka z vlastní zkušenosti.

I Marii vyvinul se těžký povzdech, tolikéž asi z vlastní zkušenosti.

Kuchyňská, nejmladší a nejsličnější z nich, vypukla v potutelný výsměšek.

Daly se do ní.

Milostpaní byla v noci nepokojna; třikrát ji musela panská šumivé prásky připravit. —

Ráno k jedenácté hodině zatrženo prudce zvoncem.

Marie běžela s větrem otevřít.

Ve dveřích objevila se venkovská paní, stařena. Veliké oči její dívaly se poklidně do světa a úzké rty její byly pevně sevřeny, jak viděti bývá při lidech rázných. Hlásila, že jest vdovou po městském právomocníku Svatoši a že by ráda s paní doktorovou Keckeisovou o věci důležité porozprávěla. Marie uvedla ji do návštěvny a poprosila ji minutku posečkat, že ohlásí ji milostpaní. Stařena se bedlivě poohlédla po komnatě.

Skvostná úprava ji nepřekvapovala; bylo viděti, že na parketách jest domácnější nežli její syn.

Portiéra se rozhrnula; žádaná paní doktorová vstoupila. Krok její byl nejist a líce bylo nápadně bleďo. Pozdravila se s paní Svatošovou a obě dámy usedly k hovoru. Stařena opakovala kdo jest a dávala se nevyzvána do potřebného výkladu. Mluvila klidně a vážně, ale beze všeho ostychu:

"Jsem tu proti vůli syna svého, milostpaní; ale vůle mladých a nezkušených lidí nevydává hrubě při nás starých lidech, otužených osudem a životem. Doufám, že mně nevezmete za zlé, budu-li mluvit, co mám na srdci. Jsem matka a mám právo mluvit za své dítě."

Vdova se zapýřila a přikývla hlavou.

"Jsem vdovou na patnáctý rok," pokračovala stařena, "a měla jsem šest dětí. Čtyři jsem odchovála, dvě dcery mi zemřely. Jedné bylo dvanácte, druhé šestnácte let. Tři jsem dobře zaopatřila; nejmladší Adolf, co zde v domě bydlí, jest můj Benjamin. Je to člověk dobrý od kostí a srdce má jako ženská, ano jako panna. Jsem sice ještě dosti zdráva, ale dobrá sedmdesátnice, a musí mně na tom záležeti, by před mou smrtí došel zaopatření. Bůh ví, on se k tomu tuze neměl; chytal se spisování a to jej od chleba trochu odvádělo. Ale zkušenosti pání mně řekli, že to není právě nic zlého a že je to lepší kratochvíle, nežli chytati se něčeho daremnějšího, jako na příklad ženských. Chvála Bohu, hoch nezapomněl na dobré vychování z domova a teď má po těžkých zkouškách; teď jest na nejlepší cestě k vlastnímu chlebu. Ale tu mu něco vstoupilo na mysl, co mi jej hrozí odvésti od jeho účelu. Však vy ho, milostpaní, dobře znáte."

"Ano, vy, milostpaní. Bůh ví, jak se událo, ale z Adolfa stal se kočkář. Má toho kocoura, s kterým i domů jezdí, a který se vám také tolik zalíbil, protože máte také ráda

kočky. Ale já vím jistotně, že ten kocour byl jenom záminkou."

"Ale paní, vždyť vy mne urážíte!" ohrazovala se vdova.

"Neurážím, milostpaní; pravda je pravda. Však já znám mladé ženské a zvláště z Prahy."

"Ale já nejsem z Prahy!" namítala vdova.

"Ale uvykla jste v ní s nebožtíkem panem doktorem. To nic na věci nemění. Vám nešlo o kocoura, ale šlo vám o to, abyste mého nezkušeného syna snad pro kratochvili do nějakých nešťastných pletek zapletla."

Milostpaní vyskočila a div se lítostí i hněvem nezakřkla.

"Ale, paní, vy mluvíte tak — nenuceně, že vás nemohu déle poslouchati!"

"Jen mne račte vyslechnouti, vždyť já nerada sahám komu do svědomí; ale pravda je pravda, a mně, matce, běží o štěstí syna, za něhož bych srdce z těla dala, protože je toho hoden; ano hoden, milostpaní."

"Ctěná paní! Možná, že hodný muž jest, ale já s ním jenom jednou, zde na tomto místě, a jen na krátko mluvila. Jak můžete z toho tak šeredné věci vyvozovati na mne, jež jsem také již tolik, tolik trpěla a nezaslouženě trpěla."

Vdova vypukla v hlasitý pláč.

Stará paní ji zpytavým zrakem zkoumala. Srdce jí pravilo, že ten pláč není přetvářkou. Zasmušila se, ale neodmlčela.

"Ano, milostpaní, jen jednou tu byl, pravda, ale paměti více odtud neodešel. Nešťastná závat' lásky k vám tak ho popadla, že se obávám zlých věcí pro jeho budoucnost. Milostpaní, neplačte, já vidím, že jste hodná paní, že nejste z lehkomyšlných; připouštím, že asi o jeho náruživosti nevíte; ale Adolfovi mému hrozí nebezpečství. On nebude chtít z Prahy a já ho neuvidím zapotřeného. A pak on má tak měkké srdce, mohlo by se státí neštěstí; vždyť máte sama dívky, víte, co to jest..."

Paní Keckeisová sklopila hlavu k nádrům, sepjala ruce na klíně a ani nedutala. Přes odpor, lítost a bolest z urážky sobě učiněné rozplesala se v nitru svém šťastím bez míry a konce, že Svatoš ji miluje.

"Jak tu vidím," vedla si svou stará paní; "z Adolfova ječmene pivo nebude. Kde pak! Byla jsem jednou u kněžny z Lobkovic, ale takových drahých koberců, jaké zde na zemi máte, jsem u ní nespatriila. A tam ta figura na etažéru! To je kus tuze vzácné práce! Bratru stojí za dvě stovky. Nebožtík právomocník vyznával se dobře v obracích a podobných kusích, a já jsem ledacos od něho chytila. Za dvě, tři stovky ta krásná figura stojí. A to stříbro! Na tak bohatou nevěstu můj Adolf pomejšletí nemůže; a kdyby pomejšlel, byl by bloudem. On jest z dobrého a váženého měšťanského rodu a beze jmění jsme nikdy nebyli a posud nejsme, ale rozumný člověk musí se jen potud natahovati, pokud mu stačí peřina; jinak je buď šibal nebo dobrodruh a takovým můj Adolf nesmí býti a také nebude. Do takového bohatství může se jen opět posaditi velký boháč aneb aspoň člověk vysokého úřadu a velikých příjmů, a z těch můj syn není."

Vdova se vzpamatovala za řeči matroniny a napjatě ji poslouchala.

"Však jest to bohatství, milá paní, příliš draze vykoupeno," vykládala pohnutě a blankytný její zor přichmuřil se slzami. "Dala jsem za ně nejkrásnější léta svého mládí a neskonale to štěstí srdce dívčího a panenského."

Stará paní minutku k ní vzhlížela okem, v němž stálo: rozumím ti, rozumím; byla jsem také jednou svobodna a po panensku šťastna. Ale při rázných povahách nedala se soucitem od svého odchýliti, tím méně odstoupila od pevného zámyslu.

"Abychom nezapomněly, milostpaní, proč jsem přišla k vám," rozprávéla pokojně dále. "Mám prosbu k vám, abyste mne zmocnila, bych jménem vašim vyřídila určité a neodvo-

latelně Adolfovi, že by bloudem byl, kdyby na vaši ruku pomejšel; zkrátka, že jest jeho láska pouhou pošetilostí."

"K tomu nedám, paní, svého svolení," odpověděla pevně vdova; chcete-li ctihodné stáří své lži obtížiti, pak si činňte, co za dobré uznáváte."

"To mne neznáte, milostpaní. Vím dobře, že se na lži nic kloudného nevystaví a ke lži se o živý svět neobráťím. Ale, když já, matka, mu to neřeknu, kdo mu to má pověditi?"

Mladá paní přemýšlela a bylo na ní viděti, že bojuje sama se sebou o příhodné rozhodnutí.

"Či snad byste mu to vy sama pověděla nebo napsala?" vyzvíдалa paní Svatošová.

Vdova dobojovala; vzmužila se. Odpovídala hlasem, z něhož prozníval kovový přízvuk odhodlanosti:

"Myslím, paní, že nad námi nehodí, a že můžete beze vší újmy do dnešního odpoledne na rozhodnutí posečkat. Pošlete mně sem odpoledne pana Svatoše, a zavazují se vám ctí svou, že konečné rozhodnutí se stane."

"Myslila jsem," namítala zasmušile stařena, "že vám milejší bude, povím-li mu já za vás, že jej odbýváte, a jemu snad také bude milejší, uslyší-li to od matky."

"Vždyť něco podobného jsem nevyslovila. Račte mu jenom říci, že ho prosím, aby odpoledne jistotně mne navštívil."

"A..."

"Ostatek svěřme Bohu, jako praví křesťané."

"A co máte s ním za lubem?"

"Bůh ví, nic zlého, milá paní; tu ruka má, že nic zlého. Prosím, slibte mně, že žádost mou vyplníte."

Stařena zvedala se zvolna s křesla a zdráhavě podávala vdově ruku.

"Bud'si, slibuji tedy; ale rozhodnutí musím mítí, nežli z Prahy odjedu."

"Budete je odpoledne mítí. Ale neodcházejte, prosím, vždyť jsem

vám ještě dítky a matku svou neukázala."

I pojavši stařenu vlídně za ruku vedla ji z návštěvny dvěma pokoji, méně skvostně, ale bohatě a vkusně zařízenými, do pokoje pro děti. Adolfinka klečela při stole a ukazovala si v nějakém obrázkovém časopise; Jitka seděla při stolečku pod oknem a stavěla si s Marií nádobíčko. Stařena pohládila obě dívčinky po hlavě, promluvila s každou několik laskavých vět, a bylo vůbec na ní viděti, že se jí od těch milých dětiček ani nechce.

"To jsou krásné děti!" zašeptala obrátivši se k paní doktorové, vážně a srdečně.

Vdově zasvítily oči pýchou mateřskou.

"Hned vedle jest matinka, podívali se k ní?" otázala se paní Svatošová.

"Podívejme."

Obě dámy vstoupily do menšího pokoje o jednom okně. Kus od okna na pohovce, zvláště pro nemocnou upravené, ležela starší již paní, oblečená v pohodlném domácím šatě. Vlasy její byly prošedivěly a barva a vrásky pleti svědčily o zdlouhavé a trudné chorobě. Pohled její, poněkud vyjevený, věstil nedostatek paměti a soudnosti. Paní doktorová oslovila ji hlasem velmi sesíleným:

"To je, matinko, paní Svatošová; matinka pana Svatoše, co nám ondy přinesl Kardafura, toho kocoura."

Z kouta vyhrnulo se pět koček a obstoupilo žvědavě hosta.

"Ty kočky jsou skoro jediné její potěšení," obrátila se dcera k stařeně; panská Marie jí napovídala o Kardafurovi a matinka chtěla jej mermomocí viděti."

"Tak, tak," odpovídala vážně hlavou přikyvující Svatošová; "ted' tomu dobře rozumím. Paní matinka má tedy vlastně ráda kočky."

"Já bych ubohé matince modro s nebe snesla," řekla vdova, "abych se jí jen zavděčila v tom jejím dlouholetém trápení."

"A co lékaři, milostpaní?"

"Tuší ji tak do zimy," odvětila vdova oslzevši; "já doufám ještě a nespustím se naděje a dala bych ráda několik let svého života za to, kdybych ji aspoň nějaký ještě rok mohla mít při sobě."

Svatošová se zamyslela.

"Zde v této lenošce," pokračovala šlechetná dcera, "sedívám celé dny a někdy i v noci. Matinka je všechna šťastna, jsem-li u ní, ač hovor s ní jest těžký, nedoslýchá chudinka a nis si nepamatuje."

Stařena podala nemocné ruku a mlčky odcházela. Teprve v návštěvně se obě dámy zastavily.

"Milostpaní," promlouvala stará paní berouc vdovu za ruku; "vy jste vpravdě zvedené dítě a Bůh musí vám stonásobně odplatit tu vaši péči a obětavost pro nemocnou paní matku. A k tomu, jak z vašich předeháněných řečí jsem vyrozuměla, provdala vás ona proti vůli vaší za nebožtíka pána, pro bohatství jeho. Ó, nechte mne jen domluvit, milostpaní; pravdu nezamluvíte. Ó, věřte mně, milostpaní, kdybyste nebyla tak vzácná a bohatá, žádná jiná by nesměla býti Adolfova nežli vy, já sama bych vás za něj se sepiatýma rukama prosila."

Mlčky, ale po dětinsku upřímně a vroucně tiskla jí vdova oběma rukama poctivou pravici.

Rozloučily se.

* * *

Poslušen vyzvání dostavil se odpoledne o čtvrté hodině k paní doktorové Svatoš s Kardafurem. Vdova uvítala jej v těže strůji, kterou měla za první jeho návštěvy, a zářila vděky a krásou a vnitřním štěstím. Pozvedl k ní oko a celý roj nejbujnějších nadějí rozkroužil se rázem v zatemněné mysli jeho. Duše mu uletěla v rajske bezkonečno a nebyl s to, aby myšlenku sebe všednější v slova zachytil. Spanilá paní popošla rychle k němu a podávši mu ruku pravila v řeči se zajikajíc:

"Jak jste hodný, že jste přišel; jste syn matky své; miluji ji."

Všecka bytost Svatošova se lahodně rozvolnila; obával se, že matka svou rázností a přímostí milostenku jeho ne-li urazila aspoň popudila. Hledalť příslušnou odpověď, ale vdova jej předešla. V zrácích jejích pozalesklo se něco jako roztomilé šibalství.

"Musímť vám, pane Svatoši, důležitou novinu povědět," rozprádala plynňěji hovor; "důležitou aspoň pro mne, zdali i pro vás, ovšem jistotně nevím. Hodlám svůj stav změnit."

Svatoš leknutím na krok ustoupil; palčivá bolest probodla mu srdce a zadrhla hrdlo. Vdova si toho dobře všimla, vždyť oči svých ani s něho nespouštěla. Vzdychla si a oči její svezly se na růžici koberce; bylo jí Svatoše líto, a stud ji polil, že si s mužem tak šlechetným dovolila zahrát.

"Změním svůj stav," opakovala nejistě, třesavě, "a přála bych si, byste mi dal něco na památku."

Svatoš mlčel.

"Kdybych vás poprosila za Kardafura, dal-li byste mi jej?"

Svatoš k ní vzhlédl a podal jí Kardafura. Ona přijala kocoura, pohladila jej a pustila jej zvolna na koberec.

"I já bych se vám ráda památkou odvděčila, ó řekněte mi jen, čím?"

"Dejte mi svou podobiznu," vypravil ze sebe Svatoš.

"Fotografie nemám žádné při ruce, ale vím pomoc, Adolfe; já vám dám sebe, chcete-li?"

Svatoš sebou trhl a upřel oči na mluvkyňi; upřel je vážně, pronikavě na její zraky. Ale v těch zrácích nebylo ani stínu nějakého žertu, nějakého rozmaru: dívalyť se naň tak opravdivě, tak něžně, vroucně, obětovně a přizývaly jej k sobě tak laskavě, tak mocně...

Svatoš skočil k milované ženě jako lev a jako lev uchvátil svou kořist, přisál se na její ústa, že div ji neudusil a běhal s ní šíleně po komnatě. A kořist pevně obemknula oběma lokty jeho šíji, aby nepřišla k úrazu. Pak postavil ji na podlahu

a vyjídáje takřka očima duši z ní, pravil slovo, jedinké jen slovo: "Pravda-li?"

A krásná vdova nastrčila mu obě ruce a odpověděla co nejurčitěji také jedinkým jen slovem:

"Pravda, Adolfe!"

* * *

První podzim po tom odvedla smrt matku paní Keckeisové na věčnost a druhý podzim dostaly Adolfinka a Jitka tatínka a švarná vdovička naše mužíčka neméně švarného. Podle svědectví panské Marie byl to páreček k pohledání a nejen na pohled, ale i co do lásky a dobroty a shody jich povah. Jak to osud přání krásných srdcí si někdy vážívá! Když byla nynější paní Svatošová v luzném máji svého panenství, nepřála si nikoho jiného za muže nežli básníka a spisovatele. Osud si ji obral na zkoušku: vdal ji za advokáta, o dvacet let staršího, nežli byla sama, bohatého, ale neroztomilého, ano prosaického až do těch palců na nohách. Spokojila se již k vůli matce své s nadělením svým a stala se řádnou, rozumnou manželkou, již muž ne právě útloдушný, ctil a posléze zbožňoval. Bylo po zkoušce. Pan osud odfoukl advokáta od jeho akt a Adolfina stala se samostatnou, bohatou paní. Spisovatel jí opět probíhal myslí, ano utkvěl v ní: zamítla mnohou výhodnou partii hradíc se nemocnou svou matkou. Tu osudu připadl Kardafur a jeho pán. Kardafur — kocour! Zasmál se pan osud tomu nápadu a vdově dostalo se za muže spisovatele. Jest humor v životě lidském, ale nikoli planý a jalový, nervstvo k smíchu dráždící, nýbrž zdravý, plodný, k vážnému přemýšlování vybízející. Nedivme se, že se tenkrát vtělil v kocoura; sáhněme si jen k srdci svému: oč že by nám mnohým pro naše myši neškodil kocour nějaký, poctivě svou povinnost konající?

Svatoš neodešel na venek, zůstal v Praze a nebylo mu lotos duše své vlékatí v bažinách všedního povolání. A lotos ten nepovadl, anobrž pěstován měkkou ručkou a lahodným umem paní Svatošové spanile rozkvítal k radosti národa. A lotos ten hnal nové pupence kolem sebe, čili po prosaickou řečeno, Svatoš měl děti a měl jich pěkně naděleno. Doufejme, že i o ně matinka se bude pečlivě starati jako o svůj starý lotos.

A Kardafur?

Po létech svál mne jednou pan Větrovský s Dusbabou. Stal se z něho muž učený; Pegasa ze svých mladých let přisedlal ve srovnávací jazykozpyt. Za mládí znal jen turecké deklinace, nyní jsem jist, že by dovedl sepsati s patra monografii o hotentotském participiu.

Za řečí jsem ho vyzval, aby mně vysvětlil, co slovo "Kardafur" znamená.

"Slovo to," vykládal suše, ale nesmírně důkladně, "slovo to naléztí lze ve slováři Marucko-Mambudském, kterážto říše rozkládá se někde při Kongu. Kongo jest řeka v jižní Africe, abysi mně dobře rozuměl."

"Tomu rozumím, ale slovo samo, co značí?"

"Je to jeden z oněch železných slovesných útvarů, jež z několika slov jsou skutky a v češtině se ani dobře nedají vyložit; leda větou."

"Tedy větou."

"Kardafur jest: victor per cor sincerum, to jest: člověk, jenž upřímností svého srdce vítězí."

Abych pravdu děl, já Dusbabovi dobře nevěřím; ale tolik jest jistého, že výklad ten se do mého krámu velmi dobře a případně hodí. Svatoš zajisté zvítězil v životě a kolem do kola vzato zvítězil jenom upřímností svého srdce.

Pro kletbu předků

I.

NA STRMÉM ostrohu, nad mořem, jež zabíhalo do pevniny šumnými fjordy, vypínal se v dávných dobách přímo nad vířivými vlnami mohutný hrad, zvaný Divoká skála. Dle staré pověsti byl založen bohatou římskou rodinou, jež se vším domem, přijavši víru křesťanskou, se vystěhovala ze své vlasti na sever a zde si založila nové, pevné sídlo. V rodině, jež později na četný rod vzrostla, byli mnozí členové, kteří, ač novou víru i vlast spolu s ostatními zjevně za svoji přijali, přece zůstávali tajně věrni pohanským bůžkům a démonům, o nichž věřili, že v jeskyních a údolích žijí a mají vliv na osudy lidské.

Za těch časů nebylo ještě v oné krajině pohodlné a bezpečné silnice, obchod a průmysl neprorazily dosud cesty mohutnými a hustými lesy, aniž pokojné smýšlení a přísné zákony zabezpečily pocestným jistou cestu. S námahou a nebezpečím pocházeli pocestní údolím řeky, jež směřovala k moři, neboť pánové hradu číhávali v úkrytech a přepadali nic netušící pocestné, jež buď o veškeren majetek olupovali, nebo svobody zbavovali a jen za vysoké výkupné opět propouštěli. Též časté sváry a půtky se soudními rytíři rušily pokoj celé krajiny i sužovaly poddané, kteří úpěli pod jhem pánů z Divoké Skály.

A jako nebylo klidno a pokojno kolem hradu, tak bouřlivě bylo i uvnitř hradu; neboť kdysi poslední potomek četného rodu, rytíř Gerald, jsa povahy divoké a velice kruté, ztrpčoval život tiché a mírné své choti Kristině, jež, ač přibuznou, přec otcem k sňatku a nynějším man-

želem byla donucena; proti své vůli vstoupila též na hrad manželův a tam v ustavičném strachu a bázní dlela. Nepůsobila však pouze divokost manželova, že v bolu a bez radosti žila na hradě; bylt' hrad sám znepokojován různými, tajemnými bytostmi, jež ustrašení obyvatelé hradu považovali za duchy předků, kteří lupem a vraždou nepoctivě se obohativše, neměli v hrobě nyní pokoje. Starší sluhové vyprávěli o ohromných, podzemních prostorách naplněných uloupeným majetkem z kostelů a klášterů; vchod však k sklepením nikdo neznal.

Před více než sto lety za hrozné noci, v níž blesk a hrom z venku a podzemní hřmot uvnitř hory hradem otřásaly, a tehdejší velitelka hradu neznámým způsobem zmizela, zasykala se též chodba, jež k oněm sklepením ze zámku vedla.

Těmito a podobnými pověstmi byla tichá paní velice ustrašena a nevěděla, co by o všem měla mysliti. Neodvážila se ani otázkati se chotě, jenž vždy podobné řeči jen s pohrdlivým a drzým smíchem vyslechl, nebo se s výbuchem prudkého hněvu bez odpovědi vzdálil. Leč i ona sama na sobě cítila vliv neznámé oné moci, jež se jí brzy v jejích pokojích, brzy na zámeckých chodbách děsivě zjevovala, rušíc klid její vlastní i celého domu.

Již několik let uplynulo od jejích sňatku a dosud jejích manželství nebylo požehnáno žádným potomkem. Dvě děvčátka zemřela hned, sotvaže se narodila a tak se zdálo, jakoby měl hrozný rod pánů z Divoké Skály rytířem Geraldem vymřít. Tato okolnost byla také příčinou krutého chování rytíře Geralda k tiché a dobré choti; neboť jí připisoval veš-

keru vlnu svých zklamanych nadějí, pomýšleje již dále pod záminkou blízkého příbuzenství s chotí svou na rozvod a nový sňatek, jenž by splnil jeho naděje.

Právě když se opět zabýval podobnými plány, svěřila mu chot', že znovu cítí, že se stane matkou a pomátla tak úplně jeho výpočty; neboť toho času upoutala jeho pozornost sousední, sličná vdova a on slavně mezi svými druhy se zapřisáhl, že narodí-li se mu opět mrtvé dítě, svrhne je i s matkou s hradní skály do vln. O této hrozně přísaze neměla paní Kristina ani tušení; chování manželovo však ji napomínalo přec, aby se připravila na nejhorší. Často sedíc u okna svého pokoje, hleděla na divokou řeku, jež mezi vysokými břehy prudce se valila, i na protější, strmou skálu, již stínilo jen několik zasmušilých smrků. Tak nebezpečné a trudné bylo její postavení, jak ony zbouřené vlny, tak tiché a pusté vše kol ní, jež vyrvána jsouc milé rodině nikoho neměla, kdo by s ní sdílel její bol a chránil ji před neviditelnými mocnostmi při nedobrovolném pobytu na hradě.

Jednoho večera, když právě manžel dlel na sousedním hradě — cítila svůj nešťastný stav mocněji než dříve a nemohla zdržeti slz, jež se jí draly do očí, když pohlížela do tiché, mdlým světlem měsíce ozářené noci. Z luk podél řeky se zvedaly večerní páry a táhly se jako hustý bělavý závoj po zarostlých březích; se zamlžené oblohy shlížel měsíc v úplňku, v jehož matném světle vznášely se lehké obláčky par. Upřeně hleděla paní Kristina na měnící se tvary; tu zdálo se jí, jakoby z lehounkého mráčku tvořily se neurčité postavy, jež brzy se z hloubi vynořují, brzy opět v ní mizí. Bavila se dlouho touto nevinnou hrou přírody, nepovažujíc různých těch útšarů za nic jiného než za hru večerního vánku a par. Avšak znenáhla postavy se stávaly význačnější, obrysy ostřejší a zprostřed podob vil a mořských panen zvedla se postava mladistvé

paní s dětátkem na loktech bladá jako mrtvola. Vlhký šat, rozpuštěný, svislý vlas připomínal na utonulou; leč v jejich šedých tazích pojednou se zdálo, že poznává sebe samu. Bledá a polo ve mdlobách sklesla na sedadlo; když pa kse opět vzpamatovala, postava i mlha zmizely a jasný měsíc s tmavomodré oblohy vyléval stříbrné, příjemné světlo na celou krajinu.

Hrozně tušení příštího osudu prochvívalo neurčitě, ale tím trapněji její nitro, ačkoli rozum odporoval a celý zjev za výplod podrážděné obraznosti považoval.

Mezi tím se přiblížila rozhodná chvíle; rytíř Gerald však meškal v sousedním hrabství na lovu, k němuž velmi mnoho pánů z okolí bylo sezváno. Věděl sice dobře, jak důležitý okamžik má nastati v jeho domě, a ač paní Kristina, tušením zlým jsouc trápena, přála si více než kdy jindy míti chotě při sobě, přec vášnivá láska k lovu překonala u něho všecken ohled, namlouvajíc mu, že dosti bude ještě času, i když se po několika dnech vrátí, aby se shledal s dávno žádaným synem. Odcestoval tedy doprovázen téměř vším mužstvem hradním a paní Kristanu zůstavil s ženami a jediným starým sluhou na hradě.

Byl sotva na poloviční cestě, když se jeho chotí narodila hezounká dceruška. Ačkoli radost ze silného, zdravého dítěte velice jí kalil onen smutný, noční zjev i obava, že se nesplnilo přání manželovo, přec s vroucí láskou tiskla na srdce dítě a v slzách zaslíbovala je Bohu, popřeje-li jí, aby je mohla vychovati.

Cítíc se dosti silnou, propustila komorné a s jedinou jen opatrovnící dlela v pokoji. Druhého dne byla o půlnoci samotna s dítětem, jež klidně jí po boku spalo, ježto opatrovníce za nějakou příčinou se vzdálila. Tu připadlo paní, jako by se obraz na protější stěně oddálil a za ním skryté dveře, o nichž dříve ani tušení neměla, se otevřely; z nich pak vystupovala zvolna a slavnostně ve

starobylých rouchách řada ženských a mužských postav, jež dle barvy a odznaků náležely k předkům pánů na Divoké Skále. Každá postava nesla nějakou drahocennou stříbrnou neb zlatou nádoby, jejíž tvar nasvědčoval vysokému stáří, ba, o některých se zdálo, že byly původně jen k bohoslužbě určeny. Na dlouhý stůl, který se z nenadání objevil, postavily vše v nejkrásnějším pořádku, takže bohatě ozdobený stůl zdál se býti připraven ke skvostné knížecí hostině. Pak se obrátila postava, jež naposled vešla, jejíž oděv a rysy paní Kristinu upomínaly na podobu podivuhodně zmizelé prababičky, přistoupila blíže k posteli, položila zlatou misku, různobarevnými drahokamy bohatě ozdobenou, na postel a tichým, sotva slyšitelným hlasem pravila:

“Zajisté mne znáš! Náležím k předkům tohoto rodu, stejně jako ostatní všichni. Krutý osud nepřeje nám klidu v hrobě, trpíme tak za své i dřívějších hříchy; poslední pak potomek našeho rodu jest určen, aby ctnostným životem za nás zadost učinil a nás vysvobodil. Tvůj manžel však zamýšlí usmrtiti novorozené dítě a jen, svěříš-li je naší péči a ochraně, můžeme je zachrániti. Chceme je věrně střežiti a až přijde vhodný čas, opět je tobě vrátiti. Tato miska buď ti známkou naší přízně!”

Při těch slovech podstrčila pod podušku hradní paní zlatou misku a již vztahovala dlouhé, bílé ruce po děcku; než matka polekaná rychle se na lůžku vztýčila a vzkřikla mocným hlasem:

“Přestaň! Odstup ode mne a od mého dítěte!”

Po tomto výkřiku ustoupila postava zděšeně, neboť bylo slyšeti z venku se blížící kroky a v okamžiku celá společnost duchů, stůl, skvostné nádoby zmizely zase otvorem v protější stěně; zdálo se jen paní Kristině, že vidí, jak ještě stín prababičky se obrací a s unaveným posunkem a smutným pohledem proti ní výhružně ruku zvedá. Pak zmizela i

ona, dveře pokoje se otevřely a ulekané komorné, pokřikem paní přivolané, vrazily do pokoje, tázajíce se, co se stalo.

Polo ve mdlobách našly paní na lůžku; po nějakou dobu nemohla ani slova promluvit, nicméně chápala dobře, že to, co se v pokoji událo, nemůže služebnictvu úplně oznámiti. Vymlouvala se na hrozný sen, jež měla, když se z pokoje vzdálily, avšak zlatá miska, kterou našly komorné pod poduškou, přinutila paní Kristinu alespoň něco o onom zjevu jim říci.

Událost tato způsobila na hradě velký rozruch, služebnictvo mnoho o ní mluvilo, zvětšovalo ji a různě vyzdobovalo; když pak po dvou dnech rytíř Gerald se vrátil, překvapila ho dvojí nemilá zpráva: že se mu narodilo děvčátko a jak hroznou návštěvu měla jeho choť.

Více než obyčejně lovem a nemírným pitím rozčilen vrazil zuřivě do pokoje své choti, kterou, když manžel po chvílce pokoj opustil, komorné našly v mrákotách a smrtelné úzkosti. Druhého dne pak se vypravovalo, že paní Kristina i dítě následkem leknutí při tajemné oné návštěvě předků náhle v noci zemřely. Rytíř Gerald dal vypraviti nádherný pohřeb a rakve, ozdobené skvostnými pokrývkami a znaky obou rodů, byly uloženy v rodině hrobce.

II.

Tak hladce však neodbyla se celá událost mezi služebnictvem, mezi nímž kolovaly velice různé náhledy o tak náhlém úmrtí.

Vypravovalo se ovšem potají, že rakve byly prázdné, a že nikdo mrtvolu paní ani dítěte v pokoji neuzřel. Někteří nepochybovali ani okamžik, že se vše událo působením hradních duchů. Jiní, kteří zvláště nad ostatní chytřejší chtěli býti, zmizení hradní paní pomocí duchů nechtěli věřit a měli za jisté, že rytíř Gerald v té události není zcela bez viny, věříce, že nikoli návštěva duchů, ale spíše

návštěva rozzuřeného manžela byla příčinou náhlé smrti dobré paní.

Byli však též někteří, již ovšem mínění svého hlasitě nepronášeli, ale jen v tichosti minulé události spolu srovnávali, soudíce na velmi podivné věci. Tvrdili totiž, že oné noci byl slyšen hluk a nářek z komnaty paní Kristiny, že hradní pán s několika jemu nejoddanějšími sluhy odešel tajně z hradu směrem k zadní brance, jež vede k propasti nad mořem, že bylo slyšet otvírat branku i viděti zář světla a v ní se mihati postavy. S tím vším spojovali hroznou přísahu rytířovu: pomstíti se na choti za zklamané své naděje a nepochybovali, že rytíř Gerald oné noci svou strašnou hrozbu skutečně splnil a choť i dítko ve vlnách pohřbil; nádherným pak pohřbem chtěl jen celou událost zastříti a služebnictvo oklamati.

Ještě po delší čas obyvatelé hradu i podhradí mnoho mluvili o oné události; ponenáhlu však pozbývala zajímavosti, na paní i dítko se zapomnělo a po půl roce uváděl rytíř sličnou, mladou vdovu jako choť na hrad.

Ta obklopena leskem a bohatstvím, nevšímala si tajemných pověstí, jež se vyprávěly o jejím manželu a hradních událostech.

Jsouc zvyklá veselému a dobrodružnému životu, přála si též, když její manžel se bavil a veselil, s ním užívat, proto brzy pořádala hostiny a slavnosti na vlastním hradě, brzy doprovázela manžela na lov a hostiny u sousedních přátel. Takový způsob života však vyžadoval velikého nákladu, čímž se stalo, že rytíř častěji než dříve, kdy dobrá a zbožná paní Kristina ho spíše od podobného života zdržovala, musil podnikati noční výpravy, aby sehnal potřebné peníze na nákladné hostiny. V té době též častěji než dříve počali se zjevovati hradní duchové, ba neminulo snad ani dne, aby si čeled' o nějakém novém vidění nevyprávěla.

Za několik měsíců po sňatku oznámila mladá choť rytíři Geraldovi k

jeho veliké radosti, že jeho vřelá touha po potomstvu bude snad brzy splněna. Od té doby bylo i počínání duchů živější a znatelnější. Obzvláště a často směle zjevovala se postava tajemně zmizelé prababičky, takže již všichni na její zjev úplně zvykli a jejím zjevením jako dříve se nevyrušovali.

Toužená chvíle paní Gustavy se dostavila. Tentokrát se hradní pán z domu nevzdálil jako za nebožky paní a brzy s nesmírnou radostí přijal zprávu, že se mu narodil dávno žádaný syn.

Skvostná hostina a hlučné radovánky byly vystrojeny na oslavu novorozeného syna. Všichni přátelé a sousedé se dostavili a takový zmatek panoval na hradě, že v čase, kdy v zámecké kapli se odbývaly křtiny, byla matka v pokoji úplně samotna.

Tu se událo totéž, co užěla paní Kristina. Stěna se otevřela, objevily se postavy předků, stůl, vyzdobený drahocennými nádobami, i známý zjev prababičky, jenž s pohárem v ruce přistoupil k loži hradní paní a pravil:

"Jsme předkové tohoto rodu! Pro těžké poklesky a hříchy bolestně snášíme trpký rozsudek spravedlivého Soudce živých i mrtvých. Nemáme klidu v hrobě! Než i nám jest zaslíben mír, tvůj prvorozený syn nám ho může vydobýti! Vychovávej ho pečlivě! Ved' ho po cestě zbožnosti a ctnosti, neboť jen pevná víra a neporušené srdce mohou nás vysvoboditi! Já budu nad jeho vychováním též bdíti! V podzemních sklepeních tohoto hradu skryty jsou nesmírné poklady, výtěžek našich hříchů! Určeny jsou tvému synu, vykoná-li veliké dílo, jež od něho žádáme!"

Paní Gustava s počátku s hrůzou a podivem naslouchala jejím slovům, po chvílce však zmizela hrůza nadějí na ohromné bohatství.

"Co žádáš ještě ode mne?" pravila zmužile paní Gustava.

Postava pohlédla vážně a smutně na ni a pravila:

"Ně jiného, než abys mne připustila za ošetřovatelku svého synáčka! Tento pohár přijmi jako důkaz a zástavu mého slibu."

Po těchto slovech položila pohár pod podušku, obrátila se a s celou společností, stolem a drahocennými nádobami zmizela z pokoje.

Ještě nějakou dobu po jich odchodu byla paní Gustava plna úžasu i strachu. Snad by byla věřila, že všechno, co se v pokoji událo, byl jen pouhý sen, kdyby skvostný pohár, jež pod poduškou našla, nesvědčil, že všechno je skutečností. Umínila si pevně nikomu, mimo manžela se nezmiňovati o onom případu a pečlivě ukryla darovaný pohár.

Jakmile manžel po vykonaném křtu a slavné hostině vstoupil do komnaty, propustila služebné, jež nedávno tam vešly a nyní mezi čtyřma očima zjevila manželu vše, co se stalo, ukazujíc zároveň skvostný pohár.

S hrůzou vyslechl rytíř Gerald jeji vypravování. Vzpomínka na podobný výjev, jež s neslýchanou krutostí pomstil, otrásla jeho nitrem a svědomí mu pravilo, že i on za své kruté činy osudu předků plnou měrou zasluhuje. Vzpomněl si též na onu zlatou misku s pestrými drahokamy, jež dávno již odpočívala na dně řeky a nemohl zprávy své choti do konce vyslechnouti.

Po čase, když již vnitřní hlas v šumu a víru života utlumil, dal si znova vše vypravovati a těšil se od té chvíle, ovšem nikoli s takovým klidem jako chot', na slíbené, ohromné dědictví. Prababička v slovu stála a brzy se objevila u kolébky malého Olafa.

S počátku se komorné lekaly této tajemné opatrovnice, když však téměř denně a úplně bez hluku přicházela a chlapec se jí neděsil, ba vždy s veselou tváří ji vítal, přivykly jí i ony a považovaly ji téměř za členku rodiny. Nemučila, chráněnce svého spíše všeho zlého vzdalovala, než aby přímo na jeho vychování působila. Paní Gustava řídící se danými

pokyny, svěčila vychování chlapcovo ctihodnému a zbožnému, staříckému klášternímu knězi, pod jehož rozumným vedením srdce mladého rytíře zdárně prospívalo v pravé zbožnosti a ctnosti. Leč ani tělo nebylo zanedbáváno; bylť Olaf cvičen ve všech věcech, rytíři potřebných. A právě při těchto cvičeních jevila se nejvíce ochrana neobyčejné strážkyně, neboť otec dal syna cvičiti často ve velice smělých a nebezpečných výkonech.

Vpravdě byl by i otec potřeboval takové ochrany, jakou měl syn; pak nebyla by jeho divoká povaha, jež nejen jeho zdraví škodila, nýbrž i všechny, kteří s ním obcovali, činila nešťastnými, uvrhla i jeho samotného v předčasný hrob. Když totiž jednou položit vracel se z hřivé pitky domů a dojel až k místu, kde cesta po skále se vinula nad řekou, kůň, čímsi poplašen, nechtěl s místa; velice rozzloben snažil se ho ostruhou a bičíkem pohnouti k chůzi, leč kůň polekán a podrážděn tím více se náhle vzepjal a s jezdcem skočil stranou do vířící řeky. Rytíř Gerald v bezvědomí se sřítiti do vln, a než mu mohli ulekání jeho průvodčí pomoci, zmizel ve vlnách; kůň však překonav mocný proud dostal se na druhý břeh.

III.

Když zděšení nad hroznou onou zprávou poněkud minulo a pozůstali s touto ztrátou se spřátelili, pokračovalo vše na hradě dále chodem svým.

Rozdíl byl jen ten, že paní Gustava nyní vše sama řídila, a že všude byl větší pořádek a jemnější mravy. Tak mýjela léta.

Mladý Olaf byl den ze dne příjemnější a rozumější, takže paní Gustava se počala již ohlížeti po bohaté dívce, již by mohl zvoliti za družku života.

Leč jeho srdce již volilo. Maje dovoleno zcela sám volně se projížděti po okolí, jak daleko chtěl, dostihl kdysi, jeda podél řeky, do rozkošného údolí, jež se náhle rozvíralo

objímajíc překrásnou rovinu, posetou úrodnými poli, svěží zelení zahrad i útulnými domky. Olaf se nemohl nasytiti pohledu na krásný ten obraz, jenž se před ním jevil; aby ho ještě více užil, sestoupil s koně a veda ho za uzdu, kráčel zvolna, podél břehu řeky, jež zanechavši divokého hukotu, volně a tiše se vinula požehnanými nivami. Olaf dal se po proudu řeky, jejíž vlnky měly proň cosi přitažlivého; velice často na svých potulkách sledoval jejich běh a při jejich šepotu mile odpočíval na stinných březích. I nyní dal se jimi vésti, až dospěl k malému, čist'ounkému stavení, jež vyhlíželo jako obraz míru uprostřed kvetoucích stromů a svěžích luk. Šumivý splav na jedné straně a na druhé mocné kolo mlýnské, jímž silný proud lehce otáčel, oznamovaly živnost obyvatelů útulného domku; z příjemného pak hlasu dívčího, jehož zbožná píseň krajem se nesla, dalo se souditi, že klid a mír, jaký z venku se jeví, přebývá i uvnitř.

Vstoupil do branky ve zdi, jež uzavírala dvůr stavení. Pod svěží zelení ořechu seděla mladá dívka předouc, mezitím co dvě malé dítky, jejímu dohledu svěřené, vesele si hrály v trávě opodál. Dívka vyskočila rychle od přeslice, když spatřila štíhlého jinocha, s velkýma, tmavýma očima, v ozdobném loveckém kroji, jemuž věrný kůň hleděl přes rameno, uvízla jí otázka na rtech. Než i Olaf, okouzlen jsa pohledem na sličnou dívku, se zarazil a teprve po nějaké chvíli úplně se zase vzpamatoval. Ze vzájemných otázek a odpovědí seznal, že jest ze mlýna, jenž náleží blízkému klášteru. O sobě pak řekl dříve, že jest myslivcem, jenž zbloudil a prosí o malé obcerstvení.

Dívka ihned odběhla, aby přinesla žádané; Olaf uvázav koně a odloživ brašnu a tesák, počal si hrát s dětmi, jež si ho zvědavě prohlížely.

Když Markéta, nesouc na čistém talíři koflík mléka, láhev vína a chléb, se vracela do dvora, bavil se

Olaf ještě s dětmi; postavivši pak talíř na stůl do stínu ořechu, vyzvala cizince, aby se posadil, podobně i ona opodál způsobně cizinci po straně se posadila, zapřádajíc s ním srdečný a nenucený hovor. Teprve slunce, jež již valně k západu se nachýlilo a červenavou zář rozlévalo po okolí, připomenulo mu, že jest čas k návratu.

Poděkovav, rozloučil se vřelým pozdravem s přívětivou hostitelkou, slibuje, že zase co nejdříve přijde; pak vyvedl koně před branku, vyhoupl se svižně do sedla a lehce kluksal k domovu, často se ohlížeje ke brance, kde Markéta s dětmi ještě stála a rukou mu kynula.

Vesele ujížděl Olaf podél řeky. Zdála se mu obzvláště nyní ve večerním zlatém lesku krásnou, zdálo se mu, že i slavici veseleji v houštích tlukou, než jindy; jemu pak bylo tak mílo u srdce jako dosud nikdy.

Čas od času navštěvoval opět mlýn, kdež v přítomnosti dobré Markéty snadno zapomínal na vše, co všechno mu bylo trpěti divokou myslí otcovou a chladnou hrdostí matčinou a odjížděl pak vždy odhodlanější a zmužilejší od statečné dívky, jež vynikala čistým srdcem a zbožnou neviností.

To bylo právě v době, kdy zemřel Olafovi, jemuž bylo právě osmnácte let, otec, a kdy matka se ujala správy domu sama. Zjev prababičky nepustil svého svěřence ani nyní a čas od času znovu při různých příležitostech se mu zjevil; on pak uvykl naň již úplně. V poslední době však se mu zjevovala prababička častěji a na její němé tváři zračila se veliká starost a nepokoj.

Olaf si toho dříve nepovšiml, až když o půlnoci, jež sledovala den jeho osmnáctých narozenin, náhle se objevila, vybízejíc ho, aby ji následoval. Tomu se Olaf velice podivil; necítě však strachu před ní, ježto mu, pokud se pamatoval, vždy jen dobře činila, oblékl se rychle a bez dalších ůvah následoval. Prošli ně-

kolíka chodbami, obydlené části hradu a blížili se oné části, která, jak se mysliho již z dob pohanských pobožená ležela v troskách.

Ačkoli do oněch místností světlo denní nevnikalo, mohl přec Olaf rozeznati předměty kol sebe, vysvětliti však sobě nedovedl, zda polotajemná, neznámá zář, jež jim cestu osvětlovala, vychází z postavy, vpředu kráčející, či odkud pochází. Povalené sloupy, rozbité sošky bůžků, ohromné kameny, jež kolem bez ladu a skladu ležely, svědčily, že nikoli čas, ale nějaká neobyčejná moc násilně vše zničila. Cesta vedla stále do hloubky, takže se Olafovi zdálo, že kráčí již asi po spodu ohromné skály, na níž byl zbudován rodný hrad. Pojednou se postava zastavila před vchodem, ve skále vytesaným, ohromné zámky a závory se s rachotem otevřely, jakmile se jich dotkla. Pak zase kráčela napřed mlčíc, Olaf stále za ní, až se octl v ohromném, skalním sklepení, jehož stěny i podlaha byly pokryty nesmírnými poklady. Zlaté a stříbrné nádoby všemožného tvaru, byly tam v dlouhých, lesklých řadách narovnány. Na zemi pak zřel veliké bedny a truhlice, plné ražených mincí zlatých a stříbrných, z nichž přemnohé pocházely až z dob římských císařů; mezi kovovými skvosty pak spatřil mnoho věcí, jichž se užívá jen při bohoslužbě, jež jistě byly odcizeny z chrámů a klášterů. Tajemná hrůza, jež ho již po celé cestě tížila, zavěsila se na něho.

Vzpomínal na všechny ony pověsti o bezbožnosti vlastních předků, o jejich loupežích v klášteřích a různých bezprávích, a počal litovati, že uposlechl vyzvání své strážkyně; avšak v témž okamžiku, když to všechno chtěl prababičce říci a vrátiti se, zaslechl již její temný slabý hlas, jenž pravil:

"Zde vidíš poklad hradu, ovoce odvahy a hříchu vlastních předků. Trvalo by dlouho, kdybych ti měla vyprávěti, jak jednotlivé věci se sem dostaly, nemožné by však bylo, kdybychom je chtěli navrátiti právým

majitelům, abychom spáchané bezpráví odčinili. Kdež pak jsou lidé, kde pokolení, jimž tvojí předkové lší a mocí toto vše odcizili? Za to však, že jsme tyto věci odcizili, jest nám kruté pykati. Pokoj v hrobě jest nám všem odepřen na tak dlouho, pokud tento poklad nebude věnován zbožnému účelu; pak teprve se budeme moci vrátiti do rodinné hrobky, po jejímž kildu všichni s bolestí toužíme. Jeden člen našeho rodu musí naše viny odčiniti, nemáme-li býti odsouzeni k věčnému trápení. Tebe pak jsme vyvolili, tebe již od kolébky věrně a pečlivě k tomu jsme vychovávali. Ó, slituj se tedy nad nešťastnými dušemi svých předků!"

S hrůzou vyslechl Olaf tuto řeč a teprve po dlouhé přestávce se odvážil otázati se:

"A čeho si přeješ ode mne? Co mám činiti, abych vás vysvobodil?"

"Zřekni se blaha lásky a štěstí manželského! Vystav za nashromážděné poklady v této pustině, již pocestní i za dne ze strachu se vzdalují, chrám a klášter! Zaved' tam zbožné mnichy, aby svou práci a píli vymýtili lesy, půdu vzdělali a pusbili, aby ušlechtilé mravy se množily a klidné osady zkvétaly tam, kde dříve vládly jen vražda a lup. Vstup mezi mnichy a modli se s nimi za klid našich duší, aby vaší zbožnou modlitbou usmířen byl spravedlivý Soudce nebeský a my abychom došli pokoje, po němž toužíme. Ó, slituj se nad nešťastím svých předků!"

Němě vyslechl jinoh její slova.

Líbezný obraz Markéty zjevil se mu v té chvíli, a ačkoli až dosud nikdy o tom nepřemýšlel, zda ji miluje, neb zda by on, potomek mocného rytířského rodu, mohl se zasnoubiti s chudou dívkou ze mlyna, přece nyní myšlenka, že by se měl Markéty navždy odříci, zdála se mu býti hroznou, nemožnou. Ovšem toto mínění nesměl zřejmě vysloviti před svou prababičkou a proto se jí otázel:

"A svolím-li k té žádosti, kdo zachová náš starobylý rod? Či má snad náš rod mnou vymřít?"

Postava pokrčila jen rameny a mlčela.

Olaf však opakoval svou otázku znova. V odpověď zazněl jen hluboký vzdech, jež ozvěna šumně opětovala.

"Ne," pravil, "za tuto cenu toho neučiním!"

Sotvaže pronesl tato slova, zmizelo světlo, jež až dosud osvětlovalo podzemní prostor, zmizela postava prababičky a z hluboké tmy kol něho zazněly nářky a vzdechy. Olaf pak stál v strašlivých úzkostech, v noci, uvnitř hory, neznaje východu, bez pomoci.

Padl na kolena a ve vroucí modlitbě se poroučel do ochrany Boží. Posílen pak vstal a hmatal kolem po stěnách, hledaje východ; v tom ušel v dáli uprostřed tmy jakýsi světlý bod, podobný hvězdě na obloze, zaměřil k němu, hmatuje ve tmě kol sebe a poznal, že jest na počátku dlouhé chodby, na jejímž vzdáleném konci zářil světlý bod.

Kráčel zvolna objevenou chodbou, jejíž dno stále stoupalo, klopýtaje časem přes kameny a zbytky zdí. Světlý bod byl mu cílem. Ponenáhlu se jasný bod zvětšoval, chodba byla širší, cesta pohodlnější, až konečně k své nevýslovné radosti spatřil v malé vzdálenosti před sebou otvor, jímž vnikal světelný paprsek. Zmužile se dral ku předu a dostihl v brzkou východ sluje.

Před jeho zraky v růžových paprscích vycházejícího slunce zrcadlila se hladina řeky, kolem něho pak lesní lučina, lesy oživené hlaholem ptactva. Dojat děkoval Bohu za podivuhodné zachránění; pak povstal a rozhlédnuv se kolem, poznal, že jest na úpatí skály, na níž strmí rodný hrad. Zvolna vystupoval po skále a dostal se nikým nepozorován opět do své ložnice.

Nikdo neměl ani tušení o jeho nočním dobrodružství. V jeho duši však zanechalo hluboký dojem; posud slyšel ony žalostivé vzdechy předků, kteří od něho čekali ukončení svých útrap, posud viděl nářikající posta-

vu prababičky, jež tolik o něho pečovala a starala se od jeho dětství. Jeho dřívější veselost zmizela, ba zdálo se, jakoby mráz hrobu, s jehož obyvateli tak často obcoval, navždy spálil květy jeho mládí.

Leč i naděje, že snad alespoň v budoucnu již bude ušetřen domluv tajemné bytosti, brzy zmizela; neboť často v neklidných snech zjevovala se mu prababička a s žalostivou tváří ukazovala mu podobu zmizelé zlaté misky, lesklými drahokamy posázené, žádajíc, aby aspoň onu snažil se jí opatřit, ježto i ona náleží k podzemnímu pokladu. Z nejasných představ ve snu nemohl ovšem Olaf poznati, co se vlastně s miskou stalo, aniž věděl, jak by ji opět zopatrnil. Proto čím dále tím více znepokojovala ho smutná tvář a žalostná postava prababičky, ježto si vytýkal, že prodlužuje její trápení, jež však za udanou cenu ukončiti nemohl a nechtěl.

Růže na lících jeho povadly, zdraví jeho bylo ohroženo; zbožný, staříčkový kněz, jenž mu byl v mládí učitelem, byl mu nyní důvěrníkem. Jemu vypravoval o příhodách oné strašné noci, o hrozných snech i o tom, co prababička od něho žádala. Se soucitem a hrůzou vyslechl kmet jeho zprávu a poznal dobře dle popisu onu misku, kterou zjev nebožce paní pod podušku vložil a jež zároveň při její záhadné smrti zmizela. Oznámil mu vše, co o tom věděl a těše ho, připravoval různé léky i církevních prostředků užil, aby mu zajistil klid.

Avšak zjevy nedaly se tak snadno zapudit a objevily se, byť řidčeji a méně zjevné, časem přece svému chráněnci.

IV.

Konečně připadl zbožný kmet na myšlenku, odstraniti Olafa z obvodu hradu, předpokládaje, že moc hradních duchů za obvod hradu nesahá. Olafovo nejisté zdraví bylo mu vhodnou záminkou, takže i paní Gustava ochotně svolila, aby syn opustil horskou krajinu a nějaký čas ztrávil v příjemném ovzduší údo-

H, doufajíc, že se tam v brzkou opět zotaví.

Ve zmíněném údolí bydlil lesník, jenž byl kdysi ve službách rytíře Geralda, k němuž měl se nyní Olaf odebrati. Myslivna stála na lesní výšině, as půl hodiny cesty vzdálená od pohostinného mlýna, v údolí, a pouhá naděje, že se častěji uvidí s Markétou, s níž po dlouhou dobu již se nebyl setkal, velice přispěla k tomu, že dříve než opustil hrad, část jeho dřívější veselé mysli opět se mu vrátila.

Když si byl vše se sluhou, jenž ho doprovázel, v myslivně uspořádal a lesnímu i jeho lidem nařídil, aby zamlčeli pravé jeho jméno, sestoupil půvabným lesíkem do údolí a zaměřil přímo k mlýnu, jenž mu z dále přívětivě hleděl vstříc.

Ve dvoře nepotkal nikoho; otevřel tedy dveře světnice a Markéta s radostným výkřikem mu běžela vstříc:

“Ó, konečně vás opět vidím,” zvolala a stanula před ním, záříc radostí a překvapením. “Avšak kde jste tak dlouho meškal?”

Již chtěl Olaf odpověděti, když v tom novou otázkou jej přerušila: “Vy jste byl nemocen, či snad dosud jste?”

Této vhodné příležitosti se Olaf chopil, chtěl jí použití k omluvě, že jí tak dlouho nenavštívil. Právě tedy, že když po poslední návštěvě se vrátil na Divokou Skálu, kde jeho otec jest lovčím, těžce se roznemohl a nyní, když se poněkud zotavil, že mu dovolila milostivá vrchnost, aby se pro osvěžení odstěhoval na nějaký čas k příbuznému lesnímu, jenž bydlí na nedaleké výšině.

Markéta byla velice potěšena touto zprávou, nepochybuje vůbec o její pravdivosti, neboť doufala, že nyní se s ním častěji setká.

Olaf navštěvoval mlýn často.

Rodiče Markéty věděli o jeho návštěvách, neodporovali známosti dcery se statným jinochem, jenž byl blízkým příbuzným zámožného lesníka z nedaleké myslivny.

Pobytem ve zdravé krajině a zvlá-

ště častým stykem s dobrou dívkou, vzdálen vlivu tajemné moci, jež mu dříve stále noční klid rušila, zotavoval se Olaf velice rychle.

Zbožný mnich tedy soudil dobře. Věru zdálo se, jakoby oni neklidní duchové nesměli se vzdáliti z obvodu hradu, kde odpočívaly jejich tělesné pozůstatky. Sny Olafovy byly klidnější, zjev prababičky z nich úplně vymizel a jeho místo zaujala líbezná postava milé Markéty, s níž se za dne tak příjemně bavil. Jen podobá tajemné misky častěji jevila se mu ve snu a vždy podivnou náhodou pojila se se zjevem Markéty.

Okolnost ta však mu nepůsobila mnoho starostí; vysvětlil si snadno neobyčejné to spojení z mocného, duševního pohnutí, jež dříve zlatá miska působila.

Žádná neklidná touha ani starost o budoucnost nerušila jeho klid. Jako šťastné dívky žily jen přítomnosti, ano když časem přec na tváři Olafově se zjevil mráček při vzpomínce na matku, zaplašila jej Markéta snadno. Když mu někdy při sestupování do rozkošného údolí, v němž mlýn tak přívětivě se prostíral, napadlo, že by pouhé vyslovení jeho pravého jména na vždy mohlo snad vypuditi klid z toho útulného stavení, umínil si aspoň ze zdáli Markétě naznačiti, co přec jednou musila zvěděti, leč slabé jeho předsevzetí mizelo vždy, když pozoroval její nevinnou radost a klid; tehdy nemohl se již odhodlati zkaliti její jasné zrak a zaplašiti mír s jejího hladkého čela.

Tak uplynulo rychle několik neděl.

Paní Gustava se častěji dotazovala, jak se daří synovi v lesním zátiší a vždy obdržela velice uspokojivé zprávy. Olafovy líce kvetly opět zdravou červení, postava byla opět statná, oko jasně zářící; proto myslila matka, že nadešel již čas návratu.

Byla to hrozná zpráva pro Olafa. Po prvé objevila se mu též nutnost rozhodnouti se, jak zařídí svou budoucnost. Odložil proto ještě na nějaký čas svůj odchod, chtěl, až by

nadešel příhodný okamžik, Markétě oznámiti vše, od čeho závisí jejich budoucí štěstí.

Již dvakráte byl za tou příčinou ve mlýně, dvakráte měl pevný úmysl použití nejbližší vhodné příležitosti a o samotě zjevití Markétě vše, ale vždy pln obav a litosti propásl příhodný okamžik. Leč k čemu se nemohl odhodlati jazyk, to aspoň z části naznačovalo jeho změněné chování a smutný pohled, jež mnohdy dlouho a bolně na Markétu upíral.

Neuhodla sice, co ho trápí, ale že ho něco trápí, bylo jí zcela zřejmo. Ten tam byl její klid. Dnem i nocí byla pronásledována myšlenkami, co as trápí jejího miláčka, a nemohouce pro spletnost všech událostí právě příčiny uhodnouti, rozhodla se buď onen zármutek z jeho srdce zapuditi, anebo ho prosbami a lichocením přiměti, aby jí svěřil své smutné tajemství.

V tom čase, když se milenci takovýmito záměry zabývali, objevilo se jednoho krásného jitra, právě když Olaf byl připraven odejiti do mlýna a Markétě vše oznámiti, před myslivnou několik zbrojnošů, pod vedením nejstarších z lenních pánů, opatřených všemi potřebami, aby mladého rytíře pohodlně dopravili na rodný hrad, kdež s touhou ho očekával matčin bratr, žádaje si s ním mluvit.

Již příchod jejich Olafa zalekl; příčina návštěvy strýcovy a obraz sličné dívky, jež s sebou tento pán přinesl, dovršily úplně jeho bezútěšný stav. Měl odejeti hned, právě dnes, neměl se s Markétou více spatřiti, zanechat ji v hrozně nejistotě nad nepochopitelným zmizením, s nevýslovnou bolestí v duši nad zrazenou láskou... Což neměla nikdy zvěděti, kým byl onen jinoch, k němuž jí láska její upoutala? Či snad pověst, neb chladná cizí zpráva poučí ji o všem, a on se jí navždy zřekne a zasnoubí se s jinou, bohatou, které ani nezná!

Ne, bylo to nemožno. Neopustil by ji, neznadil, nemohl by jiné náležeti. V okamžiku hrozící ztráty

vzplála dosud nepoznaná a tajená vášeň mohutným plamenem. Nyní poznával Olaf, že Markétu nevýslovně miluje, a byl odhodlán oznámiti jí vše, co se týkalo jeho osudu, veškeré své záměry do budoucnosti jí svěřiti, a i když by se k matce musil vrátiti, každý návrh na zasnoubení rozhodně zamítnouti. Toto rozhodnutí dodalo mu myslí; oznámil lennímu pánu, že jest ochoten s ním odejiti, avšak jen s tou podmínkou, dovolí-li mu ještě upravit si nějaké záležitosti, jichž nelze odložit. Starý rytíř, vida nezbytí, svolil.

Nyní spěchal Olaf do údolí k milé Markétě. Jeho prsa byla tak přeplněna, srdce stísněno, a mysl přec tak veselá! Veškerá úzkost, všechna starost zmizela před myšlenkou, že v brzku jí vyzná svou lásku, odkryje svůj stav, že si budou vzájemně přísahati věrnost...

Již z daleka spatřil ji pod olšemi na břehu, kde sedíc v trávě předla, občas stírajíc s oka slzu. Což i jí tísní nějaký bol, či dojata jest její něžné srdce, tušíc bol miláčkův?

Pohlédla vpřed, poznala ho, vyskočila a již beze slova, se slzami v očích stanuli si naproti a za ruce se držíce, nedovedli slovy vyjádřiti hluboké a mocné pohnutí, jež jim svíralo nitro.

První se zmužila Markéta.

"Co jest vám? Co se stalo?" pravila, pohlížejíc mu upřeně do očí, a výraz vnitřního žáru mocného pohnutí zářil jí z planoucích lící i z očí, jež nesly ještě stopy nedávného pláče.

"Markéto," pravil a hluboký vzdech se mu vydral z prsou, "miluješ mne právě tak věrně, tak upřímně jako já tebe?"

Markéta se zalekla. Byla překvapena touto otázkou, na niž dosud nepomyslíla. Zbledla náhle a opět se zarděla, ale mlčela.

Avšak Olaf, jemuž byla drahoucennou každá vteřina, mocně jí sevřel její ruce, přitiskl je na svá prsa a opakoval znova svou otázku.

"Ó, ano, ano!" zvolala konečně,

“miluji tě srdečně, vroucně!” A slzy ji, usmívajíc se naň s netajeným výrazem rozkoše, vytryskly z očí při těch slovech. “Avšak co jest ti, čeho si přeješ?”

“Děkuji ti,” pravil Olaf. “Vědomí, že mne miluješ, svrhlo těžký kámen s mých prsou. Pojd’, posad’ se vedle mne! Mám ti velmi mnoho vyprávěti!”

Po těch slovech ho dívka následovala nikoli bez úzkosti na kamené sedátko na břehu, kdež jí Olaf šeptal o lásce a věrnosti. Vyprávěl o svém rodu a o všech jeho poměrech. Markéta naslouchala mu blédá jako mrtvola, třásla se po celém těle a polo ve mdlobách sklesla se zavřenýma očima do zadu na kmen stromu. Olaf jí klesl k nohám, zapřisahuje ji, aby naň pohlédla a nehněvala se, ježto ji neklame a klamati nechce. Řekl jí vše, co jen vroucí láska říci dovede, aby ospravedlnil své mlčení.

Otevřela konečně oči, upřela je mrtvým pohledem na něho, proud slzí se objevil v nich, ale mluvití nemohla, ponechávajíc v jeho ruce svoji, kterou pokrýval nesčíslnými polibky. Ponenáhlu byl její pohled přívětivější a lehké stisknutí oznámilo Olafovi, že mu odpustila; neboť v lásce nelze hněvati se proto, čím láska pochybila.

Olaf se opět vzchopil a usedl vedle dívky; objal ji svýma pažema a klesl na její dmoucí se prsa. Markéta se vzmužila též, ale v jejím hlase chvěl se smutek. Mluvila o odříkání se a věčném rozloučení, o klášteře, v němž ukryje svůj žal a život v ustavičných modlitbách za jeho štěstí. Avšak to se nesrovnávalo s úmyslem Olafovým. Oznámil jí své rozhodnutí, že nikdy žádnou jinou dívku za choť nepojme a mluvil s takovým ohněm, s takovou přesvědčivou silou, líčil jí tak krásný obraz rodinného štěstí po jejím boku, že mladá, lidí i světa nezkoušená dívka byla ohnivou jeho řečí zcela unesena. Která vašeň nenaslouchá ráda tomu, co jí lichotí? I ona uvěřila,

že jeho návrhy i sňatek s ním, jediným potomkem rytířského rodu, dají se provést. Sevřela pevně jeho ruku pod jasnou, modrou oblohou, jako před trůnem Nejvyššího, jenž zná jejich čistou a nevinnou lásku, přísahali si věrnost až do hrobu.

Olaf navlékl na ruku své nevěsty drahocenný prsten, sám pak přijal od ní jednoduchý, stříbrný kroužek. Nato se dotekl něžně jejích rtů, vyskočil hbitě na koně a klusal pln radosti k lsení výšině. S radostí, že se tak brzy vrací, vítal jej starý rytíř; ve chvílce bylo vše připraveno a průvod se dal na cestu, aby ještě za soumraku dostihl Divoké Skály.

V.

Co starý rytíř předpověděl a čeho se Olaf nejvíce obával, stalo se. Mluvílo se o zamýšleném sňatku, o různých plánech a naléháno na Olafa, aby pronesl své mínění. Jediné, co vznikající bouři na ten čas utišilo bylo, že matka a strýc se neshodli o volbě nevěsty.

Když však Olaf poznával, že musí dojít k bouři, jež nejen jeho, ale bude-li neopatrným a svoji lásku prozradí, i nevinnou dívku mocně zasáhne, umínil si se zdvojenou vytrvalostí chrániti své sladké tajemství. Strýc sice nedlouho nato odejel, zato však naléhání matčino se zvětšilo, ježto doufala, že se jí nyní povede tím jistěji vlastní plán provést.

Čím naléhavěji domlouvala paní Gustava, tím vytrvaleji Olaf vzdoroval. Tato jeho rozhodnost, jakož i chladnost, s jakou mluvil o krásné a bohaté dívce, s kterou se ho matka při různých příležitostech snažila seznámiti, přivedly hradní paní k přesvědčení, že takovéto neobyčejné jednání Olafovo musí míti nějakou tajnou příčinu.

Počala pátratí a vyptávat se, až konečně zvěděla, že sama, když myslila, že pouze o zdraví synovo pečuje, poskytla mu příležitost k jeho lásce s dcerou ze mlýna. Tato zpráva ji velice rozhněvala, poněvadž v lásce mlynářovy dcery neviděla nic

jiného, než dívčin podvod a vypočítavý úmysl okouzlití mladého rytíře, aby pak s ním vejíti mohla v nerovný sňatek; i rozhodla se pevně užiti proti ní nejrozhodnějších prostředků. Před synem však co nejpečlivěji skrývala své úmysly.

Odejela do blízkého kláštera, je-muž mlýn náležel, vyžádala si rozmluvu s opatem, aby na něm vymohla, přesazení mlynáře na jiné místo. Poněvadž opat neměl příčiny s poctivým mlynářem takto jednati a pro pouhou šlechtickou libůstku nechtěl ho činiti nešťastným, musila se paní Gustava tohoto plánu vzdáti a s nepořízenou se vrátiti. Odpor opatův však ji ještě více podráždil a větší odvahy jí dodal. Nejrychlejší, byť i nejnásilnější prostředek, zdál se jí býti nejlepším.

I dala zavolati jednoho z čeledí a nařídila mu, aby u mlýna v údolích tak dlouho číhal, až by nadešel příhodný okamžik a lstí nebo mocí zmocnil se toho zlého děvčete ze mlýna, jež mladého rytíře do svých tenat vlákalo. Až by dívku měla ve své moci, chtěla ji zavést do ženského kláštera a tak navždy učiniti neškodnou.

Od té doby, co dlel Olaf opět na rodném hradě, trpěl zase mnoho zjevy předků. A opět se mu zdálo, že vidí Markétu nesoucí zlatou misku. Velice často s vroucí touhou zalétal do oněch končin, kde poznal blaho prvé lásky; když pak uvažoval, jak krásně a klidně trávil dny i noci v rozkošném onom údolí, zdál se mu kraj ten rájem a přání opět navštívití příjemné to údolí a znovu spatřiti svoji snoubenku vždy mocnější a vrouceněji ozývalo se v jeho nitru.

Avšak dosud mu nebylo možno na další dobu vzdáliti se z hradu. S počátku zdržovala ho návštěva strýcova, pak různé návštěvy a v poslední době nedůvěra a podezření matčino.

Jak rychle stoupal počet dnů i neděl od odchodu z lesního zatiší, tak mocně rostla Olafova touha spatřiti opět milovanou Markétu, jejíž nepřítomnost byla mu stále nesnesitelněj-

ší, takže po trapné jedné noci, kdy užřel ve snu Markétu bledou a utrápenou, uprostřed hrozivých stínů vlastních předků, dal osedlati koně a pevně si umínit, že navštíví milovanou dívku, bez níž se necítí nikde šťastným.

Jel zvolna údolím — byl pozdní podzimní den.

Jaký to rozdíl mezi první jízdou, kdy šum řeky mezi stinnými břehy vždy dál a dále ku předu snivě ho vábil, kdy tisíce květů se pestřilo na lukách, kdy lesy, oděné v čerstvou jarní zeleň, ozývaly se mnohohlasým sborem různého ptactva, jarní láskou a krásou rozníceného a on v přívětivém domku ve vonném stínu košatého ořechu nalezl roztomilou dívčinu — jaký to rozdíl mezi tehdejší jízdou a dnešní, jaký rozdíl mezi obrazem krajiny tehdy a dnes!

Dívce mezi skalnatými břehy hučela řeka, podzimními lijavci rozvodněná. Houští na břehu, zbavené jarní své ozdoby, vše jevílo ničící moc vodního proudu; v jasné stříbrné a klidné hladině neobrázel se již obraz lesních výšin, dnes jen kalné a dravé proudy, pokryté sežloutlými listy, s pustošivou mocí valily se přeplněným řečištěm. Ostrým, podzimním větrem šlehány ohýbaly se mocně lesní stromy a dešť svadlého listí šumně spadal k jich nohám. Šedý, mlhavý závoj, táhl se nad jehličnatými lesy a smutně halil celou krajinu.

Dojat truchlivým tím obrazem krajiny, dospěl Olaf ke mlýnu. Nikdo mu nespěchal naproti. Domovní dveře byly zamčeny, a když na ně mocně zabušil, vyhlédla matka Markétina opatrně oknem, pátrajíc, kdo as přibyl.

Poznavši však Olafa, spěchala zároveň s Markétou otevřítí a v prvé chvíli radostného shledání zapomněli všichni tři na starosti, jež je tížily. Vzpamatovali se však brzy a mlynářka se jala vyprávěti, jakých strachů zakusily v posledních dnech; Markéta po dvakráte ocitla se v nebezpečí, že bude násilně odvedena jakýmsi mužem, jenž již delší čas

se kolem mlýna podezřele potuloval.

Od té doby nesměla Markéta sama před dům vycházeti, aniž se osmělila bez náležité opatrnosti někomu otevřítí. Právě včera se stalo, že dva muži, za žebráky přestrojeni, vyvábili ji před domovní dveře a snad by ji byli již odvedli, kdyby čeled' ze mlýna, vyvolána jejím křikem, nebyla ji osvobodila.

"Marně jsem přemýšlela," pokračovala mlynářka, "kdo je asi původcem oněch útoků; neznali jsme nikoho, koho bychom mohli podezřívati a Markéta s nikým, vyjma blízké sousedy a vás nemluvila. Konečně náhodou zvěděl můj muž, že oni útočníci byli z Divoké Skály, ježto jeden z nich, když si vínem notně jazyk uvolnil, vypravoval, že obdržel od paní Gustavy rozkaz lsti neb moci zmocniti se mlynářovy dcery a ji odvésti do kláštera."

Olaf při tomto vypravování zblednul. Vždyť tato zpráva zřejmě mu pravila, že matka již ví o jeho tajné lásce a snaží se ji všim způsobem zmařiti.

"Ulekli jsme se všichni té zprávy, právě tak jako vy, pane!" pokračovala dále paní, "a chvějeme se již, když vysloví se jen jméno pánů z Divoké Skály. Ó, já tuším dobře, co asi zamýšlí hradní paní tím únosem a proč proslásleduje tuto nevinnou, již od narození nešťastnou dívku. Avšak raději ji chci vidět v hrobě, než bych ji měla spatřiti v moci paní z Divoké Skály a nežli bych dovolila, aby vstoupila v onen bezbožný rod!"

Olaf se zarmoutil, neboť slova její svědčila o beznadějnosti jeho lásky. Ačkoli všemu z řeči mlynářky nerozuměl, přece však poznal, že se nesmí nikdy pod pravým jménem ve mlýně objeviti. Zmitán nejistotou, jak by Markétu i sebe z ohroženého tohoto postavení vyprostil a ošklivost jejich rodičů proti vlastnímu rodu odstranil, spěchal ven v pustý les, hledaje klid.

Jako zuřil podzimní vítr v korunách stromů, jako šumně tříštily se

vlny řeky o ostrá skaliska, tak bouřně střídaly se v duši jeho různá přání, úzkost, láska i zoufalost, tak umdlával jeho duch v strašném boji s nepřekonatelnými překážkami. Jediné, co mu jako jasná vůdčí hvězda tmou krutého osudu zářilo, byla proň láska dobré Markéty a naděje, již v ni kladl.

Ze sta přijatých a opět zavržených plánů — nejlepším a nejsnazším zdálo se mu prchnouti s milenou dívkou, prchnouti rychle, ještě této noci, aby co nejdříve byla Markéta v bezpečí před nástrahami paní Gustavy i před vlivem nepřátel.

Nyní však bylo nutno promluvíti s dívkou. Získati ji pro svůj plán považoval za snadné, poněvadž právě, jako on, poznávala nebezpečí, které jejich lásce hrozí. Chtěl s ní uprchnouti k známému rytíři, který již z dětských let byl mu druhem a věrným přítelem, a o němž nepochyboval, že jemu i drahé Markétě poskytne útulek a ochranu.

VI.

Čím více Olaf o tomto plánu přemýšlel, tím se mu zdál snazší a bezpečnější. Když jeho rozbouřené nitro se poněkud utišilo, vrátil se do mlýna a hledal Markétu, podobně jako on starostmi a obavami znepokojenou, chtěje jí své rozhodnutí oznámiti.

S počátku se zhrozila jeho návrhu. Utéci s cizím mužem, odejiti tajně z rodinného domu, zdálo se jí právě tak nemožným jako myšlenka, že by se měla navždy s Olafem rozjetí. Nahlížela, že pro jedno se rozhodnouti musí a to hned, nechce-li se dostatí do rukou obávané paní Gustavy a celý svůj život ztrávití v smutných zdech klášterních, nebo od Olafa navždy býti odloučena.

Láska k Olafovi a blahá naděje stavěla jí onen odvážný krok v příznivé světlo. Zámek přítelův nebyl příliš vzdálen, tam mohl kněz sňatku jejich požehnati, načež mohli bezpečně tam bud' odpuštění příbuzných

čekati, neb na dvoře panovníkově za pomoc žádati.

mládí a láska, nezkušenost a úzkost stanovily plán a tytéz konečně Markétu přiměly, že svolila.

Bylo již vše umluveno. Olaf měl s večerem odejít do známé myslivny, až by ve mlýně všichni usnuli, měl se vrátiti, umluveným znamením zaklepat na okénko Markétiny komůrky, Markétu pak vzítí před sebe na koně a ještě přede dnem na hrad přítelův dopravití a tam s ní býti oddán.

S tímto rozhodnutím se rozloučili. Olaf spěchal s veselou myslí vše k odjezdu připravit. Markéta pak s nevýslovnou úzkostí očekávala obávanou a přec milou hodinu, jež ji měla navždy s miláčkem spojití.

Nejistě přála rodičům dobré noci a chvějíc se na celém těle odešla do své komůrky. Při zavřených dveřích si připravovala věci na cestu, čekajíc úzkostlivě s tlukoucím srdcem, brzo-li se ozve umluvené znamení a vyhlédnuvši ven, spatřila Olafa před oknem. Pohled na něho dodal jí zmužilosti a odvahy. Otevřela tiše dveře, hbitě vyběhla s uzlíkem v ruce a již dlela v náručí svého miláčka.

Olaf odvázal rychle připraveného koně, vysadil naň chvějící se dívku, pak se posadil za ni a nejprve zvolna a tiše, později s největší rychlostí ujížděl podél řeky směrem k Divoké Skále.

Noc byla tmavá, bouřlivá, studený vítr honil těžká mračna po obloze zakrýváje jimi často měsíc, jehož úzký srpeček jen chvilkami šerým světlem ozařoval nočním poutníkům cestu. Šumot řeky byl jim průvodcem. Olaf se pamatoval dobře, že cesta ta táhne se stále po pravém břehu řeky až k místu, kde odbočuje od řeky stezka na Divokou Skálu, proto věřil, že je nemožno, aby zbloudili.

Mezitím čas již valně poskočil, měsíc se skryl za hory a z dálky oznamovaly hodiny temnými údery půlnoc. Vzduch byl chladný, jen ta-

jemný šumot ozýval se z lesa. Vyplašené sovy vylétaly z houští a kroužily nad hlavami uprchlíků. Markéta s úzkostí přivinula se na Olafovu hrud', jež ji pevně k sobě přitiskl, snaže se dodatí ji odvahy, jež počala však i jeho již opouštětí.

Ač mu cesta byla dobře známa a věděl, že se od ní neuchýlil, přece mu vše připadalo nějak jiné, nikoli však neznámé.

Když ještě nějakou dobu jel, poznával s hrůzou, že se ubírají po stezce na Divokou Skálu. Bylo snadné v nočním temnu splést si cestu; avšak Olaf dával na každý záhyb cesty dobrý pozor. Úzkostlivě zatajil před Markétou svoji obavu, že snad zbloudili a napjal veškeru pozornost. Konečně se mu zdálo, že rozeznává známou roklí, jež odděluje se od stezky na rodný hrad, vedla do údolí, v němž stál hrad jeho přítele. Zamířil tedy tím směrem; než po nějaké chvíli k svému ustrnutí seznal, že se vrací opět k rodnému hradu. Tu pojala ho již nevýslovná hrůza, tušit' působení tajemných bytostí, jež mu již tolik útrap připravily, a chtěje z obvodu jich moci se dostatí, obrátil koně rychle na zpáteční cestu.

Z tohoto obratu zřejmě Markéta poznala, co již dříve neurčitě tušila, že totiž zbloudili a propukla v usedavý pláč. Olaf ji těšil pokud mohl, obracel koně brzy na tu, brzy na onu stranu, leč nikde nechtěly se mu zjevití povědomé předměty, jež by ho na pravou cestu uvedly.

Unavený kůň nemohl již s místa, Markéta zoufalá, němě spočívala Olafovi na prsou, on pak sám nebyl již slova mocen, takže časem jen hluboký vzdech, neb tichá modlitba dívčina zazněla do okolního ticha.

Do rána bylo ještě daleko a k tomu nebylo naděje, že se dostanou na pravou cestu. Vyhledal tedy Olaf při slabém svitu hvězd suché, mechem pokryté místo, sestoupil s koně a položil unavenou dívku na hebký mech, uvázal koně ke stromu a posadil se vedle dívky, maje již

Levný úmysl do rána tam vyčkatl. Markétě bylo vše již lhostejno; úzkost a únava vyčerpaly veškeré její síly, položila hlavu na prsa Olafova a v krátku usnula. Pozoroval ji ve spánku s pečlivostí lásky a čekal úzkostlivě na nový den.

Konečně se zjevila matná záře nad horami a jednotlivé předměty vystupovaly z noční tmy. Olaf poznával již údolí i skálu, před níž seděl a shledal, že jest jen asi čtvrt hodiny cesty vzdálen od Divoké Skály. Chtěl vzbudit Markétu a rychle se vzdáliti z okolí pro ně nebezpečného. Leč když viděl Markétu pohříženu v sladký spánek, jehož klid byl jí nutným, pozbyl odvahy ji rušiti. Mimo to bylo ještě velice časně, takže nebylo třeba obávat se, že snad budou někým překvapeni.

Usedl znovu a přemýšlel o prostředcích, jakých třeba užiti. Při tom bezděky spočinuly jeho oči na uzlíku, který s sebou Markéta vzala, jeho ruka nevědomky pohrávajíce si tkanicí, již uzlík byl zavázán, rozvázal ji a v uvolněném uzlíku zahlédl lesklý, zlatý předmět. Chtěl vědět, co by to bylo, nahlédl blíže a s hrozným výkřikem ucouvl, neboť spatřil zlatou miskou, lesklými drahokamy bohatě ozdobenou, úplně se podobající té, již mu prababička ve snu tak často ukazovala a již tak důtklivě od něho žádala.

Výkřikem Olafovým se Markéta probudila a ulekaně se vztýčila; když pak viděla jeho zděšený obličej a upřený jeho pohled na zlatou miskou, zvětšila se její úzkost ještě více. Otázala se ho, co se mu stalo, neobdržela však žádné odpovědi, až konečně Olaf sám přerušil trapné mlčení:

"Jakým způsobem a od koho jsi obdržela tuto miskou?"

Markéta mu vypravovala, že miskou, pokud se pamatuje, vždy náležela jí a že ji s největší opatrností vždy střežila a nikdy ji od sebe neodložila. Ostatně prý však neví, odkud by byla a komu by dříve náležela.

Tato odpověď, jež mu nepodařila ani nejmenšího vysvětlení, ještě více zvětšila jeho nepokoj. Než nyní nebylo času pouštět se v další vyzvídání, bylo třeba přehnouti, nebo největšímu nebezpečí se vydati. Pohnul tedy Markétu, aby vstoupila opět na koně, neboť doufal, že za denního světla se dostane z toho tajemného bludiště.

Sjížděli zvolna roklí podél malého potůčku, jenž se vinul mezi hustým křovím a o něco níže se vléval do řeky. Markéta byla ubledlá a znavená útrapami minulé noci. Olaf trápen hrozným tušením, obával se ještě horších událostí v budoucnosti.

Blížili se řece. V tom zaslechli dusot koní a když zahnuli podél skály, uzbíheli proti sobě zástup jezdců, na jejichž odznamech poznal Olaf znak vlastního rodu. Uniknouti jim nebylo již možno, neboť se již blížil vůdce zástupu a zastavil před Olafem, uctivě ho vyzval, aby ho následoval na hrad, ježto paní Gustava nařídila, aby kdekoli mladého rytíře nalezne, ihned ho na hrad přivedl.

Poněvadž odpor byl nemožný, obrátil bez odpovědi koně a následoval jezdce údolím nahoru, kdež se mu brzo zjevilo šedé zdivo rodného hradu, připomínající mu veškeré hrůzy, jež tam zažil.

Když viděla Markéta vysoké věže hradu, vzpomněla si na všechny strašlivé pověsti, jež o hradu kolovaly, a prosila Olafa, aby vzdal se jejich štěstí a nechal ji odejít domů.

Olaf ji však zapřísahal, aby toho nečinila. Její tajemný osud, ježž nejasně a s bolestí tušil, měl se nyní nějakým způsobem rozhodnouti.

Markéta neodporovala; vážnost, jež se na jeho bledé tváři jevila a klid, s jakým hovořil, způsobily, že mlčky svěřila se jeho vůli.

VII.

Po příchodu na hrad byli uvedeni ihned k paní Gustavě. S pohrdlívým úsměskem přijala syna, Markétu pak kázala zavřít do věže a pilně střežiti. Timto krutým rozkazem

probuzen byv ze své ztrnulosti, postavil se Olaf proti zbrojnošům, kteří chtěli Markétu odvésti a tasiv meč, hrozil, neodvolá-li matka krutého svého rozkazu, že každého skolí, kdo by se odvážil jeho nevěsty se dotknouti.

V tu chvíli vstoupil do komnaty starý rytíř, jenž pro svůj věk a důstojnou povahu požíval všeobecné vážnosti. Paní Gustava se vzpamatovala se svého hněvu. Olaf sklonil meč a zbrojnoši ustoupili. Rytíř přikročil k veliteli a oznamoval, že mlynářka z blízkého mlýna snažně žádá, aby ihned mohla mluvit s paní Gustavou, ježto sebe menší prodlení mohlo by přivoditi veliké neštěstí.

Hradní paní poručila ji přivésti.

"Moje matka!" zvolala Markéta a vypukla v lítostivý pláč, ježž úzkost a zděšení po nějakou dobu zdržovaly. Mlynářka sotva dechu popadajíc, vrhla se na kolena před paní Gustavou, volajíc: "Odlučte je, odlučte je, Milosti! Nedovolujte jim, aby se vzali! Jsouť vlastní bratr a sestra!"

Slova tato ohromila všechny přítomné. Markéta v mdlobách klesla na zem; Olaf vrávoraje, opřel se o meč, paní Gustava stála bledá, jako socha a minulo několik okamžiků, než se všichni opět vzpamatovali.

Mlynářka povstala se země a když zatím všichni, vyjma starého rytíře, komnatu opustili, poněkud se zotavivši, jala se vypravovati.

"Jest to právě devatenáct let, co jsem se s manželem, nedlouho po našem sňatku, přistěhovala do blízkého mlýna. Hned prvé noci, právě když uhodila dvanáctá, byli jsme vyrušeni z klidného spánku hroznou bouří, jež mocně otřásala řinčícími okny a s praskotem ohýbala mocné stromy přes střechu mlýna. Zdálo se nám časem, když hřmot a hluk poněkud utichl, že slyšíme zvenčí slabý dětský pláč. Chvěla jsem se na celém těle, muž však srdnatě vstal a vyšel ven, aby se přesvědčil, nestalo-li se nějaké neštěstí. Šel dále v tmavé noci až k řece, naslouchal pozorně

a připadalo mu, že opět slyší dětský pláč; ale mnohem zřetelněji; v hluboké tmě však nemohl nic rozeznat. Zdálo se mu jen, že přichází hlava z hořejšího toku řeky. Obrátil se tedy proti proudu a po několika krocích užřel mihati se na vlnách slabé světélko, jež se pomalu blížilo.

V tom světélko zaměřilo ku břehu. Malé, nedávno narozené děcko plavalo v rozbourené řece na zlaté míse, z níž vycházela slabá zář, jež na sebe upozornila. Vstoupil tedy do vody, holí přitáhl misku a ve chvíli vynášel ji i s dítětem na břeh. Jakmile se však misky dotekl, ztratila se tajemná zář a dítě zaplakalo jeho náručí, přinesl je domů a uložil do postele.

Neuplynul ani týden, když mi došla zpráva, že náhle, s nedávno narozenou dceruškou, zemřela první paní rytíře Geralda. Pověst ovšem udávala ještě jiné podrobnosti. Průběh našeho nalezení bylo skvělé a jemné, miska, na níž připlul, ryzího zlata a četnými drahokamy ozdobena.

Několik neděl po té události mi bylo leženo o něco níže v řece té mladé paní a mnozí tvrdili, že utonulou poznávají. Muž pak, jenž mrtvé tělo našel a podivné domněnky celém případu pronášel, náhle zemřel. Po těchto událostech a řečech více jsme již nepochybovali, že o utonulá byla paní Kristina a dítě její dceruška, leč pevně jsme si uvnitř, nikomu se o tom nezmínili.

Pečovali jsme o děvčátko jako vlastní dceru a ono naší starostí péčí láskou a vděčností hojně splácelo. Neměli jsme příčiny na ně stěžovati až do té chvíle, kdy v syn pod nepravým jménem její srdce nám odloudil. Pozdě v noci dověděli jsme se o jejich útěku, nevěděli jsme však, kterým směrem se dali, až když přibyli jezdci, kteří na rozkaz hledali mladého rytíře; ti bouřili téměř celý mlýn a nám zároveň oznámili pravé jméno jejího únosce i děsný osud, jenž Markétu čeká!"

Tak skončila mlynářka své vypravování. V zamyšlení a s tajenou hrůzou naslouchala jí paní Gustava, mezi tím co Olaf se snažil omdlelou dívku přivést k vědomí. Viděl své štěstí v troskách. Když se Markéta poněkud probírala z mdloby, vložil ji do náručí pěstounky a opustil pokoj.

Paní Gustava se vzpamatovala nejdříve a počala pátrati po bližších podrobnostech, jež však jen potvrdily úplnou pravdivost dřívějšího vypravování. Pradélko dítky, jež mlynářka pečlivě uschovala a nyní s sebou přinesla, zlatá miska, na kterou se ještě přemnoží na hradě pamatovali, totéž znamení na šiji Markéty, jaké měl Olaf, dále čas a ostatní okolnosti nepřipouštěly již pochybností.

Hněv paní Gustavy se utišil, rozvaha a soucit nastoupily na jeho místo; přistoupila k Markétě, objala ji laskavě i její opatrovnici a požádala ji, aby zůstala ještě na hradě a nešťastná Markéta, ohromena posledními událostmi, jen stěží chápala změnu, jež se s ní stala.

Hradní paní hleděla zatím vyhledati syna; ten však zmizel a nebylo ho možno nalézt.

Markéta byla ubytována v nejlepším komnatě na hradě a obklopena vši nádherou a leskem, jenž jejímu rodu odpovídal.

Když se přiblížil večer, objevil se i Olaf k veliké radosti matčině. Na otázky však neodpovídal a němým posunkem odmítal všeliký soucit i útěchu, ba ani po sestře se netázal, aniž si přál ji viděti.

Za takovýchto poměrů přikvapila noc a s ní se objevily i zjevy předků. Dobře známá postava prababičky stanula u lože Olafova a zjevila se též Markétě, doprovázena jsouc zjevy všech předků. Její tvář nebyla již tak smutná jako dříve, jen prosebný posunek, jemuž Olaf dobře rozuměl, upomínal ho na dřívější hrozný výjev.

V jeho myslí počalo svítati. Poznával spojitost všech událostí, tajemné působení bytosti, jež ho všude doprovázela a s Markétou seznámila a konečně jeho i Markétiny nádeje zničila. Beze spánku a v tísnivých myšlenkách ztrávil noc. S ranní září snesl se též paprsek světla do jeho duše a urychlil v jeho nitru rozhodnutí, jež jemu, sestře i celému rodu mělo přinésti klid a štěstí.

Olaf se rozhodl na odčinění zla, vzdáti se prospěchu ze svého otcovského podílu a vystavěti z něho klášter v lesích, v němž by poutníci našli pokojný útulek a jehož řeholníci by pamatovali v modlitbách na jeho nešťastné předky.

Tiše a pokojně míjely dny...

Bylo to za rok po vybudování kláštera, když jedné noci byl Olaf probuzen ze spánku líbeznou hudbou. Neznámé, krásné světlo ozářilo jeho celou a on spatřil na jasných oblacích vznášeti se ozářené postavy předků, jemu žehnající.

Též chvíle se odtrhl veliký balvan od hradní skály a objevila se volná chodba, která vedla k podzemním sklepům, jež byly osvobozeny od zjevů.

Na rozkaz synův dala paní Gustava veškeré poklady vynésti a rozhodla se užiti nabytého zlata k dobru, bažinu dala vysušiti, lesy vykáceti a půdu zdělati v úrodná pole.

V brzkou množily se bohaté vesničky, krajina nabyla přívětivého vzhledu a neprávem nabyté jmění dobrému účelu věnované vyplnilo poslední přání zjevů, tehdy již osvobozených.

Po smrti paní Gustavy žili bratr se sestrou i nadále v upřímné shodě; na místě ztraceného rodinného štěstí našli mír v dobročinnosti a podporování chudých. A tak cítili se, třeba že jiným způsobem, opět tak šťastni, jak o tom snili v rozkošném horském údolí.

Antonín Janovický

Napsala Vlasta Pittnerová

L

AKOVÉ PĚKNÉ, malé město rozkládá se v Žďárských horách v kotlině věnčené jehličnatými lesy. Jmenujme je Rolná, jak asi bylo pojmenováno

po části lesů, rolí, skýtající obživu, přinášející obyvatelstvu rok od roku ten potřebný chléb vezdejší, obživu, zásoby na dlouhou, krutou zdejší zimu.

Zde, kde pojí se Čechy s Moravou, kde žije tichý, bodrý a dobrý lid, kde znají a stýkají se rodiny chudé i zámožné, spojené i svazky krve i blahovůlí sousedskou, vinul se život vždy tiše, bez velkých vzrušení a události veřejné, jichž ohlas sem zalétnul, měnily málo na obvyklém chodu života měšťanů.

Mezi dvěma náměstími stojí velký děkanský chrám, krásná stavba baroková, jeden z největších v Čechách, jehož štukové ozdoby věncoví palem a andálků lahodí oku i uměleckými požitkům zvyklému i prostě mysli.

Za městem před předměstím stojí starý zámek, druhdy sídlo vrchnosti. Pobořená část, historicky památná, vystavěna Viktorínem z Kunštátu, synem tehdejšího ještě správce království českého, Jiřího z Poděbrad, shlíží, zrcadlí se v ohromném rybníku. Část zachovalá pronajata jest občanstvu, které potřebuje větších místností ku provozování řemesel. Bydlí zde truhláři, bednáři, tkalci, mají tamže obydlí pensisté a vdovy po těchto, úřednících hospodářských i lesnících.

Veliké, přimykající se zahrady

jsou též pronajaty a skýtají nájemcům užitku a milého pobytu.

Přes vnější nádvoří nacházejí se budovy pivovaru, taktéž druhdy vrchnostenského, nyní pronajatého, a kterým sousedí panský dvůr a nedaleko stojí veliký špýchar, kde bývaly umístěny kontribučenské sýpky.

A od zámku do výše táhne se kopce, na jehož vrcholku vypíná se nevelký kostelík se hřbitovem.

Na úbočí kopce, dosti strmého, jsou postaveny chaloupky, vesměs přízemní se zahrádkami, po jedné straně cesty, vinoucí se serpentinou k tomu velikému rybníku. Jest to milý pohled na ty chaloupky mezi zelením zahrádek. Jako hračky vypadají z povzdálí, takový "Betlém", jak se od nepaměti říkávalo.

Druhý hřbitov s kostelem nachází se na druhé straně za městem. I k tomuto jde silnice drobet do kopce, i tamže na předměstí postaveny jsou skromné chaloupky, shlízející se na dvou stranách ve dvou menších rybnících, ze strany jednoho z nich táhne se zbytek bývalých hradeb, kde rovněž postaveny jsou chaloupky chudiny, drobných řemeslníků, na zad sousedící s domy měšťanů na velkém náměstí.

Za třetím předměstím, za téhož chaloupkami vypíná se vršek, zvaný "Kalvarie", kterýž zpola jest osázen ovocnými stromy na straně, kde přimykají se k němu polnosti a lučiny, na straně druhé, na skalnaté stráni uchyтивše se svými kořeny v skalnaté půdě, zelenají se v létě modřiny a břízy, skýtajíce utěšený pohled.

Na vrcholku "Kalvarie" stojí tři kříže, na zatáčkách cesty pak sloupce s vyobrazeními "křížové cesty".

Konávají se zde pobožnosti, putují sem procesí. Od vrcholu Kalvarie táhnou se pole a lučiny k lesům, obecním i vrchnostenským.

Když z jara kvetou ovocné stromy, jest zde mílo pobýti. Rozhled na protější hřbitovní kopec se zámek a zříceninou, s chaloupkami toho "Betléma" jest přímo čarovný a ty lesy kotlinu, v které jest město rozloženo, objímají je jako hradby.

Vzpomínky naše noří se v počátek minulého století a maně vynoří se v myslí slova, která zapěl básník (Adolf Heyduk) nad bratrským krajem Slovače, jak tehdy se říkávalo, slova toužná:

"Kraj to krásný, juj!
Bůh ho opatruj!
Kolem dokola samý skvost,
ach, jenom chleba není dost —
a lid — ten není svůj!"

Ano, žel, nebyl ten náš venkovský lid na počátku minulého století ještě svým — v područí šlechtické vlády a zvůle, ve jhu roboty úpěl selský lid. A v městech nevládlo posud plné uvědomění, měšťané obírající se rolnictvím, nedbali rozšíření svého obzoru; řemeslníci hleděli klopotně vyzískati svoji obživu. A vše se opířilo po pánech, úřednících vrchnostenských i císařských, nezavládlo uvědomění vlastenecké, hrdost národní potlačována, nebuděna.

Dřímalo to vlastnictví, dřímalo — takovým těžkým spánkem stávala se ta dřímota —

Nač čekal ten národ?

Na vzkříšení, na probuzení —

Čekal na ty rytíře z Blaníka, jež měli přinést pomoc české vlasti.

A zda ti rytířové přišli?

Ano, přišli. Ne najednou, přicházeli, objevovali se ponenáhlu, nepřišli se zbraněmi, a meči a štíty, jich zbrani bylo péro, štítem česká kniha.

Byli to naši buditelé.

A k nim se přimýkal voj uvědomujícího se občanstva — ti staří vlastenci, již uvědomění národnostní přijímali do svých duší, uváděli do

svých rodin, vštěpovali svým dětem.

Začínala drobná vlastenecká práce. Počínalo se mluvití správněji česky, čísti české knihy a pohlížeti s úctou a důvěrou k těm, již stavěli se jako s pochodněmi v rukou, by šířila se osvěta, by burcován byl lid ze spánku, by vzplanula láska k vlasti — —

* * *

Bylo to v druhé polovině čtvrtého desetiletí minulého století, když se navrátil ze zkušené do svého rodiště Rolné Antonín Janovický, syn mistra obuvnického, majitele domku v postranní ulici se zahrádkou a něco polnostmi. Matka jeho pocházela z blízké dědiny a nebyla by si mohla ani představit, jak byla by žila bez těch milých starostí o polní úrodu, bez té polní práce.

Mladý Janovický byl vyučen kupcem. Učil se v nedalekém moravském městě Třebíči, větším a bohatším než Rolná a po vyučení setrvav po více roků na místě, vydal se na zkušenou do světa.

Šel "na vandr", říkalo se tehdy i o obchodnících a Antonín Janovický putoval pěšky, s holí v ruce, s tlumkem na zádech.

Dařilo se mu dobře, setrval zdrav a viděl mnohé kraje. Došel až do Terstu a do smrti toho svého vandru vzpomínal. Když byly vystavěny dráhy, říkával, že se někdy podívá v ty kraje, než pro práci a starosti o rodinu a rodné město, jehož purkmistrem (jak se tehdy říkalo) se po letech stal, nedostal se k tomu nikdy.

Vrátil se domů, po překročení dvacátého roku a rodiče, provdávše zatím dceru, pomýšleli na zařízení obchodu synovi.

Leč v postranní ulici nebyl by kopecký krám asi dobře prospíval, nebyli by tamže lidé zacházeli kupovati své potřeby.

Prodali tedy rodiče domek a zakoupili jiný, na dolním, menším náměstí.

Tento byl větší než jejich přízem-

ní, v patře byla na zad velká světnice s přiléhající komorou, do předu dva pokojíky, jeden o dvou, jeden o jednom okně, ve středu kuchyně s pekárnou, jak tehdy namnoze bývalo, okna dvě, jedno do předního, druhé do zadního bytu skýtalo tam světlo.

Dole byla velká světnice do předu, tmavou kuchyňkou oddělená, druhá do dvora, na dvoře chlév a zahrádka.

Janovických pustili se do přestavby domu, jak stavení nazýváno na rozdíl od "domků" a "chalup", jež neměly patra.

Z přízemní velké světnice do náměstí upraven krám, od kuchyňky ubráno k jeho délce a zadní velká světnice do dvora se dvěma zamřížovanými okny měla sloužiti za obydlí Antonínovi i za skladiště lepšího zboží.

Z kuchyňky proraženo malé okénko o jedné tabuli do krámu. Rodiče Antonínovi hodlali bydleti nahoře ve velké světnici na zad, přistavěna pavlač, na kterou proraženy z oné komory dveře, přední byt prozatím pronajat.

Antonín podnikal velké opravy, půdu nechal vyložití prkny, aby tam mohl umístiti též zboží, aby nekazilo se vlhkem, do široké síně, kde v předu vedly padací dveře do sklepa, umístil na zad přepážku na zboží se zamřížováním do dvora okénkem, což nazval "magacínem", na dvoře zařídil pumpu, studna se nacházela ve sklepě a bylo vždy dosti vody. Ostatně voda tekla okolo za dvorem neširokým potokem, spadajíc se splavu. Když ve mlýnech, výše na potoku za městem položených mleto, hučela voda se splavu stékající, tříštící se v bílých pěnách, obyvatelům domku ukolébavku do snů po dnech plných práce.

Neměli staří Janovičtí dosti peněz na všechny ty opravy a úpravy i vypůjčili si od dobrého přítele, který sám jim půjčku nabídnul, řka: "Až Anton peníze vyženi, splatí mi tu půjčku sám."

"Ale začne s dluhem," namítala Antonínova matka.

"To neříkají, paní sousedko. To není dluh, to je jenom půjčka. Na upravený dům dostane Anton jistě zámožnější nevěstu, než kdyby opravoval pomalu, jedno po druhém. A bohatou nevěstu kupec jistě dostane," pravil ten dobrý přítel.

"Na kterou by mysleli?" odvažila se přímé otázky Janovická.

"No, je ve městě kolik panen, které by se hodily pro našeho nového kupce, dobře hodily," usmál se přítel. "Co by říkaly té panně Poldynce Brožové?"

"Ta by si asi ševcova syna nevzala. Taková panna, bohatá a pocvičená. Byla rok v Jihlavě na cviku, umí německy, zná hráti na kytaru, zná ty všelijaké ruční práce, takové panny jsou sotva dvě, tři v celém městě," pochybovala paní Janovická.

"Hm, kdyby byl Anton ševcem, třeba by si ho nevzala, ale kupec, to je něco jiného. Budou asi stejného věku, nedbala se Poldynka posud vdáti, hospodaří se jí hezky s matkou a bratrem. Ale kdyby se bratr oženil, tak by asi nechtěla býti s matkou u švagrové na výměnku," pravil ten dobrý přítel, městský syndikus, který znal poměry všech rodin ve městě.

Ten bratr, pan Brož, prý si více hledí hospodářství, než svého řemesla, mydlářství," podotknul mistr Janovický.

"Není rád řemeslníkem. Byl od svého nebožtíka pantáty, mého dobrého kamaráda, dán na studie. Přál si nebožtík Franz Brož, aby byl ten Albert, třeba jediný syn, knězem. Albert studoval dobře, ale když měl již šest škol, tu řekl rodičům, že knězem nebude. A tu pantáta, že když nechce býti Albert knězem, že bude tedy mydlářem!" sděloval pan syndikus.

"I že mu syna nebylo líto, vždyť se mohl státí úředníkem," řekl Antonín, přijda od dohledu při práci řemeslníků do světnice.

"Nebylo. Řekl jsem to nebožtíku

kamarádovi také. Ale on se jen smál a mnil, že až studentovi jeho hladké, měkké ručičky rozežere louch nadělají se mu na nich mozoly, bude ještě pěkně prosit, aby mohl pít na studii," pokračoval pan syndikus. "Ale Albert nevšímal si ani mozolů, ani louchem rozežraných ručic, ani těžké práce, nechal ho panáta i dříví pod kotel štípat i kotel vymývat. Pracoval a za dvě léta dostal za vyučenou a šel na vadr. Pracoval jako tovaryš tu a tam, psal přídka, dostal se až mezi Tyroláky a Taliány a vrátil se po kolika letech. To zatím pantáta Brož umřel a paní-máma vedla řemeslo s tovaryši, Poldynka byla ještě malá, bylo u Brožů více dětí. Albert byl nejstarší, Poldynka nejmladší."

"To je vidět, že je panna Poldynka asi o dvacet let mladší než její pan bratr," řekla paní Janovická.

"Bude to tak asi," přisvědčil syndikus. "Nebožtík kamarád nechal do testamentu psát, ať se Albert o tu sestřičku stará, s jejími penězi skontiruje, pěkné šaty jí kupuje a někdy jí svatbu vystrojí. Má ji velmi rád. Poldynka se k němu chová uctivě, říká mu: Vy a on jenom: "Naše děvče sem, naše děvče tam. Je to tuze spořádaná rodina."

"Jak pak by se šlo přiblížit?" tápal se Antonín.

"Lehko. Já tam zajdu, chodívám tam na besedu, tak na tmavou hodinku, zaklepu na keř, jak se říká a povím. Přál bych jim pannu Poldynku a Poldynce jich," řekl syndikus.

"Ale ta panna Poldynka by byla asi pro nás tuze nóbl. Vidávám ji v kostele, bývá oblečena v hedvábné šaty, má pěkné, drahé šátky, zlaté řetězy, granáty, korály, nosí i klobouk," podotkla Antonínova matka.

"Jich by si nebrala, ale Antona, kupce, městského souseda, co nej dřív jistě člena městské rady, později pana radního, někdy snad dokonce pana purkmistra," řekl dobrý přítel slavnostně.

Antonín se trochu zarděl, jeho

otec se zasmál a ta upřímná maminka, která si ze skromnosti ani nikdy čepec, jaké ženy řemeslníků nosily, nezjednala, chodíc po vesnickém způsobu v šátku na hlavě, si setřela slzu s oka.

Pan syndikus se rozloučil a odešel. Antonín šel k řemeslníkům ku práci, sděliv prve rodičům, že se ve dvou dnech mohou již stěhovatí.

* * *

Byl to jeden z nejvýstavnějších domů na velkém náměstí, rohový, zaujímající část sousední ulice, v které byla vrata do dvora, kde ve stáji bylo více kusů pěkného dobytka, kam pan syndikus zašel.

V přízemí byl krámeček hokynářský, podle menší se zbožím mydlářským. Velké tabule mýdla i menší nařezané kousky byly tu srovnány na regálech, svíčky, velké voskovice, visely na neotevírající se půlce zasklených dveří a byly v papíru složeny podle baliček svíček menších. V zasklené skříni, na zdi zavěšené, nacházela se mýdla voňavá, ozdobných tvarů a drobné, barevné voskové svíčky v svazkách. I lojových svíček, menších a větších, byly v regálech zavěšeny, za svázané knoty upravené svazky.

U dveří stál kulatým víkem přikrytý soudek, od něhož se šířil čpavý, ostrý zápach. Byl v něm mydlářský louch, který si chudé ženy na prádlo kupovaly, aby spotřebovaly méně mýdla.

V krámu byl nevelký pultík, za kterým v lenošce, sukнем potažené seděla starší paní, vysoké, silné postavy, hustých, černých, málo prošedivělých vlasů. Byla oděna v prostý domácí šat soukenný, krytý širokou kanafasovou zástěrou, na krku měla kartounový šátek, jehož cípy byly za pás zástěry zastrčeny, na hlavě černý, krajkový čepec s modrými mašlemi a stuhami, kteréž byly pod bradou uvázaný.

Byla pěkného, vlídného pohledu, v rukou držela pletení, vlněnou punčochu.

Povstala, uvítala hosta, díc, že asi nejde vzácný pan syndikus ničeho kupovati, že jen jí asi jde učiniti čest a potěšení svojí návštěvou.

Tak se tehdy navzájem vyměňovaly zdvořilosti.

"Sobě jdu učiniti to potěšení a čest, vzácná paní Brožová," odpověděl pan syndikus.

"Ale to ráčejší jít nahoru, já zavřu krámek, tak jako tak již nikdo nepříjde, svíčky si lidé již koupili a ani všady ještě nesvítí a na mýdlo mají dosti času zítra. Albert bude již asi také z dílny nahoře a Poldynka bude mít radost, že nás ráčili počtít návštěvou," vybízela paní Brožová, zavírajíc přední dřevěné, hnědě natřené dveře a otvírajíc menší dveře do síně. Když těmito pan syndikus vyšel, vyšla též a zamkla, zavěsivši na poklici visutý zámek.

Bylo šero v síni i na širokých schodech. Leč panu syndikovi nebylo jíti tudy neznámým a záhy otevřela paní Brožová před ním dveře do prostranného pokoje, kde hořela již na stole lojová svíčka v mosazném svícnu.

U stolu seděla dívka, čítající málo přes dvacet let, sličná jako obrázek, milého, mírného pohledu. Spravovala prádlo, které měla na židli ve velkém, proutěném košíku, tak jako bylo přinášeno od mandlování. Prohlížela každý kousek a kde bylo potřeba, zašívala.

U okna seděl mladý muž, pokuřuje z dýmky, pěnovky stříbrem okuté.

Oba vstali a pozdravili hosta.

Tento odložil klobouk a hůl se stříbrným knoflíkem, usednul a zodpovídaje otázky po vynacházení se svým a "nejmilejší" paní, rovněž se taktéž zdvořile otázel po "vynacházení" se domácích.

Paní Brožová pokynula dcerušce a když tato povstavši, chtěla odejít do kuchyně, patrně schystati něco k uctění milého hosta, zadržel ji pan syndikus.

"Počkají, panno Poldynko, něco jim povím," řekl přívětivě.

"Bude to něco hezkého?" tázala

se Poldynka.

"Nic špatného. Ženich, panno Poldynko, ženich," vážně, téměř ti slovo: "ženich" slabikuje, řekl pan syndikus.

"Ženich? Pro mne?" usmála se Poldynka, zardévši se.

"No, pro panímámu přece snad ne," řekl bratr její s úsměvem.

"Albert, nedělej špatné vtipy!" okřikla syna matka.

"Nic za zlé, panímámo," omlouval se Albert.

"Tož ráčejší povědít," vybízela paní Brožová hosta.

"Mladý Janovický se vrátil z vandru, rodiče mu koupili dům na dolním náměstí a staví si krám. To je dobrý nápad, tam bude krám na rázně, pro lidi z náměstí, z Růžové ulice, z dolnobranského předměstí, z kopce, ze zámku, ze Zárybníci a z dědin z té strany, jak přijdou lidé do kostela. A upraví si to. Pavlač nahoře, ta není všade, do předního bytu nájemníka, pokud se neožení staří na zad ve velké světnici. Krávy si převedou, budou si hledět polí, starý Janovický se vzdá řemesla, jen tak tu a tam známým něco prý spraví. Jářku, panno Poldynko, kdyby byl Anton ševcem jako jeho pantáta, nebyl by to pro nich ženich, ale že kupcem, byl by," vykládal pan syndikus.

"To by mohlo být," řekl Albert rozvážně. "Bude mít asi ten nový kupec dluhy, ale Poldynka má peníze."

"A byla by k obchodu, umí němcky, budou tam jistě chodívat lidé z německých dědin, jak jdou okolo do kostela a z kostela. To je velká věc. A počítat také umí, trochu se v prodávání vyzná a ostatní se naučí. Nu, co tomu říkají?" obrátil se syndikus k paní Brožové.

"Málo ty lidi známe," řekla tato.

"Chodila jsem s Antonem Janovickým do školy, ale málo se na něho pamatuji," řekla Poldynka.

"Myslím, že jste v stejném věku," řekl syndikus. "Tož, co mám ženichovi říci?"

"Prozatím nic. Snad aby ho přivedli," řekla paní Brožová, kynouc znovu dceři.

Tato vyšla do kuchyně a za chvíli donesla sklenici kouřícího se punče a na talířku lívance, spojované vždy dva s povídkám, jaké měli dnes k obědu.

Pan syndikus přijal uctění a po chvíli se poroučel.

Albert, obléknuv lepší kabát, šel s ním, řka, že zajde do hostince ku "Zlaté hvězdě", na sklenici piva.

"Tak, tak, přejou, pane Brožík, té hostinské vdově výděleku," řekl syndikus.

Poldynka s matkou hovořily o tom ženichu.

"Ale já jsem tak ráda doma, panímámo, mně je zde tak dobře u nich," řekla Poldynka.

"Milá Poldynko, já tu věčně nebudu, čítej ta léta. To víš, že tě nebudu nutit, ale kdyby se Albert oženil, bylo by lepší kdybys byla vdána," řekla matka.

"Albert? I ten se asi již neožení," usmála se Poldynka. "Vždyť je starý."

"Není tak starý, je přes čtyřicet, ženívají se starší," řekla matka.

"Panímámo, poručme to osudu, kdo je mi souzený, toho dostanu," řekla Poldynka.

"A pánu Bohu," dodala matka.

* * *

Druhého dne došel pan syndikus Antonínem Janovickým k Brožovým na besedu. Jen asi na hodinu.

Hovořil o svém domě, o zařízení krámu, jaké bude mít zboží, co povede v obchodě a paní Brožové i Albertovi se líbil.

Ale Poldynce nikoliv. Řekla, že se ho zrovna lekla, že má obličej od neštovic podrápaný a veliký nos, plný těch od neštovic doličků. A takové veliké, kloubovitě ruce, na nichž bylo znáti, že bývají v zimě omrzly. Zkrátka — nelíbil se jí.

Bydleli v domě u Brožů židé. Ač tito měli svoje "Ghetto", část města v náměstí o dvou ulicích se synago-

gou, školou, lázněmi a pekárnou, přece tu a tam bydleli ve městě.

Byli ti židé, Pinkasovi se jmenovali, chudí, živili se všelijakými obchůdky a paní Brožová jim přála, poskytnouc jim leccos z velkého, bohatého svého hospodářství. Jen vařenou stravu nepřijali nikdy, jsouce velice zbožní a obávající se, že byt' i nebylo připraveno na vepřovém sádle neb slanině, tedy snad v tomže nádobí, kde se jídlo připravovalo na tom omastku.

Pinkasovi ovšem zvěděli, že byl u Brožů ženich a stará Pinkaska, která se synem, snachou a kolika vnoučaty domácnost sdílela, hned jak Albert, doprovázející hosty, do hostince k "Zlaté hvězdě" odešel, zaběhla k paní domácí.

"Tak viděj, Pinkasko," (tenkrát se židům a židovkám neříkalo: pane a paní) — "je zde ženich a Poldynce se jaksi nechce do vdávání," řekla paní Brožová.

"Ný, nechce? Do vdávání se má holce vždycky chtít. Je hůř bez mužů nežli s nimi, třeba byli někdy na ženu grobiáni. Nechají si radit, panno Poldynko a vezmou si ten pan kupec. Vědí, kšeft je kšeft a kšeftovní pán má pořád peníze v ruce," klábosila židovka.

"Pinkasko, oni by vdávali a ženili kde koho," broukla Poldynka.

"Ať vají, to ne. Vědí, panna Poldynka, jak jich chtěl pan Marek, ten řezník," řekla jim stará Pinkaska: "Ný, panno Poldynko, neberou si ten řezník, on bije ten vůl, ten nemá srdce k žena," židovka, která se nemohla naučiti dobře česky, reptala o přetřž.

"Co má být, bude," řekla paní Brožová.

V několika dnech poslal Janovický Poldynce psaní. Psal vážně, určitě, nabízel ruku a srdce.

Poldynce se psaní líbilo, jak řekla lépe, než Janovický sám.

Ale nerozhodla se, dic panu syndikovi, který přišel na dotaz, že si to rozmyslí.

Ale rozmyslíla se dříve, než se nadála.

Oznámilť Albert matce, že se hodlá ženit. A sice s ovdovělou hostinskou, paní Hvězdeckou, jak se paní Novákové v městě říkalo. Měla tři děti a Albert svolil k jejímu přání, že prodá svůj dům a spojiv polnosti s jejími, přistěhuje se k ní.

Matka a sestra že půjdou s ním.

Tu ale se Poldynka rozhodla.

Pravila k matce: "Panímámo, já se s Albertem do toho cizího domu nepostěhuji. Albert, napište panu Janovickému, že svoluji, že si ho vezmu."

"To máš rozum, děvče," řekl Albert a matka doložila: "Dej ti pán Bůh štěstí."

* * *

Za nedlouho byly svatby. V jeden den měli oddávky Albert a Poldynka.

Janovický uvedl si mladou ženu do pěkně zřízeného domu, kde nad vchodem do krámu byly zavěšeny dva polovence z dřevěných, živě obarvených citronů a oranžů se zeleně obarvenými plechovými listy.

Nad krámem byla zavěšena černá tabule se zlatým nápisem. Jméno: "Anton Janovický", bylo namalováno gotickými písmeny. České: "Antonín", by nebylo bývalo jaksi přípustno, vždyť byla firma zanesena německy a v obchodech se vše německy vedlo. Sami uhýbali čeští lidé tomu, co mělo a mohlo označovat jejich příslušenství k tomu národu —

Paní Poldynka záhy zdomácněla v krámě, vpravila se do obchodu, rodiče Janovického měli ji rádi.

A rádi ji měli kupující z města i dědin. Chtívali býti jen od ní obslouženi a vyprávělo se o ní, že má v krámě stále nějaké šití neb pletení v rukou, že Janovický udělal štěstí.

II.

Za nedlouho počal Janovickému jíti obchod stále lépe. I hleděl tento zvětšiti a maje z věna ženina po-

placeny dluhy a ještě peníze v rukou, zajel si do Prahy k navázání obchodních styků s velkokupci. Zdařilo se mu a navázal i styky s kruhy vlasteneckými, ke kterým se vřele hlásil.

Dojel po několika dnech (cesta dostavnickem trvala dva dny a noc) a všecek nadšen vykládal sousedům, sejda se s těmito v pivovare při sklenice piva o snažení vlastenců v Praze.

Sám zařídil si vinárnu v světnici za krámem, rodiče jeho zemřeli, paní Brožová, která se po nedlouhém čase přistěhovala k dceři, také již nežila, i syn její Albert zemřel za nedlouho po svatbě, zanechav dcerušku. Tak měl Janovických dům pro sebe.

Však bylo potřeba místa. Dostavily se dětičky a paní Poldynka měla více práce. Vzala si do domu neteř, dceru své zemřelé sestry a tato pomáhala v domácnosti, aby se paní tetička mohla nadále věnovati obchodu.

O obchodu Janovického mluvilo se chvalně v celém městě i okolí.

A s úctou a porozuměním o jeho snahách vlasteneckých a úspěchů těchže.

Ve své vinárně rozvěsil Janovický obrazy českých králů. Zařídil si malé knihkupectví, získal sklad školních knih a i obraz: "Po bitvě na Bílé Hoře", zakoupili si v mnoha měst'anských domech i obraz "Upálení mistra Jana Husa". Také pro mládež barvotiskové obrázky k Betlému a archy s vojáky šly dobře na odbyť.

Ve vinárně vyloženy české noviny. "Česká Včela", "Květy", "Vlastimil", později "Paleček", "Lumír" a nade vše oblíbené Havlíčkovy "Národní Noviny", pak "Šotek" "Kutnohorské Epištoly", vůbec vše, co Havlíček vydával.

Janovický nosil "Národní Noviny" do pivovaru a předčítal je tam pod lipami sousedům. Tito naslouchali s utajeným dechem. Vždyť Havlíček psal jako z myslí všech. — Co by prostá mysl nebyla vyslovila, to bylo v těch člancích vysloveno, pověděno, pravda stavěla se zde vůči

lvdě, chápáno, porozuměno, souceno vše.

A což když Havlíček, zajeda na návštěvu do svého rodiště Borové, přešel ty čtyři hodiny cesty do Rolné, aby seznal tamnější vlastence. Slíbil v Praze tu návštěvu Janovickému a splnil slovo.

Byl přijat jako mezi bratry. Poseděl s občany pod lipami v pivovare, hovořil, vysvětloval, podněcoval k práci vlastenecké.

K té drobné práci vlastenecké, ku odbírání a čtení novin, českých knih, k zařizování ochotnických divadel.

Nacházel vděčnou půdu.

Byl vždy hostem Janovického, k jehož přičinnivé paní, vřelé vlastence, choval se s velkou úctou.

Janovický si za jedné zájízdky do Prahy opatřil památník. Do tohoto napsal mu Havlíček:

“Na pomezí Vlasti naší menší rukou posvátnou vlastimileců podněcujte oheň, jenž by svítil větší naší Vlasti k prospěchu a svornosti.”

V únoru 1845.

Havel Borovský.

A když Janovický na lístek tento přepisoval datum Havlíčkova úmrtí 29. července 1856 v Praze, tu trásla se mu ruka a slzy kalily oči.

Měl Janovický v opise Havlíčkovy “Tyrolské elegie” i mnohé epigramy, choval je s jeho dopisy co vzácné poklady.

Leč byl stíhán pro styky s Havlíčkem, internován po několik dnů, postaven na rok pod policejní dohlídku. Často přišla prohlídka do domu a paní Janovická bývala všecka ustrašena, oni se jí ruce komisařů hrabaly ve věcech i ve špinavém prádle, slídíce po dopisech, které Janovický pak obdržené pálil.

Kdysi došel dopis od Havlíčka, v patách za listonošem pak prohlídka. Janovický rychle podstrčil dopis ženě, tato ukryla jej v peřince nemluvněte, které držela na rukou a zachránila.

* * *

Do vinárny Janovického scházeli se vždy všichni úředníci, děkan s kaplany a vše, co přišlo do města z vlastenců okolních.

Tu dostal se do města nový finanční respicient Josef Němec.

Přihlásil se ke kroužku v Janovického vinárně a uvedl tamže i svoji paní, mladou, krásnou, vzdělanou na tehdejší dobu.

Prozradil na ni, že ráda čte a jeden z kaplanů P. Josef Tapin Kuhn nabídl jí svoji knihovnu.

A za nedlouho chlubila se paní Němcová ve vinárně, že čte — česky. A tu jí nabídnul i Janovický svoji knihovnu, časopisy i politické noviny. Přijala, četla pilně a docházela často.

Narodila se jí dceruška Barbora.

Její sestra Adéla přijela za kmotru.

Když šla paní Němcová k úvodu, chtěla býti dle zvyku provázena nějakou paní. Požádala za průvodkyni paní Janovickou. Tato ráda vyhověla a paní Němcová nazývala ji od té doby žertem: “paní kmotra”.

Záhy dostali se Němcovi z Rolné. Ale s přáteli si dopisovali.

A záhy těšili se přátelé, zvěděvše, že Němcová chopila se péra a změnivši si jméno Barbora za Božena, vystoupila co česká spisovatelka.

O “Národní Besedě” v Praze měla Božena Němcová ten nápad, objeviti se ve vesnickém kroji. Psala Janovickému a ten opatřil jí kroj a zaslal po formanech. Vracejíc oděv, sdělovala, že se ten kroj líbil a vyžývala přítele, aby brzo zase něco napsal do “Květů” nebo “České Včely”. Byly to zprávy o zábavách, které Janovický psával a byly vždy vlídně v redakcích přijímány.

Když vyšly knihy Němcové, ihned si je Janovický opatřil. Jeho děti vyrůstaly v té četbě.

Tak dal narodivší se právě čtvrté dcerušce jméno Božena, těše se tím, že podal Boženě Němcové do rukou české knihy. Již dříve nazval staršího synáčka Jaroslavem, nabádaje,

aby děti křtěny byly jmény staročeskými.

* * *

Bylo krásné, svěží léto, jaké zde v horách netrvá dlouho, ale za to se zaskvěje v takové kráse, že oku a mysli lahodí.

Paní Poldynka Janovická se nacházela v krámě od časného rána, obsluhovala kupující, hovořila vlídně se všemi, po chvíli odbíhající nahoru do bytu dohlédnouti na stádečko dětí, ač tyto věrná neteř Nanynka dobře opatrovala.

Tu přicházeli po silnici tři mladíci. Na první pohled bylo znáti, že to jsou asi studující, konající prázdninovou potulku.

Rozhlíželi se a ukazovali si na tabuli nad Janovického krámem, kde již dávno gotická písmena ustoupila "latince", místo jména: "Anton" jevílo se: "Antonín".

A již vešli do krámu.

Na dotaz paní Janovické, co si pánové přejí, odvětil jeden z nich, že chce tužku.

Tužku! Všeobecně se říkalo tehdy tomu pisadlu: "blajštift". Paní Poldynka znala český výraz a díc s úsměvem, že pánové jsou jistě vlastenci, podala žádané zboží.

Studenti tázali se na pana Janovického, psal něco ve vinárně a paní ho zavolala.

Studenti vyřizovali ihned pozdravy od vlastenců z Prahy a Janovický uveda je do vinárny, radostí slzel, sděluje paní, že to jsou bratři Náprstkové Ferdinand a Vojtěch a jich přítel Josef Frič.

Paní Poldynka pozvala ihned pány k obědu.

A nyní vzkázal Janovický všem hostům, již chodívali do vinárny, že jest zde návštěva z Prahy.

Sešli se v četném počtu a studenti vyprávěli, vyslechli, jak se v Rolné pracuje pro dobro národní práci, chválili, povzbuzovali a oznámivše, že budou přenocovati a ráno půjdou dále k Přibyslavi, navrhli, že uspořádají večer besedu.

Návrh vzbudil nadšení. Odpol dne připraven sál v hostinci u "Zlaté hvězdy", zkoušeny na rychlo zpěvy, jak tu a tam při svatbách, pleších a náhodných schůzkách se zpívalo a vše se těšilo.

Pražští studenti měli nacvičen nějaké společenské výstupy, zpěvy deklamace a připojili se k sborovému zpěvu měšťanů.

Večer scházeli se měšťané se ženami a dospělými dětmi v sále a zábava počala.

Nejvíce rozveselili písní, novou, Rolné posud neznámou.

Byla to:

"Že peníze světem vládnou
staré přísloví,
že se jimi divy stanou,
každý chlapec ví", atd.

I málo posud známá píseň zazněla a promluvila k duším. — Načež odešli tři pražští studenti, slibující že přijdou za rok zase.

Ale nepřišli —

Zvědělo se o nich, že bojovali na barikádách, že byli věznění, že opustili vlast —

O Fričovi, že byl odsouzen k smrti a že změněný trest ve vězení odpývá v Uhrách.

* * *

Nadešel rok 1848.

Se svými výkvěty vlastenectví, se svými nadějemi, se svými bouřemi, se svým zklamáním —

V Rolné ustanovila se "Národní garda". Janovický byl zvolen sekunem.

Zakoupen prapor z rudého sametu, na jehož jedné straně vyšit zlatem český lev, na druhé nápis:

"Národní stráž
města
Rolné".

A paní měšťanské daly darem červenobílou stuhu:

"Dar vlastenek Rolenských."

A v nadšené radosti hleděno to vlastenectví ukazovati, jím se honositi.

Hochům na čepičky a kloboučky dávány červenobílé pásy, děvčátkům na bílé šatičky červené šerpy.

Paní Janovická měla ten nápad, že dala dělati kanafas červených, bílých a modrých proužků a ušila z něho šatičky pro svá tři děvčátka. Líbilo se to a nápodobeno.

Ale radost, nadšení netrvalo dlouho.

Zničeny květy, zmlkly písně svobody, zavládl smutek, zděšení, žal a strach — —

Garda rozpuštěna, prapor a stuhý musely býti zaslány do Vídně a po dlouhé době vráceny rozstříhány — —

"Hůře nás tím vrácením ztrestali, než kdyby si to tam byli nechali," řekl pan Janovický trpce.

Bylo smutno po městě. Šaty gardistské schovány, přešity pro chlapce, obláci se nesměly více.

Janovický daroval později svoji uniformu do šatny ochotnického divadla. A mnohý ochotník pyšnil se pak v této hraje důstojníka.

I pušky odevzdány ochotníkům.

Ale byly to pušky jenom zdánlivé. Nebylot' možno sehnati pro celý sbor Národní stráže dostatečný počet pušek. A méně zámožní by si je asi byli obtížili zaplatiti.

Tož Janovický se svými přátely vymyslili náhradu.

Dali vyřezati pušky z měkkého dřeva, tyto obarveny a hlaveň naznačena polepením ze "stříbrného" papíru.

K obratům při cvičení byly vhodné a že se z nich nemohlo střílet, nebály se ženy míti je v bytech.

Tak všelijak si pomáhali ti vlastenci dobré vůle.

Paní Poldynka Janovická měla ve svém jemném, vlastenecky cítícím srdci dobrý nápad.

Určila, že památka na "Národní gardu", stane se památkou rodinou.

Širokou, těžce hedvábnou stuhu, proužkovanou na prst šíři bíle, ztlouští stébla červeně, kterou měl Janovický za šerpu k šavli, použila za

povijan ke křestnímu úboru právě rodinu rozmnoživšího dítky. A ustanovila, že bude tento povijan patřiti vždy ke křestnímu úboru jejich dětí.

Stalo se tak a i její vnoučata nošena ke křtu s tou vlasteneckou památkou.

A požehnání vlasteneckého smýšlení zůstalo v rodině tak jako ta stuha — —

* * *

Zbyla v Rolné památka na sdružení "Národní gardy", byl to spolek "Svornost".

Scházeli se vlastenci i nadále, zpívali, četli noviny, zapůjčovali si české knihy.

Leč i tento spolek byl úředně rozpuštěn, zakázán.

Nepříjemnosti, vyšetřování, pokuty uvalovány na členy a v městě bylo ticho, dusné ticho — —

Po letech teprve zřízena: "Čtenářská Beseda", později přezvaná: "Měšťanská Beseda" a v této scházeli se vlastenci dále.

Přišla r. 1856 zvěst o úmrtí Havlíčkově. Bratr Havlíčkův zajel do Rolné, vyřizoval přátelům poslední jeho pozdravy.

Janovický zavěsil ve své vinárně obraz Havlíčkův a často v dojmutí stával před tímto.

Říkával: "Zemřel nám, ale duch jeho žije a nezahyne mezi námi. Jest ten náš Karel jako strom stojící na jednom z našich pahorků. Bouře srazila jeho korunu, ale kořeny prostoupily pahorek, aby se nerozpadnul. A věru rostou, kvetou květy, byť i tuhý vřes, slzičky a chudobky, přece květy. Květy jeho činů, které se vždy zase osvěží a udrží ku blahu a povzbuzení národa."

A zajeda do Prahy, navštívil hrob Havlíčkův na Olšanech.

Když pořádána věcná loterie ve prospěch dcerky Havlíčkovy, Zdeňky, tu z Rolné posláno mnoho věcí. Paní Poldynka a její dcerky pracovaly více předmětů. Darovala paní Poldynka více věcí z bohaté své zásoby ozdobného nádobí, leč nabá-

dale deerky, aby podaly též "práce rukou svých", pro památku vzácného muže, rodáka ze Žďárských hor.

* * *

Rodina Janovických se množila. Čtyři dítky, dívky, opustily rodiče, čtyři hrobečky ukryly tu dětské květy. Tři dívky a dva hoši pozůstali a rodiče starali se o ně pečlivě.

Otec přidržoval všecky od mládí k obchodu, k práci, svěřoval dětem dosti důležitá obstarávání, bral je k dohledu v polích v zvětšeném hospodářství, byl otcem přísným a matčina laskavost musela usušiti mnohé slzy, uchláholiti mnohou lítost.

Tu již nečekáno, nevitáno, narodilo se ještě děvčátko, jehož příchod uvedl matku, blížící se již padesátce, na pokraj hrobu. Byla blízka smrti a dlouho, po více roků stonala.

Narodilo se to dítě právě o Nový rok, k večeru. A divem jen, slaboučké, churavé od narození, obstálo.

Matka říkala o něm, že narodivšímu se v den, kdy celý svět si přeje štěstí, až k večeru, nenalezlo již toho štěstí, že málo na něho zbylo.

Nepřálot' vůbec štěstí těm dětem Janovických.

Od mládí se přičiňovaly, a to přičiňování stalo se jich údělem na cestu života.

* * *

Roku 1863 bylo velice parné léto. Úroda polní byla značnou, pozhenu.

Žně nastávají u nás v Žďárských horách obyčejně až počátkem srpna.

Přede žní žitnou odbývala se sklizeň lnu, kterého se tehdy značné množství pěstovalo, ač obchod s ním byl ponejvíce v rukou židovských.

Bylo více pazderen v okolí města, ale namnoze zpracováván pak len při domech ve dvorech.

Za parného dne 3. srpna byl tak zpracováván len na dvoře jednoho domu na dolním náměstí podle děkanství.

Bylo odpoledne, děti byly posud ve školách, prázdniny měly nastati ve

dvou, třech dnech po slavnostní zkoušce.

Mnoho lidí bylo v polích, město bylo ztichlé, kdo nemusel, nevyšel do slunečního znoje.

Tu povstal na dolním náměstí úzkostný pokřik. Na onom dvoře, kde dělnice zpracovávaly len na mědlících, vznal se tento a v málo okamžicích byla v plameni hromada vytřeného i jen usušeného lnu.

Voláno o pomoc, hašeno, nebylo dostatek vody, kašna poblíže se nacházející byla brzy vyčerpána, blízký rybník polou vyschlý.

Lidé běželi k požárnímu zvonku, jehož zvuk žalobně, smutně zazněl horkým vzduchem.

Běželi, pádili do radnice pro stříkačku, nedbali sehnati koně, táhli ji poblíže hořícího již plamenem onoho domu a sháněli koše z vysmoleného plátna k hašení.

Sestavili se v "řetězy" k rybníku, podávali jedni druhým koše naplněné vodou, v zadních řadách podávány prázdně zpět.

Záhy brodili se bahnem rybníka k hlubinám a zatím vzrůstal požár.

Nějaký svazek hořícího lnu zalehl na vedlejší děkanství otevřeným oknem do špižirny, kde nacházelo se více hrnců s převařeným máslem a sádlem. Hrnce popukaly a omastek vylétal v ohnivých koulicích. Zvedl se vítr a ty omastkové koule zapalovaly, kam dopadly.

Lidé běželi do kostela, zvonily všemi zvony, aby přivolaly pomoc z okolních dědin. I na hřbitovních kostelích zvoněno i hodiny na věži kostela a budovy okresního soudu spuštěny. Lidé pozorovali s věže, že jedou již stříkačky i lidé k pomoci na vozech.

Ohnivé omastkové koule zapálily v židovském městě vinopalnu a zásoba lihu, vznavší se hrůznou mocí, pomáhala v díle zkázy.

Oheň přeskočil na střechu kostela, lidé museli utéci, prechali po chytajících již schodech.

Žena hlásného, bydlícího na věži, sbírala některé věci, ač manžel její

a dcera volali na ní, ať nechá všechno a spěchá dolů.

A po chvíli nemohla již se dostat na schody. Běhala úzkostlivě po pavlánu kolem věže.

Lidé ze zdola na ni volali, co má činit.

I odhodlala se v smrtelné úzkosti. Odhodila ranec svázaných věcí, uchopila se provazu od zvonku "umíráčku, přehoupla se přes zábradlí a spouštěla se s výše dolů. Zvonek smutně zazníval — —

Lidé dole snesli slámu, peřiny, prostěradla, chtějí zachytiti ubohou ženu.

Tato umdlěla, provaz dřel jí do rukou, dlaně jí krvácely, čoud ohně jí dusil.

Pustila se provazu a padala.

Zachytili ji lidé do prostěradel, spustili na snešenou hromadu peřin a slámy.

Byla v bezvědomí, skorem již udušena a za nedlouho skonala.

Leč větší hrůza než této náhlé smrti čekala pomocníky hašení.

Rozlehly se temné, dunivé rány, přehlušující všechen hluk kolem.

"Zvony, zvony padají!" volali lidé s pláčem, hlasitě plakali ženy i muži.

Hořelo již trámův zvonice ve věži.

Vážení měšťané, kněží a úředníci odháněli lidi, aby se nestalo neštěstí ještě hrůznějším — —

Bylo přehrozné podívání na hořící věž.

Tato se pojednou naklonila, klesala a přepadla, strhnouc s sebou kus zábradlí s té výše až na náměstí nedaleko domu, kde vyšel oheň.

Pláč, v který lidé vypukli, přehlušil všechen hluk — —

Tehdejší děkan, P. Ignác Kunc, zašel do kostela, pak oděn v kleriku a rochetu, vzal do rukou monstranci a provázen kaplany, procházel náměstím, žehnaje na všechny strany.

Lidé, namáhající se hašením, poklekali, neb alespoň se ukláněli.

Leč žár vzrůstal tak, že museli se kněží vzdáliti. Děkan prve s největší námahou po žebříku do oken

hořícího děkanství vystupuje, zachránil z kanceláře matriky, nedbaje, že shořely jemu samému státní papíry i hotové peníze.

I lidé hasící museli se vzdáliti z hořícího města, obmezivše se pokud možno na zachránění dobytka, kterýž zahrán na lučiny za potokem, kde byl od čeládky a vlastníků opatrován a kam snášeny i zachráněné věci. Co z nábytku vyneseno na náměstí, bylo též zachváčeno ohněm a shořelo.

Na dolní náměstí se požár nedostal. Ale lidé hleděli též zachrániti, co bylo možno.

Paní Janovická poslala pro dvě nejmladší děti, synka a tu nejmladší dcerušku, teprve pětiletou, která již též do školy chodila, nechala zapřáhnouti do vozu, snést tam peřiny, prádlo, šaty i něco vzácnějšího kupeckého zboží, posadila děti na vůz a poslala je do dvorce vrchnostenského k známému nájemci, kam více rodin dětí i něco majetku odvezlo.

Někteří postižení skládali věci do sklepů, leč klenutí prohořela a sesula se a vše bylo poškozeno.

Přijeli lidé z okolí se stříkačkami, leč nedostatek vody záchranu znemožnil.

Dlouho do noci hořelo a rudá záplava na noční obloze věštila do dál o neštěstí, které postihlo Rolnou.

Pomocníci odjeli, slibující, že přijdou pomoci s odklizením sutin, hašením hořících sklepů a že přivezou potravu pro lidi zbavené přístřeší, neštěstím postižené.

* * *

Hned druhého dne z rána dojeły z okolních měst vozy, přivážejíce chleba a jiné potraviny.

Ti majitelé hospodářství, jež měli na lukách zachráněný dobytek rozdávali nadojené mléko a majitelé zachráněných stavení brali k sobě na byt příbuzné a známé.

U Janovických, ač neměli místa nazbyt, vzali k sobě onu neteř, která byla po více let u nich. Provádala

se za starého, zámožného vdovce, ovdověla po několika letech a přistěhovala se nyní s dvěma malými syny k tetičce a strýčkovi.

Sľíbili ji, že u nich setrvá, pokud nebude mít svůj dům k obývání upravený. Ten drobet stravy pro ni a pro děti že se neucítí.

Tak si rozdělili měšťané po domech i po chalupách v předměstí pohořelé, jak se dalo.

Panoval zmatek. Lidé sháněli se po svých věcech, mnohé co bylo ohněm ušetřeno se pokazilo, mnohé bylo i odcizeno.

Z okolních měst a dědin přiváženy a přinášeny potraviny, píce pro dobytek, rodiny, aspoň paní s dětmi, byly zvány na pobyt, ani otcové rodin se museli starati o odklizení ssutin a nové stavby.

Z dalšího okolí zasílány peníze na provolání v novinách, což obstaral Janovický, zasíláno šatstvo, prádlo, obuv. Skládáno vše v budově okresního soudu, stojící ve středu velkého náměstí, shořela na této pouze střecha a záhy opravena.

Zhotoveny fotografie vyhořelého města. Janovický nechal zhotoviti dopisní papíry s obrazem Rolné, jak byla před požárem, věnuje část čistého výnosu k dobru pohořelým.

Taktéž nechal tisknouti píseň o tom požáru, čistě provedený obrázek děkanského kostela, jak byl před požárem, na straně titulní lákal ku koupení pro — byt' i smutnou památku.

Největší bol ale pocit'ovalo občanstvo i z okolí nad poškozením děkanského chrámu.

Věž zničena, plech jejího krytu nadobro propálen, nebyl více k upotřebení. Zvony padající, prorazily až do základu klenbou podkroví. Kostel ve vnitř začouzen, tu a tam poškozen zalétlým oharkem.

Plakali lidé bolestně, zřice tu spoustu a plakali, ubírajíce se k bohoslužbám do kostelů na hřbitovech.

III.

Bylo již kolik dní po uhašení posud doutnajících ložišť požáru v

jednotlivých domech, ani počali občané pomýšleti na stavbu.

Svážen z okolí materiál, povolání stavitelé, kresleny a navrhovány plány.

Také polní práce musely býti odhývány, žné byly v plném proudu, vyhořelé na předměstích stodoly nahražovány stohy na polích a obilí k mlácení vozeno do zachovaných stodol, aby bylo zrní na chléb, píce a stelivo pro dobytek, který postaven pod narychlo postavené kůlny z ohořelých trámů a prken.

"Jsme jakoby na nějakém pustém ostrově," říkali si lidé.

A pomáhali, vypomáhali si navzájem.

Řemeslníci pracovali na stavbách.

Z nedostatku materiálu a ponáhlování, aby domy do podzimu přišly pod střechu, byly stavěny domy s nízkým podkrovím, jen aby záhy kryly střechy budovy, jichž prvá patra zbyla namnoze nedostavěna, jen místnosti k obývání upravovány co nejrychleji.

A rodiny stiskly se v málo místnostech, bez pohodlí, jen aby byly již pod vlastní střechou.

Při započetí školního vyučování rozděleny třídy po domech, kde byly větší místnosti než mohla být škola, stojící podle děkanství a zároveň s tímto shořivší, vystavěna.

Větráno, topeno v nových příbytcích, neb jeseň počínala již svoji vládu chladnými dešti a časnými přímrazky jako vždy v horách.

Když se myslí občanů poněkud uklidnily, když vyplaceny peníze z pojišť'oven, tu přimýkali se lidé těsněji k sobě, přátelství utužována a nová uzavírána, jak to vděčnost za příspěví a potěchu přinášela.

Antonín Janovický osvědčil se co šlechetný přítel mnohým a mnohým.

Měl dávno již jednatelství pojišť'oven, tehdy namnoze německých a dbal prospěchu pojištěnců. Nabádal k dalšímu pojišť'ování, vysvětloval, poučoval.

Volán jsa k poradě, nikdy neodfekl, dovedl posouditi, upozorniti

a těšil se všeobecné úctě.

Záhy zvolen byl za purkmistra.

Zdráhal se, poukazuje, že ležela by pak všechna starost o obchod a hospodářství na ženě.

Ale paní Poldynka sama uznávala, že povinnost občanská víže se s povinností vlasteneckou, že jak ve prospěch vlasti mají vlastenci pracovat, snažit se i ve prospěch obce.

A se zdvojenou přičinlivostí starala se o vše, děti taktéž k práci nabádajíc a přidržujíc.

* * *

Když se přiblížil podzim, tu obrácen zřetel občanstva opětně ke kostelu, který byl uzavřen. Jednalo se o zvony.

Vniknuto tam, kam zvony se zřítily z hořící zvonice, z trámové vazby ohněm zachvácené.

Ležely tu jako nakupené balvany, z části rozlité, z části roztlučené nárazy, hmota slitiny svítila kovovým leskem v temnu sklepení.

Bylo to smutné podívání.

Že bude lze zvonoviny užítí ku lití zvonů nových, usoudili přivolání z blízkého krajského města znalci.

Ale kde vzítí na přelití, na pořízení zvonů nových, potřebného nákladu peněz?

Tuto otázku že nutno přenechatí času, řeklo se.

Děti hrabaly se v sutinách, jak místy se sřítily kusy zdí, vyhrabovaly odrobinky zvonoviny i občané brali si po kousku na památku.

Z těchto kousků byly zhotoveny později prstýnky, křížky, srdíčka a nošeny na památku.

Krytina chrámu opravena a na místě, kde vypínala se na cimbuří chrámu věž, kde bydlel hlásný na zvonici, povstal čtyřhranný jakýsi arkýř, se stříškou do výšky se sbíhající, nad níž zvedal se křížek.

"To je věž jako na nějakém špýcharu," tesknili lidé.

Bylo zapotřebí vyčistiti chrám.

I vyzváno z kazatelny občanstvo přifařených dědin, aby přišli a kostel uvedli zase do pořádku.

Přišli rádi, muži i ženy, pracováno pilně, smýčeno, omýváno, zamečeno, drhnuto.

Došedší lidé byli pohoštěni obědy a svačinami u měšťanů.

Sami došli si pro ně a odváděli si je domů.

U Janovických pohoštěno též asi deset lidí, paní Poldynka uctila je jako příbuzné.

A když ve vyčištěném, uspořádaném chrámu opětně konány bohoslužby, tu vyzval děkan z kazatelny shomážděné, aby dle možnosti pokenáhlu přispívali na znovuzřízení zvonů. Po krejcaru, po trojníčku, po delší čas dobrou vůlí.

A po ukončení bohoslužeb postavili se u kostelních dveří — otevřeny všechny čtvery, dva vážení měšťané, členové měšťanské rady, s klobouky v ruce a přijímali ty dárky.

"Zaplať Pán Bůh," děkovali pánové a připomínali: "Dejte málo, ale dejte zase."

A tak to trvalo po mnoho neděl.

A vždy opět po nějakém čase vyzváno k této sbírce.

Pomalou scházely se peníze.

Až po pěti letech bylo docíleno zhotovení zvonů. Se značným přispěním patronátní vrchnosti, s použitím zbylé zvonoviny upraveny, byť ne tak mohutny jako ty požárem zničené, ale přece milé a zavěšeny slavnostně na tu zvonici bez věže — —

Večer slavnostního dne sehráno dětské divadlo: "Učitel ve francouzském zajetí" od Fr. Pravdy, jemuž předcházelo přednášení překladu Schillerovy: "Píseň o zvonu", již provedlo více žáků a rozdělení jednotlivých veršů jako úloh.

Při přivázání zvonů z krajského města na nákladních, tou milou lesní jehličnatou zelení ověncených saních, ozdobily dívky, dcery měšťanů všechny zvony věnováním se stuhami slovanských barev.

Antonín Janovický vydal k té slavnosti knížku, v níž popsány byly bývalé zvony, jak byly tyto pořizovány během času. I zvon, pocházející z doby Husitů.

Zachovali si lidé tu knížku na památku.

A když za války světové byly zony zabaveny, sнесeny a rozbité odvezeny, tu plakali lidé pro ně tak, jako když zničil je zhoubný, rozpoutaný živel — —

A plakali ještě bolestněji. — —

* * *

Přišel rok 1866.

Janovický, který dávno již zasedal v městské radě, byl zvolen za purkmistra, jak pověděno.

Paní Poldynce, která měla již jednu dceru provdanou, bylo nyní ještě více se přičiníti v obchodě i hospodářství. Nežehrala, říkávají, že jest povinností vlastence přispívati dle sil k dobru rodného města.

Litice války vyhnula se svými šerými, zkrvácenými perutěmi Žďárským horám. Ohlas její ovšem sem zalehnul. Vojska rakouská i pruská, připřeže a později i vozy s raněnými procházely a projížděly městem dále na Moravu.

Když přitrhly první pruské voje k Rolné, nacházel se ve městě malý oddíl rakouského vojska, které chtělo uvést nepřítele na myšlenku, že jest město obsazeno. I vyšli na hřbitovní kopec a přecházeli tímto v sevřeně řadě, vždy zase znovu vystupující.

Antonín Janovický prosil velitele, aby odtáhli, aby bylo město požárem ochuzené ušetřeno snad drancování, vypálení, zničení.

Velitel, zpozorovav dalekohledem z cimbuří kostela přesilu pruského oddílu, odjel se svými vojáky směrem na Moravu.

Zatím vjeli pruští huláni s černobílými praporečky na oštěpech do města. Nechali si ukázati radnici, u které je již purkmistr Janovický očekával. Vyzvali tohoto, ať je provází k veliteli, který stanul s vojskem u lesů na půl hodiny od města vzdálených.

Purkmistr byl hned ochoten a provázen radními, vydal se na cestu.

Z každé strany jel jeden hulán a

dva za purkmistrem pomalu mezi koňmi krácejícím. Napřažené karabiny drželi v rukou.

Lidé se sbíhali, volali, plakali, sledující huláni je odháněli svými oštěpy.

Když dospěl průvod malého náměstí, postřehnul Janovický před svým krámem ženu a děti.

Promluvil k svým průvodčím a požádal je, aby směl aspoň posunkem se s rodinou rozřehnati.

A udělal do vzduchu pravicí kříž.

Sledující lidé se rozplakali a paní Janovická omdlela.

Lidé ji odváděli, odvedli nejmladší děti, chlácholice je. Výkřik nejmladší dcerušky: "Tatínku!" projel všem srdcem.

Janovický předveden veliteli, pověděl na téhož dotaz, že v městě vojska rakouského není, zda za městem, to že neví.

A ujistiv velitele, že město nepomýšlí na odpor, vracel se s pruskými voji do města, kde postaráno se o částečné ubytování vojáků a koní a opatření jídlem a pitím.

Paní Janovická již opět v obchodě obsluhovala kupující vojáky, děti pomáhaly, i nejmladší dceruška podávala doutníky důstojníkům.

Oddělení vojska odjelo za odtáhnutými Rakušany. Žádali rukojmí a purkmistr dal jim s sebou staršího svého asi dvaadvacetiletého syna.

Dostihli rakouský hlouček u nedaleké dědiny a po krátké přestřelce, ani Rakušané se rychle vzdávali, vrátili se do města.

Tábořili na náměstí i na pastvinách i v širém poli.

Večer hrála na náměstí pruská hudba. Vítězové se veselili, přitáhli od Králové Hradce — —

A obyvatelé města tonuli v úzkostech — —

Po skončené válce zavítal do Rolné a okolí zlý host — cholera.

Bylo smutno ve městě. Každého rána rozklínal se umíráček, za ty, již během předešlého dne a v noci zemřeli. Nařízeno tak, aby častým zvukem umíráčku se lidé neděsili.

I purkmístr a jeho žena se roz-
nemohli cholerou. Lidé vyhýbali se
jich obchodu po všechny dny, co zlá
nemoc se ubytovala pod jejich kro-
vem.

Pozdravili se oba a Janovický se
obětoval pro město tak, že docházel
všeobecného uznání.

Přešla i ta smutná doba.

Byla velká slavnost ve městě, když
po válce byly dovezeny korunovační
klenoty české zpět do Prahy.

Bylo divadelní představení, před
tímto živý obraz. Množství družiček
s věncovím v rukou bylo seskupeno
kolem transparentu s vyobrazením
korunovačnických klenotů.

U tohoto stáli dva andělé, děvčát-
ka mající tento ústroj od vánoční
hry, pozvedající věnce z červených
a bílých jirín k české koruně a v dru-
hé ruce třímající palmy — palmy
míru, palmy utrpení českého národa.

Tak rozuměl, tak uspořádal to Ja-
novický, tak vysvětlil to své nejmlad-
ší dcerušce, která představovala jed-
noho z andělů.

Nikdy toho nezapomněla.

Janovický vyznamenán byl po vál-
ce zlatým záslužným křížem, čehož
si velice vážil. Že ho zasloužil, říká-
no všeobecně.

* * *

Plynula léta.

Janovický setrval v úřadě purkmí-
stra přes dvacet let.

Jeho přičiněním zasazovány po
městě stromy, zaváděl dobré druhy
obilin, pěstování travin, bramborů, sta-
ral se o blahobyt města, o vyniknutí
též v okolí.

Jeho přičiněním postavena nová
škola, na jeho ponuknutí daroval ob-
čan obchodník, získavší velké jmění,
ve Vídni žijící, značnou částinu mě-
stu i zřízení vodovod a založena opa-
trovná.

Vše se mu dařilo, ale rodině jeho
nepřálo štěstí. Podniky, které zalo-
žil starší syn, se nedařily a jmění
rodinného ubývalo.

Bylo manželům Janovickým pře-
státí mnoho svízelné, bolestně želeli

polností, přecházejících do jiných ru-
kou.

Obchod, který převzal zet', tak
vždy dobře jdoucí, že byl od lidu na-
zýván "Zlatá studně", neudržel ne-
dbalý obchodník i převzal jej man-
žel druhé dcery.

Těžkou ranou bylo pro rodiče úmr-
ti mladšího syna Vladimíra, zemřev-
šího ve věku dvacetičtyř roků.

Paní Poldynce již dosti proseedivě-
lé vlasy, zbělely tehdy ve třech dnech
jako mléko.

A stále churavění nejmladší dcer-
ky, které pro slabé zdraví nedovolil
otec, aby se stala dle svého přání
učitelkou, působilo matce také mno-
ho starostí.

A když dívka se po vůli otcově
prováděla a osud ji donesl jenom utr-
pení, tu matka truchlila nad touto
dcerkou, od mládí jaksi v rodině od-
strkovanou, ač jí její nejmladší za-
pírala svá utrpení.

A tu pojednou připravila tato dce-
ra rodičům radost.

V místech, do kterých se dostala,
co žena vrchnostenského úředníka,
seznámila se blíže se životem lidu
venkovského a chopivši se pera, po-
čala líčiti obrázky z venkovského ži-
vota.

Otec rád vzpomínal, jak ve vla-
steneckém snažení psával o tomto, o
té drobné národní práci do "Květů",
"České Včely" a jiných časopisů o
rozvoji spolkovém, o ruchu hospo-
dářském, o smýšlení vlasteneckém
rodného města.

A matka pravila k dceři, přečtouc
sobě první její práce, vážně a srdeč-
ně: "Pán Bůh ti to požehnej".

Bylo to v den zlaté svatby man-
želů Janovických, kdy nejmladší
dcera napsala ku přednesení dvěma
vnučkám básně, které dojaly rodiče
i celou rodinu.

Paní Janovická, vždy horlivá čte-
nářka, četla dceřiny práce vždy zno-
va a znova.

Prvou knihu, kterou dcera vydala,
věnovala památce matčině, která ve
dvou letech po své zlaté svatbě ze-
mřela.

Zemřela bez loučení, náhle, tichou, klidnou smrtí, zastavilo se bez dlouhého utrpení to zlaté srdce — —

Ku hřbitovu provázelo ji snad celé město.

A dcera nejmladší, které vyřídila matčina přítelkyně, dle daného slibu až po oné smrti, že měla ji matka nejraději ze svých dětí, posvěcující tu svou prvou knihu památce matčině, napsala k věnování:

“Na Tvůj rov ten vínek kladu
z prostých květů našich hor”.

Druhou knihu věnovala otci, kterýž těšil se z toho srdečně.

Přečkal Antonín Janovický svoji “panímámu”, jak ženu vždy nazýval, o sedm roků.

Zemřel ve vysokém stáří, překročiv osmdesátku.

Nejmladší dcera položila mu na rakev věnec se stuhami slovanských barev.

U hrobu mu dle jeho, často vyslovovaného přání zahrána národní hymna: “Kde domov můj?”

* * *

Pštrosi jsou dobrými hlídači ovcí

Všeobecně se ví, že dobrými hlídači ovcí jsou psi, zvaní ovčáci. Málo kdo však ví, že v Jihoafrické unii se používá k hlídání ovcí, a to již od roku 1942, pštrosů. Majitelé stád ovcí si pochvalují, že pštrosi, kteří jsou velmi silní, rychlonozí a velmi útoční, vykonávají své hlídačské povinnosti velmi dobře.

Zloději ovcí se jich velmi bojí. Pštrosi prý se nespokojí pouze tím, že cizí lidi, kteří se chtějí přiblížit k ovcím, zaženou, ale ještě je pronásledují. Pronásledují prý i auta, když náhodou někdo z nich vystoupí v blízkosti hlídaného stáda ovcí.

—oOo—

Slavný malíř Leonardo da Vinci byl také vynálezcem

Slavný malíř Leonardo da Vinci byl nejen vynikajícím umělcem, ale byl také schopným vojenským inženýrem a vynálezcem. Vynalezl pušku o několika hlavních, přístroje pro potápěče, bombu a granát. Svoje poslední vynálezy však vědomě nedohotovil, protože se obával, že jeho vynálezy budou nebezpečné pro lidskou civilizaci. Prožíval podobné pocity strachu, jaké prožívají někteří dnešní odborníci v oboru atomové energie.

Chmury lesů

Napsala Maryna Fričová

I.

BYDLILI JSME přes léto, po čtyři měsíce, vysoko v horách, v staré Šumavě na pile pod Boubínem. Pila byla dřevěná, po starodávnu z trámů a břeven postavená, měla vyřezávané okeničky a pavlač, ovinutou kolem celého domu a podepíranou zčernalými, leskými sloupy. Divoká réva ovíjela se kolem nich a visela dlouhými, ohebnými proutky jako slavnostní věnce se všech výklenků.

V zahrádce pod okny reseda voněla jako Boží dech a tenká, bělostná bříza klaněla se zelenou, kadeřavou hlavou na mechové louce před domem, na louce, kde kvetly vstavače a na podzim průsvitné parnasie.

Lesy obstoupily dům se tří stran a slavné ticho leželo kolem, neposkvrněné, těžké a hluboké. Jen zcela na dně roztínala je svým zamyšleným hučením nazelenalá voda horského potoka.

Vymletá, hluboká cesta sbíhala od pily k vesnici, rozseté po stráních, mezi úzkými, hubenými políčky, močálovitými lukami a kamenitými haldami, kde od jara do zimy práskali bící selští pasáci, a odtud dále k silnici, vinoucí se jako terasa do Čech na jedné, do Bavor na druhé straně.

Pilařovi byli hodní, tiší lidé a když jsme opakovali, snad denně, svému domácímu, pilaři Rožcovi, skoro se závistí: "Máte tu pokojno jako na dlaní Boží," usmál se jen pokaždé a mlčky přikývl. Byl to člověk asi padesátiletý, vysoký a hubený, rystů ostrých, jako ze dřeva vyřezaných,

s kartáčky hustého obočí nad černými očima, obočí, které u kořene nosu se nadzdvíhovalo jako tykadla hmyzu.

Jeho žena byla o málo mladší, pěkná dosud a na rozdíl od ostatních horaček neustárlá a stále rozusmívavá. Měla krásné vlasy, ale nosila je pevně utaženy pod šátkem; měla příjemný hlas, ale zpívala si jen tichounce a to jen tehdy, když myslila, že ji nikdo neslyší. Chodila ve světlých barvách, čistá a usměvavá a světnice, trochu tmavá v hnědém trámovi, všechna prosvítala, když ona vešla.

Měli jedinou dceru, provdanou v pohraničním městě, kam ji chodili Rožcovi několikrát do roka navštěvovat. Viděla jsem ji také jednou: byla hezká, usměvavá a světle ustrojená jako matka. Jen obočí měla nadzdvížené po otci, což jí dodávalo jakéhosi trochu udiveného výrazu. Jmenovala se Pavla.

"To po mém bratru!" vysvětlil mi pilař.

Vzpomněla jsem na hrob za červenou, cihlovou zdí na hřbitůvku, vysazeném daleko k lesům za horskou vesnicí, na hrob se železným křížkem, na nějž pilařova žena každé soboty večer pletla věneček z resedy a žlutých měsíčeků a zavěšovala jej v neděli ráno, když šla do vesnice, na mši do kostela.

Našla jsem na křížku jméno: Pavel Rožec.

Hrob byl osamělý, ve vlhkém koutu, kolem rostla jen vysoká, nikdy nežatá tráva a zlaté, štíhlé divizny, přerůstající nízkou zidku.

"Vybrali jste mu divné místo!" řekla jsem jednou pilaře.

Pohlédla na mě plaše čekankový-

ma očima. Odpověděla teprve po chvíli.

“To je místo samovrahů.”

A rychle vyšla z jizby. Snad abych se jí vyptávat nemohla.

Vytušila jsem skryté drama, ponurý příběh a ne bez účasti sledovala jsem v sobotu večer její hbité prsty, jak svazovaly červenou nití věnec samovrahův.

Datum úmrtí na kříži bylo staré téměř třicet let; jaká vzpomínka to žila přes čtvrt století v duši této ženy, nač myslívala, když sestupovala kamenitou cestou s čerstvým věncem, zavěšeným na paži, když otvírala vrzavá, zpuchřelá vrátka hřbitova, tak smutného uprostřed lesů a holých vřesovišť?

Pilař i jeho žena byli při své vlídnosti lidé celkem málo hovorní a pustil-li se pilař za letních večerů, kdy jsme sedávali na složených kmenech před pilou a bříza na loučce vrhala dlouhý, roztřesený stín v měsíčním světle, přece do vypravování, bylo to o jiných lidech, o bláznivé Kačeně, která poklekala u všech křížů a Božích muk a klaněla se hluboko, přehluboko, až čelem o zem narážela, o věčném poutníku, starci Jaroškovi, který od mládí schodil všechny pouti, na Kalvarii v Polsku byl, v Lourdech, v Maria Zell a šedesátiletý až do Jerusalema se vypravil. Vypravoval ochotně o všech, na které jsem se ptala, ale na něho samého jsem se optat neodvažovala.

Až jednou přišla taková chvíle. Sám začal.

Bylo to jednoho sobotního večera, krátce před našim odchodem z pily, v podzimu. Shluky ptactva sletovaly se pod šedivým, pomračeným nebem, lidé za dne seděli řadou na loukách a naklepávali kosy. Znělo to v tichu, kdy již ani ptáci nezpívali: “klap, klap, klap” a rozléhalo se daleko. Toho večera pilařova žena dopletla obvyklý věnec, vyplenila k vůli němu poslední krásu své zahrádky, pověsila jej na plot, aby ho skropila večerní rosa a odešla spát mnohem dříve než obvykle.

Pilař bafal zamysleně ze své díry, několikrát se ohlédl ke stavení v němž již všechna světla pohasla; náhle pronesl do pomlčky, nastal po odchodu jeho ženy:

“Dnes je výroční den a to ona je vždycky taková. Už třicet let.”

Pochopila jsem rázem. Věnec i resedy a žlutých měsíčeků visel nahunutě a ztrácel se v houstnoucí tmě.

A tu počal pilař vypravovat, tak zcela nečekaně a bez úvodu, jako by se k tomu dávno byl chystal.”

II.

“Vy víte,” začal svým úsečným způsobem, “že jsem se sem, na pilu, jen přiženil, že jsem z tamhle té jednoty, jak ji přímo pod námi vidíte. Říkáváte, že je u nás pokojno jako na dlaní Boží. Ale muselo přejít kolik zlých dní a krutých nocí, než jsme si ten pokoj vysloužili.”

Pokýval velikou hlavou, s vlasy řídkými a ostře řezaným nosem a na okamžik se odmlčel. V daleku přešel vlak a táhle zapískal.

“Náš rod,” promluvil pilař znovu, “byl tu v kraji ode dávna. Jste tu už dlouho, snad jste ledacos slyšeli, tak vám mohu povědět, co vím a co jsem zkusil. Můj dědek měl statek v Jelemkách, v té vesnici pod kopcem, kudy do města chodíte. Samotu pod námi postavil teprve můj otec. Postavil ji, když se vrátil ze světa, kam odešel po divné události, která tenkrát pobouřila celé hory. Mladý pilař, strýc mé nynější ženy, která tehdy ještě na světě nebyla, se z nenadání ztratil. Odešel jednoho dne v zimě do lesa obhlédnout kmeny, které zakoupil a více se nevrátil. Hledali marně. Zima byla toho roku neobyčejně dlouhá a tuhá, sněhy tály teprve počátkem května a tehdy našli dřevaři na pasece mrtvolu pilařovu. S bodnou ranou pod levou lopatkou.

Soudilo se tak i tak, nikdo nic určitého říci nemohl, komise přišla, nic nevyšetřila, pilaře pochovali, na pasece, na místě, kde ho zabitého na-

leží, dala matka pílařova postavit dřevěný kříž.

Pílař měl ve vsi děvče, nevěstu, Terezu Plockovou. Byla to tenkrát nejhezčí a nejbohatší holka v kraji a tanečnice pověstná. Nechodil za ní mladý pílař sám. Chodil za ní i můj otec, sedlák Rožec. Chodil marně. Tereza měla se ráda s pílařem a z jara měla být svatba. Rožec vyhledával schválně hádky s pílařem, plížil se jako stín za hezkou Terezou, prosil, plakal, sliboval a hrozil, ale Tereza se mu jen smála. Kdysi postěžovala si svému ženichovi na dotěrnost sedlákovu, mladý pílař s kamarády počíhali si na Rožce a do krvava jej zbili. Za nějaký čas po pohřbu pílaře vrátil se můj otec ze světa. A jeho návratem příhoda oživila. Šeptalo se, vzpomínáno jeho zavlitého nepřátelství k pílaři, i toho, jak za Terezou dotíral, když však kdysi jeden ze sousedů vyslovil své podezření určitěji, Rožec doslechl o tom a souseda zažaloval. Celá ves byla pobouřena, ve dva tábory rozeštvána, přišly obsílky, svědectví, daleké cesty k soudu v době nejpilnější práce. Rožec spor vyhrál, soused byl pokutován a musil odvolat, ale podivno: v horácích teprve nyní se usadila a pevně zakotvila myšlenka, že pílaře nezabil nikdo jiný, než Rožec sám. Ovšem, případem sousedovým poučení, byli ve slovech velmi opatrní, neboť ničeho se náš člověk nebojí tak, jako soudů a marných cest, avšak Rožec byl od té chvíle z jejich kruhu vyobcován, tím spíše, že se o jejich přízeň nijak neucházel. Prodal svůj statek v Jelemkách a začal stavět jednotu přímo pod pilou, která patřovala jeho sokovi a snad tedy i jeho oběti.

Vůči svým krajanům počínal si furiantsky. Začal obchod s dobyt看em, přecházel často "na druhou stranu", jak u nás říkáme německým vesnicím za pohraniční čarou, nosil pestrou vestu s velikými stříbrnými knoflíky, jaké v Němcích nosí bohatí dobytkáři a chodíval v ní pyšně do kostela. Nepotřeboval své krajany.

Potřebovali spíše oni jeho, jeho obchodních znalostí a zkušeností a on jim radil s pohrdavým přimhouřením očí, které prý na každého tak působilo, že odcházel jako opášený a vicokrát o radu nepřišel.

Nikdo se ani tak příliš nepodivil, když za dva roky po smrti pílařově přivedl si do nového statku Rožec za ženu — Terezu Plockovou.

Však už to také nebyla ona pěkná, růžová Tereza, kterou měl rád mladý pílař. Zmizela její veselost i její krása, k muzikám už nechodila a tak vypadala, jako by stále o čemsi usilovně přemýšlela.

Za rok na Rožcově statku byla z Terezy předčasně ustaraná žena, která ploužila se domem bez hlesu jako stín, nahrbená v ramenou, se šátkem staženým do obličeje a s rukama stále zaměstnanými v práci.

"To byla má matka!" vydechl pílař zhluboka. "To, co jsem vám nyní vyprávěl, nevěděl jsem jako dítě. Doslechl jsem o tom od lidí mnohem později a snad teprve pak, z doslechu a z vlastních vzpomínek, sám sesadil jsem si příběh svých rodičů tak, jak vám jej nyní povídám.

Tušil jsem tehdy jen, že u nás není tak, jako v jiných staveních bývá. Pravda, v těžkém životě den ze dne, rok od roku, není času na mazlení a jazyk se prostým lidem na sladká slova těžko obrací, ale přece jen cítili jsme s bratrem Pavlem oba, že u nás je jinak. Nepamatuji se, že bych kdy byl uviděl otce s matkou porozprávět, poradit se o něčem. Otec promluvil na matku i na nás jen, udílel-li nějaký rozkaz a to ještě matce nikdy nepověděl zpřímá.

Řekl: "Musí se udělat to a to, pošle se tam a tam!" a na matku se při tom ani nepodíval. Pravda, nebylo mezi nimi ani hádek. Chodili kolem sebe němi a zamračení, s čímś číhavým v očích. Matka zvlášť zahleděla se někdy na otce postranním, dlouhým a zkoumavým pohledem a podivno: on ucítil tento pohled, i když byl odvrácen. Obořil se pak na ni: "Co koukáš?"

A ona odpověděla posměšně: "No, koukám —"

On obyčejně pak vyběhl ze světnice a práskl dveřmi za sebou, až se dům oťrásl jako hromovou ranou. Myslíval jsem si později tak: tehdy, když bral si můj otec Terezu, nebylo v něm již bývalé touhy po ní. A ona dobře věděla, co jej k ní přivábilo. Byla to vůle, zvítězit nade všemi, dostat ji, být pánem nad ní, která se mu kdysi posmívala, chlapce na něho poštvála a která se točila před jeho očima v náruči jiného, zatím co on stál u dveří hospody a vztekem hryzl rty. Chtěl dokonat svoji pomstu na mladém pilařovi.

Představte si, že dětství moje a Pavlovo nebylo za těchto okolností radostné. Otec odcházel na dlouhou dobu za obchodem, my s matkou vedli hospodářství, musili jsme zastat sami všechnu práci, ač jsme sotva povyrostli.

Nepoznali jsme ani té trochu radosti, která je dopřána i nejubožejším dětem horáckým, her na pastvě, klouzaček v zimě. Otec nám zakázal mezi ostatní děti se mísit, i pást musili jsme zvlášť. "Ničemu dobrému byste se od nich nenaučili!" říkával, ale v podstatě přál si oddělit sebe i svoji rodinu úplně od vesnice.

III.

"Tu, na pile," začal pilař znovu, když večerní zvon z města umkl, "hospodařil zatím švagr nebožtíkův, muž sestry pilařovy, která po smrti bratrově přistěhovala se k matce zpátky. To byli rodiče mé ženy."

"Moje žena," usmál se zamyšleně, "slyšela o Rožcích od dětství, místo pohádek. Od své báby, matky zabitého. Stařena sedávala s ní tedy, na složených kmenech, kde nyní my sedíme, dívala se dolů k nám, k Rožcovům, a čekala Boží trest, který dle jejího přesvědčení musí stihnouti vraha a jeho rod. Ukazovala děvčeti na naši střechu a říkala jí: "Vidíš, tam bude jednou Boží posel bít!"

Marie řekla mi později, že to byly nejsilnější dojmy jejího dětství. Vy-

růstala v lese, na samotě jako my, jenže na pilu přicházeli lidé a vypravovali. O nás, Rožcových, mluvilo se mnoho, neboť stará pilařka nikdy nezapomněla vyptati se na nás. A Marie tak slyšela všechno o neveselém životě na našem statku, o těžké práci, kterou musili konat dva nedospělí hoši s matkou, o otci našem, který z domova utíkal a schválně na daleké trhy jezdil, aby pod vlastní střechou být nemusil.

Marie byla stejného věku s mým bratrem Pavlem, o dva roky mladší mne a chodila s námi do školy. My byli i ve škole jaksi od ostatních odloučení. Byly to vlastní dva tábory, jeden já s Pavlem a druhý ti ostatní. A mezi těmi tábory byl stálý boj. Necháпали jsme dobře, proč je toto rozdělení a toto odloučení. Cítili jsme jen, že je nám ukrivděno, že jsme vyobcováni bez vlastní viny a toto vědomí nás zprvu udivilo, pak rozlítostnilo a konečně zurputnělo, dráždilo a popouzelo proti ostatním. Nic tak neotráví, nezatvrdí a nepokazí lidské srdce, jako právě vědomí křivdy a pokorenění. Ó, jak jsme je všechny nenáviděli, ty malé ukrutníky, kteří na nás pokřikovali a kamením po nás házeli! Uměli jsme se rvát a naše silné, práci navyklé pěsti byly nám dobrou ochranou i proti přesile, přesto však se stalo nejednou, že mě nebo Pavla zasáhla rána příliš bolestně a tu pak opustilo nás hrdinství a my dali se plačky na útěk.

Jednou, když nás zase tak napadli, postavila se Marie na naši ochranu a skutečně pro tentokrát rvače zabránila, neboť ublížit pilařovu jedináčku a nejlepší žačce ze školy se nikdo neodvážil. Já se styděl za to, že mne holka bránila a druhý den jsem ji přede všemi zahanbil. "Podruhé si to ušetři!" řekl jsem jí. "Nedal jsem se pod tvou ochranu!" A toho dne naschvál jsem se rval dvojnásob divoce a starostovu hochovi jsem rozbil hlavu kamenem.

Pavlovi však se líbilo, že se nás Marie zastala a tajně jí podstrčil ze-

lenou pentlíčku, zabalenou v barevném papíru. Byla to jen obyčejná tkanička, jakou kupci svazují zboží, ale on jí ji podával jako zrovna zázračnou a ona ji taky tak přijala. "Víte," usmál se najednou kratičce a přitlumil hlas, "že ona ji má do dnes schovanou? V modlitbách! Jednou jsem ji zahlédl a to se ví, hloupě se ptám: 'Co to máš?' A ona honem schovala knihu a odřekla: 'A nic!'"

"Musím vám říci," podotkl pilař zamyšleně, "že Pavel byl už tenkrát jiný než já. Mírnější, krotší a — litostivější. Jemu se stále chtělo s někým se mazlit, hrát si s někým, tulit se k někomu. Zkusil to s matkou, ale, chudák! Matka se na něho podívala pokaždé jako ze sna probuzená, nechápavě potřásla hlavou a mlčky šla po svém dál. Pavel zůstal zaražený a slychal jsem, jak plakával. Měl pak vždycky něco, co měl rád, o co se staral a s čím se mazlil. Psa, králíky, malá telátka, jehně. Potřeboval už tak někoho, s kým by srdce dělil. Ubožák! I já jsem trpce pocíťoval otcovu tvrdou lhostejnost, matčinu nevšímavost. Snad chvílemi zapomínala, že nás má, snad v nás viděla jen děti vraha svého milého. Ve mně však místo litosti probouzel se vzdor, urputnost, nenávisť ke všem lidem. Chtělo se mi křiknout do tváře celému světu: "O nic se tě neprosím."

A tak jsme tedy odrostli škole a s Marií vidali se leda jen v neděli ve městě. Usmívala se vždycky zdaleka — na Pavla. Já se pokaždé odvrátil, nevím proč. Snad proto, že jsem již byl takový urputník, snad proto, že jsem věděl, že se směje na Pavla a ne na mě a mrzívalo mne to, třeba jsem se k tomu ani sobě nepřiznal. On jí úsměv opětoval pláše jako člověk, jenž dobře neví, platí-li usmání jemu a sám na Marii nikdy nepromluvil. Byli jsme už takoví zaražení, nedůvěřiví a s děvčetem bychom byli ani promluvit nedovedli. Takoví jsme byli podivíni, že ani spolu navzájem jsme nehovo-

řili. Otec nám netrpěl zbytečných řečí, hlučného smíchu, doma bylo zamlklo a my naučili se chodit jako otec a matka, mlčky, sehnutí, nahrbení v ramenou, každý zvlášť a každý sám.

I to stalo se později našim neštěstím, tato zamlklost a nesrdečnost."

IV.

Zamlčel se. Kdesi ze sna zatíkal pták. Nad Boubínem vyšla zelená, třepetavá hvězda, zavěšená nad lesy jako veliká slza. Pilařovi dýmka vyhasla. Nezapálil ji znovu. Zastrčil ji do kapsy a složil hlavu do dlaní. Chvilí tak setrval v hlubokém zamyšlení. Pak promluvil, zadívav se kamsi přes horské hřebety, narýsované ostře na modrozeleném večerním nebi.

"U nás na horách věří ještě lidé na Boží trest. A najde-li se jaký nevěřící, ještě za padesát let budou mu náš rod jmenovat za příklad."

Bába mé ženy nečekala marně. To, co nazvali lidé trestem Božím, skutečně přišlo. Otec zahynul strašným způsobem. Jel za noci s párem koní domů z trhu, koně se splášili na úzké cestě nad lomem. Nalezli ho ráno dělníci mrtvého, pod troskami vozu a těly zmračených, nedobitých koní. Pamatuji se, jak ho přinesli, zamazaného krví a hlinou a zčernalého v obličejí.

Po jeho smrti objevili se věřitelé. Se všech stran najednou se objevili. Věděli jsme, že otec měl i dlužníky, ale ti se nepřihlásili, my důkazů neměli, otec o svých obchodech s nikým z nás nemluvil a tak jsme museli platit. Odprodala se velká část polí a lesa a vyrovnali jsme se. Bylo mi hořko, když jsem po všem tom spočítal náš majetek. My, které považovali za boháče, měli jsme nyní míň, než mnohý chalupník. A přece za života otcova bývalo i hotových peněz dost. Otec kupoval za tisíce dobytek a vždy platil hotovými. A vydělávat dovedl, tolik rozhledu jsem již tehdy měl. Po všem jakoby se nyní země slehla. Nezanechal pe-

něz, zanechal jen dluhy. Nezvěděl jsme už nikdy, jak s penězi vlastně naložil. Dařilo-li se mu v posledních letech špatně, či byl-li okraden, nebo je dával komusi. — Povídalo se mezi lidem leccos a myslím, že byli takoví, kteří mnoho věděli, ale my se lidí stranili, hanbili jsme se jaksi i za strašnou smrt otcovu i za to, že jsme pole prodávat museli. Jak jsem již řekl, bylo mi nade vším hořko. Vzpomněl jsem, jak jsme od dětství dřeli a dřeli, jak nám i nejprostší radost byla odepřena — a jinde otec snad rozdával po tisícovkách — —

Ptáte se, jak to snášela matka?

Nic neprotrhlo její zamyšlenou lhostejnost. Lhostejně a beze slova otce pohřbila, lhostejně podepisovala prodejní listiny, lhostejně šla po své práci dál, jakoby se nic nebylo změnilo. Naopak, její nevšímavost rostla. Proseděla zamyšleně, s očima do prázdna upřenýma celé hodiny, třeba v době nejpilnější práce a kdyby snad jí stavení nad hlavou bylo hořelo, nebyla by se pohnula.

Jednou, ani ne za půl roku po smrti otcově, našli jsme ji tak — studenou. Doktor řekl: srdeční slabost, ale já myslím tak: ona byla živa jen pomstou za zabitého milého. Na statku otcově k ničemu nepřišla, ani k vlastním dětem ne. Zůstávala jen proto, že zelenýma očima pronásledovala milencova vraha. A když on zemřel, pozbyl i její život veškerého smyslu."

Pohlédl na mne z pod nasupeného obočí.

"Možná," řekl, "že se podivujete, proč vám to všechno o svých rodičích tak podrobně vypravuji. Tady u nás, na samotě a za třicet let, měl jsem dost času všechno promyslet, po všech příčinách se rozhlédnout. Nic na světě není bez příčiny a každý lidský skutek nese své následky hluboko do budoucnosti. Zlo plodí zas jen zlo a za vinou v zápětí jde trest. Pravda, snad nepříjde hned, za rok, za dvě léta, snad přijde tenkrát, kdy na zlo samo se už zapomnělo, ale přijde s neodvratnou jistotou. Řekl

jsem už: bába mé ženy se dočkala. Nejen smrt otcova, lhostejnost matčina, která odešla od nás na věčnost aniž by nám řekla vlídného slova, nýbrž celé naše výchování, naše odloučenost od světa, naše trpké mládí, to všechno byly následky zla, příčiny zla nového, které postihly nás a jemuž za obět' padl nešťastný Pavel. Je pravda, nestalo se u nás vlastně nic zvláštního, nic neobvyklého. Zabil se pro holku, jako tisíce jiných. Ale to všechno, jak se stalo a jak ony příčiny narůstaly — to bylo hlavní, to bylo, čemu lidé u nás říkají trest Boží."

Pokýval hlavou.

"Tentokrát, když jsme osiřeli, bylo mně dvacet, Pavlovi osmnáct let. Byli jsme chlapci zdraví, silní a vyrostlí, otužili prací. Poručník, bratr nebožky matky, neměl s námi mnoho starostí a také jsme mu hned od počátku dali na srozuměnou, že si budeme hospodařit po svém rozumu. Nehospodařili jsme špatně, ale ovšem poručníka, jediného příbuzného, jsme si na smrt pohněvali a učinili z něho svého nejzapřísáhlejšího nepřítele. Smáli se nám ve vsi, že se budeme musít brzo oženit, že přece nebudeme sami si vařit, podlahy mýt a krávy dojit a hned se starali, to že si budeme musít přivést nevěsty hodně zdaleka, na takový poznamenaný statek a k takovým divousům, za jaké jsme byli rozkřičeni, že nerad kdo dceru dá.

Ani děvečka, která trochu na svou pověst dá, že nepůjde sloužit na statek, kde jsou dva mladí, svobodní hoši hospodáři. A vidíte, našla se taková o něco později. Mně tenkrát několikrát přišla na mysl Marie z pily. Vždyť i na pohřbu matčině byla, jediná z pily a jediná snad, která nepřišla z pouhé zvědavosti. Předě všemi nám rukou potřásla a přála: "Potěš vás Bůh!" Nejednou zadíval jsem se pátravě na Pavla a snažil se z jeho tváře vyčísti, myslí-li i on na ni, neboť, jak jsem již řekl, nebyli jsme navyklí hovořit spolu jinak, než několik nutných vět

o hospodářství. Nezdálo se, že by se zabýval myšlenkami na ni, nebo dokonce na to, že by mohla být jeho ženou. "Eh, však by mu ji beztak nedali!" řekl jsem si a pomyšlení toto nebylo bez zlomyslnosti. Musím přiznat se vám, že úsměvy Mariiny, drobné pozornosti, které za každé vhodné příležitosti prokazovala Pavlovi, mě podivně dráždily a rozhořčovaly a jen vědomí, že by ji, které nestačili ženiši vzkazovati, nedal pilař ani mně ani Pavlovi, udrželo mě, abych zřejmě svoji žárlivost a nevraživost neprojevil.

Byli jsme divní pavouci. Zed' rostla mezi námi a oddělovala nás víc a víc na naše neštěstí.

Když jsme se tedy ani jeden ani druhý o ženitbě nezmiňovali, přivedl jsem jednoho dne na statek za hospodyní vzdálenou přibuznou, Mograuerovou. Byla vdovou, neměla nikoho, bydlela na německé straně v studené a vlhké jizbičce a byla vděčná, že jsem ji přivedl. Byla to ženská tichá a pracovitá, do ničeho se nemísila, s lidmi ve vsi žádné kamarádství nezačínala, tak zcela po našem přání.

Hospodářství vedl jsem vlastně já, Pavel ochotně mi všecku starost přenechal a vykonával jen moje ustanovení. Pěstoval si králíky a trávil u nich všechen svůj volný čas. Něco musí člověk mít, k čemu by přilnul, čím by se potěšil nebo čím by aspoň zapomněl. On měl králíky, já v tu dobu začal pít. S počátku málo, jen tak v letním vedru na louce a na poli, ale pak mi kořalka zachutnala. Celé neděle jsem proseděl po koutech hospod v okolních vesnicích, sám a sám a pil. Viděl jsem, že si o mně ve vsi šeptají, že pokyvují nade mnou hlavami a dráždilo mě to. Pil jsem na vzdory: lidem, sobě, osudu. Štěstí v tom nebylo. Když jsem prociťal k jasnému vědomí, hořklo mi v ústech. Stydl jsem se před hospodyní, před bratrem a abych na stud zapomněl, pil jsem znova. Mograuerová domlouvala, i poručník přišel, ale když pak viděli, že je

ještě huň, nechali mě. Tak to vypadalo u nás, když se objevila Líza."

Odmíchl se.

Pochopila jsem, že dospěl vrcholu svého vypravování, k událostem nejosudnějším. Jeho tvář byla plna vzbouřených vzpomínek. A dřevěný dům za námi byl zcela tichý a oněmělý.

"Pamatuji se dobře, jak přišla," pověděl pilař. "Bylo to po vánocích, v třesknuté zimě, kdy sněhu bylo vysoko naváto. Objevila se na zápraží s uzlíkem v ruce, nacpaná v krátké modré sukni a v těsném kabátě, jenž na ní praskal ve všech švech.

Byla dcerou sestry Mograuerové, která ujela s milým do Ameriky a zanechala své tři děti v rozedrané chalupě Pánu Bohu a dobrým lidem.

Mograuerová neuvítala Lízu právě vládně. "Co chceš?" osopila se na ni hned na prahu a ani ji do jizby nepozvala.

Líza se nad tím neurazila. Ukázala ve smích všechny své silné zuby zdravého zvířete. "Jdu se na vás podívat! Jak tu hospodaříte těm mládečům!"

Teprve nyní upozorovala i mě u hranice složeného dříví pod černým bezem a zarazila se, ale ne na dlouho. Hned se shýbla k svému uzlu a vytáhla šedý, vlněný šátek, jaký nosí u nás ženské uvázaný přes ramena.

"Tuhle jsem vám přinesla!"

Viděl jsem, že zamračený obličej Mograuerové se ihned vyjasnil. "Co nosíš?" zabručela, snad jen proto, abych já uslyšel. "Prosil tě někdo? Sama potřebuješ!", ale zároveň už ustoupila s prahu a nechala Lízu projít do světnice. Když jsem později vešel, poznal jsem, že i zbytky od oběda jí snesla. Zpovídala ji po ženském způsobu.

"Co žes přišla? To ti dovolil šafář ve všední den?"

Líza sloužila v knížecím dvoře u Krumlova, ale jak jsem již od Mograuerové slyšel, nikde dlouho nevydržela. Ted' jen rameny potrhla. "Dovolil, nedovolil! Nemá mi už co

poroučet. Já už v Červeném dvoře sloužit nebudu!"

"Tak!" pokývla Mograuerová. "A kam půjdeš?"

Líza neodpověděla. Vstala, odstrčila misku a svlékla vrchní kabát.

"Máte tu vedro!" řekla a šlehla po mně očima. Nechápu dodnes, proč jsem tam vlastně stál. Tak se mi nějak chtělo dívat se na tu holku a poslouchat její smích. Objevila se teď, když kabát svlékla, ve světlé blúze, napjaté na prsou jako krunýř.

"Svědčí ti!" ušklíbila se hospodyně. "Zle ses neměla! Nemuselas utíkat!"

Líza opět tak mě přešlehla očima a zasmála se. "Neměla! To se ví, že neměla! Musela jsem tam odtud jen proto, že jsem se měla až moc dobře. Šafářka žárlila! Že po mně šafář očima kroutil a že prý mi nadlehčoval! To se rozumí!" pohodila hlavou. "Lepší jsem byla než ona! Taková šušnička vyzáblá, žvanec sukni a celá žlutá, br-r!"

Natáčela se před malým, křivým zrcátkem a pořád švadronila. Věděla, že se na ni dívám a všechno na ní hrálo.

"Mohla klidně spát!" vykládala dál o šafáře. "On se mi taky nelíbil. Tabák bylo z něho cítit na míli a šíšlal k tomu. Ani jeden zub neměl pořádný. Vypadalo to, jakoby mu je někdo vytloukl. To adjunkt kouřil jen cigaretky a pusinku měl jako panenka! Říkali o něm, že se i princezně líbil, že schválně k vůli němu jezdila na koni do Červeného dvora. No, nebylo na ní taky nic. Jen ty hadry a to, že byla princezna!"

"Zkrátka — vyhodil tě!" přerušila ji Mograuerová.

Líza si podupla.

"Sama jsem šla! Řekla jsem šafáře slovičko a šla jsem. Pane, zatopila jsem jím, budou na mě dlouho vzpomínat! Aby nemysleli, že je člověk slepý a hluchý!"

Mograuerová usekla jí řeč.

"A co teď chceš? Tady zůstat nemůžeš!"

"Nestarejte se!" zasmála se holka. "Však já už si najdu službičku! Někde poblíž! Pro dnešek mě přece nevyženete, vidíte, hospodáři!"

Přešla rovnou ke mně a zubila se. Tváře měla červené, oči jí jen svítily a ta blůza na ní opravdu div nepraskala. Byla jen o půl hlavy menší než já, pevná v ramenou a v bocích a vlasy měla jako cikánka černé a načepýřené.

Jen jsem kývl. Slova jsem ze sebe nedostal.

Večer myla Líza nádobí. Měla jen spodní sukni a její nahé, neopálené ruce míhaly se před našima očima jako dva lesklí hadi. Prozpěvovala si při tom a pak vzala dřížku a šla do chléva.

Když jsem později vyhlédl na dvůr, stála s Pavlem u vrat a hlasitě se chechtala. "Víte," prohodil pilař, "byla to jen obyčejná, sprostá holka, ale zasmát se uměla, až to člověku nějak všemi žilami projelo. Já jsem tu noc usinal a pořád jsem slyšel ten její smích.

V.

Za dva dny vskutku odešla do služby k sedlákově do vesnice za kopcem. Po nedělích několikrát přišla odpoledne k nám. A podivno, my oba s Pavlem otáčeli jsme se ve světnici tak dlouho, pokud nepřišla a pak jsme se nehnuli. Nic zvláštního nepovídala ta holka. Jen se chichotala, nakrucovala a očima po nás házela, ale my ji zrovna polykali. Byla to první ženská, která se nám přiblížila na dosah a byla to ženská jako plameny. Pokaždé, když odešla, zdálo se nám naše stavení ještě smutnější a nevlídnější nežli dřív.

Mograuerová neviděla ráda Líziny návštěvy. Jedné neděle pak Líza už nepřišla. Čekali jsme, obcházel s Pavlem, každý zvlášť za jinou zámlinkou, až posléze, k večeru, zeptal jsem se hospodyně jako by jen mimochodem.

“Kde je dnes ta — vaše —”

Podívala se na mě zpod staženého šátku a zahučela zlobivě: “Kde je! U muziky je! Ve Lhotce. At’ jde, tady nemá co dělat!”

Uvázlo mi to v hlavě. Tedy u muziky! A představil jsem si ji, jak tancuje, jak se směje a navrcuje. A už mi to nedalo. Za hodinu byl jsem ve lhotecké hospodě. A neseděl jsem jako jindy v šenku, v koutě. Stál jsem mezi dveřmi sálu. Lízu jsem uviděl hned. Plná hospoda byla jejího smíchu a jejich rozvichřených naškrobených sukní. Mužští se o ni drali a jejich veliké ruce zůstávaly vytisknuty na jejich šatech.

A když jsem se ohlédl, uviděl jsem vedle sebe státi — Pavla. Oba jsme se zarazili, když jsme tak znenadáni na sebe pohlédli.

“Co tu chceš?” osopil jsem se na něho.

“Co ty!” usmál se Pavel.

Stáli jsme chvíli proti sobě jako dva kohouti, připravení k boji. V tom přestali hrát, tanečníci se vyhrnuli a roztrhli nás. Kdosi vzal Pavla za loket. Byla to Marie z pily. Usmívala se jako vždycky, ale její oči vypadaly ustrašené. A Pavla chytla tak, jako by ho dostihla někde na pokraji propasti nebo rozvodněné řeky a odvedla ho ode mne. Hned jsem si pomyslel: “Aha, viděla nás! Má mě za raubíře,” ušklíbl jsem se. “Odvedla Pavlíčka, abych mu neublížil!” A nová trpkost ve mně vstávala, když jsem ji uviděl, jak s Pavlem hovořila a zdvihala k němu bílý obličej. I na Lízu jsem v tu chvíli zapomněl! Ne však ona na mne. Zpozorovala mě a hned se pustila vojáka, s kterým se vedla.

“Pojďte si se mnou skočit! Co tu jen tak stojíte!” zavolala z daleka. Bylo mi dvacet let, byl jsem drsný člověk, ale tehdy jsem se začervenal jako školák. Viděl jsem se všech stran oči na sebe upřené. Zahučel jsem: “Neumím! Nepřišel jsem tancovat!”

“To by bylo, abyste neuměl!” za-

smála se ona. “Takový mladý! Mě to nikdo učit nemusel, snad od narození jsem uměla!”

A bez okolků vzala mě za ruku, prorážela si cestu a vlekla mě doprostřed sálu. Muzika zrovna začala. Líza přitiskla se ke mně, jako žhavou pochodň jsem ji ucítil a tak jsme se začali točit. Nevím, jak jsem nohama pletl. Měl jsem mihu před očima, všechno se se mnou točilo a slyšel jsem jen, jak mi konečně Líza, všechna zčervenálá, zlostně pošeptala: “Ale vy jste opravdu jako kus dřeva!” Pustila mne, jiný ji chytl a mě ti ostatní beze všeho vystrkali z kola.

Kam jsem se podíval ve svém zmatku, všude posměšné tváře. I ta muzika s klarinetem a trumpetou jako by se mi posmívala. Vyrázil jsem ven. Ostuda mě hryzla, vztek jsem měl. Marie se mi mihla, ale mnohem silnější než všechno byla vzpomínka na žhavé tělo Lízino, které jsem chvíli držel v náručí.

Ležel jsem na své palandě ve stáji u koní a krev mi bubnovala ve spáncích. Pořád jsem viděl, jak ona teď tam s jinými tancuje, k jiným se tiskne, jak ji půjdou doprovodit domů.

Đábel mě držel ve spárech a té noci poprvé jsem ucítil jeho pazoury.

Začal jsem chodit za Lízou do vesnice za kopcem. Domluvili jsme se náramně brzo. Nechtěla, abych za ní chodil až k sedlákoví. “Lidé by pomlouvali!” řekla. A tak jsme se scházeli v lesíku nad vesnicí, v určité dny. Nedovolila mi, abych přišel i jindy, nesmluveně. “Nemohu běžet každý den, jak ty si vzpomeneš. Selka mě nepustí. Musím jí večer peří drát, prádlo zašívát. A nechci přijít k vůli tobě do řečí. Což vy mužští! Vy se holky nabažíte a utečete a na holce zůstane všechna hanba! Nechci, aby se mi pak vysmívali, že jsem si myslila na sedláka!”

“Nenechám tě, Lízo, já tě nikdy nenechám!” slíboval jsem. “Já si tě vezmu za ženu, půjdeš k nám do statku!” Nevím už, co všechno jsem

tehdy blábolil, pološilený touhou po té holce. A nemyslel jsem to jen tak, do větru. Byl bych si ji hned vzal za ženu, ale nebyl jsem plnoletý a to jsem věděl, že by poručník, již ze zlosti na mě, třebaš mu bylo jedno, co se se mnou stane, dělал překážky a mně se nikoho uprošovat nechtělo. Jí však, jak se zdálo, nezáleželo ani na tom, abych opravdu splnil svůj slib. Odbývala mne smíchem a opakovala často: "Myslíš, ty jelimánku, že kdybys se vdát chtěla, čekala bych na tebe? Proč bych se měla po celý rok jen na jednoho dívat, když teď jich mohu mít, kolik jen chci?"

Žárlil jsem na ni jako bez rozumu a ona jen zapalovala ty běsy ve mně. Líbilo se jí, mučit mne nejistotou a bezmocným vztekem na neznámé soky, o kterých prohodila jen tu a tam dráždivě nejasnou urážku. Zvlášť o jednom se mi stále zmiňovala. Je prý mlad'oucký a strašně do ní zamilovaný. Chodí za ní a škemrá. Dusil jsem se vztekem.

V ty dny, kdy mi zakazovala přijít, byl jsem jako na žhavém železe. Jako zloděj jsem se plížil do statku, kde sloužila a nahlížel do oken. Líza tam nebyla. Potmě tloukl jsem se k lesu, na místo, kde jsme se scházivali. Nebyla ani tam. Probloudil jsem noc, žárlivost mne štvála s místa na místo, ale nikde jsem ji nenašel. Ráno jsem si na ni počíhal u studny.

"Kdes byla!" křikl jsem na ni.

Podívala se na mne přimhouřenýma očima. "U kamarádky! Ve městě!" řekla.

"Lžeš, lžeš!" křičel jsem. "Bylas se svým mlad'oučkým!"

"Zeptej se naší selky!" odpověděla lhostejně.

"Lžeš jí taky!"

"Eh, když lež, teda lež! Tobě se zpovídat nebudu!" Sebrala putny a chtěla odejít. Zachytil jsem ji za rameno.

"Poslouchej, Lízo," řekl jsem, "dej si pozor! Přistihnu-li tě při něčem, pamatuj si: stane se něco

strašného! Se mnou i s tebou!"

Vytrhla se mi a slyšel jsem ještě zdaleka, jak si prozpěvuje naschvál hodně hlasitě.

Chodil jsem jako beze smyslu. Nemohl jsem myslet na nic jiného, než na ni a na toho mlad'oučkého, jak mi o něm povídala.

Ve svém trápení ani jsem si nepovšiml, že i Pavel se toulá, že i on je jako vrtohlavý, že i na králíky už zapomněl, a že by byli všichni pochcípali, kdyby se jich byla Mograuerová neujala. Náš vzájemný poměr byl stále horší a horší. Pavel byl uvyklý na slovo mě poslouchat, ne snad proto, že jsem byl starší, ale prostě proto, že nerad přemýšlel sám. Nyní však, když jsem mu jednoho dne řekl: "Zasij pole u studánky!" z ničehož nic se rozkřikl: "Nejsem u tebe za pacholka, abys mi rozkazoval! Jsem tu pánem, jako ty!"

Dopálil jsem se i já. Nebylo u mne tehdy pro příkré slovo, pro náhlé rozhodnutí daleko.

"Když pán, tedy pán!" řekl jsem a od té chvíle začali jsme hospodářit každý pro sebe. Poslední vůle otcovou měli jsme pozemky přesně rozděleny. Začaly však hádky o nářadí, o píci, o místo ve stodole. O tom poslední vůle nic neřikala, neboť podle zvyku mladší měl se jinam přiřzenit a do té doby bylo hospodaření společné. A jak jsem řekl, spory vznikaly ku podivu lehce a z nepatrných příčin, každá maličkost vyvolala hádku, protože ani na té ani na oné straně nebylo dobré vůle, jen zloba a vzdor. Nešlo již o kus nářadí, o to, kdo zaoře své pole o den dříve či později, šlo o vznikající nenávisť mezi námi. Odkud přišla, z čeho rostla, tehdy jsme nevěděli.

Jediná Mograuerová, myslím, tenkrát už tušila jasně. Možná, že jí Líza něco řekla — od té doby, kdy jsme se v lese scházeli, k nám na statek nevkočila — možná, že sama vytušila. Jednou si mne hospodyně zkrátka zastavila a řekla mi: "Petře, nechte tu holku! Ta není pro vás!"

Osopil jsem se na ní: "Co je vám do toho?"

"Nic," odpověděla, "já vím, že máte svůj rozum a že si říci nedáte. Ale ona sem přišla za mnou a já nechci, abyste k vůli mně do neštěstí přišli. Bylo toho už u vás dost."

Rozkřikl jsem se znovu a ona umkla. Došla si pak k Líze, ale ta se jí vysmála, jak mi později řekla. Ubohá ženská! Myslila s námi do břea pro Pavla se pak tuze trápila.

Já jsem si tehdy rád zapytlačil. Nebylo to nic zvláštního. Bydlíme v samých lesích, zvěře tu za starého knížete bývalo, že nám zajáci i vysoká mnohdy úrodu zničili a tak hajní i fořti přimhuřovali oko nad nutným zlem, ačkoli chyceného pytláka trestali na místě a přísně. V každém statku, v každé chalupě byla pod trámy schována puška.

Nepytlačil jsem pro zisk. Těch pár šestáků, které mi žid za položenou srnčí nebo ušáka dal, dávno bylo by nestálo za protoulanou noc, za strach a nebezpečí, ale mě to právě lákalo; líbilo se mi bloudit za noci lesem a číhat na zvěř, jak vybíhala na pastvu nebo k pítí, namířit si na kus a střelit. — Míval jsem dobré oko a pevnou ruku.

Jednou, krátce přede žněmi, taky jsem si tak vyšel. Byl úplněk, ale měsíc byl stále za mraky a chvílemi byla tma taková, že na krok viděti nebylo. Byla sobota, fořt musil do města na lesní úřad a to už se vědělo, že se vrátí až k ránu a tak, že sotva do myslivny trefí; hajného žena čekala se do hodiny, hajný jistě z domu se nehne a tak byl čistý vzduch. Přes to, už ze zvyku, šel jsem opatrně, po pytlácku lehce, že ani jehličí nezachrastilo mi pod nohou. Vešel jsem do Vysokého lesa, věděl jsem tam o pěkném kusu.

A tu, sotva učiním několik kroků, div jsem o ně nezakopl: pár lidí vyskočil ze země. Vyplašil jsem je jako zajíce. Mužský mi zmizel ve tmě dřív, než jsem se vzpamatoval a již jsem ho viděl pádit příkrým průsekem dolů a vrchu. Ženská, tot' se

ví, honem chtěla za ním, ale v tom měsíc prokoukl mezi mračny a já — poznal Lízu.

Zablýsklo se mi před očima. Strhl jsem pušku s ramene a v zběsilém vzteku namířil. — Ne na ni, na toho, který utíkal průsekem. "Zastřelím ti tvého milána!" zařval jsem.

Vskočila ke mně jako dravá šelma.

"Nestřílej! Nestřílej! Nevíš, co děláš!" prosila uděšeně. A vskutku, podařilo se jí strhnout pušku. Rána vyšla do země. Oddychla si.

"Jen si nemysli!" zachechtal jsem se jí do tváře. "Tím není skončeno!"

Vytrhl jsem se a rozletěl jsem se za tím, který se mi už ztrácel v zátočině. Zaslechl jsem ještě, jak cosi vykřikla, ale já nerozuměl ničemu. — Krvavá mlha točila se mi před očima." Pilař si z hluboka vydychl.

"Netušil jsem tenkrát, že bych byl střelil po vlastním bratru."

VI.

"Co Líza," zeptala jsem se, "pověděla vám?"

Pousmál se hořce. "Co vás napadá! Ani slovíčko! Nevím, co mi tenkrát namluvila! Nevěřil jsem ničemu, věděl jsem, že mě podvádí, že každým slovem lže, ale vidíte: já ji setřást nemohl a slézal se s ní zas. Jako jed mi vnikla do krve a do všech žil. Zdálo se mi, že nemohu být bez ní.

O otavách, v nejpilnější práci, rozstonala se Mograuerová. Dostala zápal plic. Bylo to pro nás zlé. Vy víte, že u nás hospodářství je mnohem víc luk než polí, byli jsme na práci celé dny a když večer jsme došli, musili jsme sami ještě i ženskou práci udělat. Ženské tu a tam přišly na výpomoc, ale nebylo to na stálo a víc rozkradly než udělaly.

A tak jednou z rána obejvila se ve stavení Líza. Nikdo ji nevolal, hospodyně se všechna vyděsila, když ji uviděla a já sám byl překvapen. Mluvil jsem s ní den před tím a neřekla mi o svém úmyslu.

Ona přišla rovnou ke mně a usmívala se mi drze do očí.

"Přišla jsem na výpomoc," řekla. "A nebudu drahá. Dáte mi, co za dobré uznáte!"

Stál jsem před ní jako hloupý a jen jsem přikývl.

Hnedle jí byl plný dům, jejího pobíhání, jejích písniček, jejího ryčného smíchu. Chodila pro rozkazy jen ke mně, Pavla jakoby nebylo, pořád jen hospodáři sem, hospodáři tam, vařila mi moje zamilovaná jídla a práce jí pod rukama jen ubíhala.

A přece, jak přišla, bylo ve stavení hůř a hůř. Myslim mezi mnou a bratrem. Hádky byly na denním pořádku, na hromech jsme vstávali, na hromech lehali, oba byli jsme stále tak podráždění, že slovíčko stačilo a vzplanuli jsme.

Pavla zřejmě dráždilo Lízino nadbíhání mně, to, že ve mně uznávala hospodáře a dělal mi všecko na vzdory. Nikdo z nás neví, kolik zloby a špatnosti spí v jeho duši. V nás ji probudila Líza. Bylo to, jako by dravým šelmám klece zotvírala.

V ten čas poprvé pojal jsem podezření proti Pavlovi, že i on brousí za Lízou. Všiml jsem si teprve teď jeho vrtohlavosti i toho, jak ji očima stíhal, takovými pomračenými rozcovskými očima. Někdy ráno vypadal, jakoby po celou noc stál někde v kouři. Víčka měl naběhlá, kruhy pod očima a pysky jako horečkou rozpraskané.

Jednou jsem ho přistihl v noci pod oknem Líziny komory. Měl hlavu opřenu o mříž a plakal. A vidíte, tolik v nás bylo zatvrzelosti a vzdoru a slepé vášně, že jsem ho nepochyboval, že jsem se nezeptal: "Bratře! Co je ti?" že jsem ho neuvaroval před okovy, které jsem sám vlekl. Naopak: lichotilo mi, že ho Líza odbývá — pro mě. Ó, kdybych byl jen tehdy věděl!

A tak se pomalu nad námi srážela poslední mračna.

V neděli šla Líza do kostela. Měla na hlavě nový hedvábný šátek, obla-

kové barvy. Hned jsem si ho všiml. A jak už jsem byl plný podezření, zastavil jsem ji.

"Máš nový šátek!" řekl jsem. "Kdy pak sis ho koupila?"

Pohodila hlavou po svém způsobu. "Nekoupila jsem ho!"

Přiblížil jsem se k ní o krok.

"Kdo ti ho tedy dal?"

Dráždila mne záludnými slovíčky a pokaždé se jí to podařilo.

Usmála se teď a řekla nedbale: "A to už dávno! Šafářka z Červeného dvora!"

Viděl jsem okamžitě, že lže, úmyslně lže a všecko ve mně vřelo.

"Kdo ti ho dal! Mluv!" vykřikl jsem na ni.

"Vždyť povídám," odpověděla se schválně pomalostí, "šafářka z Červeného dvora!"

Chytil jsem ji za rameno.

"Který milovník ti ho dal, ptám se!"

Vycenila na mne zuby jako lapený dravec a zasykla: "Co ti po tom! Dal kdo dal! Tebe ještě nenapadlo radost mi udělat! Jen vztekat se umíš, surovče!"

Vyškubla se mi a vyrazila ze vrat. Vyběhl jsem za ní a snad bych ji byl zardousil v tu chvíli, ale jak jsem vyběhl, šla cestou kolem našich Marie z pily s matkou. Šly do kostela. A Marie podívala se na mě. Nemožu vám říci, jaký to byl pohled. Ale zůstal jsem jako do země vrstlý. To jsem se poprvé otrásl, poprvé vzpamatoval.

Bylo však už pozdě. Dábel si nás vyvolil a nepustil už."

Žlutavý měsíc vyhoupl se nad horou a osvětlil hluboké údolí pod námi. Střecha samoty, někdy Rozcovy, svítila jako stříbrná. Zahleděli jsme se na ni oba, pilař i já. Myslíla jsem: "Klamný je ten klid dole. Klamnou je idyla lesních samot. Není a nemůže být klidu tam, kde je život, věčně stejný a věčně proměnný ve svém dobru i zlu, ve svých vášních a bolestech. A klid, to už je jen pozvolné umírání."

Pilař začal poslední kapitolu svého příběhu.

„Bylo to na konci srpna, navečer, svezli jsme poslední vůz otavy a zájel jsem s ním do stodoly. Skládal jsem s vozu na patro a Líza mi pomáhala. Stáli jsme oba na voze, otava voněla, až hlava rozbolela a najednou, jak jsem se ohlédl na Lízu, tak, že žertu jsem do ní strčil a porazil ji na vůz, do sena. Zasmála se, chytla mě za nohy a porazila taky. Oči jí svítily jako kočky, zavěsila se mi na krk a se mnou se zatočil svět.

Najednou ozval se za námi výkřik. Pavel stál v otevřených vratech, bledý, s očima vyřeštěnýma a zatřátými pěstmi. Nikdy nezapomenu na ten výraz úžasu a zděšení. Strašné odhalení, strašné zklamání, které přežití nechtěl, se v něm jasně obráželo. Než jsme se vzpamatovali, dal se na útěk. Běžel dlouhým dvorem ke stavení. A jak jsem se tak — snad čtvrt vteřiny — za ním díval, jako by blesk sjel přede mnou a všechno mi osvětlil. Tak — právě tak — utíkal tenkrát onen člověk v lese — a najednou jako by se mi někdo do uší zasmál. Mlad'oučký, mlad'oučký!

Odstrčil jsem Lízu, seskočil a letěl za bratrem. Než jsem doběhl k brance domovní, ozvala se rána.

Ve světnici na zemi ležel Pavel se zkrvácenou hlavou. Střelil se do úst mou loveckou puškou.”

Mlčeli jsme dlouho. Věnc z posledních květů, zavěšený na plůtku, lehce se kýval ve větru. Někde ve vsi zaštěkal pes. Pilař se probral. Zřejmě zaspíchal s ukončením příběhu. Snad zalitoval, že vůbec vyprávěti začal. Jeho tvář byla zamračená, obočí vysoko nadzdvíženo.

„Zranění Pavlovo bylo smrtelné. Zemřel druhého dne s poledne. Před smrtí jsme se smířili. A jak smířili! Nikdy před tím jsem nepocítil, jak mám vlastně toho chlapce rád. Všecka ta ubohost a opuštěnost našeho dětství, našeho života, přišla mi na mysl. Plakal jsem jako malé dítě, když mi několika slovy, namáhavě,

přerušován bolestí, vypověděl, jak měl Lízu rád, jak se s ní scházel a jak jí věřil, netuše, že ona současně slézá se i se mnou. I ten oblakový šátek jí dal on. Klamala, podváděla a šašky si tropila z nás obou a my jako slepí berani dali se vláčet její vášní.

Bylo pozdě na výčitky, na to, že všechno mohlo být jinak. — Nevím, poznala-li jste to někdy, ale taková pozdní lítost je nejstranější z lidských žalů. Kdy už nic nelze napravit, nic odčinit, nic vynahradit, kdy mrtvý spí a neslyší nás už.

Zbývala Líza. — Vyrazil jsem jako lítý od Pavlova úmrtního lože a sháněl se po ní, po té bestii. Nebyla už ve stavení. Sebrala své hadičky a utekla. Propadla se jako d'ábel, když byla natropila tolik zla. Vícekrát jsem o ní neslyšel, ačkoli jsem se poptával.”

Vydechl těžce a bezděky se ohlédl ke stavení.

„Farář nedovolil pochovati Pavla do hrobu rodičů. Musili jsme ho zahrabat tam ke zdi, kde je místo pro samovrahy. Byl to žalostný pohřeb. Lidu přišlo z dalekého okolí, jak se rozkřiklo, že se jeden z Rožků zastřelil pro děvku, kterou měli oba. Stáli tak v mlčícím nepřátelském zástupu, a sotva několik nejznámějších mi ruku podalo. Ale já jsem už tehdy nezazlíval. Křivda, kterou já sám spáchal a nikdy už napravití nemohl, přikryla tu, kterou se oni na mně provinili. Prošel jsem tím zástupem zpokornělý, s hlavou sehnutou — — ”

„A Marie?” nezadržela jsem otázku.

Opáčil rychle: „Marie?” Zamyslel se. „Na pohřbu nebyla. Ale pak jsem se s ní sekával u bratrova hrobu. Sedávala tam zamyšlená a v její tváři bývalo někdy, právě tou zamyšleností, tolik podoby s mou nebožkou matkou, že jsem se až zděsil. Vždyť měly obě osud podobný. Oběma Rožcové zabili to, co bylo jejich srdci nejdražšího.

Pochopil jsem teprve nyní, jak Pa-

vla měla ráda, ta tichá, usměvavá, běloučká Marie z pily, o které už začínali povídat, že si v ženiších tuze vybírá.

Potkávali jsme se tak, promluvili a vždycky jen o Pavlovi. Mně jako-by se ulehčovalo rozmluvou s ní. Měla takový tichý, pěkný hlas. Zněl jako drahocenné housle.

Jednou jsem ji tak našel u křížku na pasece, který dala postavit její bába na památku smrti synovy. Zastavil jsem se, klobouk smekl a stál tak dlouho, dokud ona se ze zamyšlení neprobrala a neshlédla mne. Myslel jsem si: "Tak tady asi sedávala i moje matka."

Povšimla si mne a usmála se na mne svým, teď tak smutným úsměvem. Řekla: "Já tu často bývám. Je odtud vidět daleko do kraje. A nebe je tu takové veliké. Tak mi bývá, jako by se můj žal rozprašoval před tou ohromností nebes a země." A potom řekla: "Já jsem si onehdy přečetla z babiččiny bible knihu Jobovu. To, jak Job řekl: Mluv k zemi a ona ti odpoví! To je veliká moudrost. Nikdo z lidí nedovede utěšit tak, jako země."

"Vidíte," usmál se pilař, "dodnes si ta její slova pamatuji. To: Mluv k zemi a ona ti odpoví! Zůstalo mi to do dneška. Když mívál jsem kdy potom starost, zármutek, vzpomněl jsem si na ta slova. Chodil jsem tu po lesích, v samotě a opravdu: po každé jakoby země promluvila a sejmula moji tíži, kus po kuse.

A vidíte, po každé jsem našel východ ze své tísně a nenašel-li jsem, dovedl jsem se smířit i se ztrátou i se zármutkem. To mě naučila Marie."

Ohlédl se znova ke stavení.

"No, a když jsem z vojny přišel, vzali jsme se. Já ji měl dávno rád, jenže jsem si to nikdy ani přiznat netroufal a po Pavlově smrti byla mi zrovna za světici. Pilařovi bránili, bránili, počítali s dcerou na lepšího, nežli byl rozkřičený Rožec, ale po-

sléze povolil svému jedináčku. Jen to si vymínili, že ji k nám, na Rožcovo, nedají, že musím statek prodat a jít k nim na pilu. Co já bych byl pro Marii neudělal!

Prodal jsem a vzali jsme se. A co nás všechny potěšilo a pilařovy nadobro se mnou smířilo, bylo to, že bába mé ženy, stará pilařka, která už tehdy jen v posteli seděla, život dospávala nad biblí, počala mě považovat za svého dávno mrtvého syna. Říkala mi: "A to jsem ráda, že ses vrátil!"

Zamlčel se.

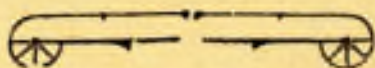
"Marie," dodal po delší přestávce, ukázav na věnec, na plotě zavěšený, "pletla ty věnce na hrob Pavlův. A když jsme takhle za večerů sedávali, zas jen o něm se povídalo. Podivil jsem se, jaké drobnosti si o něm pamatovala ještě ze školních let. Až mě to někdy zamrzelo. Snad si mě vzala jen proto, aby se mnou mohla o Pavlovi hovořit, myslel jsem si. I ke křížku na pasece někdy chodila a tak se tam zamyslela, že ani neslyšela, když jsme na ní odsud zdola zavolali. A dceruše dala po Pavlovi jméno."

"A nyní máte tedy svůj klid jako na dlaní Boží," promluvila jsem do nastalého ticha.

"Odpověděl zamyšleně: "Nebylo a není lepší ženy nad Marii."

* * *

Odjížděli jsme za dva dny. Naposled ubíhala před námi horská cesta, postavená jako terasa mezi lesnatými kopci, naposled zakývala stará, osamělá borovice na pasece, kde zabili kdysí mladého pilaře, naposled objevila se nám v zátočině pila pod Boubínem: ale kdykoli na ni vzpomenu ve svém životě, po každé uvidím světlou, usměvavou ženu, která pod svou bílou, laskavou tváří dovedla skrýti bolest, pohřbiti smutný sen svých mladých let.

Komtesa Mimi

Napsal F. J. Čečetka

I.

ELÍNSKÝ zámek po dlouhé době několika let probudil se znova k životu. Přijela do něho najednou z jara komtesa Dora se svým skrovným průvodem.

Její otec, vysloužilý setník, o Čelín nezavádil od té doby, co mu zemřela choť Mary. Žil a léčil se v sídelním městě, svého jedináčka Doru měl při sobě. A náhle se objevila komtesa v zámku, k němuž ji poutalo na sta vzpomínek.

Zasněžený bílý letohrádek s balustrádou a sochami stál na vršku mezi huňatými lesy. Jeho rudá prejzová střecha a vížka, pobitá mědí, svítily do kraje na kolik hodin cesty. Z prolamovaných oken a balkonu na štíhlých sloupcích otvíral se pohled do parku i daleko za lesy, kde se ostrý azur oblohy dotýkal pahorkatiny.

Pod zámek se rozkládala vesnice, kterou protékal bystrý potok, po návrších byla pole, v údolí luka i lesy. Panství čelínské bylo malé a chudé jako vesničané, kteří na něm žili. Správce jeho však se snažil pro setníka a zvláště pro sebe získati co nejvíce, utahoval lid robotami, ukládal platy, vedl si jako neomezený pán. Kraj, daleko od světa, byl rájem na pohled, lid v něm zápasil s bídou.

Zámek udržoval v pořádku starý kastelán, a zahradník s vlasy jako len pečoval o své záhony a křoviny, že komtesa při svém příjezdu našla všecko v nejlepším pořádku. Přijela mladá, živá dívka, aby v náručí přírody prožila jarní pohádku, svá-

tek květů. Měla slavné jméno Dora z Riesenburku, ale neříkali jí jinak nežli "komtesa Mimi", jak ji pojmenoval její otec, setník Dalecký, jenž lpěl na ní tělem duší.

Celý svět byl z jara jedinou zahradou a v Čelíně bylo nejkrásnější. Komtesa vyprosila si na otci, aby tam směla strávit své šestnácté jaro v kouzelné samotě. Jako vítr vpadla do zámku se svým smíchem a obrátila rázem všecko na ruby.

Hned prvního dne, sotva guvernantka Charlotta odůstila ve své zvonovité krinolině z besídky, kde potrápila komtesu Mimi svými nudnými výklady, vyběhla štíhlá dívka pružně tanečním krokem do parku, rozpínala ramínka, sukýnky se mihaly mezi záhony, nohy jen se dotýkaly rozkvetlé země. Byla blondýnka oslnivě bílé, hebké pleti, drobného obličej. Její unyle modré oči dívaly se dětsky důvěřivě do světa, ale čertík byl v nich skryt. Křehké poprsí, podvázané růžovou stuhou, ve vzdušné běli šatů a v pavučinách kraje tvořilo nadechnutou krásnou linii. První předností Dory bylo však její mládí, plachý půvab antilopy. Čarovná melodie pohybů rozzařovala půvaby dítěte, jež se rozvíjelo v ženu.

Zdálo se, že se při svých toulkách parkem směje na květy a pokorně i tiše se modlí k osudu, aby jí dal kus radosti na světě. A nebyla Mimi jenom mazlivá a lehkomyšlná, měla také dobré srdce po matce, které hledělo nejen z očí, ale i z celé tváře v rámci rozkošných popelavých vlasů, jemných jako zlatý prach.

Jen se mihla kolem soch pod terasou, měkké stužky zavlály v křovinách a Mimi stanula u jezírka, které napájel potok, tekoucí z blízké strá-

ně. Z jezírka spěchal potom do vsi a dále se klikatil v údolích do kraje. U břehu byla skalka a na ní kostnatý kozonohý faun, opršalý pohan z mědi tepaný. Seděl tam již dlouhá léta, hned jak setník koupil zámeček od jakéhosi lichváře, když bohatý šlechtic prohrál panstvíčko v kartách. Faun podpíral rukou pítvorně přihrocenou bradku, jeho labužnické tváře se usklebovaly a oči, plné důvtipu a lsti, šelmovsky pošilhávaly. Na protějším břehu byla kamenná soška, malý bakchusek válel se na fontáně v hroznech vína, ale byl již celý pokrytý zeleninou plisní.

Mimi hodila klobouček se širokou střechou do trávy, kde se ještě chvěly duhové barvy ranní rosy, a skokem byla v lod'ce, která se houpala u kraje. Postríkala veslem fauna a chvíli se projižděla. Větrík si pohrával jejími lesklými hedvábnými kadeřemi, které padaly jako jiskřivý pramen na šiji.

Brzy ji omrzelo veslování, vyskočila na břeh a vykonala rozmarnou modlo-slужbu. Pomazlila se po letech s faunem, mluvila k němu jako k živé bytosti a posléze zavěsila na jeho šiji věnec z kvítí.

Znova zavířily její sukénky v kroku a ohebná jako proutek spěchala Mimi k zlacené mříži nad terasou, kde páv rozpínal vějíř svých per a vítal ji podivnými skřeky.

Pěšinou v plavém písku přešel kousavý filosof, abbé Rolin, v pudrované paruce s fialovým nosem. Učil Mimi krasovědě a odpolední hodinu při ní počítal k nejlepším z celého dne. Hleděl za ní, jak ubíhala parkem, nemohl se odtrhnouti od třepetavých pohybů mládí, oči se mu zalaskly. Rovnal vzrušeně krajkový jabot a točil rychleji v ruce tabatěrkou s brilantovou kytičkou.

Po návštěvě v zahradě vyhledala Mimi svou komornou Bertu, snědou a zkušenou služebnou, která jí otvírala okénka do světa. Potom přišla na řadu zase guvernanka, odpoledne pak abbé a den za dnem rychle utí-

kal v radostném, bezstarostném životě.

Ani si Mimi nevšímala, že ve váze na stole ve svém pokojíku měla denně čerstvé květy, až kteréhosi dne přistihla mladého pomocníka zahradníkovy Viktora, když přinášel kytici.

Nesmělý hoch modrých očí, plných něhy i snů, silný a zdravý, upoutal ji na první ráz a dala se s ním do řeči. Potom se již stýkali častěji a Viktor jí býval po parku průvodcem. Žel, nejčastěji zkazila jí zábavu guvernanka Charlotta. Objevila se vždy v nepravou chvíli v aleji vysoká, hubená, se zvonovitými sukněmi a volala ostře Mimi k práci.

Komtesa poslechla na slovo, ale při hodině seděla v altánku jako na trní. Strílela očima do parku, zalitého sluneční září, a myšlenky se jí zatoulaly kdo ví kam.

Nežila dříve Mimi tímto způsobem. Když záhy ztratila matku, brousil ještě otec setník s vojáky po světě a svěřil Mimi příbuzným své zeměle ženy ve dvorci nedaleko Čelína. Tam byla provdána sestra setníkovy choti a vychovávala Mimi jako svoje děti po selsku. Až do svého desátého roku byla Mimi u tety. Potom ji vzal otec k sobě do sídelního města, aby jí dal vychování dámy velikého světa. Chtěl učiniti z ní loutku, jako byly šlechtické dcery. Ale s Mimi byl opravdu kříž. Otec nebyl zlý, zůstal i ve výslužbě vojákem každým coulem, ale jeho společnice, jakási záhadná markýza Verone, krasavice s dravčími puďy i vášněmi, snažila se nicůtkami ubíti dětské divčí sny.

Setník měl Mimi rád a těšil se, že vyzlatí dcera podzim jeho života. Ale markýza zhatila jeho plány. Mimi se nedovedla zapřítí, neznala lži ani přetvářky. Galantní kavalíři však se přece záhy kolem ní točili, upoutala je živá dívka v nadýcháných šatech, hezké divoké ptáče, třeba neznala houpavých krůčků, ani menuetu dobře netančila, ba i hra očí za vějířem byla jí cizí. V domácnosti mrzutosti nebraly konce a do-

bráček Dalecký souhlasil s přáním markýzy, aby přišla Mimi co nejdříve z domu. Na rodný zámček Celin mezi lesy ji vypravili a hledali pro ni ženicha. Do té doby guvernánka Charlotta a abbé Rolin měli chrániti v zapadlém koutě dívčí ctnost. Ani k tetě do blízkého dvorce se Mimi nedostala, ač již celý týden trávila v záměčku. Nasytila se za tu dobu krásy v ráji parku, ohraženém mřížemi, a přihlášily se vzpomínky. Netoužila však po opojném šumu velikého města ani po tanci ve skvělých sálech, také na klášter Sacre-Coeur ani nevzdychla. Za to však rozběhly se její myšlenky do dvorce za vsí, po letech živě viděla mlýn v dolině, zatanuly jí na mysli drobné příhody z dětství, zábavy pod mlýnem ve Slaném dole, kde po stráních bývalo jahod jako krve — a touha ji přepadla. Nežli se však rozhodla k cestě, překvapila ji zvláštní událost.

Na kanceláři správcově sešli se lidé ze vsi a Mimi z parku, který s budouvou sousedil, poznala na cestě i po letech mnohé známé. Mezi nimi byl také mladý mlynář Dubský. Neodolala, když šel kolem, aby na něj nezavolala jeho jménem: "Štěpáne!"

Syn mlynářův byl o několik let starší, vyspělý a otužilý prací. Vrátil se před časem ze škol a pomáhal již starému otci ve mlýnici i na poli.

Mladý muž uslyšel dívčí zvolání, obrátil se — a mřížemi se dívaly na něj měkce dvě hvězdné oči. Rozbřesklo se mu hned v hlavě, že je to asi komtesa Mimi, ale po šesti letech těžko ji poznával. Slaboučké děvčátko rozvilo se v pěkný květ. Pozdravil a maně se zastavil.

"Vzpomeneš ještě, jak jsme se roušali v lukách u mlýna a hráli si ve Slaném dole?" zasmála se na něj Mimi a podávala mu mřížemi svou útlu ruku.

Mladý muž nesměle ručku stiskl a potom jaksi s přemáháním odpověděl: "Minulost jest již dávno mrtvá."

"A přece jsi mi tenkrátě sliboval

svoji ochranu," vzpomínala živě Mimi.

Štěpán mávl rukou. "Nic není pošetilejšího nad sliby mládí."

"Vidíš! A já podnes živě vzpomínám na všechny podrobnosti, jak jsi chránil princeznu, když ji chtěli loupežníci unést. Také jsi ryl srdce do písku skal a do něho jsi vepsal písmena D a Š. Jindy jsme sedali na stráni pod jedlí, vyprávěl jsi mi nejkrásnější pohádky. Od té doby jsem neslyšela lepších!" Mimi se živě rozhovořila, utonula cele ve vzpomínkách. Pojednou se zeptala živě: "Chodíš ještě do Slaného dolu?"

Štěpán se zasmušil. "Nezbývá mi času. Právě nám je berou."

"Slaný důl?" Mimi zvažněla. "Kdo jej bere? Komu jej berou?"

"Správce prý našel kdesi ve starých papírech, že je důl panský."

"A či býval?"

"Selský od nepaměti."

"O tom otec asi neví!" Srdce její bilo na poplach, chápala najednou, proč je Štěpán zasmušilý. "Proto jste byli na kanceláři?"

Prísvědčil a jako by chtěl zahnati chmurné myšlenky, zeptal se chladně: "Ve dvorci u tety jsi ještě nebyla?"

"S lítostí se přiznávám, že jsem se tam ještě nedostala. Zatím se toulám po parku za mřížemi, ale půjdu tam co nevidět, i do dolu se podívám. Což ty víš, jak trpím, hrozně trpím!" Bylo jí do pláče a druh mládí neměl pro její náhlou bolest pochopení.

"Přišla jsi ze vsi mezi panstvo," řekl jaksi výsměšně.

"Co jsem měla dělat?" namítla plačky. "Zlákali mě do pasti. Ty neznáš markýzu Verone?"

"Neznám," řekl chladně, "ale šla jsi ráda?"

"Nešla, avšak strhám pouta!"

"Člověk rád věří tomu, co si přeje." Štěpán se odvrátil.

"Máš o mně špatné mínění," vzdychla bezradně.

V tom přicházel od kanceláře správce Marek ve višňovém fraku a modrých pantalonech. Pozdravil

uctivě komtesu Mimi a zastavil se u Štěpána. Mimi roztrpčena odcházel.

“Chcete se srovnati v dobrém, nežli podám zprávu panu setníkovi?” ptal se pánovitě správce Štěpána.

“Slyšel jste sousedy, že je Slaný důl selský,” odpověděl suše Štěpán.

“Eh, ti jen panství okrádají!” namítl správce. “Ale tobě se divím, že se mícháš mezi hrubý lid!”

Vzpřímil se Štěpán při těchto slovech, v očích se mu zablesklo. “Nazýváte lid hrubým a víte dobře, proč zhrubl, kdo tuční z jeho potu, krve, kdo mu bere čest, právo i stud!” Krev se nahnula jinochovi do tváří, rychle odcházel, ani se na vypaseného správce nepodíval.

Marek se trochu zarazil nad prudkými slovy mladého Dubského, ale pak se ušklíbl a hleděl opovržlivě za smělým hochem ze mlýna. Potom se vracel zase do kanceláře.

Štěpán ubíhal ze zámku, jako by mu hlava hořela. Byl rozrušen jednáním panského úředníka, spor o Slaný důl se ho těžce dotýkal. A právě v té chvíli setkal se s Mimi, objevila se za mříží parku jako krásné zjevení. Myšlenka na ni naplnila jeho duši, po letech procitlo, co dávno hluboko pochoval.

Dora! Viděl malou divošku ze dvora, společníci svých sester, která bývala ve mlýně doma, vzpomínal na dětské hry a své první zápaly. Potom opustila dvorec a šla mezi panstvo. Podrobila se otcovu rozkazu, setník strhal předivo prvních snů. A Dora nezapomněla něžného pouta, které je sblížilo, hlásila se i po letech. Rozvila se v krásný květ, ale zůstala prostou a půvabnou, její oči nelhaly. A hned žalovala, že není šťastnou. Bylo mu jí najednou líto, káral se z chladného jednání, náhle jí porozuměl. Hned by se byl k ní rozběhl a odprosil ji.

Do duše se mu vpily její pohledy, ztrácel vlastní vůli, ubohou, slabou vůli, přišla závrat' krve.

V topolové aleji pod zámkem jej zastavil starý soused na klecatých

nohou, vyptával se, jak bylo na kanceláři, vykládal široce, že od nepaměti je Slaný důl obecní — a Štěpán skoro bez účasti poslouchal, sotva několik slov promluvil.

Oklikou se vracel ke mlýnu, hledal samotu, divné pocity a úvahy jím zmítaly.

Na svobodném mlýně u Dubských bývalo vždy lépe nežli u robotníků ve vsi, ani s vrchností nebývalo sporů, lehce se vyrovnaly neshody tu o vodu, tam o splav, struhu na hraničních pozemcích, protože starý mlýnár byl svrchovaně snášenlivý člověk. Teprve ve sporu o Slaný důl postavil se otec i syn na stranu obce, nejen aby hájili vlastní prospěch, ale i čelili nespravedlnosti správce Marka.

A v té neklidné době vrátila se Mimi do rodného kraje, utekla velikému světu, aby v tichém zámečku prožila jarní pohádku.

II.

Po pěkných dnech dostavily se deště. Nebe zpopelavělo, vzduch byl chladný a vlhký. Mimi byla v zámečku jako ve vězení. Smutek se vloudil do její duše, přepadaly ji divné myšlenky. Již se nerozdováděly její střevíčky po písku, suknice se nezatřepaly mezi křovím parku, umoklý faun čekal darmo na nový věnec.

Když se zase oteplilo, chodila již vážně parkem nebo sedala s knihou u jezírka, ale její zraky bloudily kdesi v prázdnu, byla zamyšlena; laškovný diblík zesmutněl, divným steskem se zachvívalo její srdce.

Vinu nesl Štěpán Dubský ze svobodného mlýna za vsí. Nešlo jí z hlavy, jak ji mohl odmítnouti, když se k němu hlásila s celou vroucností svého mládí. Hezký, statný jinoch odpudil ji svou hrdostí. Nikdy se jí cosi podobného nepříhodilo. Tam daleko v sídelném městě kavalíři si jí klonili k zemi, zachycovali každý její úsměv, slovo, rozplývali se v poklonách a lichotkách. A tady vesnický hoch, pevného čela, rostlý jako

jedle, odmítl vřelé srdce, plné vzpomínek z mládí!

Ve chvíli stesku i zoufalých pochyb odhodlala knihu, střežíčky její hněvivě zadupaly. Do kučer by mu vjela všemi desíti! Však mu také ukáže svou pýchu a pohrdání, až se s ním zase setká! Poznává hrdý hoch komtesu Doru z Riesenburku! Neměla ho již ráda ani za tolik, co by vlezlo za nehet! A opět hříšné srdce vyčítalo, že asi spor o Slaný důl Štěpána pobouřil, že i na ní ulpělo trochu jeho nenávisti k panstvu. Ale co jí do všech sporů na světě? Chtěla žít, smát se, veselit! Nepřišla si zkalit několik chvil zbytečnými starostmi.

Rozpory, dohady zakously se do duše, otrávil ji každou radost. Necinkal již její drobný smích, nové štávy šlehly krví.

Nejhorší byly ovšem noci, dlouhé k nepřecházení. V ložnici s nádhernými nebesy a bohatým nábytkem ji všecko dusilo, spánek přicházel pozdě a na krátko. Volávala k sobě Bertu a ochotná komorná darmo hledala pro ni pohádky o lásce, již není konce. Nejhorší byly divoké sny o Štěpánovi ze mlýna.

Jednou k večeru bloudila Mimi parkem, pustila se daleko za jezírko k lukám při potoku. Tam již nebylo mříže, jen hustý tisový plot ohraničoval panský pozemek. Soumrak se snášel k zemi, páry jako lehké závoje se táhly nad lukami. Bylo veliké ticho, kolem Boží mír.

Mimi šla podél plotu a dívala se skulinami ke stráni, kde děti pásly dobytek a dováděly. Došla až v místa, kde pod lesíkem stála osamělá chalupa z netesaných klád se zježenými došky — vítr by ji porazil, kdyby se o ni opřel. Na zápraží seděla bosá, opálená holčička s jakousi prací v rukou. Nebyla starší nežli Mimi.

Komtesa ji bedlivě pozorovala, veliké hluboké její oči hleděly zvědavě do šera.

Po chvíli se objevil na stráni mladý člověk a opatrně se plížil ke stavení. Na první pohled poznala Mi-

mi, že to byl Viktor, zahradníkův pomocník. Najednou přiskočil k zápraží a prudce děvče objal, až zakviklo. Ale hned po tom holčičně oči zahrály, zasmála se a tiskla se čiperně k hochovi. Objímali se a líbali v domnění, že jich nikdo nevidí.

Ulekla se Mimi, že se maně vetřela do cizího tajemství. Přece však nemohla odtrhnouti zraků, zapomněla, co nařizoval ceremoniel markýzy Verone.

Fialová křídla soumraku zastřela výjev, mladí lidé šli pěšinou k lukám a ztratili se jí v bílých parách s oči.

Krev zaplanula Mimi v tvářích a v očích se objevil divný oheň. Stála jako socha, sotva dýchala, srdce se jí chvělo. Hlavou jí prolétlo, že je na světě ještě něco jiného nežli krajky, střevice, vějíře a mrtvá etiketa. Za tisovým plotem byl lepší život nežli v zakletém parku.

Těžké slzy deště zahnały ji do zámku. Srdce bušilo jako rozhoupaný zvon, když vyprávěla své důvěrnici Bertě, čeho byla svědkem.

Komorné se rozehrál tajemný úsměv kolem rtů: "Komteso, to je láska!" řekla Berta tajemně.

"A co je láska?" ptala se Mimi zmateně, zrůžovělá rozpaky.

Berta těžko hledala výklad. "To je — takové udeření hromu. Pláčete a nevíte proč, smějete se a nevíte ečmu. Krátce, srdce se rozblázní!" Smíchem doplnila svoje výklady, ale rozzářeně pohledy svědčily, že i její city byly pobouřeny.

"Srdce při tom trpí?" ptala se Mimi.

"Inu, ovšem," vykládala Berta již lehčeji, "ale musí se držeti na uzdě a ukrývatí."

"Toho já bych nedovedla," vzdychla Mimi. "Já nosím srdce na dlaních."

"To nesmíte!" radila Berta. "Brzy byste o ně přišla. Až přijde láska jako sladký dech, hluboko ji ukryjte, a nikomu se nesvěřujte!"

"Ty jsi již milovala?"

Berta se srdečně rozesmála. "Ale ovšem! Již mnohokrát! Vždyť

jsme proto na světě a mládí je pro lásku!"

Mimi při výkladu zvážněla a dodala tiše: "Vidiš — já ještě nikdy!"

"Také na vás přijde ta chvíle! Ovšem u panstva je to jiné! Bude z vás veliká paní, všichni muži budou klečeti u vašich nohou."

"Nechci takové lásky! Lepší je ona, kterou jsem dnes viděla."

"Ta je jenom pro chudé! Ale vy, vy krásná jako anděl, hebkých tváří a liliových rukou poznáte zase jinou lásku."

"Pověz mi, Berto, mám na ni právo?" Mimi bušila malou pěstí na bránu života.

Berta položila prst na ústa a mluvila tlumeně: "Více než kdo jiný! Ale dosud chrání vás kde kdo před ní, aby brzy neshořela, nežli přijde ten pravý. Náš zámeček by mohl vyprávěti, čeho býval svědkem! Máme tady 'pavilon lásky', kde prý mívával jakýsi hrabě svoje milenky. Platanová alej nazývá se 'alej vzdechů' a u ošklivého čerta, který se ušklibá při jezírku, říká se 'koutek polibků'."

Mimi poslouchala jako u vytržení a neznámý stesk svíral jí srdce. "V lásce je všecko, vid'?" ptala se zamýšleně.

"Nu, všecko?" rozhodovala se smíchem Berta. "Je v ní hodně bolesti, někdy štěstí, jindy zklamání — přijde na to, jakou má kdo planetu."

"A není v ní hříchu?"

"I kdež! Ale, komteso, což jste jako dítě? Nic jste o tom neslyšela? Ani nečetla?"

Mimi zavrtěla hlavou. Poznávala teprve v této chvíli sladkou podstatu života. Položila Bertě důvěrně hlavu na ramena a pravila: "Na vsi jsou lepší lidé nežli v zámku?"

"I co vás napadá! Tam je samá starost, práce a bída! Na podobné věci, jaké jste viděla, zbývá ve vsi málo času. Blázen Viktor dostane svůj díl, jak jej uvidím, že vás zbytečně poplašil!"

"Neopovaž se ani slovem zmíniti se mu, co jsem ti pověděla!"

"Když si přejete —" Berta pokrčila rameny.

Mimi byla jako změněná, oči se jí leskly v temnotě, poznala, že slavné a smutné ticho parku již daleko nestačí k štěstí na světě.

Večer stála dlouho před zrcadlem a hleděla do svých očí, jimž sama nerozuměla. Potom zhasla světlo a dívala se dlouho oknem do parku, kde ztemněly jilmy a rozestřela se měsíční noc jako bílý pták. Slyšela v nočním tichu novou píseň života, viděla stíny, které se ploužily parkem, a její touha rostla.

Když pozdě v noci zamhouřila oči, šeptala si: "A líbali se..."

Ještě se nevzpamatovala z příhody, které byla bezděčně svědkem, ještě měla mnoho otázek pro zkušenou Bertu, když nová událost zasáhla ji rušivě.

Do bílého zámečku přijel náhle setník, markýza a s nimi ženich vikomt Eugen z Finecku. Objevili se jako by s nebe spadli. Když zahrčel kočár pod terasou, ulekla se Mimi, až se jí dech zatajil, a honem se schovala.

Setník Dalecký z Riesenburka byl šedesátník širokých ramen a složité postavy. Drsný voják byl povadlý v tváři, samá vráska, jen mohutný a výbojně zatočený knír, jakož i ztážené huňaté obočí svědčily, že byl zvyklý poroučeti. Nosil zvlněnou paruku s mašlí, také náprsenku měl samé varhánky. Přemáhal bolest v nohou, rovnal stále tělo, ale přece jen kulhal a bez hole neudělal kroku.

Markýza byla nalíčená, zestaralá krasavice, která velikým úcesem, šatem i skvosty hleděla zachrániti, co se ještě dalo. Setník si ji přivezl z Toskány, učarovaly mu její oči, Markýza úplně ovládala drsného vojáka, který se naučil na stará kolena poslušnosti.

Přivezl pro Mimi ženicha. Vikomt byl slabý, zženštilý jinoch, oděný v kanárkové hedvábí, kordisko měl po boku a pod třírohým kloboukem zkařeňenou paruku s pudrovaným copem. Setník Dalecký bojoval s ot-

cem vikomtovým, byli dobří přátelé a snátek jejich dětí měl je sblížit ještě více. Markýza Verone nasadila veškeré své umění, aby získala vikomta pro Mimi. Došlo k tomu, že se nenadále objevili v Čelíně, aby komtesu překvapili.

V zámku byl shon a poplach. Komorná Berta rychle oblékala Mimi v krajkový šat a chvěla se rozčilením jako její velitelka. Nepochodila však u ní ani s ličidly ani pudrem. Mimi odmítla nadobro. Také vlnivé vlasy nechala si spadati na šíji. Berta jí připomenula, že přišla chvíle, o které nedávno mluvily, ale Mimi vrtěla hlavou, její oči byly polekané a rty se chvěly. Hrůzou jí naskakovala husí kůže, když vzpomněla jaké trampoty na ni čekají.

Přichvátala guvernanka Charlotta, aby opakovala na rychlo s komtesou pravidla etikety, hru s vějířem i krůčky. Kladla jí znova důtklivě na srdce, aby v rozhodné chvíli života neprovedla nějakou hloupost. Mimi ji neposlouchala, ubíhala k otci, aby jej přivítala.

V salonku setkala se nejdříve s markýzou, která ji chladně a přísně přijala, našla plno nedostatku v jejím ústroji. Sama byla nastrojena přepjatě ve žlutém atlase, ověšena zlatem a krajkami, ale v celé svojí slávě byla zastíněna kouzlem mládí komtesy Mimi. A to jí asi nejvíce mrzelo. Uprostřed jejích výkladů rozběhla se Mimi ke dveřím, kde dlel otec.

Seděl právě za stolem a posiloval se po dlouhé cestě, když se přihnala Mimi jako vítr. Vítal ji širokým úsměvem dobrácké tváře, vyptával se, jak se daří jeho mazlíčkovi na Čelíně. Mimi sedla otci na klín a začala vyprávěti. Právě byla v nejlepším, když vstoupila markýza Verone. Omdlévala hrůzou, tiskla šátek s pačulím k nosu.

"Komteso, co děláte?" vykřikla zděšeně.

"Sedím otci na klíně," odpovídala prostě Mimi.

"Ale to se nesluší! Nic jste se

nepolepšila, stesky se na vás hrnou!"

"Co zase Mimi provedla?" ptal se shovívavě setník a hladil dceři vlas. "Metala asi v trávě kozelce?"

"Kazíte ji sám svým rozmazlováním!" zaútočila markýza.

"Je divoké, nepokočné krve po mně," omlouval setník sebe i dceru. "Vždyť je to ještě dítě a víte, kde vyrostla!"

"Žel, nezbavila se dosud selských mravů! Lekám se, až se objeví před vikontem. Všecko se může pokaziti jejím neslušným chováním."

"Jenom pomalu na ni!" radil setník. "Jankovitý kůň se také nejlépe napraví bez biče."

"Jste nenapravitelný!" Markýza klesla do křesla a slzela, ovšem opatrně, aby si nesetřela pudru.

"V dešti olova bylo mi lehčeji!" ulevoval si setník a hned sladil kyselé mišpule, napomínal Mimi, aby se chovala k vikontovi co nejlibezněji. "Je to syn mého nejlepššího přítele a čeká jej veliká budoucnost. U dvora má mocné přátele."

Markýza slyšela o dvoře a byla jako čarovným proutkem dotčena. Zaušustila atlasem a chtěla zopakovat krůčky a poklony s Mimi. Dcerka jako uštvaná měla slzy na krajíčku, setník se jí ujal.

"Mějte soucit s mou podágrou a s ranami z vojny!" řekl prosebně markýze. "Mimi vyhraje všecko svou roztomilostí i bez dvorního ceremoniehu!" Klidný, s usměvavou dobromyslností uhlazoval cestu, dodával ducha dceři a uklidňoval markýzu.

Potom vedli Mimi do jídelny, kde ji čekal vikomt a několik úředníků, pozvaných ke stolu. Mimi šla jako obětní beránek, hlava se jí zatočila.

Ženich políbil jí obřadně konečky prstů, odevzdal kytici a oči mu jen zářily ve vyžilé tváři. Posadili je vedle sebe a vikomt hltal ji očima, lornonu nedal z ruky. Mluvil o její kráse, o radosti ze shledání a Mimi odpovídala: "Ano, pane markýzi!"

"Pošlu našeho slavného malíře,

aby vás vymaloval se svatozáří vašich kadeří," pravil vikomt.

"Ano, pane markýzi!" odpověděla tiše Mimi a klopila oči. Bylo jí vše tolik k smíchu! Maně vzpomněla na Štěpána, srovnávala s ním vikomta a ženich pochopil hrozně špatně.

Přísné zraky markýzy i guvernantky se s ní nestrhly, sledovaly rozechvěně každý její pohyb. Jen abbé, který byl také u stolu, usmíval se shovívavě. Hostina byla nakvap, trochu nepořádná, ale setník ji kořnil svými vojenskými vtípy, způsobil právě zděšení mezi dámami. Verone i Charlotta čichaly bez ustání k pačulí.

Vyprávěl o tažení do Italie, o bitvě u Hochkirchenu, Kunnersdorfu, láleřil a hromoval, nic nedbal neustálého vyzývavého upozorňování rozčilené markýzy.

Při první příležitosti vytratila se Mimi z jídelny a ubíhala jako by jí hlava hořela s terasy do parku, rovně k soše faunově, aby si posteskla na své trápení. Za nic na světě byla by se nevrátila mezi hosty a unuděného vikomta nechtěla již viděti. Zprotivila se jí hladká slova, dvorné hovory a i bez konce opakovaná věta: "Ano, pane markýzi!"

Teprve u sochy si oddechla. Faunův pošklebek jí byl milejší nežli úsměvy vikomta, než lstivé a dravé oči markýzy. Tam ji našel zahradníkův Viktor. Přišel jí v pravou chvíli do rány. Zastavila jej, vyptávala se a čekala, že se jí svěří se svou láskou. Ale nepochodila. Hoch se tvářil jako právě nevinátko a jaksi zbožně se díval na její sametové oči, sladké rty a sliboval, že uviije pro komtesu nejkrásnější kytku.

"Proč pro mě?" řekla podrážděně. "Dones ji raději do chalupy za parkem své dívce!"

Hochovi se zruměnily tváře, zarážel se, až jí ho bylo líto. Rychle obrátila a utěšovala jej.

"Vím, že se máte rádi," řekla zcela moudře. "To není přece nic zlého? Až bude třeba, ráda vám pomohu. Ale teď mi pověz, proč jsi

hledal svoje štěstí za zdí parku?"

"Známe se s Marinou již dlouho," odpovídal zájímavě. "Vyrostli jsme spolu."

Slova ji bodla, připomněla jí Štěpána. I ona rostla s ním, ale druh z dětství se k ní nehlásil. "A je tam lépe nežli tady?" Ukázala směrem za mříže zahrady.

Zavrtěl Viktor hlavou. "Bída a nouzí!"

"Ale více spokojenosti?"

"Není, zvláště teď."

"A proč?"

"Páni berou obci Slaný důl."

Zase protivný Slaný důl! Mimi se otrásla odporem. "A mladý mlynář Dubský sedláky vede?" dodala skoro hněvivě.

"Ujal se jich, je to počestný hoch."

"A hrdý!" dodala chvatně.

Podíval se jí Viktor důvěrně do očí a ptal se: "Nepovíte na mě?"

"Nepovím," slibovala opravdově Mimi.

"Správce Marek vyvolal by rád selské povstání, aby přesvědčil pana setníka, že selský lid nezaslouží slitování. Již dlouho se k tomu chystal k útoku, hned jak byl ve mlýně odmítnut," vyprávěl Viktor tlumeným hlasem.

"Proč byl odmítnut?" Mimi ani nedýchala.

"Ucházel se o mlynářovu dceru."

"O Sylvu?"

Viktor přisvědčil. "Dubský prohlédl jeho spády, miluje spravedlnost, jde za pravdou a správce neměl nikdy v lásce. Marek chce ukázati svou moc a vyvolal spor o Slaný důl. Vydráždil mladého Dubského, o kterém ví, že je silák bez bázně a raději padne, nežli by povolil."

"Děkuji ti," řekla Mimi a srdce jí zatrnulo, co je bídy na světě. Obdivovala v duchu Štěpána a odprošovala jej, chápala jeho pobouření.

Byla zmatena, v hlavě i v srdci vedla boj, přemýšlela, jak zabrániti zlu. Do zámku se vracela pozdě volným krokem.

V té době lišácký správce Marek skládal setníkovi účty, nenápadně,

ale s jedovatou zlomyslností vyprávěl o tvrdošijných sedlácích, o zanedbané robotě, o krádežích v lese. Koží jeho tvář se stahovala k ušklebku, tvrdá a černá duše jevila se v jeho bezcitných, pichlavých očích.

Setník jej chvíli trpělivě poslouchal a potom jeho oči ulpěly na něm tázavě. "Pouštíš na chlapy hrůzu, dřeš je bez nože?" ptal se, když Marek rozdmychal ohníček.

"Ano, milosti, srážím jim rohy a krotím jejich bujnost, aby nerostla do nebe," odpovídal poníženě správce.

"To si však nerozumíme," pověděl najednou setník. "My kobylníci nemůžeme si hrát na vrchnost, nemáme na to — a musíme vyjít se sedláky v dobrém. Vždyť — u šavle Daunovy! — také moje žena byla ze selského pytle a ty snad ještě z horšího! Nač se kousat? Tady, kde je všude bída? To je můj náhled."

Obličej správce sešpičatěl, ale chytrost prohnáného služebníka nepustila. "Činím tak jen v dobrém úmyslu," hlas jeho se zlomil. "Lid ve vsích hřeší na dobrotu pana setníka a rozdmychal právě jitření o Slaný důl. Celý Čelín je vzhůru, chce si přivlastnit panský pozemek."

Tato zpráva setníka vzrušila, t'ala do živého. "Čí je pozemek?" ptal se mrzutě.

"Ovšem, že milostivé vrchnosti!" řekl správce s rozhořčenou horlivostí. "V urbáři je černé na bílém, že na panském pozemku ve Slaném dole je pět provazců lesa."

"A stojí kus lesa za spory?"

"Sousedí s naší bažantnicí, ze které nám sedláci lákají slepice."

Setník vyskočil jako podrážděný lev, láteřil a jevil již o věc značný zájem. "Kdo vede povstalec?"

"Syn mlynáře Dubského," odpověděl uctivě správce.

Setník se zamyslel. "Starého znám, je tvrdý suk, ale řádný muž. A jeho syn —?"

"Je vzpurný mladík, který načichl ve školách a přišel domů štvát. Vzdor mu hoří v očích, je výstřední,

šílí podvrtné myšlenky z ciziny, mluví o rovnosti a svobodě."

"Do toho nám nic není, tu záležitost ať si s ním spraví úřady! Mlýn je svobodný. Jde nyní o onen les! Máš-li důkazy, haj naše svaté právo! Nedáme se svléci s kůže. Tisíc kulí a granátů! Bažantníci mi chraň! A budou-li se ve vsi jitřit, vojsko na ně!"

Správce dokázal, co si přál. Měl celou smečku pochopů k ruce a byl jist vítězstvím.

Vikomt zatím se bavil dobře s markýzou, ani nepozoroval, že Mimi dávno odešla.

Zatím sháněli ji po parku i v zámku. Teprve večer přišla před soudnou stolicí otcovu. Setník již odpovídal a přijal Mimi roztrpčeně. Vytýkal jí, že se zatoulala a opustila hosta u stolu.

Komtesa vyslechla trpělivě domluvu a v hloubi jejích očí objevil se smutek. Teprve potom upozoroval setník, že je pobledlá, a díval se na ni starostlivě.

"Co se ti přihodilo?" ptal se již vlídněji a brvy se mu nepokojně chvěly.

"Tvůj správce utiskuje lid ve vsi," pověděla rozčileně.

"Kdo ti zas nasadil mušky do hlavy? Čím také tebe trápí? Není na tom dosti, že já slyším samé žaloby?"

"Pověděli mi, že neprávem odnímá sedlákům Slaný důl," vysvětlovala Mimi a sepíčila ruce. "Ukonči sám neblahý spor a vrať jim les, když býval vždy selský!"

"Dám, dceruško, všechno jim dám a ještě je poprosím, aby si vzali a nehněvali se na mě!" A ostře se usmál. "Jenom ty se netrap takovými věcmi!"

"Lid ve vsi nás nenávidí."

"Nediv se! Robota není žádnou zábavou, ale my nemůžeme za to, že je svět nespravedlivý! Vraťme se však k našemu hostovi! Zítra napraviš, co jsi dnes pokazila, že ano?"

Měla se Mimi přiznati a vyvolati novou bouři? Raději otci přisvědčila.

“Líbí se ti ženich?”

“Nelíbí,” odpověděla statečně.

“To je dobře! Ty z něho uděláš muže! Život je hezký, jen si jej třeba upravit. Jdi se vyspat, zítra na tě čeká povinnost, musíš vítězit nad osudem!”

Setník se vlídně s Mimi rozloučil a potom ještě dlouze o ní mluvil s markýzou.

“Ke všem kozlům,” pravil po odchodu Mimi. “Co se děje s děvčetem? Najednou živé a hravé dcery nepoznávám! Klopí hlavu a její oči se mi nelíbí!”

“Je hrubá a nemá ani špetky mravů,” zlobila se markýza. “Utekla od stolu a s vikomtem sotva promluvila.”

“A přece se za ní muži blázní!” namítal setník.

“To je jen hra, která i vám lichotí, protože Mimi kazíte svou láskou. Jiné pomoci není, nežli ji vdát, rychle vdát! Takových ženichů, jako je vikomt je málo!”

“Tu starost přenechám úplně vám,” odpověděl mírně setník. “Jste poklad, který milostivé nebe poslalo starému vojákovi v pravou chvíli.”

Když se budilo ráno, strhl se po prask v zámku. Rozneslo se, že za mlhy při svítání ušla komtesa i se svou komornou ze zámku. Hledali ji všade, ale nikde nebylo po ní ani památky.

“U šavle Daunovy, že se to děvče utopilo v jezírku!” vykřikl setník, když mu přinesli zprávu.

“Ušla jistě mezi sedláky, které tolik miluje!” zvolala markýza a klešla do mdlob.

III.

Dvorec Pálkův ležel mezi poli o samotě za Čelínem. Patřival kdysi k panskému statku, ale byl při dělení panství před lety prodán. Na něm hospodařil děd Mimi, otec její matky a tety Jiřiny. Obě dcery se provdaly ještě za života rodičů. Starší Dorotě za setníka Daleckého do záměčku, Jiřina za sedláka Pálka, který ujal dvorec v polích. Tam po brzké smrti matčině prožila Mimi

svoje dětství mezi klubkem dětí Pálkových i s dětmi z blízkého mlýna v údolí při potoce.

Nebylo nouze ani nedostatku nikdy v Pálkově dvorci, ale práce den ze dne, rok od roku. Děti šly do života, tři ještě pomáhaly doma rodičům. Nebylo blahobytu, nebylo pohodlí ve dvorci, jenom starosti, práce i naděje — a čas rychle letěl.

Tam se po letech rozběhla časně z rána Mimi, když na ni dolehly v záměčku těžké trampoty. Nepřemýšlela, neuvažovala, ale utíkala k dobré tetě Jiřině, aby u ní hledala ochrany.

Způsobila opravdové zděšení, když se najednou objevila ve dvorci se svou komornou Bertou. Teta, velká a hubená selka spráskla ruce. Komtesa poplašená, rosou umolovaná, objevila se z čista jasna v prosté světnici a s pláčem padla tetě do náručí. Trhavě jí vyprávěla, že se do zámku nevrátí, že zůstane zase ve dvorci u dobré tety.

Utišili rozechvělé veliké dítě, šaty Mimi svlékli a připravili selský oděv, uložili ji do komory na lože. Ve světnici, opatřené jenom prostým nábytkem, seděla Berta smutně na lavičce u kamen a vyprávěla paní Jiřině o divných nápadech komtesy Mimi.

“Včera přijel za ní ženich, jakýsi princ, velice bohatý, v šatě z hedvábí a zlata, ale Mimi utekla, nechtěla ho ani viděti. Potom byla večer u otce a vrátila se rozechvělá do svého pokoje. Celou noc jsme probdělly, nedala se utišiti a časně přede dnem se dala k vám na cestu. Nevěděla jsem co počíti, opustit jsem ji nemohla — a běžela jsem za ní.” Berta se div nedala do pláče.

Paní Jiřina sušila na bidle u kamen oděv Mimi a těšila skleslou komornou. “Dornička se u nás vyspí, okřeje trochu a zase vrátí se domů. Do zámku jsem již vzkázala, aby byli o ni bez starosti. Nemá ubožka nikoho na světě, setník s ní neumí — jaký div, že se utíká k nám!”

Berta vstala, otevřela tiše dveře přístěnku a najednou s hrůzou se

obrátila. "Vždyť je lože prázdné!" zvolala úzkostlivě. "Uprchla nám otevřeným oknem."

Paní Jiřina se jen shovívavě usmála. "Mladé hříbě! Vyběhla se podívat po hospodářství, jak všechno po letech vyhlíží. Snad se pustila i na pole za našimi lidmi. Nemějte o ni starostí! Tady je jako doma. A nic se nezměnila! Zůstala milou a žvatlavou Dorničkou jako bývala."

"Je trochu svéhlavá a způsobí v zámku mnoho starostí," vydechla nešťastná komorná. "Ženicha opustila a utekla před svým zasnoubením. Kdo to jakživ viděl?" Berta zalomila rukama.

"Nelíbí se jí asi panský život ani bohatý ženich," soudila paní Jiřina. "Bude po své matce, která také nenašla mezi panstvem svého štěstí." A dlouze vyprávěla selka o své sestře Dorotě, jaký měla trudný život, když se vdala za setníka, který ji vlácel po světě, uvedl do jiného světa, cizího a chladného. "Vadla jako květ, přesazený do jiné půdy — až uvadla."

Ještě nebyla paní Jiřina se svou historií u konce, když přiběhla Mimi jako vítr, bosa, v selské podkasané suknici a kordulce do světnice a rozveselena objala tetu. S radostným smíchem se s ní otáčela. Tváře jí jen hořely, nespoutané vlasy vlály jako lesní žínice, byla úplně změněna.

"Dítě, já myslela, že spíš v komoře jako dudek?" zvolala překvapeně selka.

"Ba, ne, teto!" řekla živě Mimi. "Kdo by tady mohl spát!"

"Rušil tě lomoz? V hospodářství jinak není. Krávy bučí, vepři chrochtají —"

"To ne, ale chtěla jsem užítí krásného rána! Vyskočila jsem oknem a rovně k lesu. Tam je ti tolik krásy! Ze studánky jsem se napila, po stráni proběhla, pozdravila každý milý kout — ale teď mám hlad jako vlk! Také kytíčku jahod nesu pro tebe." Od pasu odpínala několik stonků, na nichž zbylo málo červených jahod.

Byla jaksi zklamána, když je podávala tetě.

"Komteso, co řeknou v zámku?" upozorňovala ji Berta.

Mimi hodila hlavou. "Tady je mi dobře! Za mřížemi je plno falše, ale tady je slunce jasnější, nebe modřejší, jako o Božím hodě! Ani mi zámku nepřipomínej!"

Teta dobrácky Dorničku těšila, vlasy jí hladila a mluvila o stínech života i o tom, že ve dvorci není vždycky nejkrásněji. "Oddychněš si u nás a mračna v duši se rozplynou. Kdo ti ublížil?"

"Všichni!" zvolala prudce Mimi. Oblékala za pomoci Berty na truhle punčochy.

"Má zlatá panenko, světa nepředěláme a na tebe čeká ještě krásný život!" Teta pohladila jemnou dívčí tvář pohublou dlaní.

Ale Mimi nechtěla o návratu ani slyšet. Najednou uzřela na zdi malý obrázek, černou postavu, a hned k němu letěla. "Tady visí dosud matčina podobizna!" Obrázek strhla se zdi a horoucně líbala.

"Byla máti jako ty!" Teta kývala hlavou. "Také se jí nelíbilo v panském životě!"

Přinesla mléko a kus chleba. Mimi se dala s chutí do jídla.

Seděly s Bertou na lavici, komtesa byla zase samý smích a žert, komorná trnula úzkostí. Teta odběhla za prací v hospodářství.

"Čeho se bojíš, bláhová?" domlouvala Mimi komorné. "Falešná markýza zde na mě nemá práva. Guvernantka Charlotta bude ráda, že se zbaví své nevděčné žačky, abbé Rolin může své výklady povídati faunovi u jezírka — a otec? Ten mi ve své dobrotě jistě odpustí!"

"A co ženich?"

Mimi vypukla v srdečný smích. "Může jít nastrojený hastrůš do zeli vrabce strašit!"

Berta svésila hlavu. Kdyby vás někdo slyšel! Tohle neskončí dobře!"

"Kdo by mluvil o konci? Teprve jsme na začátku! Což nemám práva? Bojíš-li se, jen se vrat' do zám-

ku! Můžeš třeba jít na mé místo poslouchati hloupé řeči, počítati krůčky a prováděti hru vějířem. Také snad dovedeš opakovati bez konce: Ano, pane markýzi! To přece není nic těžkého? Pro mně však tato komedie není a nebude —"

"Co hodláte počítati?"

"Dosud sama nevím."

"Komteso, vraťme se do zámku!" zaprosila Berta znova.

"Ne, ale mám pro tebe poselství. Dojdi do mlýna, pověz Štěpánovi, co jsem provedla —!" Mimi byla náhle v koncích. "Ne, neříkej, jenom jej pozvi, aby sem přišel!" Tváře jí prudce zahořely. "Ostatně, řekni mu, co chceš sama!"

"Ah, již rozumím! Tedy k vůli němu jste sem utekla?" Berta nestrhla s ní uděšených zraků.

"Co tě napadá, ani mně nenapadlo!" bránila se Mimi.

"Jeho oči vám učarovaly," dorážela Berta.

"Snad nemyslíš, že jej mám ráda? Je mi úplně lhostejný!"

Mimi zakrývala vnitřní pohnutí, ale srdce jí bušilo jako zvon. Nutila Bertu k prospěchu a oddechla si teprve, když se komorná vydala na cestu do mlýna.

Čas ve dvorci letěl Mimi jako voda. Všady jí bylo plno, v čeledníku, u ohniště, zaběhla do chlévů, pustila se do zahrady a potom nesla strýci Pálkovi na pole jídlo.

Těžkopádný sedlák, tvrdý a otužilý v boji s hrudami, orál právě hluboké brázdy v poli blízko dvorce a byl tak zabrán do své práce, že uviděl Mimi teprve, když stanula vedle něho s košíkem v ruce. Zarazil spřežení volů a hleděl na ni vyjeveně. Nemohl ji hned poznati v selském šatě. Ráno jí viděl ještě jako slečinku ze zámku — a za ním přišla selská dcerka.

"Hled'me, princezna oblékla selské šaty jako v pohádce?" pravil drsně a zálibně si ji prohlížel. "Ale to tě musí, holka, ještě vítr ošlehat a slunce opálit, aby z tebe byla hotová selka!"

"Postarám se o to!" řekla Mimi vesele a vykládala chleba a sýr z košíka.

Sedli v poli do vyorané brázdy. Slunce házelo plnou hrstí své paprsky do hnědé ornice. Kyprá země silně voněla, skřivani zpívali pod oblaky a komtese bylo svátečně v srdci. Také strýc se vyptával, vyslechl její stesky a vrtěl hlavou nad divokými myšlenkami panské dcerušky.

"Když se ti u nás líbí, zůstaň, jak budeš chtít," rozhodoval moudře. "Ale myslím, že tě dlouho u nás nenechají. Vpadne setník se svými hromy a musíš do zámku."

"A vy byste mě vydali?" ptala se úzkostlivě Mimi.

"Nemám na tebe práva! Již jednou tě otec odvedl a chce jenom tvoje dobré," vykládal rozšafně sedlák. "Přijde-li však sám pro tebe, promluvím s ním vážné slovo."

"Otec mi slíbil, že ponechá Slaný důl sedlákům. Jistě dostojí svému slibu," vyhrkla najednou Mimi.

Sedlák na ni hleděl s podivením, potom se usmál. "Co ty všechno nenosiš v hlavě. Kdo ti pověděl o sporu? Do toho se nevkládej, nechutná záležitost není pro tebe!"

Neodvážila se již Mimi rozprávati dále hovoru v tom směru. Trochu rozteskněna vrátila se s pole do dvorce, čekala netrpělivě Bertu, která se dlouho nevracela.

U stolu při obědě seděla Mimi mezi ostatními a jedla chutě prostou stravu, až se všichni divili, jak najednou se sebe shodila panské způsoby.

Odpoledne pomáhala tetě v úklidu a náhle se zaposlouchala, zvažněla, pobledla. Venku zahrčel povoz, zazněly hlasy.

"Což jsem neříkala?" Teta vyhlédla oknem do dvora. "Již jsou ze zámku tady! Setník a s ním jakási nastrojená dáma."

"Štvanice opět začíná!" vykřikla Mimi a ubíhala do přístěnku.

"To nejde, dítě!" volala za ní po-

děšená teta. "To přece nejde! Musíš se jim ukázat!"

Ale Mimi neslyšela. Byla již dávno venku. Vyskočila oknem z komory a ubíhala do kouta zahrady, kde rostlo bujné ořeší.

Teta v rozpacích běžela za ní a ještě zahlédla, jak se mihla dívčí suknice v křoví.

Pevným a zvučným hlasem pobízel setník markýzu, aby vstoupila do světnice, vedl si jako doma.

Nadzdvihujíc vysoko sukně, vstupovala nastrojená dáma za nim, stahovala tvář, rozhlížela se pohrdlivě.

"Tady by se vám nelíbilo?" ptal se jí setník, shýbaje se v nízkých dveřích. "Pálkovi si nepotrpí na nádhery. A mladé třetídlo se hnalo sem jako divé!"

"Je tu dusno k zalknutí, všechno tady čpí chlívem," pronesla ztrápeně markýza a stanula prostřed jizby pod zčernalými trámy. "Nejsou tady myši a pavouci?"

"To víte, že o tu havěť není nikde nouze — ani u nás v zámku!" zasmál se setník. "Sama jste sem chtěla!"

Zmrtvělý úsměv se objevil pod bílou maskou pudru markýzy. "Vás jsem přece nemohla pustit samotného! Ještě byste divošku za její ztřeštěný kousek pochválil!"

"Nu, děvče trochu větrí," odpověděl shovívavě. "Nebývali jsme lepší! Kuřátko se klube. Vyšetříme, co se v ní vzepřelo! Ale kde je divoch?"

Z přístěnku vyšla paní Jiřina, vítala přátelsky pana švagra i dámu, omlouvala se, otírala fěrtochem židle a zvala k posazení. Hosté odmítali a hned se sháněli po Mimi.

"Jen ted' vyběhla na zahradu," omlouvala ji teta. "Přiběhla se potěšit do svého starého domova, nemějte mládí ve zlém!"

"Promluvíme s ní," pouštěl hrůzu setník. "Přived' mi ji!"

Selka vyběhla a po chvíli táhla za sebou vzpouzející se Mimi. Setníkova tvář se rozzářila, šel vstříc dceři. Překvapil její ústroj.

"Mám z tebe ukrutnou radost, dě-

tátko!" pravil k podivu shovívavě. "Co jsi to provedla?"

"Jako tulačka!" zasyčela markýza. "Skandál, hanba!"

"Nu, vidíš," domlouval otec. "Ted' stojíš jak by tě polil vodou! Do hrobu mě přivedeš ještě před svou svatbou."

"Já se nebudu vdávat!" řekla Mimi pevně.

"Ty nechceš —?"

"Nechci!"

"Líbí se ti statek a kravičky?"

Přisvědčila. Markýza tiskla kapessník k nosu. Teta chválila Dorončku do nebe.

"Nač provádíš takové hlouposti?" začal znova přísně setník. "Kdo je dobře vychován —"

"Ale já nejsem dobře vychována!" vpadla mu Mimi do jeho výkladu a splekla jej docela. Když se jí zarsily oči, byl vůči jejím slzám úplně bezbranný a jen potichu láteril.

V pravou chvíli zasáhla markýza, změřila lorgnonem tvrdohlavé děvče, které nejevilo ani špetky lítosti. "Proč jste navlékla seelskou maskaru?" ptala se přísně. "To je budoucí velká dáma ode dvora?"

"Nechci býti velkou dámou!" odbyla ji Mimi.

"Imposable! Víte, že vikomt byl uražen a odejel?"

"Zaplat' Pán Bůh!" oddechla si Mimi. "Nemohl nic lepšího vykonati!"

"Urážíte mě, ukazujete svou nenávisť, seelské způsoby."

Mimi dále neposlouchala a vyběhla ze dveří.

"A jsme tam, kde jsme byli!" Setník stíral pot s čela.

"Mějte slitování!" přimlouvala se paní Jiřina. "Dorotka je zlaté dítě!"

"Říká komtese Dorotka!" vykřikla markýza zděšeně. "Terrible!" A ubíhala také ze dveří.

Ve světnici zbyl setník s paní Jiřinou a dlouho se spolu radili, teta nedala dopustit na svou chráněnku. Později přišel i Pávek, sedli proti sobě prostý sedlák a starý voják, probírali se trochu v minulosti a zasta-

vílí se u sporu o Slaný důl. Pávek stál na straně sedláků.

"Když jim tolik běží o kus lesa, proč — u čerta! — nepřijdou ke mně? Proč hned pěsti vzhůru?" zlobil se setník.

"Tvůj správce je odmítl a hrozil," vysvětloval Pávek.

"Protože je v právu!"

"A sedláci si myslí totéž."

"Chtějí selskou vojnu? U šavle Daunovy, ať jen začnou! Poznají vojáka!"

"Hájí svoje právo."

"A já také! Což jsem jim ještě málo rozdál?"

"Nestačí bídu hladit, třeba léčit."

"A ten divoch mlynářův je vede? Chce ukázati, že svět patří silným?"

"Ujal se jich proti správci, je pevný a neoblomný."

"Stojí rebelii?"

"Stojí proti násilí."

"To já také!" vykřikl hřmotně setník. "Mám rád přímé lidi, kteří se neplazí v prachu a postaví se proti křivdě. Ale tady není odpor na místě. Správce mne přesvědčil, že je Slaný důl panský."

"Nemluvme o přemíře hříchů správcových!" Pálek mávl rukou.

"Naopak, mluvme! Pověz mi, co víš o něm?"

"Musel bych ti říci, abys vzal karabáč!"

"A vidíš, mně je milejší, že ho sedláci nenávidí! Je patrné, že dobře slouží a hájí můj majetek. Pověz paličákům, že neustoupím tentokrát za nic na světě! Ať si se mnou nezahrávají!"

"Co chceš počít?"

"Zavolati na ně třeba modré švališary!" Setník učinil posunek vztekaleho hněvu. "Dva světy stojí proti sobě, mezi nimi je propast, které nikdo nepřeklene. Bouřliváci nasákli cizími hesly a chtějí je na mně zkoušet! Tisíc láter, vezmou špatný konec!"

A co vedl setník trapný rozhovor s Pálkem, vyslýchala Mimi na zahradě Bertu, která se vrátila ze mlýna.

"Neodvážila jsem se do mlýna, abych nevzbudila pozornosti. Čekala jsem dlouho v olšinách, až vyšel. Byl celý pomoučen, ani kabátu neměl na sobě — a divně mne měřil," vyprávěla Berta ze široka.

"Nu — a co dále?" ptala se Mimi netrpělivě a jen hořela.

"Všecičko jsem mu pověděla, jak jste ženicha odmítla, do dvorce k Pálkovům ušla, selské šaty oblékla —"

"A co on?"

"Dal se na konec do smíchu. To prý je zase váš nový rozmar!"

"To že řekl?" Mimi zesmutněla a bylo jí k zadušení.

"Ano," svědčila Berta, "a sem prý nemůže přijíti, má na starosti mlýn."

"Rozmar?" opakovala tiše a hluboce vydechla.

"Eh, co byste si tím lámala hlavu?" těšila ji Berta svým lehkavým způsobem. "Je chladný jako led, má domýšlivec jistě svoje děvče kdesi ve vsi."

"Slyšela jsi snad o tom?" tázala se Mimi prudce.

"Neslyšela, ale myslím si, že si našel sobě rovnou. Je to hloupost všecko! Ani na něj nemyslete a netrapte se!"

Hrůza přepadla Mimi. "Život je přece jen strašný!"

"Ještě před chvílí jste si jej chválila! Pan setník hromoval a markýza vás plísnila?"

"Všecko zlé se na mne valí —"

"Otevrou se vám alespoň oči."

"Již se otevřely!"

"Byla jste příliš důvěřivou a to se ženě nevypalí!" dávala naučení zkušena komorná.

"Přines do komory moje šaty, přestrojím se," rozhodovala se najednou Mimi.

"Odložte selku?"

"Vrátíme se do zámku."

"Oh, já věděla!" zajásala Berta a oči jí svítily. "Nic lepšího nemůžete udělati! Co také tady? Bučení dobytka, špinavé louže —"

"Mlč — mlč!" okřikla ji prudce Mimi a šla do stavení jako bez du-

cha, s tíhou na prsou. Na cestu oknem již ani nepomyslela. Nenadála se takového zklamání. Její postavení bylo překážkou, aby jí uvěřil, aby pochopil její opravdovost. Cítila jeho převahu a duše se k němu tím horoucněji vinula, čím ji bolestněji drtil. Zbořil ukrutník rázem její povětrné zámky, rozmetal krásné sny. Řítila se kamsi hluboko a nikomu nemohla říci, jak trpí.

Chvatně a roztržitě strojila se do svých šatů, smích a veselí Berty jenom drásaly čerstvou ránu.

Vstoupila tiše a pokorně do světnice, pověděla otcí: "Vrátíme se domů!" Ve tvářích jen hořela.

"Hned, dceruško!" Setník měl radost, že je dobrodružství u konce. Honem se zdvihl, sháněl se po markýze. Když mu řekli, že již dříve odešla, jen se ušklíbl.

"Dobře to dopadlo, Dorničko!" řekla teta neteri při loučení.

"Špatně, teto, velice špatně!" pravila zamlkle Mimi.

"Až ti bude nejhůře, přijď zase ke mně!" A tiskla ji k prsoum.

Po chvíli odváželi uprechlíci k zámku.

Mimi seděla zamlkle v koutě obšírné archy, sotva odpovídala na otcovy otázky, za to Berta bavila se živě na kozlíku s kočím v bílém klobouce a kárala jej žertovně při každém otřesu kočáru, že z ní vyhrká duši. A kočí Filip se díval na ni více nežli na koně, byl by s ní jel nejraději až na konec světa.

IV.

Na zámku se trochu projasnilo, napětí povolilo. Markýza byla svrchovaně roztrpčena pošetilým jednáním svéhlavé komtesy, která šlapala po svém štěstí, urážela ji shovívavost setníkovy — a proto se vzdala své samaritánské služby, chystala se k odjezdu. Čekala, že ji bude starý voják na kolenou prosit, dary získávat, jen aby zůstala, ale zklamala se. Daleký schvaloval její jednání a řekl přímo, že není pro ni venkovské hnízdo.

Nebyl rozchod bez mdlob, slz a vzdechů, markýza však přece prohrála. Jednou z rána odvážel ji postilion v premovaných šatech z čelinského zámečku a hlas jeho trubky rozléhal se veselou ozvěnou v lesích. Za markýzou odešla i guvernantka a moudrý abbé, setník a Mimi osaměli.

Komtesa nabyla úplné volnosti, ale nijak jí neužila. Zamklá a tichá trávila čas ve svém pokojíku nad knihou nebo nad ruční prací a mučila se. Zápasy zmítaly mladou duší, nebylo chuti k životu. A když se srdce nejvíce svíralo, dusila štkaní v poduškách svého lože. Otec ji nerušil a Berta se svými radami přišla vždy v nevhod. Mimi se hněvala sama na sebe, ale srdce, bujný koník, nesneslo opratí, třeba bez konce si opakovala modlitbičku: "Tělo, svět d'ábla přemáhám..."

Ještě poslední pokus učinil vikomt a poslal slavného malíře, který měl zachytit štětcem na plátně krásu divoké komtesy. Selhal však i nový útok, Mimi se zavřela a nechtěla o malíři ani slyšet. Umělec pobyl několik dní v zámečku, vymaloval jezírko i se skalkou a šklebícím se faunem — to byla jediná kořist, kterou odvážel vikomtovi Eugenovi z Finecku.

Do parku Mimi zřídka vycházela a ještě jen k poustevně nakrmit ptáky a k faunovi, aby s ním pohovořila o svém velikém tajemství, o mučivé bolesti svého srdce.

Také setník se uzavřel, s nikým nemluvil, o sporu se setdláky nechtěl ani slyšet. Láteřil a hromoval, z dlouhé chvíle četl filosofy. Snad hledal zapomenutí na markýzu ve škole moudrosti. Dočetl se, že prostopášný a zkažený svět je předurčen mravní zkáze, že z kalného kvasu zrodí se nový, lepší, v němž nebude pánů ani otroků. A to se mu líbilo.

O Mimi se velice zajímal, pozoroval ji potají, vzal i Bertu k výslechu a v křížovém ohni otázek zvěděl od čiperné hořčice, že asi pošklebný čert nad jezírkem v parku popletl

komtesu hlavu. O mladém mlynáři komorná ani nemukla, bála se bouřky. Za to svěřila se kočímu Filipovi, že starý bručoun hlídá komtesu jako drak princeznu, že ji chce přinutit, aby z hladu vrhla se do náručí nenáviděnému ženichovi.

Byl červenový parný den, v zámečku vládl mrtvý klid. Najednou zadusala ve dvoře kopyta koní, zamoдрaly se vojenské stejnokroje. Setnina švališarů přijela do Čelína a rovně do zámeckého dvora. Zaduněly kroky okovaných bot, zařinčely ostruhy, bleskly pušky a šavle. Správce Marek se otáčel kolem vojáků, poručil otevřít stodoly, sháněl občerstvení švališarům, pící koním. Nádvorí se naplnilo hlukem a hřmotem.

Jako divá, s tváří rozzářenou vrazila Berta do pokoje k Mimi a volala: "Vojáci jsou tady! Právě přijeli do dvora!"

Mimi zdvihla zvolna hlavu od knihy. "A co chtějí?"

"Sama nevím!" Berta pokrčila rameny. "Snad mají cvičení v okolí a zdrží se u nás několiik dní." Vychýlila se z okna, jímž bylo viděti do dvora, a volala komtesu. "Pojďte se podívat! Jsou mezi nimi hezčí, urostlí hoši!"

Mimi neměla zájmu pro vojenské sukno, ale v jakési hrozně předtuše hnala hned Bertu, aby se přeptala, co znamená nenadálá návštěva.

Ve chvílce byla komorná zpět, ale s výrazem úplně změněným. Tvář její zešedla, celá udýhána, "správce povolal švališary na sedláky, kteří chtějí obsadit Slaný důl. Inu, poteče krev, všechny pošavlují. Také pouta mají s sebou, oči jim blýskají, vousy se ježí!" Berta zalomila rukama.

"A proč by šavlovali?" Mimi se pohnutím stahovalo hrdlo.

"Správce mluví o rebelii," řekla zajíkávě Berta.

"Jak? Ve vsi?"

"Tam je Boží dopuštění! Jak uslyšeli o vojácích, posedl všechny strach."

"Již to tak daleko došlo a ty jsi mi o tom neřekla ani slůvka?"

"Vždyť nikoho ani ve snu nenapadlo, co správce zamýšlí!"

"Víš o tom otec?"

"Pan setník? Jak by nevěděl! Přece bez jeho vůle by se správce neodvážil zavolat vojáky! Spíše panu setníkovi ledaco nalhal," mluvila již Berta bez obalu.

Myšlenka na Štěpána bleskla Mimi hlavou. "Vede sedláky a bude s ním nejhůře!" Strašlivé obrazy vystávaly v mladé mysli, kterou komorná pobouřila, hrůza rvala duši. Soucit a úzkost slily se v jediné myšlence: Pomoci za každou cenu!

"Běž do mlýna! At' se zachrání útekem!" pověděla jedním dechem. "Kdo?"

"Nu, však ty víš!" Neodvážila se vysloviti ani jeho jména.

Berta otálela. "Komteso, to nejde!" řekla potom rozhodně. "Co by si pomyslí? Setník na něj volá vojáky a vy byste mu chtěla pomáhat? Vždyť jistě slyšel, že přijeli švališaři — a uteče bez naší rady! A také bych nerada od něj přinesla urážlivý vzkaz."

"Již ji Mimi nenutila. Okamžitá slabost minula a měla najednou sama naspěch. Vnitřní pud ji hnál, aby zabránila zločinu. Spěchala k otcí a zděšena vběhla do jeho pokoje. Veliká láska vedla její kroky.

Přijal ji laskavě jako by jí očekával. "Díky Bohu, že také najdeš jednou ke mně cestu!" hovořil vesele, jako by nepozoroval její bledosti ani zimního rozechvění. "Co mi přinášíš?"

V záplavě slz těžko se jí drala slova z úst, pohnutí jí stahovalo hrdlo.

Vyslechl ji se zájmem. "Nu, pro trochu vojáků snad se mi nerozstónáš?" řekl tišivě a díval se jí do očí. "Myslíš jsem, že jsi silnější! A ty vyhlížíš jako světice z malovaných kostelních oken. Vzpamatuj se, má lilie!" A hladil její měkké kadeře. "Jdou na sedláky, poteče krev," vzdychla Mimi.

"Ani kapky! Mohu tě ubezpečit."

"Vojáci mají s sebou pouta —"

"Lehčeji se ti kladou otázky nežli mohu já odpovídat na tvé překvapující noviny." Setník se již mračil. "Nejlépe bude, když se zeptáme!"

"Ty jsi nevolal švališary?" ptala se Mimi s úžasem.

Zavrtěl hlavou. "Povídáš mi novinku. Já mám vojny po krk."

Mimi si oddechla, kámen jí spadl s prsou. Přece však znovu zaprosila, aby jim nedal ublížit.

"Jsi statečné, mé dítě!" pravil konejšivě setník. "Všecko se urovná, ale bylo by chybou, abys ty ztratila hlavu! Bylo by jí opravdu škoda!" usmíval se.

Mimi upokojena odešla a za chvíli vcházel k setníkovi správce Marek. Pohledy Maleckého byly jako broušený meč.

"Zavolal prý jsi vojsko do dvora?" ptal se setník se strojenou lhostejností.

Uklonil se správce hluboce. "Nechtěl jsem chorého pana setníka takovou hloupostí ani obtěžovati. Byl bych hladce vyfídl sám."

"Hladce? Hm! A proč jsi volal švališary?"

"Abych zamezil rebelii, kterou chystají dnes večer," řekl úlisně správce. "Celá ves se strojí do Slaného dolu, aby les vysekla a zničila."

"Viš to jistě?"

"Ano, již se k tomu dlouho chystají."

"A k tomu voláš hned vojsko? Chceš je rozdrtit?"

"Je strach, aby také nepřepadli zámek. Mlynář hrozil."

"U šavle Daunovy! O tom všem já nevím! Kdo ti poručil, abys volal vojsko?" Setník zamžoural očima.

"Měl jsem plnou moc pana setníka, který mi svěřil spor," řekl prohnaný správce, drzý do krajnosti.

"Svolení?"

"Ano! Nežli nám přerostou přes hlavu, třeba jim zasadit poslední ránu."

"Jsi perla, odměním tvou neocennitelnou horlivost. Přines mi také urbář, abych konečně uviděl zápis o

Slaném dolu, který tak vytrvale hájíš!"

Správce odešel a starý voják zatnul nad krutou nenávistí i nestydatou odvahou zámeckého karabáčníka. "A jen krev! Lid stlačit do tmy nevědomosti!" bručel si a přecházel těžce pokojem.

Správce se vrátil jaksi poplašen, nesměle předkládal knihu. Setník četl, díval se bedlivě na písmo. — "Opravdu, Slaný důl již r. 1720 uvádí se v panském majetku s pěti provazci lesa!" řekl zamyšleně a potom se prudce obrátil ke správci: "To jsi psal ty?"

Rána působila, správce opustila odvaha, pletl se, darmo hledal novou lež. Po chvíli vykotal zkroutěně: "Psal jsem s nejlepším úmyslem, abych prospěl milostivé vrchnosti, pro kterou jsem hotov i život nasaditi."

"Kdo by na tobě žádal takové oběti?" řekl setník s přemáháním. "Ty tedy myslíš, že chceš na stará kolena zbohatnouti krádeží a lži? Viděl jsi někdy, že se klaním zlatému teletu? Vytužil jsi, že starý hladovec čítá na kus půdy s lesem?"

Správce se svíjel jako pod ranami a konečně klesl na kolena, zesinavěl a zaprosil: "Odpuštění, pane setníku! Stalo se tak v nejlepším předsevzetí." Setník ukázal na dveře a odvrátil se s tvrdým výrazem. Správce se vypotácel na chodbu.

"Blesky Boží!" Setník se chytal za hlavu. "Bylo potřebí téhle ohavnosti, abych prohlédl? Což jsem nemohl sám vypořizovati, jak mne vodí po křivých cestách?" Oči mu hořely plamenem a hned následoval čin.

Vojáci se vrátili hned, odkud přišli, setník rozkázal, aby se zámecká vrata, dosud pevně zavřená a bedlivě hlídána, otevřela dokořán.

Hned se rozneslo po vsi, že vojsko odjelo a správce Marek že si váže raneček. Také vrata parku prý jsou dokořán a kdo chce, může jimi vejíti. Lid nemohl uvěřiti náhlému obratu, ale přece zajásal, rostly nové naděje.

Z nejméně nejšťastnějších byla komtesa Mimi. Berta jako kurýr donášela jí zprávu za zprávou a každá nová byla radostnější nežli předchozí.

"Dnes v červnové noci kvete kapradí zlatým květem," vyprávěla Berta komtese, když bylo nebezpečí odvráceno. Kdo je získá, usměje se na něj v životě štěstí."

"A proč zrovna dnes v noci?" ptala se Mimi, naslouchajíc pověřivě pohádce.

"O noci před svatým Janem Krktem lidé věří, že je plná kouzla," vysvětlovala komorná. "Dívky trhají devatero kvítí a věneček z něho dávají si pod podušky, aby se splnily jejich touhy. Mládež zapaluje na vrších hranice a skáče přes oheň, aby se jim splnilo přání v příštím roce."

"Jaké přání?" ptala se prostě Mimi.

"Ne, ne, komteso, vy jste jako dítě!" Berta se dala do smichu. "Co jiného si může přát mladý hoch a děvče, než aby se dostali sobě? Všichni na to čekají a dnes bude při ohních svatojanských jistě celá ves!"

"Půjdeme také v noci hledat spolu kapradí!" řekla najednou rozhodně Mimi.

"Vy byste chtěla?"

"Což mně není zvláště třeba štěstí?" řekla s povzdechem Mimi.

"Máte pravdu!" Berta zatleskala rukama. "Půjdeme a nevrátíme se, dokud nenajdeme zlatého květu. Nebezpečí nám nehrozí ani od markýzy ani od guvernanky. A pan setník se jistě v noci nebude po vás shánět. Ale kam se pustíme samy? Neznám zdejších lesů," pravila najednou starostlivě.

"Ve Slaném dole je plno kapradí," vzpomínala Mimi. "Najdu tam i v noci každý kout."

"A nebojíte se?" Smích škubal rty komorné.

"Mám tebe s sebou."

"To budou dvě hrdinky!"

Hned konaly přípravy k večerní cestě. Berta se neodvážila přiznati, že u svatojanských ohňů na ni čeká kočí Filip. Mimi ztajila zbožné přá-

ní, že by se nad Slaným dolem snad mohla setkat — až se jí dech zatajil při té myšlence. Temné vzpomínky z dětství se vracely, jak po návratích plály do noci ohně a zvědavost byla podrážděna. Komtese bylo najednou veselo, ač měla naběhlá víčka od slzení.

Již dávno odešla Mimi s Bertou ze zámku, kdy žtaké setník vyjel v lehčím kočárku a dal se zavézt do Slaného dolu. Znal tu svatojanskou noc, kterou bídňý Marek chtěl prohlásit za selskou rebelii. Po cestách a pěšinách bylo lidí, zvláště mládeže, a na pasece, položené nad Slaným dolem, bylo živo. Vzbudilo veliké překvapení, jak se objevil zámecký povoz. Lidé hleděli s úžasem na setníka, jenž seděl v kočárku v plné parádě a vous kroutil netrpělivě. Kde kdo tušil, že Dalecký nejde nadarmo do Slaného dolu, a všichni nedočkavě spěchali za vozem.

Na lesní cestě vystoupil setník z kočárku a opíraje se o hůl, stoupal do vrchu stezkou mezi mlázím.

"Ty jsi tady, pane švagře?" zvolal kdosi za zády setníkovými na průseku.

Dalecký se ohlédl, poznal statkáře Pálka. "Také se jdu podívat, jak se dělá selská rebelie v Čelině," pověděl, když si podal ruce. "Slyšel jsem, že se dnes v noci strojí cosi strašného?"

"A jak jsme slyšeli, ty jsi nejlépe rozuzlil celou rebelii," usmál se sedlák. "Nemohl jsi nic lepšího udělat!"

"Jak bys ty nestál také proti mně!" řekl posměšně setník. "Však jdu ještě sám mezi povstalce, abych jim řekl: 'Lidičky, vezměte si mne!'"

"Nejdeš si také skočit přes oheň?"

"Přes oheň?" setník se usmál.

"Nu, dnes páli se svatojanské ohně nad Slaným dolem a svobodní přes ně skáčí, aby se dostali brzy za sebe. Ty jsi ještě v plné síle." Pávek byl v dobré míře.

"U šavle Daunovy!" zasmál se setník. "Na to jsem nevzpomněl, abych také skákal dnes přes oheň! Chtěl jsem jen vidět tu rebelii, ze které

chtěl správce nadělati ze sedláků masti?"

"Ale již nenadělá?"

Setník zavrtěl hlavou, opřel se o hůl, odpočíval. "Stárnu a hloupnu, tak to již chodí na světě! Mé velké bludy lezou na světlo. Půjdeme tedy k ohňům, když jsme přišli o rebelii."

A stoupali se zástupem zvědavců stezkou do stráně.

Mimi s Bertou došly do lesů právě, když vysoké jedle setměly ve večerním stínu. Skoro nepozorovaně proběhly údolím, po můstku přes potok a stoupaly příkrou stezkou mezi stromovím. Svěží vzduchem Mimi okřivala, tváře jí zahorely.

Snesla se sladká noc, plná krásy a kouzla. Stíny naplnily houštiny, zato obloha, jiskřila světly a hvězdy zíraly mírně z hlubokých dálek.

Mezi lidmi dostaly se až na planinu nad údolím a tam viděly pravý rej.

Několik hranic bylo připraveno a mládež se chystala, aby je zapálila. Noc klesala po stupních, údolí usnulo v šedých parách.

Najednou rozněcovala se jiskra za jiskrou, zaplanuly po všech návrších kol kolem svatojanské ohně. Plameny proskočily v temnu, kmitaly se, zanikaly a zase vyrážely vysoko, snopky jisker vyšlehovaly do tmy. Zář zalila oblaka, padala do údolí a stromoví v pozadí bylo jedinou tmavou slitinou jako bronzové reliefsy. Očistné, od pradědů zděděné ohně za červeného večera působily mocným dojmem.

Nepustily se v tanec a rej víly, ani žínky, ale vesnická mládež obklopila ohně, zpívala, kolo utvořila ve veselém shonu, skákala přes oheň, dvojice se držely při tom za ruce, a padaly si do náručí.

Mimi stála stranou ve stínu jako bez ducha a dívala se vzrušeně i se zájmem na rej kolem ohňů. Nepozorovala, že Berta zmizela, nemyslela také na zlaté kapradí. Nejraději byla by se rozběhla mezi mládež a dala se s ní do tance.

Kdosi se k ní blížil, urostlý, vysoký muž. Poznala Štěpána a srdce prudce zabušilo na poplach, rty se lehce zachvěly.

"Přišla jsi také k ohňům?" ptal se nesměle.

Neodpověděla, nemohla, jen oči, zalité slzami, na něj upírala.

"Hněváš se na mě?" řekl jemně a kající.

"Štěpáne!" vyrazila s prudkou výčitkou.

"Doro!" zvolal hoch zaníceně a stiskl jí obě ruce.

"Ty jsi přece nezapomněl?"

"Což ti musím říkat?" Odprošoval ji svými pohledy.

"Trpěla jsem," přiznávala se Mimi rozechvělým hlasem, "ale byla to lázeň, ve které se očistila moje duše."

"Tajil jsem se před tebou, myslil jsem, že patříš jinému světu. Ted' je jinak! Slyšel jsem o tvé oběti, Děkuji ti za všechno."

"Tvá hrдост mě proměnila. Půjdu za tebou."

"A nebudeš litovat bohatství, nádhery?"

"Matka byla ze selského rodu, mohu se já do něho vrátit."

Ruku v ruce stáli, povídali si o svých strastech a odříkání, zahleděli se k ohňům. Mimi uviděla zahradníkovu pomocníka Viktora s jeho dívkou, poznala i Bertu s kočím Filipem.

"Přeskakují oheň, aby měli do roka svatbu?" ptala se Štěpána.

"Chtěla bys také?"

"S tebou hned!"

Zůstali však dále ve stínu stranou, ustoupili do větší temnoty, hledali samotu. Mimi se tiskla k svému hochovi, našla u svatojanských ohňů zlatý květ čarovného kapradí. Vyměňovali láskyplná slova, zasnobovali se pod širým nebem.

Ovinula paže kolem jeho šije, otevřené rty hořely a oči se jí leskly v temnotě jako stříbrné lampy. Srdce bylo naplněno šumivým vínem až k okraji, klesala pod břemenem

lásky. Splnil se její krásný sen, zapomněla na celý ostatní svět.

Štěpán líbal její tvář, oči, čelo, rty, poddával se božské sladkosti. A zase ztápěl se zrak ve zrak.

V té chvíli u ohňů přihodil se veselý výjev. Berta právě po třetí přeskočila št'astně oheň, kočí Filip ji držel pevně v pasu. A najednou padli oba do rukou setníka Daleckého.

"Co vy tady?" zahřměl na ně přísně. "U šavle Daunovy, co tu děláte?"

Filip stál hned jako svíce a Berta byla omráčena, krve by se na ní nedořezal. Tiskla se k svému silákovi.

Setník opakoval svoji otázku. — "Oněměli jste?"

"Neoněměli," vydralo se z úst kočího.

"Kdo hlídá koně?" ptal se dále.

"Chaťupník ze vsi je opatruje," odpověděl nesměle Filip a čekal hromy.

"A ty jsi šel s Bertou skákat přes oheň?"

Kočí sklopil hlavu a neodpovídal.

"A kde ty máš svou velitelku?" obrátil se Dalecký k Bertě.

"Zůstala, milosti, pod jedlím, dívá se," řekla ulekaně Berta a ukázala kamsi do tmy.

"Mimi je tu také? Což se odstěhoval k ohňům celý zámek?"

"Komtesa mi poručila, že půjdeme hledat zlatého kapradí," pověděla komorná koktavě, aby zmírnila bouři, kterou viděla nad hlavou.

"Čertovská holka, zase ji posedlo bláznovství!" Potom se zeptal Filipa: "Tak jste šli na kapradí? Kolikrát musí přeskočiti oheň, kdo chce do roka v manželské jho?"

"Devětkrát — a nesmí se popálit," odpovídal poslušně Filip.

"Tak skákejte dále a nespalte se!" řekl setník. "Já půjdu sám hledat naši tulačku."

Nešel daleko. Spatřil mezi stromy bělavý šat Mimi a při ní mladého muže. Ostatní si domyslí. Šel k nim a pověděl se strojenou přisnoští: "Nevycházím dnes z úžasu! Pék-

né kousky vyvádíš, holčičko? Plamínky ti hoří v očích ze svatojanských ohňů — či jsi našla zlaté kapradí? Najednou je po smutku i nemoci? Ale zdá se mi, děvče, že trpíš silně srdeční vadou? A přece, když se na tě dívám, neviděl jsem tě nikdy tak mladou a kvetoucí jako právě nyní! Víno vyrazilo čep?"

Mimi klopila oči, neodvážila se pohlednouti na otce.

"Mě vyplisněte, pane setníku!" řekl Štěpán s krásnou odhodlaností a upřel oddaně modré oči na starého vojáka.

"Hled'me hrdinu! Bývá vždycky podezřelý, když se mladý muž ujímá děvčete. Kdo jsi?"

"Štěpán Dubský ze mlýna," odpověděl jinoch přímo.

"Ah, ten furiant, který vede rebely? A ted' mi ke všemu vyloudil nejhezčí slepičku z mé bažantnice?" Setník kroutil silně knír a kousal se do rtů.

"Šla jsem sama a dobyla si ho," dodala si odvahy Mimi.

"A to jsi udatný voják!" pochvaloval setník. "Čeho kdo dobyl, patří jemu."

"Opravdu?" Mimi měla oči plné něhy a zuby jí bleskly ve rtech.

"Přece jsem dostal vždycky tobě v slovu a od mladých se člověk ledačemu přiučí."

Mimi objala otce, líbala jej.

"Jen mne neporaz! Už je do-
bře?"

Kývala hlavou, usmívala se. Setník podával Štěpánovi ruku. "Protírám oči, bylo v nich hodně písku. Kraj kryl dlouho smrtelný příkrov, vzkřísíme jej k životu a ty mi budeš pomocníkem?"

"Budu," odpověděl pevně Štěpán.

Kolem se již tlačili lidé, všichni byli mile překvapeni.

"Já jsem tady již zbytečný!" Setník se obracel. "Třetí osoba bývá v těchto případech vždycky na překážku. Tak již je, lidičky, po vojně! Nebyla přece bez obětí, jeden ale přece padl."

"Správce Marek! Už víme!" vykřikl kdosi. "Pryč s ním!"

A lid kolem se rozjásal, blahořečil setníkovi. Starý voják byl šťastný, že způsobil štěstí jiných.

"Tedy jsme přece v Čelině překlenuli propast?" ozval se sedlák Pávek.

"Nebylo jí a nebude," odpověděl setník. "Láska a žena zvítězí vždycky!"

V.

Život šťastných lidí bývá ku podivu jednotvárný a budí málo zájmu. Štěpán a Mimi žili ve mlýně, z komtesy se stala boubelatá paní mlýnářka zaokrouhlených boků a dětí bylo kolem jako kuřat. Byly starosti, byly i radosti.

Umřel starý setník Dalecký a kámen na vesnickém hřbitůvku, zdobený erbem Riesenburků, hlásal, že majitel panství bojoval v patnácti bitvách a našel věčný klid na hřbitůvku v Čelině.

Zajímavější byly osudy zasněného bílého záměčku. Dědička Mimi prodala jej jakémusi bankéři. Z jeho rukou po čase putoval opět do jiných, šlechtu rodovou vystřídala šlechta peněžní. Zmizely stopy minulosti, omšely ozdoby na balustrádě, v parku stály nové ztrnulé sochy bez vkusu a stopy umění, s pitomými tvářemi. Tisový plot nahradila vysoká zeď s ostnatými dráty nahoře. Kde hučivaly lesy, táhly se lány polí, brčálově zelené tabule cukrovky. Z vůně minulosti, z rokokové pohádky zbyla v záměčku jen komnata, modře vyčalouněná, s ložem pod nebesy a s dívčím portrétem ve zlatém rámcí. Byl to pokoj komtesy Mimi. A v parku zůstal starý faun s pošklebnou maskou. Zastrčili jej do kouta mezi křoví, ale pošklebený čert působil dále svým kouzlem.

V záměčku bydlel veikostatkář Jan Balvín, vládl všemu, co přehlédl s balkonu.

"Zisk — zisk!" bylo jeho heslem, po všem ostatním šlapalo se nohama.

"Kdo má peníze, může si dupnout!" bylo heslem Balvínovým.

Výraz jeho tváře byl nejlepším znakem doby. Jeho pleš byla úctyhodná a přes skřípec na bambulovitém nose hleděly hrdě bezbarvé oči, topící se v tuku.

Také jeho choť, paní Rosa byla vtěleným blahobytem, měla tři brady a boky se jí házely při kolébavé chůzi.

Tři synové byli na studích, utráceli otcovy peníze po světě, dcera Olga vrátila se nedávno ze švýcarského pensionátu. Pokoj komtesy Mimi se stal obydlím Olgy, pýchy a chlouby rodičů. U sochy faunovy Olga nejraději prodlévala.

Bruneta plamenných očí, hedvábné pleti a bohatých vlasů, velká i ztepilá byla již nevěstou Kamila Lindemana, ředitele banky, tuze bohatého pána, zralého na hniličku.

Přivedl jej s sebou kdysi statkář Balvín z hlavního města. Jednali spolu o peněžních podnicích, o regulaci, koňských silách i hnojivu, oba se nadýmali o pochechtávali. Při hostině padl korektnímu kavalírovi do očí krásný rytmus obrysových linií slečny Olgy — a v záměčku čekali bohatého ženicha denně k zasňoubení.

Olga všeho dobře ani nechápala. Ženich, studený jako plž, pranic se jí nelíbil. Jako do hlubin zapadla do parku záměčku po návratu ze škol, vlny světa se za ní zavřely — a již jí rodiče chystali ženicha.

S knihou chodila rozechvěna parkem, nejraději sedala v křoví pod sochou faunovou na svalených kamelech obrostlých mechem a kapradím. Starý opršalý a zelený čert točil po ní zamilovaně očima, cenil zuby a zkřivený jeho úšklebek pronikal až do srdce. Olga mu rozuměla a věnci květů zdobila jeho šiji. Netušila, že jde ve šlépějích komtesy Mimi, jejíž podobizna visela na zdi dívčího pokojíku. Zdálo se, že kouzlo minulosti úplně ji ovládlo, že se v něm rozvily květy dívčích snů.

V zamyšlení hleděla dlouho na temnělý portrét komtesy Mimi nad bílým francouzským krbem. Jímal jí obraz s nádechem let, s něho se dívala na ni zastřená krása okouzlující měkkostí, zářily modré oči a uchvacoval laškovný úsměv v tváři.

Rozmlouvala Olga s Mimi, otvírala také svoje srdce faunovi v parku. A najednou bylo jí těсно, přála si dívat se do světla a slunce jako kdysi mladická aristokratka.

V zámku čekali ženicha a Olga se lekala zítřka. Ustrojili ji jako loutku, máti byla unesena její krásou, otáčela její postavu před zrcadlem, chválila oděv, krajky, rozpuštěné vlasy.

Přijel ženich, vyskočil z auta bez vady a poskvrny. S lichotivou pokorou políbil ruku Olgy a zašeptal nadšeně: "Jste jako bílá, teplá holubička!"

Nebylo vroucenosti v jeho slovech, mluvil s ní jako s nezkušenou holčičkou. Potom dával pánovitě a trhaně rozkazy svému šoférovi Láďovi. Uvedli jej do zámku, prováděli parkem a Olga uprchla do rokokového pokoje, žalovala komtesu Mimi svoje hoře.

O slavné hostině prohýbal se stůl pod jídlý, lustr rozstříkoval zářivé světlo po křeslech, obrazech i kobercích, po celé spoustě křiklavého bohatství. V čele seděla nevěsta se ženichem. Byla málomluvná a přála si, aby již byl konec komedie.

"Netrápí vás v samotě vražedná nuda?" ptal se světácký ženich.

"Tady nezbývá času na stýskání," odpovídala matka za dceru. "Olga vaří, šije, bude z ní dobrá hospodyně."

Vyčítavě hleděla dcera na matku pro tu lež.

"V Drážďanech nebude jí toho třeba," odpověděl naduté ženich. "Všechn čas zaberou mé choti návštěvy a společenské styky."

Naplnili zelené poháry vínem, po připitku navlékl ředitel obřadně nevěstě prstýnek a políbil ji. Nikomu Olga neřekla, jak prstýnek pálí, jak

by ráda setřela políbek se rtů. Jenom komtesa Mimi a faunovi v parku si postěžovala, co zatím v jídelně mluvili o výbavě, věnu, penězích. Otec prodával, ženich kupoval. Později k vybidnutí matčinu sedla Olga k pianu a kaskády tonů Chopinovy Fantasia rozletěly se jídelnou.

Nevěsta hrála zručně, ale bez citu, věděla, že její hry nikdo neceňuje. Ženich hleděl jen na její trpytné, bílé ruce.

"Zázračné prsty!" pravil lichotivě, když dohrála. A jeho rty přejely mléčnou drahou krásné ruky. I na šíji políbil Olgu.

Zarděla a rozechvěná uběhla do svého pokojíku. Přišla za ní matka a starostlivě domlouvala. "Nešlapej, dítě, po svém štěstí! Jsi výstřední a přepjatá. Ženich je moudrý, usedlý, budeš mít nebe na zemi."

Odpověděla jí Olga přímými slovy vzdoru, jak umí mláď.

Marné dívčí sny tě moří, v parku ti vlezli podivní brouci do hlavy," mluvila káravě matka. "Až se vdáš, budeš smýšlet jinak!"

Pohodila dcera vzdorně hlavou. "Mně se ženich nelíbí!"

"Ale nám se líbí a to stačí. Já si také vzala, koho chtěli rodiče. Děti nerozumějí svému štěstí."

Ulehla Olga na lože pod nebesy a portrét komtesy Mimi hleděl na ni se zdi v podivném měsíčním osvětlení. V pokojíku umíraly dívčí sny a touhy. Olga vstala a hleděla do parku, zalitého měsíční září.

Ráno si vyjel ředitel na koni. Deputátníkova Anda, smělá holčina, jako ještěrka vklouzla do pokoje Olgy a se smíchem vyprávěla, jaký šprýmař je pan ředitel a ukazovala peníze od něho.

Olga zbledla, ale nepromluvila slova. Později seděla v křoví pod sochou faunovou a přišel šofér Láďa Kubeš. Odhodila román, dala se do hovoru s mladým mužem. Mluvili o světě a po chvíli ji Kubeš vyžval, aby se projela v autu.

Ještě věnec z kvítí pověsila na šíji

faunovu a spěchala se připravit na cestu.

Byl svěží a čistý den, když vyjeli po silnici bílé jako pentle. Zlaté paprsky sluneční tryskaly, zelená barva naděje a bílá pěna květů ubíhaly kolem. Lád'a byl dobrý hoch, mužný a klidný, s milými úsměvy. Cestou se spolu živě bavili, nevěsta postřehla nejeden letmý a vroucí zá-
kmit v jeho šedých očích.

Najednou jí bylo svátečně veselo, nové, čerstvé dojmy naplnily duši a tváře jí plály jako máky v poli.

Daleko v selském lese "Slaném dole" usedli do mechu pod baldachýnem snětí.

"Z vás voní jaro," pověděl hoch oddaně a díval se jí do očí.

"Neznámá rozkoš proletěla divčím tělem, zvony nitra se rozhoupaly. Zasvítit oblouček bílých zubů v třeshnových rtech, zaperlil se její smích. Najednou se rozveselila dováděivě, bujará mladost vzkypěla jí v žilách. Olga cítila sílu a odvahu k plnému životu, opojivá vůně stoupala do hlavy.

Vraceli se vyměnění do bílého zámečku, čerstvý vítr ochlazoval jejich tváře.

Za teplého večera, zadýchaného růžovými parami, dlela Olga opět u okna svého pokojíku, v ovzduší minulosti, prosyceném vzdechy, polibky, smíchem i pláčem. Jako roztažený kov ztékala záře hvězd a měsíc visel v oblačných krajkách. Mandlové oči portrétu se nestrhly s mladické nevěsty a hodiny na starém vykládaném sekretáři tikaly tiše: tik — tak — tik — tak ...

Ozval se šelest pod oknem, jakási temná postava vycházela ze zámečku do parku.

Hup! Olga vyskočila oknem jako činívala před dávnou dobou komtesa

Mimi. Pohádka stará se opakovala po dlouhém čase v rokokovém hnízde. A komtesa Mimi, zalita třístí měsíčních paprsků, vlídně se usmívala s obrazu. Láska měkká a vonná jako lesní mech, hravá jako potok zase se vrátila, u sochy faunovy pili zase dva milenci šumivý nápoj mládí.

"Přijde-li někdo na nás?" šeptal Lád'a, jeho srdce, přeplněné štěstím se dusilo.

"Ať přijde!" pohodila Olga vzdorně hlavou v jeho náručí a oči jí světelkovaly. Zasmála se bujně, že se to rozlehlo celým parkem.

"Proč se smějete?" tázal se úzkostlivě.

"Sama nevím," odpověděla s horkým dechem a dívala se na sochu faunovu v měsíčním světle. "Najednou cítím sílu, dnešek je náš a zítřek si vybojujeme. Ty jsi mě vysvobodil."

V bílé zalité noci pod maskou faunovou skládali si mladí lidé přísahu. Starý čert se šklebil a natahoval uši. Slyšel zase jednou po dlouhé době milá slova.

Snubní prstýnek letěl kamsi daleko do tmy.

Ráno při snídani zahrnoval ženich Olgu poklonami, vynášel lícoměrně její krásu.

"Jste dnes čarovně mladá!" řekl jí s hladkou pokorou.

"Každý má, co zaslouží!" odpověděla a její pevně skrojená ústa se pohrdavě usmála.

Odcházela a na kavalíra ani nepohlédla.

Což princezny nemohou voliti dle srdce?

Sešlý faun s potutelným úsměvem číhá dále v křoví parku zasněného zámečku. Čeká a čeká zase na novou generaci.

Šílená Marta

Upomínky z vojny

Napsal Bedřich Moravec

KDYŽ rakouští pionýři vystavěli silnici mezi Trebinjí a Biléčem v Hercegovině, nastala tu pravidelná doprava poštovních zásilek a potravin pro posádku v Biléči. A za Biléčem bylo ještě Korito, kde byl posádkou také celý prapor pěchoty. Dokud silnice nebylo, doprava zásob mezi těmito místy bývala velice nejistá. Povstalecké čety sebehly s černohorských brd, přepadly dopravu, sebraly zásoby a posádky v Biléči i Koritě byly pak kolik dní bez potravy. Veřejné silnice se však povstalci štítili od těch dob, co se jim několik útoků na vojenskou dopravu nepodařilo.

Ovšem velitelství bylo opatrnější a posílalo s dopravou silnější oddíly vojska jako doprovod.

Jako ve všem osvědčilo se i při těchto vojenských dopravách ruské přísloví: "Posle škody mudar Lach," jímž směje se Rus Polákovi, že si koupil zámek na chlív, až když mu zloděj ukradl kobyly.

My, Čechové, kteří jsme k vtipům méně náchylní než Rusové, říkáme zkrátka, že člověk škodou zmoudří. Tedy dopravy mezi Biléčem a Trebinjí dály se pod silnou ochranou vojenskou. Celá setnina doprovázela každou dopravu zásob nebo pošní poštu.

Dopravu poštovní obstarával jednoho roku desátník vozatajstva Černovský.

Černovský byl studující v Praze, odsloužil si dobrovolnický rok u vozatajstva, důstojnické zkoušky neudělal a zůstal tedy desátníkem. Ale

sotva že vysvlékl se z vojenského kabátu, vypuklo na jihu povstání a Černovský zavolán jako záložník. Byl to švarný chlapík. Když tak klusal na svém koníku před vozem, na němž vezena pošta a levicí drže otěže, pravicí opíral se o bok, na němž houpalo se pouzdro a revolverem, když chvílemi šavle zazvonila mu o ostruhu nebo o třemen, nebo když houkl na své vozataje, otočiv se na půl těla v sedle, nebo když hladce rozmlouval s důstojníkem, který velel mužstvu, tvořícímu ochranu pošty, tu si člověk musel maně říci, že by z Černovského byl rozený důstojník. Škoda, že se jím nestal. Ostatně zdálo se, že je Černovský se svým stavem spokojen. Nemluvil o ničem, než kdy asi bude z vojny propuštěn, aby se mohl vrátit ke svým nedokončeným studiím. Na vojnu si však nikdy nestěžoval. Byl syn zámožného pražského domácího pána, tatík posílal mu dosti peněz, že si Černovský mohl na svých dojíždkách do Trebinje koupiti všecko, čeho se mu právě zachtělo. Netrpěl tedy nedostatkem jako ostatní vojíní, jinak v Biléči pohyboval se jenom mezi důstojníky, byl neobmezeným velitelem svých vozatajů, jsa za svoji dopravní službu zodpověden přímo plukovníkovi v Biléči, na blůze měl malý stříbrný peníz za udatnost, neboť několikrát při přepadení dopravy statečně se oháněl svým palašem a vystřílel kolik krabic s revolverovými náboji a toho vyznamenání za udatnost záviděl mu mnohý důstojník.

Jednoho dne bylo mi nařízeno, abych provázal poštu do Trebinje a odtud dopravu vojenské spíše zpět

do Biléče. Vyrázili jsme o čtvrté, abychom si kus cesty nadešli, než vyleze slunéčko nad Hercegovská brda a začne přížeňovati. Bylo uprostřed léta a dni velice parné. Ale mnoho jsme si nenadešli. Ušli jsme sotva dvě hodiny a už do nás ranní slunce nemilosrdně pralo. V čele jel Černovský na své brůně jako generál a za ním jela bryčka, na níž dva vojíni vozatajského oddělení vezli poštu. Přes tu chvíli se Černovský obrátil na své vozataje, aby jeli pomaleji, aby pěší doprovod stačil.

Ovšem, moji vojíni vlekli se bídně v plné polní výzbroji po vyprahlé silnici.

"Budeme mítí krušný pochod dnes," oslovil mne Černovský jedné chvíle, příklusav ke mně. "Před dvánáctou do Trebinje nedorazíme. Radil bych vám, abychom si před polednem někde odpočinuli. Nebude dnes naprosto možno v poledním vedru jíti. Ztratil byste polovinu mužstva cestou. Dostačilo by, kdybychom do Trebinje dorazili před večerem a s dopravou spíše vrátili bychom se do Biléče až zítra. Nevím, jestli se vám to zamlouvá."

"Docela se mi to zamlouvá," řekl jsem. "Mám neobmezenou moc pokud se týče dopravy i šetření mužstva. Budu tedy z Trebinje telegrafovat, že s dopravou přijdeme až zítra, aby plukovník neměl starost."

"To je dobře," řekl Černovský. "Ukáží vám v poledne místo, kde si může mužstvo bezpečně pohovět a také voda je tam. Zůstaneme tam do dvou hodin a zbude nám odpoledne pochod jednohodinový. To už vojíni snadno došlapou, když si odpočinou a napijí se."

Šlo se potom dále. Šel jsem vedle Černovského, drže se sedla jeho koně a povídali jsme si o Praze. Oba jsme byli pražské děti a bylo tedy o čem povídati. Ale čím výše slunéčko na obloze stoupalo, tím byl pochod obtížnější. Každé čtvrt hodiny musel jsem dáti povel k zastavení, aby si vojíni oddechli.

Šli stále namáhavěji a mnoho jich

zůstávalo pozadu. Dnes se mi vysvětlilo, proč si povstalci troufali přepadnouti dopravu provázenou třeba celou setninou pěchoty.

Byl-li velitel neopatrný, rozvlékla se mu setnina jistě na čtvrt hodiny po silnici a takové k smrti znavené mužstvo nemohlo pak ovšem zabrániti, aby se povstalci rychlým útokem nezmocnili alespoň části dopravy a nezavlekli ji do hor. S hrůzou jsem pozoroval, co bych si teď počal, kdyby s některé stráně, které silnici po pravé straně lemovaly, jsouce porostlé hustým habrovým křovím, vyhnula se tlupa haduků a vrhla se na poštu. A právě teď byli jsme v místech, kde se obyčejně přepady dály. Černovský mi o tom obšírně vypravoval, ukazuje mi místa, kde která doprava byla nucena svěsti boj. Na štěstí se dnes nic takového nestalo a k jedenácté hodině, když moji vojíni už sotva nohama pletli, řekl Černovský: "Jsme na místě. Sto kroků na pravo do lesa a pohovíme si ve stínu a napijeme se." Skutečně dosahoval až k samé hranici vyšší les smíšený, habrový, bukový a dubový, který nás mile zval k odpočinku. Když jsem tudy šel před půl letem prvně z Trebinje do Biléče s celým plukem, ani jsem si toho lesa nevšiml. Ovšem tehdy byly jiné starosti.

"Tady zastavíme," řekl Černovský ukazuje na prostranství porostlé travou.

Vojíni bez pobízení odkládali výzbroj a torby a ulehali do trávy.

"A kde je voda?" otázal jsem se.

"V té věci musíme si počínati opatrně," odvětil Černovský slézaje s koně a odevzdávaje ho jednomu ze svých vozatajských vojínů. "Studánka je tu v lese, ale nesmíte si to představovati jako u nás, kde je vody nadbytek. Tady je jen kamené koryto, do kterého stéká voda crčkem z pískových jam založených na vodu dešťovou a sněhovou výše v horách. Pramenů lesních, jako u nás v Čechách, není v Hercegovině. Je třeba, aby vojíni přicházeli k studánce jen po několika a opatrně naplnili

svoje polní láhve, jinak přihnou-li se žízňiví všichni najednou, zkalí vodu a poslední nedostanou nic. Podíváme se tam napřed sami dva.”

Šli jsme tedy. Ušli jsme malý kousek cesty a vystoupili jsme na lesní holinu. Studánky jsem hned nespatrił, za to však zástup dívek, který se tu kolem něčeho tísnil.

“Je chyba,” řekl mi Černovský. “Jsou to holky z nedaleké vesnice Ljubice. Patrně jim ve vsi vyschla cisterna v nynějším suchém počasí a holky ze vsi chodí sem pro vodu. Není naděje, že by se naši vojíní mohli napít, ale pro nás dva snad vody bude.”

Stáli jsme dosud za habrovým keřem, tak že nás dívky nepostřehly, ale jak jsme z úkrytu vystoupili, rozprehly se na všechny strany s výkřikem: “Ajme, soldati!”

Volal na ně sice Černovský, aby se nebály, nepomohlo to však. Zmizely v protějším lese a jen jedno děvče zůstalo u studánky. Blížili jsme se zvolna.

Na zemi leželo kamenné koryto a nad ním byla dřevěná trubka zadělaná v hromadě balvanů.

Děvče opřené levicí o balvan, drželo pravicí džbán pod trubkou a hledělo na nás směle a hrdě.

Ono jediné mělo odvahy, že nepostrašilo se pohledem na vojíny.

Byla to krásná postava. Prohlédl jsem si ji s nevšedním zájmem. Škoda, že nejsem malířem, byl bych tu měl skvostný model. Děvče bylo vysoké postavy plných tvarů, mělo krásný, okrouhlý obličej, dvě velkých černých očí, které teď na nás zvědavě pohlížely, na pěkné hlavě seděla mu koketně černá “kapa” a zpod čapky visely dva pletence bohatých vlasů až po boky.

“Nije vode?” otázal se Černovský, který plynne hovořil srbsky, přistupuje ke korytu a nahlíží do něho.

“Nije,” odvětilo děvče, při čemž svižnou postavu Černovského změřilo od hlavy k patě, aniž by svůj džbán od trouby odtrhlo.

“Tu se podívejte, že na napítí

není naděje!” řekl mi Černovský, ukazuje do kamenného koryta.

Přistoupil jsem blíže a přesvědčil jsem se, že Černovský mluví pravdu. V korytě bylo jen trochu bahna hojně promíseného výkaly ovec nebo koz. Bylo patrné, že sem pastevci večer shánějí svá stáda bravu k napojení.

“A kolik ty máš vode?” otázal se Černovský dívky.

Ukázala mu. Měla sotva půl džbánu.

Pochopil jsem situaci. Jak děvče džbán od trubky odtrhlo, spatřil jsem, že z trubky kane voda jen po krůpějích. Musela býti v okolní krajině hrozná nouze o vodu, když děvčata tímto způsobem ji čerpala. Kolik hodin muselo děvče čekat, než načerpalo po kapkách džbán teplé vody.

“Nešťastná země, ani vody tu není do syta,” řekl Černovský mrzutě. “A zrovna teď bych pil jako vlk.”

“Vlk nepije,” odvětil jsem žertovně. “Vystřeba krev své kořisti a tím uhasí žízeň.”

“I krev bych pil,” odvětil mi Černovský rozpustile. “Jen kdybych zahnal žízeň.”

Děvče snad naší češtině porozumělo, neboť odtrhlo džbán od trubky a podávajíc ho Černovskému, řeklo: “Jsi-li tak tuze žízňiv, dám ti napítí ze svého džbánu.”

“To jsi hodná,” řekl Černovský sahaje po džbánu. “Budeš za to napítí mojí ženou.”

Děvče se zapýřilo, až snědá plet zbrunátněla a z tmavých očí stihly dva blesky obličej Černovského. Ale on těch blesků neviděl pije hltavě ze džbánu. Myslel jsem, že podá také mně, ale děvče sáhlo po džbánu, jakmile ho Černovský od úst utrhl. Ovšem voda byla zde drahocennou tekutinou.

“A jistě si mne vezmeš?” tázalo se klopíc oči.

“Nu, když jsem řekl, tak jistě,” smál se Černovský.

“Jsi krásná, každý by si tě za ženu přál.”

"Ale ty jsi vojín, a vojínů carovi nesmí se ženiti," namítalo děvče.

"Přece nebudu do smrti vojínem," smál se Černovský. "Až bude ve vaší zemi mír, pustí mne car domů a pak si pro tebe přijdu."

"Ale to bys mi musel dát zlatu, aby moje družky viděly, že jsem zasnoubena," řeklo děvče zabodávajíc svůj orlí hled v jeho usmívající se obličej. "Je takový obyčej u nás."

Beze slova stáhl Černovský zlatý prstének s prstu a podáváje ho děvčeti, tázal se: "Jak ti říkají?"

"Marta," odvětilo děvče sáhajíc dychtivě po prsténku. "Jsem Stojčova z Ljubice."

Žert Černovského zdál se mi přece trochu frivolní, proto odcházel jsem pomalu ku svým vojínům. Řekl jsem jim, aby se šikovali k dalšímu pochodu, že v studánce vody není, že musíme tedy hodinový pochod odpoledne urazit žízňiví, ale v Trebinji že se napijeme do syta, protože je tam řeka a také dosti hostinců.

Černovský nevracel se od studánky dlouho.

Měl jsem už svoje lidi sešikované, také vozataji měli už poštu na silnici a jeden z nich držel koně Černovského, když tento přišel pružným krokem hvízdaje si nějaký veselý popěvek.

Když jsme vyrazili na další pochod, tázal se mne Černovský: "Co o tom soudíte? To je příjemné dobrodružství." Znal jsem přísné zásady zdejšího lidu a jeho naprostou pravdomluvnost a proto jsem odvětil: "Že vám Marta věří, že si pro ni přijdete, tomu se nedivím, ale překvapuje mne, s jakou lehkovážností se zasnubujete."

"Což člověk ví, kde se ožení?" odvětil mi se smíchem. "Je proto třeba, abych se závčas ohlížel po nevěstě."

"A s jakou snadností obětoval jste svůj prsten," pokračoval jsem. "Byla to třeba památka."

"Ale kdepak," smál se Černovský mé svědomitosti. "Jako student měl jsem v Praze známost s jednou šic-

kou rukavíc. Již ani nevím, jak jí říkali. Ta mi dala prstének, když jsem odjížděl do Hercegoviny.

Vím jistě, že se s tím děvčetem do smrti nesejdu, co je mi tedy platný prstének v zdejší nehostinném kraji? Napití dnešní mi je milejší, než ten prstének. Za sklenici plzeňského dal bych sto takových prsténků. Přece má zlatu jen tehdy cenu, můžeme-li si za ně něco koupiti."

"Ovšem," řekl jsem. "To je zásluha Tolstého i všech moderních filosofů, ale na váš případ se tak docela nehodí."

"Ba hodí se výborně," smál se Černovský. "Mám teď v Hercegovině nevěstu."

"Ale nikdy si ji nevezmete," namítl jsem.

"To se neví," řekl trochu zvažněv. "Už jsem vám přece řekl, že člověk neví, kde se ožení. Jistě však k ženění musí mít nevěstu, a já ji tedy mám. Ostatně budou teď moje cesty veselejší. Jezdím mezi Bilěčem a Trebinjí tak dlouho a nenapadlo mi, abych si tu věc už dávno zařídil. Marta ví, že tudy projedu každý čtvrtek a bude mne očekávat i se džbánem čerstvé vody a také s putýnkou vody pro mého koně. A teď mi řekněte, jestli jsem se hloupě zasnoubil? Již jsem to měl dávno učiniti a studánka mohla mi býti velice příjemnou odpočinkovou stanicí."

Pokrčil jsem rameny. Bylo to přece tak podivné, zasnoubiti se s neznámou dívkou z žízně. Ale konečně věc je také možná. Vždyť jsem byl jejím svědkem.

* * *

Na dlouhou dobu nebyl jsem komandován k doprovázení vojenské dopravy ani pošty, že mne však věc zajímala, ptával jsem se vojínů po Martě. Povídali mi, že na Černovského pravidelně čekává na silnici, i kus cesty, že mu přichází naproti a potom zas kus cesty ho provází.

Až jednou na podzim zase jsem šel s Černovským.

Marta skutečně ho čekala na silnici, běžela mu vstříc, jakmile jsme se objevili v záhybu silnice za skalou a vrhla se mu v náruč nechávajíc se od něho před vojíny zlíbatí.

To jsem uznával za přirozené u milenců, kteří se týden neviděli.

Více mne překvapilo, že na louce, kde doprava obyčejně odpočívala, čekal také Martin otec s přichystanou putýnkou vody pro koníka Černovského.

"Tak vida," pomyslí jsem si. "Přece to nebyl od Černovského pouhý žert. Zdejší tatíci jsou v těchto věcech tuze nedůtkliví."

Marta mne poznala a měla radost nemalou, že vidí svědka okamžiku, kdy se s Černovským seznámila.

Na počátku zimy byl můj pluk vystřídán plukem uherským. Šli jsme do vlasti a šli jsme vesele. Vždyť jsme krásné své Čechy neviděli dva roky! Byl to poslední náš pochod do Trebinje, ale nebyl unavující. Vojíní celou cestu zpívali, někdy zas zahrála hudba řízný pochod a i ti muzikanti foukali do svých nástrojů dnes veseleji a živěji než na jiných pochodech touto nehostinnou zemí.

"Za pět dní budeme v Čechách," povídali si vojíní. Někteří dokonce tvrdili, že za tři. Pravdu neměl nikdo. Cesta do vlasti trvala přes týden, ale den po příchodu do Čech byli starší vojíní propuštěni a rozběhli se do svých domovů, jako když do vrabců hodí čepicí.

* * *

Uplynulo dvacet let. Všelijak se mnou osud zahrával. Zřídka kdy ukázal mi přívětivou tvář, někdy po mně blátem hodil, někdy i kamenem, na štěstí však všechny ty jeho rány nebyly těžké a brzy se zahojily.

Na okupaci Hercegoviny jsem vzpomínal často, často jsem o ní také vypravoval své ženě a dětem, později upomínky trochu vybledly. Ale vyrojily se zas náhle, když na mne padla padesátka a bradu i hlavu najednou pokryl mi sníh.

A tu mě žena překvapila podivným návrhem.

"Poslechni, mužičku, což abychom si udělali do Hercegoviny výlet?"

"To je nápad!" řekl jsem překvapen. "Takovou dálku. Snad bys ani té cesty nevydržela."

"Jdi, bláhový," řekla mi. "Pořádají teď z Prahy výletní cesty až do Cařihradu a do Alexandrie, čím je proti tomu cesta do Hercegoviny? Jsou tam teď spřádáné poměry, komunikačních prostředků hojnost, pohodlné hotely ve všech větších městech, mohli bychom tam v létě zajet. Spatřila bych ráda ta místa, kde jsi prožil svá jinošská léta."

Proti takovému argumentu ženině nedalo se ovšem nic namítati, ale přece jsem ještě učinil slabý pokus.

"To bychom však museli napřed jeti do Prahy, abychom se zeptali chlapců."

Měli jsme totiž v Praze tři studentiky.

"Tak tedy pojedeme ještě tenhle týden do Prahy," rozhodla se žena krátce.

A jeli jsme tedy do Prahy. Chlapci měli z našeho příchodu náramnou radost a hned povídali, čeho který nutně potřebuje a co mu jistě musíme koupiti, a bylo toho tolik, že jsem si to ani všechno nepamatoval.

Když se hoši o všech svých potřebách do syta vypovídali, vytasila se žena se svým plánem, že chce jeti do Hercegoviny a hned všichni tři hoši byli při tom. A zase jim matka vyložila, pojedou-li s sebou, že bude cesta mnohem více státi, a že bychom jim tedy těch různých potřebných věcí zaopatřiti nemohli a tu hoši hned obrátili a svorně tvrdili, že právě teď ničeho nepotřebují, že už se všim do konce roku vydrží, jen abychom cestu na jih odložili až na prázdniny, aby mohli jeti s sebou. No, k vůli tomu jsme vlastně do Prahy jeli, tak jsme tedy slíbili a chlapci mohli se radostí stropu chytit.

Odpoledne byla matiční slavnost na Žofíně a nejstarší můj hoch hleděl

mne s neobyčejnou výmluvností pře-
svědčiti, že je jen mojí národní po-
vinností, když jsem v Praze, abych
slavnost navštívil.

Když jest to národní povinností,
tak se proti tomu nedalo nic namí-
tati, odložili jsme tedy odjezd z Pra-
hy na zítřek a šli jsme na Žofín.

Lidu tu bylo jakoby nasil. Já
se svou rodinou ovšem po způsobu
venkovanů tlačil jsem se do kouta a
vyhledal stůl hodně odlehlý. Tu věc
znám ze zkušenosti. Posluha u ta-
kových odlehlých stolů je sice špat-
ná, protože sem číšník málo kdy za-
běhne, ale člověk jest tu volněji,
než mezi těmi hustě obsazenými sto-
ly a my lidé žijící na venkově jsme
zvyklí míti kolem sebe hojně volné
prostory.

U stolu, u něhož jsme se usadili,
seděl už nějaký pán s pěkným kašta-
novým vousem po španělsku do špič-
ky přistřižnutým, se skřipcem na
nose, vedle pána seděla mladá, he-
zounká panička a dvě roztomilé dí-
venky. — Hodnou chvíli seděli jsme
všichni u stolu na prázdno, ale po-
tom když sem číšník zapadl s náručí
naplněných sklenic, nechal jsem si
jich na stole pět, ta hezká panička se
tomu smála, já jí však vysvětlil, že
je nás na to pivo také pět a není
naděje, že by sem číšník zas brzy
zapadl, leda takhle až za hodinu a
tu se přestala usmívatí uznávajíc pa-
trně, že jsem rozumný člověk, který
pamatuje na budoucnost. Jak jsem
promluvil, upjal na mne pán zraky a
řekl:

“Račte dovoliti. Dle hlasu a po-
doby zdá se mi, že bychom se měli
znáti.”

Řekl jsem mu, kdo jsem, ale za-
kroutil hlavou a trochu se zamyslel.
Jméno moje i stav byly mu patrně
neznámy. Hned potom se mi před-
stavoval: “Jsem doktor Černovský,
tuto moje choť.”

“A sloužil jste jako poddůstojník
u vozatajstva za okupace Hercego-
viny?” tázal jsem se.

Prisvědčil a potom už jsme se ry-
chle domluvili. Vzpomněl si, že

jsem spolu prodělali několik trap-
ných pochodů mezi Biléčem a Tre-
binjí, a že jsem se v Biléči častěji
stýkali.

A teď plynula zábava živým prou-
dem. Pověděl mi, že vrátiv se z
okupace dokončil studia a řekl mi v
kterém venkovském městě okresním
je advokátem.

Zatím seznámily se také naše že-
ny a začaly si povídati o svých hos-
podářstvích, moji hoši seznámili se
s děvčátky Černovského, ale o čem
ta drobotina povídala, nevím. My
s Černovským hovořili o okupaci a
o svém vojenském životě. To bylo
vzpomínek!

Za chvíli obě naše ženy nechaly
hovor a jaly se nám naslouchati.
A moje, jaká už je, že nedovede nic
smlčet, prohodila, že o prázdninách
do Hercegoviny pojedeme a pochlu-
bila se, že ta cesta je její myšlen-
kou.

“Také bych se tam někdy rád po-
díval,” prohodil Černovský, “ale
není čas. Jsem stále zaměstnán. A
co tam také. Mnoho krásného tam,
milostivá paní, neuvidíte, jen holé
skály, ubohý, zanedbaný lid a bídu
na všech stranách.”

A hned potom začal vypravovati
o svém dobrodružství s Martou. Mo-
je žena tu věc znala z mého vypra-
vování a poslouchala proto s nevšed-
ním zájmem.

Také paní Černovská poslouchala
pozorně, ale smála se, neboť Černov-
ský vyprávěl celou příhodu s Martou
takovým žertovným způsobem, aby
mojí ženě naznačil, jak dětsky dů-
věřivý je slovanský lid na jihu.

Když jsme se pozdě večer ubírali
ze slavnosti, povídala mi žena: “Po-
slouchej, ten pan doktor o svém za-
snoubení v Hercegovině vypravoval
tuze lehkomyšlným tonem. Přelhal
děvče a teď si z toho dělá smích.”

“Je takovým, jakým vždycky bý-
val,” řekl jsem. — “Tací jsou vojáci.
Slíbí, ale nesplní.”

“To jsem ráda, že jsem tě nepo-
znala, dokud jsi byl důstojníkem,”

smála se žena. "Byl bys mne pěkně asi nechal sedět."

"Však bys si byla našla jiného, jako to asi udělala ta Marta v Hercegovině, když si pro ni Černovský nepřišel," odvětil jsem.

A žena mlčela. Patrně asi neměla čisté svědomí, aby mohla tvrdit, že by byla věrnost zachovala do smrti.

Takové jsou ženské.

* * *

O prázdninách jeli jsme tedy na jih. Z Terstu jeli jsme parníkem do Dubrovníka a zde zdrželi jsme se dva dny. Musel jsem ženu a děti vodit po místech, kudy jsem jako voják chodil a všechno jim vysvětlovali. Mnohé bylo ve městě za ta léta změněno, ale mnohé také zůstalo nezměněno. Potom najali jsme si fiakra na neurčitý počet dní a jeli jsme do Hercegoviny. Prvního dne dorazili jsme do Trebinje a ubytovali se v hotelu docela po evropsku zařízeném. Jak vypadala Trebinje dnes jinak, než když jsem ji poznal před dvaceti lety! Po prohlídce města vedl jsem svou rodinu k mostu přes řeku Trebinjčici, abych jí ukázal místo, kde jsem se svou četou stál, když rakouské vojsko útočilo na most, obsazený povstalci. Ukázal jsem jim také místo, kudy jsem svoji četou vedl přes řeku pod hradby města, když povstalci do něho od mostu ustoupili. Kolik tu bylo neveselých vzpomínek, při nichž moje dobrá žena často hluboce se zamyslela a chlapi na mne s vyděšenými očima zírali. Ale mně se dnes lehce vzpomínalo. Bylo to všechno minulé. Na přestálá nebezpečí se snadno vzpomíná.

Druhého dne vyjeli jsme po silnici k Biléči. Hochům líbila se krajina hlavně pro svůj neobvyklý smutný ráz. Ale bylo znáti, že působí na ně přece jen truchlivým dojmem. Vzpomínal jsem, že i mně se tak dělo, když jsem se tu poprvé octnul. Už hodinu cesty za Trebinjí jeli jsme pustou, liduprázdnou silnicí lemovanou po levé straně holými skalami,

po pravé hlubokým údolím, v němž plouží se řeka Trebinjčice vylévající se do údolí pod Biléčem z několika podzemních jeskyň.

Krajina se za dvacet let nezměnila. Zůstala pustou, mrtvou, zakletou jako v pohádce.

Na ženu a děti působila nejspíše tímž dojmem, neb mlčeli a zřídka kdy mne který oslovil žádaje nějakého vysvětlení.

"Také pojedeme kolem místa, kde se pan doktor Černovský s tou hercegovskou dívkou zasnoubil?" otázala se mne žena z nenadání.

"Ale to se rozumí," odvětil jsem. "Vždyť je to při islnici. Za čtvrt hodiny pojedeme kolem."

"Nech tam zastaviti, mužičku," řekla žena. "Ráda bych si to místo prohlédla."

Za čtvrt hodiny jsme dojeli k místu, kde byla studánka, ale hnedle bych to místo nebyl poznal. Pěkný habrový les byl pryč, jako když ho vyholí. I sem už zasáhla lidská kultura, porážející lesy, aby je zpeněžila. Známá studánka stála v malém křoví sto kroků od silnice obnažená a palouček, na kterém kdysi vojáci odpočívali, byl teď pouhým šterkovištěm.

Slezeš s vozu zaměřili jsme všichni ke studánce. Všechno tu bylo jako před dvaceti lety. Kamenné koryto leželo na zemi, do něho stékala voda z trouby a děvčat i žen stál tu zástup. Jenže dnes se dívky nerozprchly, když nás spatřily. Prohlížely si nás zvědavě, něco si šuškaly a starší ženy, které tu stály, aby vody načerpaly, pozdravily nás přívětivě, když jsme se přiblížili až k studánce.

Jedna z žen přistoupila k nám nesouc džbán plný vody a tázala se mne: "Nevíš, pane, kdy už car propustí mého junáka z vojny, aby si pro mne přišel?"

Trhl jsem sebou překvapením. Nejasné tušení proletělo mi duší. Mohla to snad býti Marta?

Pro jistotu tázal jsem se jedné z žen, kdo je ta ženština.

"Luda Marta," odvětily mi všechny sborem.

Šílená Marta tedy. Zrovna jsem teď zrakem hltal postavu ubohé stojící v tupém mlčení opodál. Z bývalé krásky nezbyly ani trosky. Byla zestárlá, pohublá, zanedbaného zevnějšku, jenom to její velké oko se dosud krásně lesklo. Jenže to nebyl lesk lásky a něhy, který kdysi poutal Černovského, byl to lesk příšerný, vzbuzující soucit. Oko Martino prozrazovalo duši chorobnou.

Bezděky tázal jsem se, co se ubohé stalo.

Vypravovaly mi ženy, co jsem věděl a byl proto jist, že neuslyším nic jiného.

Před lety slíbil prý jí mladý voják, že ji pojme za ženu, až bude z vojny propuštěn. Milovala ho, věřila mu, obětovavši mu všechno, a čekala na něho trpělivě. Když nepsal, věřila přece, říkajíc, že jistě přijde. Ale léta plynula a voják nepřicházel. Marta zkusila mnoho od otce, proto že jiný mladík se o ni neucházel, když už byla jednomu zaslíbena. Je to obyčej zdejšího lidu. A tak Marta trpěla, až se z toho utrpení

rozumem minula. Zemřeli jí rodiče, spravuje bídě své hospodářstvíčko, pase stádo svých ovcí na horách, ale každého čtvrtku dobíhá k studánce, načerpá vody a očekává svého ženicha, aby mu dala pít, až přijde.

Když jsem ženě přetlumočil, co mi ženy povídaly, vypukla v pláč a chopivši mne za ruku, táhla mne zpět k fiakru.

"Pojedeme domů," řekla. "Nestojím už o další podívanou."

Chlapcům se ovšem náhlý návrat nelíbil, ale matka poručila a nebylo proto odmluvy.

Teprve, když jsme v Dubrovníce sedali na parník, žena moje se rozhovořila: "Jak ten doktor tehdy na Žofině frivolně mluvil o tomhle mém zasnoubení. Srdce mi pukalo při pohledu na ubohé děvče."

"Ani si nepomyslí, moje drahá, že způsobil svojí lehkomyšlností neštěstí," řekl jsem ženě. "A možná, že by zůstal klidným, i kdyby to věděl. — Mají lidé různé povahy."

Vraceli jsme se z výletu s truchlivými dojmy. S Černovským už jsme se vícekrát nesešli a také jsme si toho nepřáli.

Hrubá Skála

Hrubá Skála a její malé kolegyně u Jizery, Trosky a Sedmihorky, to jsou šperky Českého ráje. Hruboskalský zámek patří mezi nejpozoruhodnější stavební památky tohoto, krásami přírody tak štědře poznamenaného kraje.

Řada majitelů zvučných šlechtických jmen se vystřídala na hruboskalském zámku za 600 let jeho trvání. Jejich vztah k lidem, kteří byli pramenem jejich moci a bohatství, nebyl právě vždy ušlechtilý. O tom svědčí i dvě velké nevolnické bouře na hruboskalském panství v 17. a 18. století. Posledním majitelem zámku byl rod Aehrentalů, jehož potomci vlastnili zámek ještě v první republice. Šlechtickou krev si koupil rytíř Jan Lexa z Aehrentalů za peníze, vydělané na čilém obchodování a především na státních dodávkách. Po roce 1945 se rod Aehrentalů musel rozloučit s Hrubou Skálou. Zámek uprostřed pískovcových skal převzaly čs. odbory a zřídily tam nyní mezinárodní rekreační středisko.

Lesní panenka

Napsal A. V. Šmilovský

I.

YL ŠTĚDRÝ DEN a táhlo na devátou hodinu ranní. Obloha byla zatažena hustými, těžkými mraky jako svědomí zlosynovo. Vítr hučel a

skučel ulicemi pražskými jako vášnivec, ode vši rozvahy odtržený, a dešťové kapky a sněhové kousky litaly na různě sychravým ovzduším jako slzy trpitelů, bezbranných a nevinně utlačovaných v chumeli životním.

Třetí čtvrt na devátou byla na věži novoměstské radnice již hodnou chvíli odbila. V jedné z chodeb, vedoucích v zadním oddělení soudního domu k celám ozvaly se pádné a odměřené kroky. Byl to strážník, jenž jedny z dveří hrubým klíčem otevřel a nepřekročiv ani prahu, dovnitř provolal:

“Prokop Tetřev. — K přeličení!”

“Zde jsem,” odpověděl jadrný a hluboký mužský hlas uvnitř, a krátce po tom objevil se ve dveřích muž co do věku padesátník. Byl silný a statný, že by skály mohl lámat. Vyrůstu byl téměř obrovského. Na prsa splývala mu dlouhá, silně prošedivělá brada. Hojné vlasy, jako by popelem byly posypány, měl slušně do zadu zkadeřeny a z hlubokých důlků z pod hustého obočí svítily mu vážně a neohroženě jiskrné zrak.

“Mám to dnes krásný štědrý den,” prohodil trpce k strážníkovi, jenž za ním opět dvěře pečlivě uzavřel. — Strážník neodpověděl a mlčky mu posunem ruky ukázal, aby šel před ním. Prokop Tetřev poslechl a ubíral se do soudní síně tak důstojně,

jako by sám šel soudit. Soudní sbor ho již očekával. Prokop Tetřev posadil se na stoličku obžalovaných, uklo-niv se prve uctivě soudcům. Před-seda, starý to pán, na pohled nehru-bě přívětivý, dal naň nejprve potřeb-né otázky. Tetřev povstal i odpoví-dal jasně i stručně, že jsou mu pade-sát tři léta, že jest rodič z Novosedel na Zbirovsku, že bydlí již drahá léta v Deštném.

“Jsem ženat,” vykládal dále. “Měl jsem osm dětí, z nichž čtyři jsou na živé. Nejstaršímu, Prokopovi, jest šestnáct a nejmladšímu, Františce, přes devět let. Živím sebe i děti poctivě: — jsem dřevařem.”

“A při tom také pytlákem,” připomenul předseda.

“Milostivý pane,” odvětil Tetřev, “kdo se v lese narodil jako já, přichází s flintou v ruce na svět. V lese mne vychovali, v lese trávím život; do kraje jen za čas jednou přijdu. Jak možno, abych si někdy nevystřelil za zvěří? Však nedělám to pro užitek, věru že nedělám. Pytláčení mi sotva zaplatí prach, broky a puškaře. Ale našinci to nedá, aby si nevystřelil. Nedá a nedá, dělej co dělej. Je to vášeň jako veliká voda; vzpírej se jí, vezme tě s sebou. Při tom dokládám, že jsem poctivý člověk. Jaktěživ jsem ne-sáhl nikdy někomu na čest, jmění nebo život; děti mé nikdy ještě nešly pro chléb k cizím dveřím.”

“Což ta zvěř, již stiháte, nenáleží-li ke jmění jiných lidí?” podotkl předseda.

“Pravda, podle litery zákona,” odpovídal Tetřev. “Ale my lesáci se na ni díváme jinýma očima. Připouštím, že jsem na omylu, ale ta ne-šťastná flinta.”

"Kde rozum a víra nespravují vášně, není obecného blaha," poučoval obžalovance předseda. Poté načal z jiného soudku, vyzýváje vedle sedícího pána, by přečetl Prokopu Tetřevovi obžalobu. V této bylo vylíčeno, že Tetřev ozbrojen brokovnicí na samotě lesní zprotivil se hajnému Bartoloměji Holanovi, jenž vzat jest do přísahy; Tetřev že dopustil se tím zločinu veřejného násilí.

"Pravda-li??" otázal se přísně soudce obžalovance, "co udáno na vás v obžalobě?"

"Milostiví pánové!" odpovídal Tetřev, "povím upřímně, jak se všechno zběhlo; se lži jsem jakživ neměl spolku. Bylo to druhou neděli po sv. Václavě. Odpoledne jako obyčejně vyšel jsem si trochu do lesa. I přišel jsem náhodou k místu pro mne památnému; k potoku, říkáme tam pod Skalkou. Tam vzpomínáním hnula se ve mně krev a pěsti se svíraly. Šel jsem dále a došel jsem k místu, kde pod mechem byla uschována moje brokovnice, tak pro pana Příhodu. Vytáhl jsem ji, odvázal šátek a prohlížel zámek. V tom uslyšel jsem za sebou šustiti kroky, ohlédl jsem se a vidím, jak jde na mne Holan. Neměl zbraně, měl jen sukovitou hůl v ruce. Bylo mi, jako by šťír mne zrovna do srdce uštknul.

'Ach! dostal jsem tě přece jednou, padouchu,' vykřikl na mne Holan, přiskočil ke mně a chytil mne, pánové, za krk. S počátku bylo mně, jako by hrom do mne udeřil, ale rázem jsem se vzpamatoval. Viděl jsem, že bude zle. Krev se mi zpěníla klokotem, hrdlo se mně zadrhlo, zrak mně přecházel, hlava zahořela, vztek mne posedl. Vytrhl jsem se mu, co jsem síly měl, ustoupil na dva kroky, obrátil brokovnicí pažbou vzhůru a namířil po jeho hlavě. Šťěstí bylo, že Holan nespál a obratně nastrčil sukovnici. Tim zadržel osudnou ránu. Krev netekla, jazyky dostaly se do sebe. Tim se nám ulevilo; rozešli jsme se."

"Dopověděl-li jste?" otazoval se dále předseda.

"Dopověděl."

"A zdá se, že svého přenáhlení ani dost málo nelitujete."

"Ani dost málo."

"Z vašeho vypravování vysvítá, že se nesešel pouhý pytlák s pouhým hajným. Skoro se mně zdá, jako by mezi vámi nějaká stará nepřízeň vzezela. Proč vás to místo pod Skalkou tak neobyčejně dojalo?"

"Pan soudce má bystré oko. Mezi mnou a Holanem stojí staré a hrozné zášti."

"Povězte nám je."

Prokop Tetřev zahleděl se posupně pod sebe a nepokojně se probíral pravicí v šedé bradě. Soudce si jeho výrazu všimnul a nařídil strážníkovi, by přivedl Bartoloměje Holana. Při jméně tom trhnul sebou Tetřev, jakoby bosou nohou byl šlápnul na zmiji. Soudce nespouštěl s něho oči.

Holan vstoupil. Co do věku, vzrůstu a síly vyrovnával se Tetřevovi, ale pohled jeho sivý nebyl tak pokojný a všechno vzezření jeho věštilo chytráka. Vlasy měl sporé a plavé a bradu ryšavou, ne tak hustou a dlouhou jako Tetřev. Na pokyn soudcův postavil se vedle Tetřeva, ale ani zrakem oň nezavadil.

"Znáte obžalovaného?" tázal se ho soudce.

"Znám ho — prosím," odpovídal hajný hlasem nezvučným, poněkud sípavým.

"Jste-li spolu z přízně, nebo sešvakření?"

"Jsme nevlastní bratři. Vaše Milosti, ale jako bychom nebyli."

"Jak tomu mám rozuměti?"

"Bylo mi, prosím, deset let, když nebožka moje matka vzala si nebožtíka Tetřeva. Byli spolu asi tři léta; vzali se jen tak pro snadnější výživu. Já jsem s dětmi Tetřevovými hrubě nesrostl. Pak šli jsme beztoho každý po svých."

"Chováte-li, Holané, proti Prokopu Tetřevovi nějaké nepřátelství?"

"Nechovám, Vaše Milosti, nechovám."

"On lže," zahoukl Tetřev, jako by po někom volal v lesní pustině. Pánové při soudním stole sebou trhli, soudce sepíal před sebou ruce a vzrušen upíal ostrý zrak svůj na oba muže, jako by dosáhnouti chtěl nejtajnější skrýše jich myšlenek.

"Mluvte, hajný, pravdu," napomínal vlídně Holana. "Vidím, že máte mezi sebou tajnou a starou příčinu vzájemné nenávisti."

Hajný mlčel, rozpačitě hledě na podlahu. Tetřevem zaviřil nepokoj. Přeslapoval chvíli, pak upřev pichlavě zrak svůj na hajného, rozmlouval pádně a vážně:

"Holane, já se přiznal ke všemu, nežli jsi byl zavolán. Neboj se, že bys řeči svou na vině mi ulehčil; — pověz pravdu a nelži. Tys odedávna nepřítelem mým a věru paměť tvá není děrava. Ty víš dobře, co se mezi námi přihodilo, a proč jsme se už dávno rozeštanuli."

Holan se neměl k řeči. Soudce vybídnul Tetřeva, aby on pověděl pravdu věrnou a jistou; — Holan že bude mít i vůli i pokdy k opravě, bude-li toho potřeba.

Na Tetřevovi bylo viděti, že se stěží odhodlává k vyznání; leč odhodlal se a jal se vypravovati:

"Co povídám, nerad povídám, milostiví pánové. Ale jednal bych proti sobě i proti zákonu, kdybych před slavným soudem stavěl pravdu pod kbelec. Je tomu skoro dvacet pět let. Já i Holan byli jsme dřevaři a káceli spolu kmeny a kopali pařezy. Bydlili jsme oba v Deštném, v jednom domku. Tehdy nebylo ve mně kyselosti proti němu, ač nebyl on nikdy z těch dobrých a upřímných. Já se tenkrát oženil, a protože nebylo ještě dětí, vzal jsem k sobě jedinou svou sestru Lidušku. Co jsem měl činiti, když rodičů nebylo na živě? Liduška byla děvče — krev a mléko, švižná jako laňka, ale do práce třikrát nebyla. Ale já ji měl rád; krev není voda. Šla lidem víc k oku nežli k mysli a říkali jí "lesní panenka". Bydlili jsme s Holanem v jednom domku; on v levo,

já se svými v pravo. Od těch dob, co jsem se oženil, byl Holan ke mně chladnější; nevím proč. Snad nepřál mi mé ženy. Aspoň jednou prý řekl v hospodě, že kdybych si já ji nebyl vzal, byl by on ji odvedl od oltáře. Ale řeči jsou řeči; což dbá na ně člověk, jenž je z ruky do úst živ. Ostatně může Holan sám promluvit, má ústa k tomu."

Holan zarputile mlčel! Tetřev pokračoval:

"V tu asi dobu přišel k nám na myslivnu nový polesný. Byl to muž mladý, svobodný, úhledný a po tom pěkném hadím plemeni, po ženských, jako oheň. S mou sestrou začal si brzy navazovati, vyhledával ji, nosil jí všelike tretky a dárky pro parádu. Rozuměl svému řemesu, a čas ukázal, že na lesní panenku nelíčil nadarmo. Žena má mne na ty zálety polesného upozornila, a já varoval po otcovsku sestru před léčkami, do nichž leze. Ale řeč má jí byla sněhem na parném slunci. Beztoho že o mé nelibosti polesnému pověděla, neboť brzy po tom vyřizoval mi Holan od něho, že zamhouří již jedno oko, jestliže si z lesa tu i tam nějakou borovici odvedle. Patrně chtěl šelma i mne na svou stranu přimámiti, bych mu u sestry nebyl na závalu. Ale u mne propadl; já šel zotra na sestru a zapověděl jí tvrdě, aby se s polesným scházela — darů od něho nepřijímala, ač nechce-li, abych jí i jemu pořádně posvítíl. Zat'ál jsem jí i jemu na nějaký čas žilu. Ale kdo uhlídá pošetilého děvčete, zvláště měla-li v domě za tajného pomocníka takového bídніка, jakým je tuto Holan.

Vida, že nejde po mém, došel jsem si jednou do myslivny. Slovo dalo slovo, a já polesnému pohrozil, že dopadnu-li ho se sestrou, nasypu mu broků do těla, že ho budou po léta svrběti. Rozešli jsme se ze žluči. Polesný zarazil a otočil, ale od svého neupustil. I odhodlal se po křivých pěšinách dojiti tam, kam ho rovnější cesty nevedly. Spolčil se s Holanem, umluvil se s ním a slíbil

mu dobrý peníz za jeho práci, jestliže mne mu nažene do léčí zchytra nastrojených. A vyhráli nade mnou. Jednou odpoledne pověděl mi Holan, že dole v bučině, u potoka, kde stojí starý dřín, křižuje srnka. On že ji vypátral, ale že nemá jistou ránu. Abych si pro ni došel, že si pochutnáme na dobré pečínce. Dvakrát mi to nemusel říkat. Vzal jsem flintu na rámě a šel na vysokou. Čekám hodinu, dvě: srnka se ukázala a přišla mi do rány. Vezmu ji na mušku, stisknu kohoutek, a srnčí leželo. Zajísal jsem v duchu a vzchopil se za zvířetem. V tom za samou hlavou zvolal na mne hlas: "Dobře jste trefil, Tetřeve." Nohy mně přirostly k zemi; byl to polesný. Když jsem se ohlédl, viděl jsem, že není sám; kus za ním míhala se v šeru mužská postava, jak se mi zdálo, Holan. V hlavě se mi rozsvítilo, seděl jsem v léčí. Nebránil jsem se. Polesný mně odňal ručnici a řekl ke mně důvěrně: "Něco za něco, Tetřeve. Nepřekázejte mi u sestry, a já vás neudám." Ve mně se zbourilo svědomí. Řekl jsem: "Udejte si mne!" Udal mne a druhého dne odvedli mne četníci. Seděl jsem za srnku čtrnácte dní. Když jsem se vrátil domů, Holana v Deštném už nebylo; stal se hajným, půldruhé hodiny od nás. Sestra byla také tam. Holan prý ji přinesl psaníčko, ona si svázala raneček a odešla prý sloužit do dvora. Mne pojala hrozná hořkost. I nešel jsem za ní a ponechal jí zlým světa příhodám. Tři léta nebylo o lesní panence ani vidu ani slechu. Po třech letech přivedli mi ji jednou postrkem jako běhlou ženku. Bídu a neřest měla napsánu na čele. Bůh mne zkoušel. Všecko křesťanské a bratrské hnutí odpadlo ode mne a žena mne k tomu ještě popichovala jízlivou řečí: ukázal jsem nešťastné lesní panence dveře a zahrozil jí, že ji všechny kosti přetluku, páchne-li jenom nohou v můj příbytek. Odešla a nikdo ve vsi nepřijal ji pro nečistotu. Bylo to večer na podzim. Den byl tehdy krátký, ztratila se v

lese. Třetího dne našli ji lidé v potoce pod Skalkou. Byla utopena. Od těch dob pochází naše nepřátelství tuto s Holanem. At' mluví, slavný soudce, jestli jsem slovíčka přilhal."

"Holane! Pravda-li vše, co tu Tetřev vypravoval?" otazoval se předseďa hajného.

Holan přítakal hlavou a dal se do pláče. Tetřev se naň chvíli díval a promluvil měkkým hlasem: "Vidíš, Holane, nebyl bych si pomyslíl, že můžeš ještě plakat."

II.

Prokop Tetřev vyšel z obžaloby zdrav a cel. Uváživ náležitě všechny pohnutky k činu, neshledal soud v jednání jeho naproti Holanovi známek potřebných k zločinu veřejného násilí. S letošním štědrým dnem nevypadlo to tedy tak bledě, jak náš dřevař najisto očekával; naopak dostalo se mu dnes daru, nad nějž lesák nezná vzácnějšího — osobní svobody. K tomu měl naději, že bude ještě dnes se svými doma veřečeti.

Za přelíčení, jež trvalo skoro celé dopoledne, ubýlo venku větru i deště. Mžilo jen, a sychravá zima lezla do těla. Po silnici k Zlíchovu stoupali Tetřev a Holan statně ku předu. Šli kus od sebe mlčky a dýmajíce již od Újezdské brány, ale netrhli se. Najednou Holan se zastavil a pravil hlasem napolo prosebným:

"Prokope!"

I Tetřev stanul, ale k hajnému nepohlédl.

"Máme dnes štědrý den, bratře," pokračoval Holan. "Je to den dobrým lidem milý, ba svatý. I nám oběma by se mohl stát opravdu milým a do smrti památným."

"Snad nepočítáš sebe také k dobrým lidem??" připomenul kysele Tetřev.

"Až do dneška nepočítal jsem se, Prokope! Ale ode dneška rád bych vstoupil do jich cechu, kdybys ty tomu dal pomocnou ruku. Ty víš, Prokope, že neumím dávat se na proso,

ale tys muž, lesák, povaha — uší tvoje nejsou železná vrata. Plakal jsem dnes před soudem; však tys sobě toho dobře všimnul a víš, co to jest, když našinec uroní slzu."

"Co máš za lubem?"

"Všecko dobré, Prokope! Necht' na místě se propadnu, tane-li mi něco špatného na duši naproti tobě. Nevěříš-li, řekni to, a já dám si ústa na zámek."

"Mluv si, Bárto! Uvidím a vyberu si již zrní ze sypání."

Oba muži dali se opět na cestu. Holan pokračoval:

"Je mi dnes, jako bych se byl vykoupal v Jordánu. Tys mi, Prokope, při přeličení podržel zrcadlo, že jsem sebe v něm vidět tak, jaký jsem. Při tom všem mluvila z tebe jenom pravda a žádná zloba; a já ti přece tolik ublížil. Bůh posvětil, Prokope, jazyk tvůj, ten rozměkčil to moje okoralé svědomí. Bůh má ve všem svou ruku, já to vím z celého svého života. Ty si myslíš, že sedím jako každý hajný v suchu, že se mám jako na kraji nebe. Ale já ti povídám upřímně, že jsem se jako hajný mnoho mezi nenalízal. Věř mi, že bych se stokrát raději mozolil s těmi kmeny a pařezy, jen kdybych měl pokoj tuhle v srdci, jako ty. Oženil jsem se a nedostal jsem ženu s holýma rukama. Ale Bůh nám odepřel děti, a ty nevíš, co je to doma bezdětná žena, jak mi pelyňkem posypává každý krajíc, který si ukrojím. Dokud byla mladší, utíkala mi z hájovny; co je starší, brousí o mne jazyk, že to skřípe do duše. Nebyla by zlá — byla by dobrá, kdyby měla dítě; ale to je ta Boží pokuta na mne. Prokope, prosím tě, dej mi svou Františku, a budu ti bratrem do smrti nejvěrnějším. Tobě ubude doma starostí o děti, a mně a mé ženě bude zpomůženo — náš domácí suchopár se pěkně zazelená. Hlavu svou ti dám do zástavy, že vychováme z ní..."

"Druhou lesní panenku," přejal mu Tetřev pásmo řečí.

Holan svěřil hlavu a pravil po chvíli zasmušile:

"Ty nevíš, jak mi svou řečí srdce ve dvě roztínáš," vyčítal mu. "Nejsem ani buk ani dub, ale ty jsi tvrdá skála."

"Já to tak zle nemyslí, Bárto," omlouval se Tetřev. "Ostatně když to dobře uvážíš, nebudeš se diviti."

"A vidíš, nadlesný Hron!" pokračoval hajný. "I jeho zastihla ruka Boží za to, co vyvedl na sestře tvé a na tobě. V nejlepších letech z neopatrnosti na honbě se zastřelil. Bylo mu podle mého asi čtyřicet pět let, a jedna dcera po něm jest němá; horší nežli ten lesní pták, jenž si může aspoň zazpívat. Co mu bylo platno, že měl štěstí v úradě? Nesmiřen s Bohem a se světem práchniví někde tam na Šumavě pod hlinou. Když se tak toulám v noci lesní samotou, motávají se hlavou mou podivné myšlenky. Což kdyby mne tak z houští pytlák z ničeho nic zastřelil? Co si počnu na věčnosti? Prokope, jsi muž, máš srdce v těle, odpust' mi! Já chci svědomitě, pokud zdrav jsem a živ, napravit, čím jsem se prohřešil na tvé sestře, na tobě a na vás všech. Na tobě visí má budoucnost i moje spása. Nebud' ke mně tvrdou skalou! Já vím, že jsem byl bídníkem, ale rád bych se z té bídy vytrhnul, jenom když mi podáš ruku k tomu. Co to tobě, co ženě tvé udělá, dáte-li mně vaši Františku. To dítě se mně i ženě mé líbí, máme je rádi. Učitel ji také chválí, že je čiperná i dobrá jako берушка. Já bych ji choval jako v bavince a napravil na ní, čím jsem se prohřešil na lesní panence. Hlavu na to, že se jí u nás ani vlásek nezkriví a že jí lepší budoucnost vystrojíme, než jakou mívají děti lesácké. Máme pěkné peníze uspořeny a budeme rádi pro ni spořiti. Věř mně, od huby si pro ni utrhnou. Má žena by to také ráda viděla; kolikrát jsme již o tom mezi sebou rozprávěli."

"A přece jsi mne u soudu udal!"

"To se zlý duch ve mně ozval, Prokope. Ale dám ti ruku na to, že

to bylo naposledy. Šťel si již někdy, já tvé rány nebudu slyšeti, a kdyby mne měli vyhnati z hájovny."

"A co by řekla žena má k tomu?"

"Ty jsi pánem v domě, Prokope. Ty jí to poviš, jako by to na másle ovaloval. A starosti se jí umenší; má toho také dosti s ostatními dětmi."

"To by dnešní štedrý den mohl nám býti opravdu štedrý," pravil Tetřev rázně, "a je-li v tom vůle Páně, také bude. Přijď k nám s hajnou zítra odpoledne. Máme Boží hod. Já si to zatím povím se svou ženou a ty se svojí. Hodí-li se půlka k půlce, bude jablíčko vaše."

"A ted', prosím tě, podej mi, bratře, ruku," vybízel Holan Tetřeva.

Mléky podali a potiskli si ruce. Zabočili se silnice v pravo do vrchů. Cesta byla rozměklá, ale nohy jejich byly uvyklé horším cestám a jadrné plíce jich horší povětrnosti; — svaly a kosti jich neznaly únavy. Cesta jim rychle ubíhala a večer, již za tmy, byli oba doma. V Tetřevově domku v Deštném bylo světlo; louč plápolala v kleštích. Matka s dětmi seděla na lavici při kamnech. Vzpomínaly. V tom zaklepáno na okenici. Františka vyskočila jako šípka a zvolavši: "Tatínek," běžela odstrčit závorky. Po chvilce přiváděla otce do světničky chudobné a nízké, ale příjemně vytopené.

"Jak to táto, dopadlo?" vyhrnula se dřevačka s otázkou.

"Svoboden!" zajásal dřevař.

"Tedy prohrál ten prokletý zrzek!"

"Zvolna, matko, jazyk za zuby. My jsme se dnes po dvaceti a pěti letech smířili. Hoši, zujte mi boty! Františko, bačkory. Ty, matko, vař, kde co k snědku. Mám hlad jako vlk."

Po večeri, jež skládala se z omaštěných bramborů se zelím, z kaše, ze křížal a sušených hrušek a skývy chleba, a již zapil Tetřev kalíškem jalovcové, rodiče vypravili všechny děti na jitřní do kostela, načež rozbovořili o událostech dnešního dne.

Byla dávno půlnoc, když Tetřev na tvrdém loži svém usnul; dřevačku však spaní nebralo. Nefébilo se jí hrubě, že má Františku dáti do hájovny, ačkoli nahlížela, že by tím hodný kus domácí starosti odpadl a že by dceruše lepší štěstí v hájovně mohlo sednouti, nežli v chudobném Deštném. Ale na konec položila všechno do vůle Boží a čekala potmě na děti, až přijdou z kostela. Ještě dnes napověděla Františce neočekávanou novinu a vyličila jí, že u hajných bude míti lepší stravu a lepší šaty nežli doma. Děvče šlo na vna-du, a když jí matka připověděla, že častěji přijde podívat se na ni, slíbilo, že poslechne tatínka a mamin-ku.

Druhého dne po obědě přišli si Holanovi pro Františku a ještě za světla si ji domů odváděli. Hajná přinesla Tetřevové trochu vajec, hrachu, uzené plicko a vlněný šátek. Františce dala menší šat, aby jí bylo teplo na cestě. Holan slíbil, že ji povede cestou, kde budou pěkně za větrem, a kde bude vlhko, že ji přeneše. Tetřevovic do jednoho je kus cesty do lesa vyprovodili a rozloučení neobešlo se bez pláče. Sám dřevař všečen se zasmušil a na zpáteční cestě nepromluvil ani deset slov.

Byla již tma, když si Holan přinesl do hájovny, druhdy tak tiché a smutné, novou lesní panenku.

III.

V lese ubíhají léta zrovna tak jako v kraji a bývá tam po deštích čas a po mukách kvas zrovna jako v kraji, a také více dešťů a muk nežli času a kvasu. Ale proto jsou lesáci přece jinší, než lidé z kraje. Oni jsou zvyklí dívat se do zelena a nedaleka, kdežto v kraji se díváme do modra a daleka. A poněvadž oči jsou okna té Boží duše, jest povaha lesákův uzavřenější v sebe, co do prostory menší, jadrnější a pevnější, nežli povaha lidí z kraje. To jest viděti při mladých i starých, při ženách i mužích. I Holanova schovanka Fran-

tiška byla lesačka, a sotva škole odrostla, objevovala se již samostatná její povaha. Lidé jí předpovídali, že sebere lejstra po tatínkovi a předem po dědovi z otcovy strany, jemuž přezdívali generál, protože uměl poroučeti a svou prováděti, třeba mu lokte svítily z kamizoly a kolena krásně záplaty. Sám polesný, mládenčí, ano i páni rádi mu vyhověli, poněvadž se uměl před nimi na obě nohy postaviti a hlavou svou i rameny uměl si dodávati váhy. On za svého dlouhého života z lesa ani hrubě nevyšel, ale nepotřeboval do kraje choditi pro rozumy. Františka bylo zatím patnácte let, ale každý by jí byl hádal více, jak v hájovně vyrostla do síly a krásy. Byla štíhlá a pružná, jako mladá bříza, oči měla hnědé jako laňka a vlasy jako zralý kaštan, když se ze skořápky vyloupne. Pleti byla bílé a jemné; vedro sluneční jí v lese neopálilo a větrem jí čelo a tváře nezdrsněly. Dítěti z dřevařské chýše se povedlo. Teta hajná byla sice z ostrých, ale schovance neubližovala, poněvadž se dávala k práci a vůbec k dobrému věsti. Holan, ten nadřžoval své lesní panence a hověl jí, třeba někdy se mu dostalo od ženy výtopku. Ač starobné vrásky shrnovaly se mu na čele a hlava mu do ramen zapadala, přece si připadal mladším od těch dob, co Františka byla ve stavení. Na svědomí byl pokojnější a vůbec myslí jasnější a klidnější. Po smíření mezi ním a Prokopem, ačkoli žádné vroucí přátelství nevzniklo, přece staré jich nepřátelství bylo pochováno a vycházeli vůbec spolu dobře. Lidem to neušlo; zapomínali na staré jeho hříchy a byli k němu zjevnější a upřímnější. To bylo starému lesákovi milo a jako odměnou za to, že šel do sebe, že před Prokopem se pokoril a za odpuštění ho prosil.

Hájovna stála o samotě, čtvrt hodiny cesty od Novosedel, na mírném svahu kopce. Hledě z důli, přiléhala k ní po pravé straně a ze zadu vysoký borový les, v levo od ní bývala paseka, ale byla opět zalesněna. Bo-

rovičky, asi půl lokte zvýší, vyrůstaly tam ze sporé trávy. Viděti bylo z ní slušný kousek země, ale skoro samé kopce a lesy. Byla to dřevěná chalupa, šindelem pokrytá, při ní stodůlka s kolničkou, zahrádka pro zeleninu, ovocný sádek a kus pole pro domácí potřebu. Hajný býval skoro celý Boží čas v lese — hajná obstarávala hospodářství. — Když pak počala žaludkem povážlivě postonávat, nalezla zástupkyni svou ve Františce, již si zatím podle svého vycvičila. Nyní dvojnásob viděla, jakou dobrotu má se schovankou, jež věrně a spravedlivě jí byla ve všem po ruce a jejíž veselé písničky rozháněly tesknotu lesní samoty. Nejmilejší místěčko Františčino byla zahrádka pod okny, kde kromě zeleniny měla pro zábavu několik trsů Božího dřevce a šalvěje, něco měsíčků a laskavce, nějakou slunečnici a starý keř růžový. Hůlkový plot byl porostlý posedem. Tam v rohu udělalo si děvče sedánek z několika kamenů a drnu; tam, když nebyla právě práce, ráda sedávala, pletla, šila a nejraději si říkala pro sebe z knih, které hajný občas domů přinášel. On sám, zvláště za zimních večerů a v neděli, poslechl si rád nějakou povídku z úst schovančiných. Hajná nebyla také proti takové kratochvíli, již z té příčiny, aby prý Františka nezapomněla čísti. Hajný sám jen ztěžka četl a nejvýše si vážil spravedlivé kroniky české od Malého, protože mu vypravovala něco, co se skutečně v české zemi stalo. Ale Františčino nejmilejší čtení byla Pravdova povídka: "Štěpánův Vít učí se na kněze." Z té věděla zpačet, co na každé stránce stojí; ta vzbuzovala v ní nejlíbeznější city a vyloudila jí z oka mnohou slzu a ze srdce mnohý vzdech po takové lásce, jako byla Vítova.

Věci v Deštném i novosedlské hájovně chodily každodenním svým během, až tu dvě nové události jej zarazily a rozvlnily. Jednou z jara — na stromech ukazovaly se již pupence a sosnami provívaly vlažné větří-

ky — přiběhl Jeník, druhý synek Tetřevův, k hajným a s pláčem vyřizoval, že otec přišel k úrazu, aby ho hajný navštívil. Tetřev byl z lidí při práci opatrných, ale kdo může za nehodu? Při díle v lese svalilo se naň dřevo a porouchalo ho na prsou i na noze. O nohu by nebylo bývalo, hůře bylo s prsy. Měl bolesti a těžký dech, horkost v celém těle a těžko mluvil. Ač se nemoci zuby nehty bránil, musil přece ulehnouti, a na dílo nebylo pomýšlení. Hajný platil za polovičního lékaře, a když se ještě v lese o nehodě dověděl, nechal všeho a pospíšil do Deštného. Ohledal a prohlédl Prokopa, poradil jak nejlépe věděl a uměl, potěšil celou rodinu, ale raněný se mu v duchu nelíbil. S Tetřevem nebylo ten den hrubě řeči. Holan k večeru odešel a slíbil, že před slunce východem opět přijde. Tetřev nespal celou noc, naříkal na hrozné bolesti a ráno svěřil se Holanovi, že raději by viděl, aby ho Bůh povolal, než aby zůstal mrzákem a svým lidem padl na obtíž. Hajný mu domlouval, aby kříž svůj trpělivě nesl, slíbil, že sám zaplatí cestu doktorovi, aby věděli, na čem jsou. Doktor přijel a pověděl pak důvěrně hajnému, že sice tělo, jako Tetřevovo, za tři snese, že snad přečká, co by jiný nevydržel, ale pro budoucnost že z těžké dřevařské práce nebude nic. Tetřevovi se za několik dní sice ulevilo, ale povstati nemohl. Nejtíže nesl, že se od svých musí dáti živiti. Myšlenka, že snad bude mrzákem, upíjela mu z duše mizu a tuk. Na konec odevzdal se mužně do svého osudu a čekal trpělivě, co z toho bude; ale bylo mu hůře, nežli lesnímu pěvci, ježž uzavřeli dč klece.

Několik dní po tom obíhala lesem novina, že polesný Křenek povýšil a přijde na jiné panství a že jeho místo zaujme syn po nebožtíku nadlesním Hronovi. Dřevařům na té změně mnoho nesešlo. Křenek byl ostrý potentát, vždy a všude prospěchu své vrchnosti dbalý a k dělným lidem nedověrný, ač, když toho nebyla po-

třeba, jich neutlačoval. Nebožtík Hron byl lidštější a přejnější, a poněvadž žalud daleko od dubu nepodává, soudili lidé o novém polesném, že snad po stříbře nepřijdou šajny. Na jiné váhy kladl novinu tu Holan. Nešťastný příběh s nebožkou Liduškou Tetřevovou, při němž měl tak vydatnou úlohu přidělenou, oživil mu v paměti a pokalil a rozvětril všecko jeho myšlení. V příchodě syna Hronova viděl tajuplný pokyn s nebes, že pro staré hříchy není mu ještě souzeno trávití stáří v pokoji a blahu, jako za posledních několik let. Podle jeho nemohlo novému polesnému ještě býti žádných třicet let, a poněvadž asi Deštné bylo první jeho samostatné místo, nebyl asi ještě ženat. Holan vyptával se po lidech, ale s té stránky nedověděl se ničeho určitého. Byl-li mladý Hron svoboděn a dědil-li po otci, co se ženského pohlaví týče, lehkou krev, mohl Františku jeho potkatí nešťastný osud nové lesní panenky. Holana vzal zrovna omraz, když na to pomyslí. Františka mu byla přirostla k srdci a po jeho nebylo v domácích lesích nad ni slícnějšího děvčete. Přimyslí-li si, že mladá ženská krev jde na sliby mužův, zvláště dobře postavených, jako slavík na červa, trnul celý strachy pro Františku a lítoval toho, že ji k sobě bral a uvalil na se těžkou zodpovědnost. K tomu ke všemu ještě Tetřev ochuravěl a nemohl býti, kdyby potřeba kázala, ochráncem dítěti svému. Františku nemohl také z hájovny dáti již k vůli stonavé ženě své. Na konec těšil se nadějí, že snad mladý polesný manželku si přivede, a pro všecko ustanovil se v myslí své na tom, že na Františku i Hrona bedlivě oko ponese.

Tetřev zatím trádal mnoho neděl ve světničce své, popocházel, ale rozejítí se a k pile a sekyře sáhnouti nemohl. Za ten čas silně sestárnul a na těle se spádl. Ač se nutil do pokojné myslí, přece občas býval nevrlý; chyběly mu lesní vzduch a práce. Jinak domácí nedostatek ho do

té duše bolel. Jednou k večeru zašel k němu Holan na potaz. Leč Tetřev sám zatočil rozprávku k novému polesnému.

“Krásně se to hatí,” pravil k němu kysele. “Mladý Hron sedne na tatíkovovo místo. S Františkou mohla by se opakovati kronika s nebožkou Lidkou. A já jsem nemocný mrzák.”

“K čemu si děláš zbytečně strašáky, Prokope,” odvětil hajný. “A na ostatek jsem já tu a převzal-li jsem u Františky tvé místo, poctivě tě zastoupím. A pak snad mladý bude ženat — nebude takový pudivítr jako tatík.”

“Mě z toho bolí hlava, Holane,” připomenul Tetřev, “a kdybys mne znova zradil, tolik síly ještě mám, abych zdvihl sekuru!”

“Nebude-li toho třeba, Prokope, nejsem, který jsem býval před třiceti lety, a co jsi churav, má Františka ve mně otce, věř mně, že spravedlivého. Kdyby nový polesný přišel s takovou, služby a života si neváším.”

“Kdybych byl zdrav, vzal bych Františku domů, ale takto... Jsem k politování... Kdybych ti mohl věřiti.”

“Vrážíš do mne trny, Tetřeve, ale nejsou zaslouženy. Než jaká pomoc! Chceš-li přísaze, složím ji na místě.”

“Polož, Bárto, polož mi pravici na srdce. Hřešíš-li, uschne ti!”

Holan tak učinil a pravil vážně:

“At’ mi uschne!”

Hovořili spolu ještě drahounou chvílí, ale nic zvláštního. Když večer ubíral se Holan lesem domů, každou chvíli mimoděk prohlížel si pravici. Zdála se mu býti těžší než obyčejně — zdálo se mu, že se třese, ač byla jako z oceli.

“At’ uschne,” opakoval si několikráte.

Když docházel k hájovně, zabručel do vousů pevně a určitě:

“Však ona neuschne!”

Prvního dne měsíce máje přistěhoval se mladý Hron do deštěnské myslivny. Nebyl ženat, ale přivezl s sebou svou sestru — němou Otylku.

Byla o něco starší nežli Františka, ale nebyla tak silná a vyvinuta jako ona. Na mladém polesném bylo viděti mysliveckou krev; měl vousy i vlasy černé jako uhlí, oči tmavomodré a hlas jako zvonek. Když se mu hajní představovali, všiml si zvláště Holana.

“Vy, tuším, sloužil jste již za nebožtíka otce?” pravil k němu.

“Sloužil.”

“Jsem rád, že mám tak zkušeného člověka v lese.”

IV.

Polesný Hron, sotva se v myslivně poněkud uvelebil, býval se svým ohařem Lapem od rána do večera v lese a přilehlých osadách na nohách, aby se náležitě obeznámil s místem i s lidmi. Byl to muzík bystrý a na svůj věk obezřetný. Mluvil úsečně a rychle, což projevovalo ráznost, a z řeči jeho bylo slyšeti, že lesnickým věcem dobře rozumí. Za týden znali jej všudy. V Deštěném seznámil se i s churavým Tetřevem a přispěl k tomu, že syna jeho nejstaršího, Prokopa, jenž letos poprvé stavěl se na vojnu, neodvedli. Bylt’ Prokop na ten čas jediným živitelem rodiny; — kdyby ho byli odvedli, byli by Tetřevovi propadli bídě a nedostatku. Hron to předešel a udělal si tím u dřevařů dobré oko. Otcí Tetřevovi nebylo to však dvakrát milo; přenášelt’ starou nenávist s otce na syna — dobrodiní z jeho ruky bylo mu víc potíží, nežli úlevou ve smutném jeho postavení.

S Františkou seznámil se nový polesný u studánky, jež ležela v lese asi čtyřicet kroků od hájovny, a v zimě v létě dostatek čerstvé vody poskytovala. Vyptal se jí, či jest a odkud jest. Ptal se i po domácích věcech v hájovně a počínal si s ní beze všeho ostychu, jakoby již odedávna se znali, ale nikoli dotěravě. Děvče odplácelo mu stejnou měrou. Bylat’ uvyklá státi na svých nohou, a tak i naproti nadřizenci svého pěstouna nevyšla z obvyklé své neohroženosti. Zdálo se, že její chování se

Hronovi líbilo, neboť když odcházel, obrátil se ještě po ní a díval se za ní, až zašla. Františka si toho všimla, i zrychlila svůj krok; nějaký divný nepokoj popoháněl jí do předu. Doma se o tom setkání nezmínila, až když se hajný večer tázal, nešel-li mimo polesný, pověděla, že s ní mluvil u studánky.

Holanovo čelo se zakabonilo. Vzal si ji očima na mušku a pravil:

"Kdybys se s ním opět setkala, at' je to, kde je, dej si na sobě záležeti. Tvým pánem není, a nic nám na něm nezáleží. Já si vykonám svou povinnost, a tím jsme mezi sebou vypořádání. Jeho chleba nejím; živí mne vrchnost za mou práci. On je svobodný, a ty nejsi už žádné dítě. Se sirkami není dobře hráti, a já bych toho také netrpěl."

Když se Františka večer uložila, přemýšlela o setkání s polesným a zvláště, že se po ní obrátil, a pak o poučení, jež jí dal pěstoun. Co jí potřeboval poučovati a vyhrožovati, vždyť si nic nežadala a také nezdádá. Ostatně, když si mohl Oldřich při studánce oblíbiti Boženu, proč by ona nemohla se státí paní polesnou, kdyby v tom byla vůle Boží? Den po tom šla s něčím do Deštného a zastala otce samotného, an seděl na kamení před chaloupkou. První jeho otázka byla, nebyl-li mladý polesný v hájovně a nemluvil-li s ní. Když mu přisvědčila, dal jí poučení ještě peprnější nežli hajný a pohrozil jí ovšem důtklivěji, jestli mu snad bude nadbíhati. Když šla domů, byla plna nevole. Co mají ti lidé s polesným? Co jí po něm? Proč by mu dokonce nadbíhala? Ve Františce ozval se vzdor, a mysl její připjala se více po řeči hajného a otce k polesnému, než by se to bylo stalo, kdyby si toho setkání byli nevšimli. Upříti si nemohla: byl to člověk jako obrázek — měl oči, jež zrovna se zamlouvaly do duše. Možná, že rád vidí ženské; ale vždyť je svoboděn a může se ženiti. Ona jest ovšem chudá, ale rozmarina nekvete jen pro bohaté dívky. A co se sli-

nosti týče, může se zcela dobře vedle jiných bohatých, postaviti a přepaností snad mnohou z nich, ospoň ve zdejší krajině. Ostatně vzal to vítr, tolik se nikdy nezhodí, aby polesnému nadbíhala. Ale kdyby to opravdu myslil, byla by proti sobě, aby před ním brala nohy na ramena. Co má žena se dřevařem nebo s malým sedlákem? Práci a bídu, aspoň nedostatek. A do těch sedni si, kdo sedni; ona nesedne. To raději sloužiti u cizích lidí.

Mladý Hron Františky nevyhledával. Na cestě, vedoucí mimo hájovnu, zřídka ho bylo vídati. Ale jednou, za krásného červnového odpoledne nedělního, přišel do hájovny, ne sám, ale s němou sestrou svou Otylkou. I na Otylce jevila se myslivecká krev; ale neštěstí, jímž Bůh ji obmyslil, přichmuřilo panenskou její krásu a dodávalo tváři její bolestného výrazu, jenž každé citelné srdce pojímal. Když zočila Františku, zalesklo se oko její radostí a podávala jí hned ruku jako staré známé. Františka jí zavedla do zahrádky a svázala jí, co měla nejlepšího, do kytice. Otylka byla z toho samý smích.

"Ta jí udělala radost za sto zlatých," pravil Hron k hajnému. "Ona by se po květinách zabila. Je viděti na ní, že se jí vaše schovanka velmi líbí. Všecko se mi zdá, že ji odsud těžko dostanu."

Holan chtěl již Františku vychvalovati, ale z opatrnosti mlčel. Otylky bylo mu líto. Viděl v neštěstí jejím pokutu, jež skalou drtí dítě za hříchy otcovy. Svědomí jeho jej rozbolelo. Aby jen něco mluvil, zeptal se:

"Což není naděje, aby slečinka dostala řeč?"

Mladý Hron pokrčil rameny.

"Bůh milý ví," pravil zasmušile. "Učinili jsme všecko pro ni, co bylo možného. Umění lidské jí nepomůže. V Praze, v ústavě hluchoněmých, pořídili s ní jen málo. Mluvidla její jsou prý docela chybná. Nu, já jí neopustím; slíbil jsem to

nebožce matce. Bůh mne třešci, nedodrží-li slibu. Mohl bych se oženiti, ale která ženská by sestře vyhověla? Jaká by to byla domácnost? Otylka visí na mně jako jehlíci na sosně. Kdybych pojal manželku, zašla by lítostí."

Holanovi šla řeč polesného k srdci, pojala ho upřímná lítost a třebaš oko zůstalo suché, v srdci ukápla mu slza. Nebyl by si nikdy pomyslnil, že mu srdce tak rozměkne. Hron si ho tou řečí celého k sobě přichýlil.

"Ten se nepotatil," pomyslnil si v duchu; "ten neublíží Františce."

Hajných snesli Otylce a polesnému, co měli nejlepšého, a mléko, chléb i med chutnaly Hronovým jako nevím jaká lahůdka. Némá Otylka se držela Františky, a ta ji zavedla na paseku, kde rostly nejlepší trávnice. Hajný říkával, že chutnají jako ananas. Když se svečeřovalo, rozloučili se Hronovi. Františka i Holan doprovázeli je hodný kus cesty. Otylka loučíc se tiskla kytici Františčinu k srdci, jakoby tím řekla, že jest jí Františka velice milá. Mlčky vrátili se hajný se schovankou domů. Jen jedním připomenutím přerušil pomlku.

"Je to neštěstí s tou sestrou polesného," pravil. "Je taková sličná, hodná a dobrá. Co za všechno může."

Františka pohlédla vyzvídavě k němu, ale on dále nepromlouval.

"Pro Otylku bych skočila do ohně," prohodila, "Tak je mi té slečinky líto." — —

Některý den po tom sešel se Hron s hajným v lese a pravil k němu:

"Otylce se po vaší Františce stýská. Pošlete ji jednou k nám na chvíli. Mně to bude milo."

Hajný neodřekl, ale také hned na pozvání nepřistoupil. Zdálo se mu, že se hlas Hronovi trochu chvěje a že snad nemysln při tom jenom na Otylku. Na konec však slíbil, že jí to vyřídí a s ní asi přijde. Téhož ještě dne zašel si k Tetřevovi, aby s ním o tom porozprávěl. Otec Františčin vyslechl všechno pozorně až do

posledního slovíčka a kradf zpytoval hajného, jakoby chtěl vniknouti až do kořenů jeho myšlení. Neodpověděl mu přímo, nýbrž prohodil jenom: "A co ty, Bárto, o tom celém krámu soudíš? Mluv spravedlivě."

"Já soudím tolik," odpovídal bez rozpaků Holan, "že mladý je lepší než starý, a že má-li nějaké úmysly na Františku, nejsou nekalé. Nebo předně jí potají nevyhledává a pak obrací se zjevně na mne. Já jsem mu ještě ani slovem nepodlezl, ba spíše jsem se mu vyhýbal, nežli mu šel naproti. Co mně také na něm záleží? A pak mi připadá, že by řízením Božím prohřešek otcův na nebožce tvé sestře mohl odčiněn a napraven býti synem."

"Ty nemáš nikdy nouzi o špekulace."

"Bud' si, Prokope! Mám snad také k tomu příčinu již pro své svědomí. Polesný se nežení pro svou němou sestru, protože si myslí, že by to nedělalo doma dobrotu. Má ji opravdu rád. Ale sestra jeho oblíbila si Františku. Není-li to dobrá cesta do myslivny pro Františku, nemohla-li by se takto státi paní polesnou místo nebožky tety?"

"Raději posledního dřevaře nežli Hrona. To je moje slovo."

"Inu, tys otec, máš k tomu právo," omlouval se Holan. "Ale kaziti dítěti štěstí, které nevisí na každé borovici, musí býti tatíkoví přece na pováženou a na rozváženou. Víš sám, jaký je život při lesní práci, kam to i pilný dělník může přivést. Proč odtrhovat dítě, od lepšího bydla, kdyby mělo k němu cestu? Po otcovsku by to nebylo jednáno. To by jednala z tebe pomsta, a dítě by odnášelo za tvůj úmínek. Já bych si něco takového nechtěl vzít na svědomí, kdybych byl na místě tvém."

"To je má věc, Holane, já si již za tebe odpovím. Dítě mé nebude Hronovou, dokud ve mně dechu."

Hajný se na chvíli zamyslnl.

"Tedy nemám s ní do myslivny jíti?" tázal se nevrle.

"Nechod'!! Jiskra se snadno sháí, oheň ztěžka."

"Dobře. Tys otec, Prokope! Proti tvé vůli nebudu vystupovati."

Holan s Františkou nešli na návštěvu do myslivny. Některý čas po tom dotazoval se polesný hajného, proč nepřicházejí; Otylka že se Františky ani dočkatí nemůže. Hajný odpověděl přímo, že starý Tetřev z Deštného tomu nechce, a doložil:

"Beztoho že proto, že vy jste svobodeni a že se nesluší, aby svobodné děvče k vám do domu chodilo. Lidé mají oči jako ostržiči."

"Nu, něco na tom jest," odpověděl po chvílce Hron, zardívaje se. "Ale nejde o mne, jde o sestru. Byla by mívala radost."

Františce neřekl Holan nic. Hron, jenž znamenitě se s Otylkou srozumíval, jí také příčinu zamlčel. Leč sestra jeho vzala si myšlenku tu do hlavy, a když jednou polesný do města na den odjel, věrná jich hospodyně, stará Kačena, musila s ní do hájovny. Kačena smluvila se s Holanovou a dověděla se pravou příčinu, proč Tetřev na Hrona nevraží. Otylce nepověděla nic, ale doma jednou za příležitosti napověděla něco polesnému. Tento se s ní nespustil do dlouhých řečí o bolestné věci, ale na mysl se znepokojil a umínil si, že s hajným, jakožto s živým pamětníkem, o tom důkladně porozpráví. Hron mívá Františku na mysl, co poprvé u studánky s ní se potkal; ale od těch dob myslíval na ni více, a to proto, že stavěla se mezi něj a ni nějaká neviditelná, nepřátelská mocnost. Odjakživa to, co můžeme mít, méně nás vábí, než k čemu po vůli nemůžeme. Hron neměl posud se žádnou ženštinou vážné známosti; nyní čas k tomu dopršel. Všecko jeho myšlení a chtění točilo se za Františkou jako květina ve světelnici po světle slunečním.

V.

Začátkem měsíce července jednou odpoledne strojilo se k bouřce. Hron byl v lese a nedbal příliš blízké ne-

pohody. Když však se bouřka strhla a liják se spustil, zaměřil cestou neceštou ke kamenné boudě nedaleko Skalky, kde mu kynul nejbližší suchý úkryt. Udýchán a všecek umoklý tam dorazil, a když do temné prostory, více jeskyni se podobající vstoupil, zpozoroval, že tam není sám. Postava v koutě schoulená ho oslovila: byl to hajný. Holan postoupil polesnému své lepší místo a sám se posadil na zemi v druhý kout naproti vchodu. Rozprávěli chvíli o bouřkách a o nešťastných příhodách, jež se za nich ve zdejší krajině zběhly. Chvillemi se odmlčovali, poněvadž pro hromový rachot a šumy lijáku ve větvích a listí nebylo ani svého slova slyšeti. Když Boží dopuštění povolovalo, Hron obrátil rozprávku k nebožtíku svému otci a vyzval hajného, aby mu věrnou pravdu pověděl, jak se ta nehoda s nebožkou sestrou starého Tetřeva z Deštného zběhla.

"Slyšel jsem jen tak něco zvoniti," vybízel hajného, "a více mne to znepokojuje nežli holá pravda. Povězte mi všecko bez ohrádky, hajný; však vy jste všeho dobrý pamětník."

"A spolustrůjce," přejal mu zádušné slovo Holan.

"Asi nerad byste povídal," pokračoval Hron. "Mluvte jen, mne tím nepohněvate. Povídám vám, že mi mnoho na tom záleží. Nežli jsem přišel do Deštného, ani slovíčka jsem o tom nevěděl. Co nyní vím, jest jen málo. Rád bych měl vodu ze samé studánky a nikoli kdo ví kým a kam donesenou."

Hajný se dal k vypravování obměkčiti. Z počátku povídal s nechtí a úryvkovitě, pak se rozhovořil do široka i ulevoval tím sklíčeným svým útrobám. Vyličil všecko prosté a věrně až do času, když Hron přišel po Křenkovi. Pak dal jazyk na zavírku z přirozené chytrosti a opatrnosti. Hron si toho dobře všiml a viděl, že musí obezřetného starce otázkami podporovati, má-li se všeho domakat.

"Což když jsem se dostal sem?"

otazoval se. "Jistě že jste si vy a Tetřev mysleli, že jsem dědil po otci lehkou krev, a že smutná historie s nešťastnou Ludmilou se bude opakovat, jen že místo sestry Tetřevovy nastoupí vaše Františka? Jsem neženat — všechno bylo jako přistřiženo na ten kabát. Což, hajný?"

"Skoro jsme se toho obávali."

"Myslím si to, hajný. A když jsem náhodou mluvil s Františkou u studánky a pak Otylku do hájovny přivedl, mysleli jste si, že pasu po Františce?"

"Inu, mysleli jsme si."

"A když jsem zval Františku, aby přišla do myslivny k Otylce, mysleli jste si, že je to návnada pro děvče ode mne? Proto jste ji k nám nepustili?"

"Opatrnosti nebývá nikdy nazbyt."

"Což kdybych vám byl nabídl, co jsem měl skoro na jazyku — čeho si Otylka tolik žádá, kdybych vám byl nabídl, abyste Františku dali do myslivny na službu, vlastně Otylce za společníci? To byly by vaše šedivé hlavy zrovna zahořely."

"Kdo se jednou v pasti přiskřípl, podruhé stěží do ní vleze."

"Pravda: — zkušenost jest moudrost. Nebyli byste tomu připustili?"

"Nebyli bychom dopustili."

"A kdyby jen na vás, hajný, záleželo?"

"Byl bych se proti tomu postavil, vzácný pane, a kdybyste mne z hájovny vyštval. Jsem zavázán Tetřevovi přísahou. Tato pravice by mně byla uschla. To jsem přísahal na jeho srdci."

"Bud'te pokojen! Kdo si toho nezaslouží, toho Hron ze služby nevyšťve; a vy ostatně konáte poctivě svou povinnost. Jsem rád, že mluvíte ke mně upřímně. Vlka se nebojím, spíše hada: vy hadem jistě nebudete."

"To nebudu."

"Ještě otázku, hajný. Jsem svobodný a svým pánem. Františka se mi líbí. Což kdybych už k vůli Otylce a k vůli tomu, abych napravil

na Tetřevových, čím nebožtík otec jim ublížil, Františku pojal za manželku? — Co tomu říkáte?"

"To jsou snad jen řeči."

"Nejsou. Kdyby to byla pravda, co byste tomu řekli?"

"Já bych řekl: dej Pán Bůh k tomu požehnání. Ale Tetřev nedá k tomu svou vůli."

"Což jste snad o tom mluvili?"

"Mluvili. Mně to tak připadlo, zrovna jak jste to povídal. Ale Prokop řekl, že dokud bude v něm dechu, k tomu nepřivolí. A co jednou řekne, to stojí. Spíše se voda v potoce do vrchu obrátí, nežli Tetřev od svého upustí, a kdyby věděl, že jeho dítě posadí do samého zlata."

"Jste vy lesáci palice. Na štěstí je Tetřev stár a neduživ. Sládne červům. Mohu se svým plánem posečkat, až zemře."

"I tu jest ještě jedné věci potřeba, vzácný pane. Dokud neumře, nesmíte ukazovat, že o Františku stojíte; nebo pak by třeba ještě na smrtelné posteli učinil prostředek, aby Františka nebyla vaší."

"Pravda! To mu jest podobno," přisvědčoval po chvíli polesný, vše rozváživ. "Dám srdce a vůli na uzdu, bych provedl svou."

Tím se hovor obou lesníků skončil. Venku se zatím vyjasňovalo a přestávalo pršet. Sypal se jen drobný deštík. Oba vystoupili z kamenné boudy do lesní prostory. Všecko v lese jen vonělo po bouřce a tu i onde ozývaly se veselé hlasy ptactva, jež úkryty své opouštělo. Mlčky šli za sebou po rozmoklé pěšině kus cesty. Když pěšina se dělila, zastavil se Hron a pravil:

"Co myslíte, hajný, chtěla-li by mne Františka?"

"Jak by nechtěla?" odvětil Holan. "Vždyť by to bylo pro ni pravým štěstím."

"Tak mi ji bedlivě opatrujte, hajný."

Rozešli se po svých.

Hron dostal slovu. Hájovně se vyhýbal a Otylce vymlouval, aby Fran-

tišku nevyhledávala, kryje se tím, že by hajný z té známosti třeba pro sebe těžil. Ano jednou potkav Františku, ani s ní nepromluvil, poněvadž lidé byli na blízku. Děvče to zabolelo a bylo jí útěchou, že vroucně a laskavě k ní pohlížel, a všecko jí říkalo, že nikoliv nadarmo. Zatím její otec v Deštném očividně scházel. Neměl takto ani bolesti, jako na sobě cítil, že mu tělesných sil ubývá. Myslí si, že přečká tak léto a za podzimní plískanice a za větrů že bude asi s ním konec. O hochy a o ženu neměl starosti; šlo mu jen o Františku. Nevěřil dobře Holanovi a třeba mu byl přísahal. Byl by nejraději vzal Františku domů; ale nejstarší syn, jenž ho v rodině zastupoval a jen mozolně jej a ostatní živil, byl proti tomu. V tom došla ho novina, jež mysl jeho zrovna pobouřila. Lidé mu donesli, že Holan dostal bolesti do pravé ruky a že pro bolesti nemůže již hrubě ani ven. A přišlo prý mu to z ničeho nic, povídali lidé. Tetřev rozpomněl se na přísahu, již Holan na jeho srdci složil, a v té události viděl pokutu Boží za to, že ho asi Holan za jeho zády s Františkou a Hronem zrazuje. Přitížilo se mu; — neměl dnem i nocí pokoje tím více, poněvadž nemohl s Holanem mluvit. Ale i kdyby s ním byl mluvil, sotva by mu byl věřil.

“Holan zůstane Holanem, šibal šibalem. Co platna pletichářův přísaha?” bylo jádrem a sumou jeho myšlenek.

Promluvil vážně s nejstarším svým synem a stál na svém, aby Františka šla domů neb aspoň do světa. Syn s ním nesouhlasil. Nemoc Holanova nebyla mu nic divného. Kromě toho myslil, že sestra je v hájovně zrovna tak schována jako doma nebo ve světě, ba mnohem lépe. Po mnohém odporu však byl tatíkovi pováhl a došel do hájovny, spíše aby se přesvědčil, než aby Františku přivedl. Holan se rozhněval.

“Jaké to máte svědomí, lidičky,” rozhorlil se. “Vidiš, že jsem lazar, a že teta stůně; vidiš, že máme k

obsluze Františky potřebí jako Božího vzduchu k dýchání. A teď, když tolik let ji živím a jako otec spravedlivě o ni se starám a vám všem jsem ulehčil, chcete mi ji bráti a nezkušené děvče posílati do světa? A proč? Protože tatík tvůj si nasadil komáry do hlavy a protože poctivému člověku nevěří, kdyby se mu rozkrájel. Měj ty zaň rozum, Prokope; — beztoho jsi teď pánem v domě ty, a nech tu Františku. A tatíkovi vyříd’, že mám jen v ruce suché loupání od nastuzení asi, že nemusí mítí strachy, že mi ruka uschne. Rozumiš, zrovna tak mu to vyříd’; do slova, hochu.”

Prokop se vrátil bez Františka a vyřídil věrně otci Holanova vzkázání. Starý Tetřev se dopálil tím více, že syn patrně stranil hajnému. Proklínal celý svět, zlobil se na sebe, že je bezmocným mrzákem naproti pletichám zlých lidí, a ulehl. Neduh jeho se následkem silného pohnutí valně zhoršil. Několik dní nemohl ani promluvit, a myslil již, že se blíží poslední jeho hodina.

Holan zatím nespal. Myšlenka, aby Františka se stala paní polesnou, obdržela vrch ve všem jeho myšlení a chtění. Pokládal za svatou povinnost, staň se co staň, ten plán provést. Obával se jen, aby polesný pro mrzutosti neupustil od svého úmyslu.

Zdálo se mu sice, že Hron má svou hlavu a že v pláně svém se tak snadno nezviklá, ale starý lišák, světem protřelý, jako Holan, věděl, že i přes to třeba jest býti bdělým na všechny strany. Nemoha sám na cestu se pustiti, poslal jistého posla k Hronovi a poprosil ho, aby k němu přišel. Hron se odpoledne objevil v hájovně, a ti dva muži se dali mezi čtyřma očima do rozmluvy. Hajný mu pověděl, jak nemocná jeho ruka starého Tetřeva pobouřila a jak ho pokládá za falešného člověka a že by rád s jeho přispěním konec učinil těm mrzutostem.

Hron se zasmušil a kdyby nebyl býval rázných a pevných povah, byl

by asi od úmyslu svého s Františkou upustil pro překážky, jež ho již počínaly hnísti. Takto však odpověděl: "A jak tomu, hajný, přítrž učiniti?"

Holan přidusil hlasu a radil jako prohnáný chytrák:

"Tetřev nemůže, jak doslýchám, již dlouho dělati. Kdybyste dovolil, vzácný pane, až bude možno, šel bych k němu a řekl bych mu, že se budete ženiti; že máte nevěstu v Praze vyhládnutou; že to mám od vás. A bude pokoj."

"On vám neuvěří, hajný."

"Řeknu mu, by se doptal u vás."

"A kdyby Františka se dověděla?"

"Řeknu mu to docela v soukromí."

"Je to — leží!"

"Ale dobře míněná — —"

Polesný se rozchodil po světnici.

"Budiž!" pravil. "Ale je to naposledy, co vám něco v té věci dovoluji."

"Po druhé nepříjdu s takovou."

"Bylo by to také marno."

Holan si oddechl! Asi za týden po tom odebral se ještě s rukou na šátku do Deštného. Starý Tetřev zahrnul ho výčitkami. Holan je pokojně vyslechl a když Tetřev domluvil, odpověděl mu na ně novinou, že polesný má nevěstu v Praze. Pověděl ji tak jistě a pokojně, že Tetřev uvěřil. Přejev si jednou rukou čelo a druhou si drže prsa, jako by udržeti chtěl kašel v nich se zmáhající, odpověděl otec Františčin:

"Nu, teď aspoň pokojně zemru."

Hajný byl opatrný člověk, ale přece si nepovšiml, že okénko, vedoucí do zahrádky, jest pootevřeno. Sedě při loži nemohl viděti, že stará Tetřevová pod okénkem poslouchá. Pozorovala, že mužové mají důležité věci mezi sebou, a šla tajně na posluchy. Nebyla takto klepna, ale když několik dní po tom přišla dce-
ra domů, pověděla jí mezi jiným i tu novinu o polesném pod pukličkou.

VI.

Františka nemohla tu noc ani oka pořádně zamhouřiti. Byla takto na

svůj věk rozumná dívka, ale dnes rozum zrovna od ní odpadl. Nevěděla sama proč a věděla jen, že jest bláhova; ale všecko nitro se dnes v ní bolestí na ruby obracelo. Mladý, černovousý polesný padl jí do oka i do srdce; obrázek jeho svítil po dlouhý čas do jejího života, jako ten měsíček do tmavé krajiny. Tisíckrát zobrazila si v duchu, jak mu bude hospodařiti v myslivně, jak mu bude ošetřovati Otylku, jak se s ním bude těšiti, až unaven vrátí se z lesa, co mu bude vařiti, aby ji za to pochválil. Co byly všechny ty zlaté sny? Oblaků stíny, strouci se po louce, a ještě méně. Všecko to tam! On vezme si jinou, fiflenku z města; a ona ho měla tak ráda, že by mu byla snesla hnězdy s nebe, perly z hlubiny mořské, démanty z útrob zemské.

"Dobře ti," šeptal jeden duch v ní, "jsi chudé nepatrné dřevařské dítě. Proč chceš někam doběhnouti, kam ti nohy nestačí? Kdo vysoko leze, hluboko spadne. Dobře ti tak!"

Ale jiný duch odmlouval: "Proč bych nechtěla tomu, co se mi líbí? Kdo mi může právo k tomu vzíti? Srdce mé je zrovna tak dobré a citelné jako nějaké slečny. Mohu-li za to, že nemám klobouk s péry a kyticemi, že mám jen prostou, pestrou plachetku? A co do krásy? Nevídáno! Konvalinka z lesa není špatnější, nežli fiala ze zahrady."

Takovými a podobnými myšlenkami hnětla se Františka na mysli, třeba prostý zdravý rozum jí říkal: "Kam tě to, děvče, přivede? Proč by si mladý polesný nevybral podle svého? Ty jsi také vybrala podle svého. Přej mu, co jeho jest."

Ano! Přej Přej, když se můžeš zalíti slzami, že jsi odhozena, pohozena...

Bůh to napravi!

Františka se pomalu odevzdávala svému osudu. Vyhýbala se lidem — ani to šero lesní ji již netěšilo. A přece jí v hlubině lesní bylo nejsnáze. Ty stromy tak smutně stály, jako by s ní truchlily a na konec pře-

čkávaly všecko, léto i zimu, teplé výsluní i ostrý mráz. Ona také všecko přestojí. Proto bylo lesní panence v lese nejsnáze. A hluboko v tom lese potkala se také s polesným Hronem. Když ho spatřila, z daleka se mu chtěla vyhnouti; ale on šel za ní. Neviděla to, cítila to. Zrychlila krok poháněna úzkostí. Ale když myslila, že je sama, a ohlédla se, byl jí v patách.

Stanula.

“Proč, Františko, přede mnou utíkáš?” tázal se jí důvěrně Hron.

Podívala se naň, oči se jí zalily, vypukla v hlasitý pláč.

Hron stál na svém místě, kus od ní, jako by byl přimrazen. Nastrkoval jí pravicí a promlouval zvučně a pevně:

“Františko, žádná jiná nebude mou ženou, jenom ty.”

Dívka odpověděla:

“Jak mohu býti vaše, když jste si už jinou vybral v Praze. Ó, já to už vím.”

“A kdo ti tu lež pověděl?”

“Maminka v Deštném.”

“Není to pravda, Františko; ani písmena není na tom pravdy.”

“Hajný to tatičkovi povídal; maminka to pod okénkem poslouchala.”

“A kdyby to stokrát byla slyšela, pravda to není. Děvče, pojď se mnou! Nedaleko je studánka, kde jsme se z jara po první viděli. Pojď, sedneme si tam, tam se mne nemusíš bátí.”

“Já se vás nikde nebojím.”

“To jsi hodna za to, Františko, pojď me.”

Vzal ji za ruku a vedl se k studánce. Tam si usedli do mechu, tam Hron Františku všecko pověděl, co se stalo nebožce její tetce, co se utopila u Skalky, jak otec její zanevřel na jeho rod, jak on ji rád má a jak hajný obelhal otce s jeho svolením, jenom aby ho upokojil. To všecko jí tam pověděl, jako by to četl z knihy, a ptal se jí také, zdali by nechtěla býti sestrou ubohé němé Otylky a jemu upřímnou ženou?”

“Počkáme jen, až tvůj otec se v

úmyslech svých změní, nebo až jej Bůh povolá. Pak vystrojím ti svatbu na myslivně,” dodával Hron.

S Františkou šel les a celý svět kolem; nevěděla ani, co mluví, co myslí; cítila jen, jak ji Hron tiskne k srdci svému, jak jí líbá ústa, oči, čelo, líce... Vyvinula se mu z náručí, vstala.

“Hajný!” pravil radostně polesný. “Všecko je s Františkou v pořádku. Kdybych měl ještě deset let na ní čekat, počkám.”

“Bůh vás oba opatruj,” žehnal jim hajný. “Žádný déšť věčně netrvá; nežli se nadějeme, přijde čas.”

To bylo v sobotu. Ve středu po tom obešel Prokopa Tetřeva věčný odpočinek. Již v úterý nic nemluvil, byl však při dobré paměti, a když se ho Holan tázal, chce-li se smířiti se světem, přitakal hlavou. Ještě téhož dne přivedl hajný polesného do Deštného k loži Tetřevovu a pověděl mu, že on a Františka jsou sobě již zaslíbeni a v brzce budou štólou spojeni a syn že po vůli Boží na dítěti svou láskou napraví, čímž prohřešili se jeho otec a on, hajný, na nebožce lesní panence.

Tetřev podal Hronovi ruku a díval se hodnou chvíli na Františku. Oči se mu zavlažily a ústa i krk namáhaly se mluvit; ale nevypravil již ze sebe slova.

Smířen s Bohem i s lidmi opustil dřevař lopotu životní a vešel do věčného odpočinku a míru.

Hron dal Františku na svůj náklad do Prahy, aby se tam trochu vycvičila v hladších městských způsobech. Do roka slavili svatbu na myslivně a nebylo snad ani lesáka, ani obyvatele z okolních osad, aby se nebyl šel do kostela na ten krásný páreček podívat. Němá Otylka byla za jedinou družičku, a Františka se jí stala upřímnou sestrou. Brzy se znamenitě lépe s ní srozuměla, nežli sám polesný, snažila se vůbec poctivě, aby jí usnadnila břímě těžkého osudu, dobývající si takto čím dále tím větší přízně a vděčnosti svého manžela.

Hajný Holan chodíval se častěji dívat na svou lesní panenku do myslivny a když ovdověv dostal se do výslužby, přestěhoval se do posledního baráku do Deštného, aby měl hodně blízko do myslivny. Starou Tetřevovou vzal si za hospodyní.

Zlaté sny lesní panenky vešly ve skutečnost; ale o těch nejkrásnějších věcech přece se jí v hájovně a lese nezázdalo. To jsou ty ditky plné jaré krve myslivecké, jež ve spolku s Otylkou manželu svému odchovává.

Váh zkrocen — 15 vodních přehrad

Co je pro Čechy Vltava a Labe, co pro Moravu řeka Morava, to je pro Slovensko řeka Váh. Divoká a zálučná řeka tropila v historii jen škody. Nyní je řeka soustavně spoutána přehradami a je nucena sloužit člověku.

První přehrada s vodní elektrárnou byla postavena v Dadčích, nejnovější jsou v Nosicích, Sučanech, Krpelanech a Madunicích — celkem je jich již jedenáct a dodávají miliardy kilovatových hodin elektrického proudu.

Ale divoký Váh nevydal ještě všechnu svoji sílu — na řece je řada rozestavěných přehrad a budou se stavět ještě další, hydrocentrála liptovská, mikšovská a povážsko-bystrická. To bude již na Váhu 15 hydrocentrál.

Po dohotovení těchto přehrad bude zahájena stavba Hydroelektrárny v Liptovské Máře u Liptovského Mikuláše, která má zachytit 360 milionů kubických metrů vody. Na Váhu budou upraveny vodní poměry tak výrazně, že lodi budou moci plouti až do Žiliny! Vody Váhu budou zavlažovat také pole jižního Slovenska.

A patnáct nových vážských jezer zvýší jen romantiku krásné povážské krajiny, budou lákat lodíkáře, jachtaře a na břehy tisíce výletníků.

—oOo—

Z novinářské historie

První pravidelný časopis na světě vyšel v Praze v září 1557. Vydával jej Daniel Sedlčanský na základě privileje, vydané císařem Rudolfem II. Tento český časopis byly první noviny v Evropě vůbec. Za 18 let později r. 1615 počal vycházet německý časopis ve Frankfurtě, o 25 let později v Anglii a 35 let později měli první noviny v Paříži. Exempláře těchto prvních evropských novin jsou ve sbírkách Národního musea v Praze.

—oOo—

600 let staré dokumenty v archivu

Jedním z největších čs. archívu je archív města Prahy, rozmístěný nyní v prostorách Clam-Gallasova paláce na ploše 25 čtverečních metrů. Vzorně vedený archív zahrnuje 782 archívních fondů s 142.000 listinami, 56.000 úředními knihami a 48.000 fascikly spisů, z nichž nejstarší se datuje r. 1310. Je to městská kniha Starého Města pražského, podávající přehled o tehdejší životě a organizaci této části Prahy. Mezi historickými dokumenty je m. j. několik set městských a cechovních privilegií, listiny českých králů, výhody pro české řemeslníky a kupce, podepsané římskými císaři, knihy testamentů a j.

Pan vrchní

(Obrazy života 1859)

ZA SVĚHO cestování, vypravuje N***, dorazil jsem také do městečka K***. Maje doporučující list na tamnějšího tak zvaného pana vrchního — sem tam stává dosud této hodnosti — chtěl jsem se v K*** zdržeti po několik dní, abych poznal čarokrásné okolí horského toho městečka, budu-li uvítán tak, jak jsem si přál a jak mi od bratrance K***ského vrchního bylo slíbeno.

Byl pěkný večer, když jsem jednoho dne v měsíci červenci okolo sedmé hodiny přibližoval se k cíli své cesty. Sjížděli jsme s vysoké planiny a tu mě vítalo milé městečko z modré mlhavé dálky se svými bílými staveními laskavě vstříc, a nemohl jsem se skoro dočkat, brzo-li poštovní zastaví. K*** leží na úpatí táhlého výběžku středohoří a má velekrásnou tvářnost z daleka. Malebně vyjímají se červené střechy z bujných zahrad, ježto tvoří dohromady široký svěží sad. Z vysokých kominů vesele poletoval modrý kouř, shlukuje se v prchavé chumáče lehkých mráček, ježto se odrážely v posledních paprscích zapadajícího slunce. Hory počínaly se šatit v hustnoucí závoje letní mlhy; sem tam vypínal se silný dým z hlubších ústupů a vznášel se k brunátnému obzoru, až s ním v jedno splynul. Zdálo se mi, jako by vzdávali ti velikáni svou večerní obět modrým nebesům, na nichž z daleka počínala poznenáhla prosvítati bledá luna.

Odvrátiv své zraky od těchto výjevů, nazřel jsem přímo před sebe — a tu městečko leželo asi čtvrt hodiny před námi, tak tiché, tak vlídné

jako na nějaké krajinomalbě. Rovná silnice vedla až na prostranné náměstí. Přicházel jsem od jihu. V pravo na východ vypínala se vysoká temena mocných vrchů, ježto se svázela dolů k městu, že se zdálo, jako by schvalně bloudila po krajině; hájové střídalí se s žírnými polinami, zelené louky pojily se k rozkošným sadům. K severu za městem vystupovaly z daleka též hory a přímo od posledního domku městečka táhla se povolně široká vysočina, jež se v modré dálce ztratila v horách těch, a na jejímžto mohutném hřbetu se rozkládal veliký park. S vršku, a něhož jsem sjížděl, viděl jsem rovnou čarou přes město širokou vozovou cestu, vedoucí parkem a vinoucí se křivolako k panskému zámku, ježto červená střecha pěkně vyhlížela z bujného štávnatého stromoví. K levé straně, čili k západu, rozbíhala se krásná krajinka v polorovnou planinu, kterouž oživovala stříbrná řeka, až zmizela v svěžím zeleni dolejší části rozlehlého parku.

Dojem rozkošného širokého údolí byl u mne veliký a sladké pohnutí rozechvělo se mýma prsami. Rozpomínal jsem se na zašlé doby, na šťastné chvíle svého života, jak to obyčejně člověk činívá, když se cítí samotén uprostřed velebných krás přírody. Jakési teskno rozhostilo se v mé duši; neznal jsem tu praníkoho, měl jsem psaním uveden býti na krátký čas — na několik dní — v dům pana vrchního. Slyšel jsem všelicos od přátel o té rodině, a každý věděl něco jiného. O vrchním povídali, že je příkrý a skoro surový; o jeho paní, že má více chyb než dobrých vlastností; o jeho sestře, u níž přebýval, že je podivné stvoření. Děti pan

vrchní neměl a to bylo as jeho štěstí, kdo ví, jaké by bylo bývalo každé z nich o sobě. S takovými noticemi o rodině vrchního K***ského, z nichž se utvořily u lidí jakési předsudky, jimž jsme sám nemohl úplně uklouznouti, dorazil jsem do K***. Těšil jsem se skoro na to, že se budu moci sám přesvědčiti, jak dalece lidé pravdu mají či přepínají. Počal jsem si před mysl stavěti, jak mne asi přijmou; rozvrhnul jsem si způsob, jímž jsem se jim hodlal představit, a přemýšlel, o čem nejvhodněji dnes mluvit.

Z toho rozvrhování vyrušil mne poštovní praskáním biče a pak troubením známé postillionské písničky. Vůz se za chvíli zastavil. Byli jsme na poště K***ské. Vylezl jsem hbitě, natahoval a napravoval své rozlámané oudy a ohlížel se po člověku, jenž by mně byl mohl odnésti moje věci nahoru do zámku. Zatím vešel jsem do hostince podle pošty, abych nepřišel k vrchnímu s hladovým žaludkem. Nechtěl jsem se nikterak dopustit hříchu proti vlastní delikátnosti, a přijet někam do úplně cizího domu s mysliveckým hladem považoval jsem tehdy za neomluvitelnou nepozornost.

Bylo osm hodin. Slunce vrhalo krvorudé paprsky na městskou věž a dodávalo starobylému tomu stavení zvláštní barvitosti a zajímavého vzhledu. Vystoupil jsem právě z hostince a díval se upjatě na věž; myšlenky se mi rozutíkaly po všech končinách, kudy jsem cestoval. Často jsem všelikams dorazil večer a často svítilo slunce na věže rudě, já si toho tak pozorlivě nevšimnul. Dnes mně to bylo nápadné, nemohl jsem si vysvětlit, proč mne to tak divně dojmá; anebo myslil jsem, že to nápadné, ač to bylo úplně obyčejné. S věže vzhlídnul jsem po náměstí k parku na zámek, v hlubokém stínu vysokého stromoví se ukrývající; vrchol malé vížky na zámeckém stavení, v kulatou plochu se zděným zábradlím se zakončující, na níž vanul černobílý praporec na znamení,

že panstvo je přítomno, planul v temném žáru zapadajícího slunce, a zdálo se mi, jako by ohnivý pták rozpínal svá veliká křídla nad celým zámkem.

Zachvěl jsem se sám nad obrazem, jež mně předvedla roznícená fantazie, a odvrátil jsem se, hledě po člověku, jenž s břemenem mých věcí na zádech čekal, brzo-li přijdu.

Za čtvrt hodiny stál jsem u železné velké brány parku. Byla dokořán otevřena, vrátný v pěkné livreji čekal na příjezd panstva, vyjevšeho někam na návštěvu k blízkému některému sousedu. Ukázal nám cestu k zámku nejbližší, jelikož pěšiny a velká vozová cesta, zabíhající v polokruzích, střídaly svoje čáry jako v labyrintu. Šli jsme opět asi deset minut.

Zaslechnu zpěv. Dojemná píseň chvěla hustým stromovím a svými měkkými tóny a melancholickými přechody vzbudila ve mně cit nejasný touhou a smutkem. Několik kroků přivedlo mne bezprostředně pod vysoký taras, jenžto, jak jsem hned na to viděl, vybíhal z levého křídla velkého stavení, v kolosálním trojci držení, v němž jsem poznal zámek K***ský. Byla to budova, pocházející asi z předešlého století ve slohu, jenž vlastně žádného jména nemá. Zevnějšek průčelí byl zcela obyčejný, ba skoro nevkusný a nedával svědectví o nějakém slavném staviteli. Úhel velkého toho trojce čelil k jihu a byl zdoben dosti vysokou vížkou, ježto převyšovala nejvyšší temena stromů. Na koncích obou křídel byly tarasy, na něž se vycházelo z prvního poschodí ze zámku. Před stavením byl veliký svobodný plac, vroubený z pozadí v polokruhu vysokými lipami, že na ty strany tvořily počátek západní a jižně východní části celého parku. Stavení děleno bylo na dvě poschodí a na vysoký tak zvaný souterrain. Okna byla skoro vesměs otevřena, a lehký větříček pohrával s krajkovými letními záclonami hraběcích kom-

nat, jakož i bytu vrchního na straně, kde jsme stáli.

To jsem vše zhlídnul takřka okamžikem, neodchýle přec pozornost od písne, ježto za chvilku doznějí umlkla. Vzhlídnul jsem a spatřil bílou postavu. Byla to dívka, procházející se po dosti prostranném tarasu. Houstnoucí šero zabránilo mně sice, bych nazřel v její tvář; bavil jsem však tím více svoje oko sledováním každé části jejího štíhlého, krásně rostlého těla. V polokrytém závoji večerního letního soumraku přicházela mně ta ženská jako víla mlhavých krajů vysočin skotských, jako jsem je poznal z čarovného popsaní Waltera Scotta.

Díval jsem se déle snad za dívkou, než bylo potřebí, neboť vyrušil mne můj nohsleda pobídkou, že je pozdě, abychom raději zašli do domu. Zahnuvše na levo okolo tarasu — přicházeli jsme od západu — vešli jsme do dvora malou zahrádkou tvořeného ze zadu stavení.

Pan vrchní nebyl doma, měl nějakou kommissí v sousedství. Paní jeho vyšla mi v ústřety do komnaty, kam mne byla služka uvedla, a já se představil paní vrchní co N***, doporučen jejích vážené rodině od blízkého příbuzného — svého přítele, — nějakého bratrance pana vrchního.

Služka přinesla velikou rozsvícenou lampu. Paní vrchní, seznámivší se se mnou, nabídla mně sofa. Byla to panička asi třicetiletá. Dosud hezká v tváři, ač její vzrůst těsnila na její stáří neobyčejná tloušťka. Kaštanové vlasy měla hladce učesané; oči její hrály živostí, a jak se mi zdálo, nelíčenou upřímností. Plné ruce věděla s překvapující graciosností ukázati, a toileta svědčila o zběhlosti paničky ve vyhledávání efektů, byť byla snad omezena jediné na domácnost.

Mluvili jsme o krásném létu a o špatném jaru; já vypravoval, co jsem na cestě slyšel a co neslyšel; mezi jiným kreslil jsem živými barvami nešťastné poměry jednoho člověka,

který se ve vsi, již jsem právě dnes jel, utopil.

“Toho chudáka lituju,” pravila soucitně paní vrchní.

“Byl prý veliký opilec a následkem toho špatný hospodář,” pravím, odvolávaje se na svědectví bezpochyby poctivých lidí.

“Není přec nic nad rodinné štěstí,” zatoužila paní vrchní.

“Oh! zajisté,” odpovím, ač jsem nevěděl, jak dalece má pravdu, neboť jsem toho blaha nezakusil nikdy.

“My zde žijeme sice zcela odloučení, ale nelitujeme toho přece. Jsme úplně spokojeni, a toho k životu jediné zapotřebí, aby člověku lahodil.”

Chtěl jsem přisvědčiti, jak se to dle zákonů etikety slušelo; tu jsem však rázem zaslechl silný mužský hlas a z druhé komnaty, náhle osvětlené, zněla rychle pronesená slova:

“Už zase na tom prokletém tarasu bloudila! U všech d'asů . . .”

Bouchly dvěře, bylo ticho. Více jsem neslyšel.

Paní vrchní zbledla, viděl jsem její nesmírné rozpaky a spolu neušlo mně její snažení se, aby je ukryla. Pomohl jsem jí, neboť mně jí bylo líto, děláje, jako bych byl nerozuměl ani jedinému slovu. Úsměv spokojenosti uhostil se jí opět ve tvář, koukla otevřeným oknem ven do parku a mluvila o krásném večeru. Pak se nahnula přes divan, kde jsme seděli, a zatáhla za vyšívanou stužku u zvonku, ježto bez pochyby vedla do světnice služebnictva. Za chvilku na to vstoupila služka; nařídila jí paní vrchní, aby řekla pánovi, že naň čeká vzácný host.

Netrvalo to dlouho, a z vedlejší komnaty vstoupil pan vrchní P. . . ský. Představil jsem se mu a odevzdal mu psaní. Zatím, co četl, odešla jako náhodou jeho paní a mně neušlo, že se za ním úzkostlivě dívá. Když se dvěře za ní zavřely, obrátil jsem opět svoje zraky k P. . . skému a měl jsem čas, abych se dále naň podíval.

Pan vrchní byl muž vysokého vzrůstu, příjemné tváře, již dodával jistý tah okolo úst, sbíhající s obou líci na nadbradí, velmi přísného výrazu, jenž tím více vystupoval, poněvadž pan vrchní neměl vousů. Orlí nos prozrazoval mužnou odhodlanost a tenké rty, stále skoro stažené, ukrývaly jakous ostrou příkrost. Ostatně jevil celý jeho zevnějšek něco elegantního a přec nedbalého, a jeho způsob držení těla převahu, jakouž převládali jiné sobě byl asi navyknul.

Za čtení tratily přísné tahy, s nimiž byl vkročil a ježto spíše odpuzovaly než vítaly, svůj chladný výraz, až se konečně lehký úsměv umístil ve tvář; uklonil se mi pan vrchní velmi přívětivě a vítal nyní skoro srdečně, pobízejce mne, abych usedl. Přijal jsem jeho návrh. Rozmlouvali jsme asi půl hodiny, pan vrchní rozvinul najednou přede mnou své nejpěknější stránky, bavit mne a věděl rozprávěti o všem, co nám přišlo na mysl. Pan vrchní mne okouzli.

"Musím ale mítí vaše slovo, že nás neopustíte ani za měsíc, pane N***," doléhal na mne. "Nebudete mítí sice mnoho vyrazení zde, avšak že jste myslivec, jak jste pravil, nebude vám čas dlouhý, v našich lesích máte zvěře dost."

"Částečně bez okolků přijímám, pane P...ský; budu se považovati v milém kruhu vaší drahé rodiny jako doma."

"Se ženskými nebudete mítí arci mnoho zábavy, pane N***, anebo dovolte, abych vás nazýval podle vašeho jména co přítele svého milého Antonína..."

"Jmenuju se Bohuslav."

"Tedy Bohuslave! Mimo moji chot' naleznete ještě jednu ženštinu, mou to sestru. Zůstali jsme jen dva ze sedmi dětí, já nejstarší a ona nejmladší. Je to mladé děvče a já je ošetřuju jako sama sebe."

Při tom přeletěl mráček jeho čelo. Vida, že ho pozoruju, usínal se hned na to a tázal se mne:

"Vy jste svobodný?"

"Jsem! Proto všechno ale..."

"Nemyslete," vytrhl mne vrchní, "že mám z vás strach. Ženštiny vás budou zajisté rády vidět," dokládal s přízvukem humoristickým.

"Já nebudu asi příliš vytrhovat ty dámy," pravil jsem též s usmáním. "Rád se toulám po horách a po lesích a zde budu se moci oddati dle libovůle naruživosti svojí."

V tom vstoupila paní vrchní s úsměvkem v tváři a zvala nás k uchytané večeři.

Pan P...ský mne vybídnul; vešli jsme, prošeďše vedlejší komnatu, do jídelního pokoje, několika svíčkami osvětleného a velmi prostranného, že se spíše podobal malému salonu.

U dveří stála dívka asi dvacetiletá a na první pohled viděl jsem, že to ona krásná ženština, jejímuž bezúhonnému vzrůstu jsem se obdivoval před chvílí pod tarasem. Pan vrchní mně ji představil co svou sestru, a já pomaten její krásou mlčky jen uklonil jsem se. Ve svém rozpaku chtěl jsem říci, že mi není neznámou, že jsem ji už viděl na tarasu při svém příchodu. Šťastně napadla mně však divná slova vrchního, před malou chvílí něco příkrým způsobem pronesená, a následkem toho opominul jsem to učiniti. Věděl jsem nyní jistě, že mladá dívka proti vůli svého bratra pozdržela se na tarasu, a že právě proto asi bouřil tak neobyčejně. Zahlídl ji tam, neb přišel za krátkou dobu po mně domů. Ale proč se tak rozhorlil, že tam byla?

To vše mi projelo jako bleskem myšlením a já usedl mlčenlivě ke stolu. Za večeře nad mé očekávání bylo všechno v růžovém rozmaru, pan vrchní byl vesel, paní usmívala se jeho žertům, dívka sice tichá přece mile hleděla na bratra či jeho chot'. Pozoroval jsem s jakousi samolibostí, že někdy zabloudilo její oko i ke mně. Já poumdlen dlouhou cestou byl spíše nemluvným; za to hovořil pan vrchní tím více, a já měl pěknou příležitost pozorovati domácí osoby.

Byl to věru krásný večer, a já sám se cítil ovanut milou spokojeností,

o níž před chvílí paní vrchní byla mluvila. Zdálo se mi, že ti lidé zde žijou jako v ráji uprostřed bohatých krásných darů svěží, libodýšné přírody. Na podivný výbuch rozmrzelosti P...ského zapomněl jsem úplně. A pak, když mně to i napadlo, pochyboval jsem sám o tom; vrchní mluvil v tak pěkně volených výrazech, že jsem si nemohl ani na mysl dopustit, že to byl on, jehož hlas jsem slyšetí se domýšlel. Či přelechl jsem se vskutku? —

Měl jsem chuť v to věřit. A pak se mi přec zdálo, že vzdor laskavosti vrchního k sestře přísnější někdy hled na ní utkvěl. Provinila se něčím? A to právě dnes? Vždyť se stále usmívala! Vždyť tak roztočila a spokojeně hleděla a tak nenuceně mluvila, že tím zapudila všechnu sebe menší pochybnost. A přece mi neušlo, že se dívka někdy zamyslí, že sklopila oči, a když je povznesla, že v nich tanul výraz tajemného smutku!...

Rozešli jsme se.

Já nemohl dlouho usnouti. Vstal jsem a napsal několik listů. Když jsem ukončil, bylo as půl dvanácté. Venku na nebi hvězd na tisíce. Zhasnul jsem svíčky — noční lampa rozesílala tajemné, polovičné světlo po komnatě. Pošel k oknu, díval jsem se do hlubokomodrého blankytu a naslouchal mírnému šumění věkostarých stromů. Několik cvrčků hudlo svou melancholickou, jednotvárnou píseň; ostatní pěvci kojili se sladkým spánkem. Vyhnuv se poněkud z okna, pozoroval jsem, že se nacházím blízko tarasu. Měsíc pomalu vystupoval od jihu nad vysoké lípy a vrhal své dřímotné světlo na prázdné místo před zámkem a zasahoval až na taras.

Náhodou utkvěl můj zrak na kovovém zábradlí, jímž byl taras lemován. Zdálo se mi, jako by se bylo tam něco hnulo. Bylo тихо jako ve velkém hrobě. Zadržel jsem svůj dech a díval se upřeným okem k zábradlí. Tu jsem rozeznal, že něco bílého sedělo v koutě. Ani jsem se

nehnul a tu zaslechnu hlasité štkání..

Zostřil jsem svou pozornost, nespouštěje svých zraků z bílého místa. Poznenáhla vytáhlo se bílé v lidskou postavu, já rozeznal, že to ženská, podepírající se oběma lokty o zábradlí a dívající se dolů s nevýslovnou touhou a nedočkavostí. Černé rozpuštěné vlasy splývaly se spánků a bránily měsíci, aby svou září líbal bledé tahy ve tváři ženštiny. Tu se poobrátila, poznal jsem mladou dívku... Byla to sestra paní vrchního...

Zjev její o půl dvanácté v noci rozháral moji fantasií tím více, ať mi stále tanula hrozivá slova pana vrchního při jeho dnešním příchodu.

A dívka plakala!...

Slyšel jsem jednu — dvě s půlnoci; já ještě nespál. Vstal jsem a jdu k polootevřenému oknu. Jakoby tajemným kouzlem očarované obrazy se moje oči v tu stranu, kde se zavěsil taras na bok stavení. Pozřím k zábradlí: bílá postava stála tam dosud jako kamenná socha.

Bezvolně jsem se zachvěl — oběhl mne mráz!

Co to znamená?

Neměl jsem pokoje. Chodě po komnatě týral jsem se tisícovým domýšlením! Nikam mne to nevedlo, byl jsem příliš roztržit. Pojdu k oknu. Právě zaznívala se zámecké vížky třetí z rána — tři odbily — dívka zmizela...

Uleh! jsem!

* * *

Druhý den vstal jsem velmi pozdě. Bylo osm hodin.

Paní vrchní přivítala mne s laskavým úsměvem při snídání a škádli mne velmi graciosním způsobem, že jsem zaspal. Sešli jsme se u snídání všichni vyjma vrchního, jenž se mi dal omluvit, že musil s hraběhem neočekávané odejet, že se však časně odpoledne opět navrátí. Moje pozornost se však dnes soustředila jedině v dívce, která jsouc zaměstná-

na, přeměle zastupovala domácí paní a nalévala kávu. Stalo se mně to děvče nadmíru zajímavým. Nespuštěl jsem s ní ani oka. Černé vlasy souhlasily s černýma očima a s černým obočím; bledší tvář tím nápadnější činila planoucí oheň nyjících zraků, byt' něco dušený dlouhými hedvábnými řasami; lehko okrouhlé rtíky jako blednoucí růže pnuly se mile nad bradou ušlechtilé utvořenou, a malý nosík, zakončující se v něco širších otvorech, jevil jakous ukrývanou, žádoucí vášnivost.

Jsa pohroužen v rozebírání vnad dívčích, byl bych málem přeslechl, že paní vrchní ke mně mluvila. Právila mi, že objednal na všechny případy její choť hajného, aby byl pohotově, kdyby se mně zlíbilo podívat se do lesů. Já s radostí přijal laskavý ten návrh, ačkoliv bych byl také velmi rád prodlel u dívky, doufaje, že bych se snad něčeho dopídil, co by mi bylo klíčem neobyčejných včerejších výjevů.

Zatím hleděl jsem bavit dámy, což se mi také podařilo. Byl jsem spokojen, že mne náhoda svedla s tak milostnou dívkou, ačkoliv byla spokojenost moje přece poněkud kalena, jelikož jsem pozoroval, že se dívka mým zrakům vyhýbá. Já se jí hleděl zavděčiti všelikými maličkostmi; ona mně mile děkovala, nikoli však s takou vroucností, jak bych si toho byl žádal. A přece jsem byl blažen v jejím pohledu. Její krásný vzrůst zdál se mi býti ještě lepší a poloplná kvetoucí ňadra bílá jako liliové květy byla půvabnější než včera, ana polokrytá jevila svoje vděky tím mocněji.

Ve své roztržitosti byl bych skoro přehlídl včasnou dobu, kdy předejít dámy a ukončiti rozprávku. Nesl jsem to těžko, že mi slušnost kázala opustiti jejich společnost; poutalati mne mladá dívka nesmírně.

Přemohl jsem se konečně, a přijav laskavý návrh pana vrchního vyjít sobě ve společnosti hajného co průvodce do lesa, poroučel jsem se.

S blahým, spokojenost jevícím úsměvem doprovázely mne obě dámy. Dole čekal hajný.

Šli jsme k východu na vysoký hřeben střední části tamějších vrchů.

Bylo krásné jitro. Ranní chládek lahodil celému tvorstvu; byliny páchnuly, větřík přinášel z vůkolních lesů vůni z pryskyřice, ptáci štěbetali; bylo živo, kamkoli člověk naslechl a nahlídl. Mně bylo volno okolo srdce. Krásné vědomí úplné svobody povznášelo mne k vyšším myšlenkám, slavil jsem svatý okamžik blahého míru. Mlčky kráčeje za hajným, zapomněl jsem vůkolí, ježto zmizelo úplně z obzoru mého zření.

Šli jsme tak asi půl hodiny. Hajný si netroufal vyrušiti mne z přemýšlení a kráčel pevnou nohou několik kroků přede mnou, neohlížeje se. — Když jsem se konečně nasytil úplného mlčení a myšlenky stejným letem umdlívati počaly, stal jsem se teprve pozorným na vůkolí, a tu mi nejprve padl starý můj průvodčí do oka. Byl to muž asi šedesátiletý, vysoké postavy, držení velmi zachovalého, a pevný krok jeho svědčil o jeho dosavadní síle těla. Na otázku, jak dlouho ještě půjdeme na nejvyšší temeno, obrátil se a já s utěšením viděl jeho vlídnou, ač trochu ostrými tahy význačnou tvář.

"Půjdeme ještě dobrou čtvrt hodinky, milostpane. Je to mrzutá cesta, pořád vzhůru; za to ale krásný výhled."

"Ved'te mne, stařečku, jak vysoko chcete a můžete, jen ať to za to stojí."

"Bude to, milostpane. A pak se můžeme hned spustit v levo k pasece: tam bude také něco pro ručnici. To budou ti ušáci se asi na to koukat! Chudáci odvykli vši ráně!"

"Což se nehoní?"

"Málokdy, málokdy! A když, nestojí to za nic."

"Což si nezajde pan vrchní někdy do lesa?"

"Pan vrchní? To se nestane nikdy. Ten as honbu nemiluje. Já bych to mohl lehko spočítat, kolikráte jsem

ho tu viděl za těch deset roků, co je v zámku!"

"To je divno, já bych myslil, že miluje honbu, vždyť má velmi krásné ručnice doma!"

"Ah! Ano, ty znám dobře, utírám je každý týden. Ale což do jejich krásy, když je nikdo neužije. Jemnostpán má tu francouzskou dvojku? Je to překrásná práce."

"Já se už díval a těším se na první ránu!"

"Tu dostal pan vrchní od milostivého pana hraběte darem, když přijel starý pán z Paříže."

"Pan hrabě zdá se býti panu vrchnímu nakloněn?"

Hajný se zamlčel. Ohlídl se nápadně na vše strany a vzav na sebe tvářnost, jako by chtěl a nechtěl pověditi něco tajného, pravil konečně:

"Inu, ano, milostpane; má to však nějaký vroubeček."

Nemálo jsem se divil tomu počínání si hajného a nemohu upříti, že jsem se stal zvědavým. Byl jsem k tomu od věrejška tím více nakloněn a rozdrážděná fantasmie viděla v této chvíli snad mnohem více, než vskutku bylo, a přivedla mi všechny věrejší výstupy na rozehranou mysl. A přece uznal jsem za nedůstojno píditi se po rodinných snad poměrech vrchního, k němuž jsem přijel na doporučenou a jenž mne velmi laskavě přijal. Navzdor tomu zvědavost zvítězila — musím to říci k své vlastní ujmě — a já se také přesvědčoval, že to vše nečiním ku škodě někoho, že to tedy — ač snad nezpůsobno — přece ne nedovoleno.

Zatím jsme rychle postupovali výše; já se těšil na slíbenou vyhlídku a nemohl jsem se ani dočkat, brzo-li dorazíme na určenou vysočinu, kde, jak mi paní vrchní povídala, se nachází vysoká vížka, odkud je vidět na míle po obou stranách hor v nejkrásnější údolí.

Starý hajný, jsa jednou v proudu, byl asi rád, že měl někoho, jemuž mohl povídati své tajnosti, a proto opět začal, když viděl, že jsem o tom, co mi napověděl, v přemýšlení utkvěl.

"A ba věru, pan vrchní je hodný pán a můj dobrodinec odjakživa, a proto ho také miluju a dal bych svou duši zaň. Ačkoliv toho nezasluhuje!"

"Čehož nezasluhuje?" tážu se vyrušen a poněkud překvapen.

"Je k politování, ubohý pán."

"A proč to?" divím se; neboť nemohl jsem si nijak vysvětliti podivné řeči rozmluveného starce. Viděl jsem přece, že v domě pana vrchního je vše spokojeno, ačkoliv jsem si nemohl upříti, že za několik hodin nemůže se mnoho v rodinném životě seznati.

"Inu, pan vrchní...! On to arci dobře zná ukrýti a nikdo by to ani neřekl, kdo ho nezná. Ale já to vím; vždyť jsem odjakživa zde v domě a znám všecko a vím všecko, jak se to stalo."

Zamlčel se, jako by přemítal; pak pokračoval bez vší pobídky se strany mé dále, přistoupiv blíže ke mně a pološeptaje:

"Pan vrchní nemá ani spokojené chvíle. Pan vrchní je ten nejnešťastnější člověk na světě! Ah! milostpane! Vy se ráčíte divit, to věřím! Pan vrchní umí to docela utajiti. Ale proto pro všecko viděl jsem ho často tak smutného, že jsem nad ním zplakal!"

Hajný se opět zamlčel a utřel si bohatou slzu. Já nevěděl, jak mně při tom bylo.

"Neměl bych to arci říci; ale pak si zase myslím, proč by to neměl nikdo vědět, že je nešťasten? ... To vím, on se nikomu sám nesvěří, to je k tomu tuze pyšný, a já vím přece všecko. Vždyť jsem byl dlouho jeho služebníkem! ... Ne, vám to, milostpane, řeknu, vy jste jeho dobrý přítel a žádnému nic neřeknete. Vidíte, milostpane, pan vrchní neobcuje se svou paní!"

Díval jsem se na starého hajného jako vyjevený, sotva jsem byl s to, že jsem pochopil jeho řeč.

Hajný se na mne díval s výrazem dobrého svědomí v oku a pokračoval dále:

"Pan vrchní si vzal jemnostpaní faksí z přinucení. Když tu ještě nebyl, udělal si s ní známost a přišlo k tomu, že měla býti za půl roku svatba. Pan hrabě často navštěvoval ***ice, kde pan vrchní dříve byl, a poznal jeho nevěstu. Najednou nemělo býti ze svatby nic. Žádný nevěděl proč, ačkoli lidem neušlo, že se pan hrabě rád zdržoval v zahradě u nevěstina domu. Tak to trvalo asi dva měsíce. Tu na prosby nešťastné nevěsty, na doléhání jejich zarmoucených rodičů vzal si pan vrchní mladé děvče a zachoval takto její porušenou čest aspoň před lidmi. Nevlastní jeho dítě však zemřelo, když sotva bylo rok staré. A teď u vrchního více dětí nemají."

Přede mnou otevřely se najednou všechny strašlivé poměry pana vrchního a v prvním okamžiku nemohl jsem překvapením ani rozvážiti, zdali to vše pravda, co mně starý hajný právě byl pověděl. Já ztratil všechnu chuť jíti dále a vzdal se všech krás, jimiž mi asi pěkná vyhlídka kynula. V rozjitření tom nepomyslel jsem ani na malou honbu více a obrátil jsem se k opětnému návratu. Hajný se nemálo divil, já mu ale povídal, že mne najednou obešlo bolení hlavy, a že si přeju, abychom se vrátili a nechali vyhlídku a honbu na zejtrější časné ráno.

Přišel do zámku, sotva jsem opanoval veliké rozpaky, když mne paní vrchní přelaskavě přivítala, sdělujíc mně, že právě její milovaný manžel také přišel.

Při obědě bylo všechno veselo, ano rozmarné myslí; jediné já seděl skoro zasmušen, pozoruje každé hnutí, když se to dalo bez nápadnosti učiniti. Po obědě vodil mne vrchní po velkém parku a vypravoval mi celou historii města K*** a jeho vřkolí, líčil mně své zaměstnání a svůj šťastný, spokojený, tichý život, lituje jediné, že mu nebe nedopřálo dosud mladé rodiny.

Za jeho vypravování spočívala moje ruka v jeho rameni a trásla se následkem mého rozjitření. Mluvil

ten žvástavý stařec ráno pravdu? A ne-li, nezasluhuje, aby byl řádně potrestán za utržení na cti celé počestné rodině pana vrchního? ... Týraly mne tyto myšlenky neobyčejnou silou. Jak se ale přesvědčiti? Měl jsem vše, co jsem ráno slyšel, sdělití vrchnímu a upozorniti ho, aby netrpěl podobných lidí podle sebe, jako je starý hajný? ...

Nevěděl jsem, co činiti, až jsem se konečně usnesl na tom, co by zajisté mnozí byli také učinili, mlčel jsem, chtěje použití první příležitosti, abych došel přesvědčení a pak podle toho jednal.

Zatím se schýlil večer. Já zdolmácněl zúplna v kruhu rodiny pana vrchního, pozapomenuv na dnešní ráno. Všichni se ke mně měli velmi vlídně a nadmiru hostinně. Při tom zářila radost každému z očí, pan vrchní rozesmál celý kruh, já také rozvázal, den uplynul, a nastoupila krásná noc, krásnější ještě než včera.

Po večeri rozešli jsme se opět — všichni v dobrém rozmaru. Já přišed do svého pokoje rozložil se na divan a hloubal o všem, co jsem dnešního dne prožil, viděl a o čem jsem se náhodou dozvěděl. Sta pochyb střídalo se s doufáním, že to lež, co mi hajný povídal. Nejvíce ale zajímala mne krásná podoba sestry vrchního. Nemohl jsem vypraviti její půvabný obraz z rozehrané paměti. To krásné, převýmluvně žádoucí a přeče jakoby lehounkou mlhou zastřené oko! A k tomu taková jakási vášnivost, napolo dušená a polo zjevná, any ji právě ty ohnivé, vlhkolesklé velké oči prozrazovaly! Když se dívka pozapomněla, mluvila s takovým překvapujícím zápalem, že jsem se divil, odkud bere tolik ohně. Její celá postava, každý úd jevil jakési sebevzdání, jakési vřelé toužení, jakési nyť, ježto svůdně okouzluje dost málo živou fantasií mladého člověka.

Probudil jsem se z tohoto okouzlujícího dumání. Přistoupil jsem k otevřenému oknu a díval se ven. Noc byla překrásná! Ticho na zemi jako

tam na nebesích, v říších věčného míru. Vyložím se z okna, a vzpomenuv na včerejšek, podívám se na taras. Napínám svůj zrak — nechtěl jsem tomu, co jsem viděl, věřit — spatřím tam opět tu mladistvou postavu a po krátkém pátrání poznám v ní Josefinu, sestru pana vrchního. Mne píchlo u srdce, proč, to podnes nevím. Dívka se nápadně shýbala přes zábradlí. Zostřív ještě více svůj zrak, podívám se dolů. Pozoruju dole mladého muže, jenž dušeným hlasem šeptá nahoru.

Tedy rendezvous, myslím. Zamrzelo mne to nadmíru. Proto je tak lhostejna, tak netečná ke všem mým úklonkům! Proto děkuje, vždy tak chladně za všechny mé pozornosti! Kdo to je tam dole? Žádná pochyba! Její tajný milovník! Zde čekává ona naň v noci, bezpochyby včera čekala též, a vrchní to nechce! Proto tak řádil!

Padala mně mlha s očí!

A kdo as je ten její tajný milovník?

Pohlížím dolů. Měsíc počal vrhati svoje bledé světlo na zed' tarasu a blížil se poznenáhla až k mužské černé postavě. Já se něco uhnul, abych nebyl viděn. Tu jsem poznal s největším překvapením v muži dole stojícím — mladého hraběte!...

Projel mne mráz, proč, to jsem tehdy nevěděl. Pociťl jsem na okamžik hlubokou lítost v srdci.

Netroufal jsem si více ani podívat se dolů. Stál jsem jako zkamenělý a nemohl hnouti nohou.

Dole trvala rozmluva dosud, a jak jsem pozoroval, rozplývala se dívka horoucí rozkoší. Zaslechl jsem jako ozvěnou několik slov.

"Alfrede, buď s Bohem! Měsíc ruší svou září naše blaho! Mohl by nás lehko někdo vidět. Musím domů!"

"Josefino, poslyš, kdy tě konečně budu smět navštívit?" tázal se mladý hrabě hlasem dušeným, v jehožto chvění prozrazovala se horoucí vášně a nevázané, žhavé toužení.

Zdálo se, že se dívka na odpověď

rozmýšlí. Po delší chvílce odpověděla její rozmilý hlásek:

"Alfrede, ty žádáš příliš mnoho!"

"Kdy, kdy?" ptal se nedočkavě mladý hrabě.

"Tedy zítřka, Alfrede! Na shledanou!"

"S Bohem, s Bohem!" doznělo z dola.

Zašustily šaty — já se se vyhnul z okna ven — dívka zmizela. Mladý hrabě díval se za ní, až zašla.

Dech mně uvázl v hrdle. Pohlédl jsem dolů, abych se ještě jednou přesvědčil, zdali to vskutku hrabě. V tom k němu někdo přistoupil; zdálo se mi, jako by to byl vrchní, a přece nemohl jsem s jistotou rozeznat obrysy jeho postavy; neb oba mužští pošli do stínu a zmizeli mým zrakům. Slyším poněkud živější rozhovor — pak opět vše utichlo.

Neměl jsem pokoje ni stání. Tisícero myšlenek honilo se beze všeho pořádku v mém mozku, nemohl jsem vydržeti v komnatě. Vyjdu ven na chodbu, chtěje sejíti dolů a noční procházkou nějak umírniti svoje nevšední rozjitření. Právě se blížím ke schodům: tu se otevrou na druhém konci chodby rychle dveře a dívka vyrazí ven se svíčkou v třesoucí se ruce, prostovlasá, v polonočním oděvu, ve tváři výraz největšího ustrašení a zděsu. Ustoupím as dva schody, abych nebyl pozorován a neulekl ustrašenou dívku, ač jsem si nemohl nijak vysvětliti její nevšední děsivou úzkost, jež jevila každým hnutím a krokem.

Dívka běžela přes chodbu ke dveřím jídelního pokoje, jako by chtěla do bytu vrchního; u prahu však postanula, zdálo se, že nemá k tomu síly více. Obrátila se, chvějíc se na celém těle, a běžela opět nazpátek okolo komnaty, kde já bydlil. Musila zase okolo schodů. Tu postála okamžik a naslouchala; v tom však uzřela mne a uleknutá vzkřikla. Zpamatoavši se však, ihned přistoupila rychle ke mně a s nevýslovnou úzkostí vyrazila ze sebe:

"Víte, pane?"

"Co se stalo?" tážu se nanejvýš překvapen.

"Běžte za nimi, zapřísahám vás vším, co vám svato a drahó, vaším věčným blahem!"

Já se díval na dívku jako vyjevený. Josefina sotva se držela na nohou, chvěla se jako osika, nadra se jí pnula vlnami rozbouřeného potoka, na čele vystoupil jí pot perlami, lesk očí hasnul pod spadajícími řasami. Nejvyšší rozjitřeností konečně přemožena, klesla polo na zem, v třesoucí se ruce křečovitě držíc svícen o dvou svíčkách. Nadarmo jsem se jí ptal, nadarmo usiloval, by řekla, co se stalo; neboť jsem neměl ani zdání o tom, co se venku dělo. Dívka byla skoro bez sebe; já ji posléz pojal v svou náruč, odejmul jí svícen z ruky a donesl ji přes chodbu v její komnatu, ježto vedla do zahrady, za zámek se rozprostírající. Položil jsem ji na divan, a chtěje se ohlédnouti po nějaké pomoci, opustil jsem rychle komnatu děvčete a vystoupím opět na chodbu. Všady ticho, mrtvo, jako v hrobce. Tu slyším najednou z parku ránu! Netrvá to ani minutku, druhou. Slabá ozvěna donesla umírající hučení až k zámku.

Nevěděl jsem, co to znamená. Sebrav se, vrazím do nejbližší komnaty, zazvoním na služky a čekám, až některá z nich přijde.

Uplynulo asi pět minut. Bylo mi skoro úzko. Šel jsem do svého pokoje nazpět, vzal svíčku a zašel do jídelní komnaty, abych počkal na služku. Konečně přišla celá udivená, že mne tu vidí o půlnoci. Já jí rychle vysvětlil, že je slečna churava, služka odběhla do komnaty mladé dívky.

Zůstal jsem opět sám v prostranné komnatě, nevěda co činiti. Při vkročení postavil jsem náhodou svícen na malý stolek u dveří, do druhého pokoje vedoucích. Byly otevřeny. Světlo padalo přímo na protější stěnu, kde visely ručnice a myslivecké zbraně pana vrchního vůbec. Obdivoval jsem se už hned ráno jejích kráse a rozmanitosti a nevím, co mne při-

mělo podívatí se nyní na ně. Vezmu svíčku a pojdu v komnatu — zbraně se leskly, mezi nimi i ráno vypůjčená francouzská dvojka, již jsem po svém návratu hned na patřičné místo pověsil. Ale co to prázdné místo vedle ní? Zde visely ještě odpoledne dvě anglické pistole! Ty jsou pryč. Kam asi přišly? Vždyť vrchní nic neříkal, že je bude potřebovat. A do komnaty nikdo nepřišel!

Tu mně napadly ty dvě rány, jež jsem před chvilkou zaslechl, a teď se mi teprv zdálo, že to nebyly výstřely z ručnic, nýbrž z pistolí. Jsou ty rány v jakéms spojení s těmi pistolemi? ... Před mým oknem byla hádka, Josefina celá zděšena, dva výstřely zdáli parku... To vše vjelo mi rázem do hlavy.

Vyrazím z jídelní komnaty, běžím do svého pokoje, sotva postaviv svíčku na stůl, obléknu svůj kabát; ve spěchu nemohu však najítí svůj nízký klobouk. Uplyne zatím asi čtvrt hodinky. Konečně jsem hotov, vyjdu na chodbu, letím ke schodům, tu vrznou dvěře u jídelny a — pan vrchní v županu přichází mi celý udivený vstříc a ptá se, co se to děje? Slyšel prý hřmot a chození po chodbě, vstal prý a s udivením vidí mne tu na odchodu z mé komnaty.

Překvapen dívám se na pana vrchního; neb ač jsem samým rozjitřením nevěděl, co myslím a dělám, přece se mi vnutila myšlenka, že byl vrchní mimo dům.

Nezpamatoval jsem se ještě úplně a povídám mu ve své zmatenosti, co jsem právě viděl na chodbě. On stál tichý jako socha a ku konci smál se mi ještě, že se mi asi něco nadobytého zdálo. Upokojil mne úplně a doprovodil mne, nezměniv ani poněkud svou tvář, do mého bytu a odcházeje přál mi dobrou noc.

Já nevěděl, spal-li jsem nebo bděl. Když jsem se konečně svléknul, přistoupil jsem ještě k polootevřenému oknu.

Byla jedna hodina s půlnocí.

Noc byla tichá, krásná; měsíc zacházel za vysoké vršky věkostarých

stromů; hvězdy brázdily svou noční dráhu.

Dívám se z okna ven.

Tu spatřím dvě postavy. Silný muž, v němž poznal jsem ihned myslivce mladého hraběte, vedl slabšího, jenž těžce pokulhával, podepíraje se vši tíží svého těla o silná ramena druhého. Měl obvázanou levou nohu bílým šátkem. V tom obešli průčelí západní části zámku, kde se nacházel byt vrchního, a zašli na druhou stranu k jihu, kde se nacházely hlavní vjezd do zámku a byty hraběcí.

Díval jsem se snad půl hodiny za těmi postavami, když už byly dávno zašly. Bůh sám ví, co jsem myslel.

O spaní nebylo ani zdání. Teprve pozdě k ránu usnul jsem, úplně duševně i tělesně utmáčen, a když jsem procitnul, bylo už slunce velmi vysoko.

Pan vrchní nechal mne spát.

*

Druhý den roznesla se pověst po celém zámku, že mladý pan hrabě je na levé noze poraněn, že ho při věřejší honbě u souseda barona S*** potkala nehoda; příští dny že odjede do lázní.

Při obědě scházela Josefina. Pan vrchní byl rozmluvný jako jindy; jeho paní však mlčela a lehký smutek rozestíral se po jejím čele. Bylo viděti, že její myšlenky jinam zalétají.

“Což není slečnu dnes viděti?” táž se jaksi nápadně.

“Je nemocna, Bohuslave; Bůh sám ví, co se jí dnes v noci stalo, dostala nemalou zimnici, a bojím se, aby se to nezhoršilo.”

Já umlkl.

Po obědě šli jsme do vedlejšího pokoje, kde visely lesní zbraně pana

vrchního, abychom si zakouřili. Já se hned podíval na stěnu. Neušlo to vrchnímu, neb utkvěl na mně pátravě jeho zrak.

“Ah, dnes tu jsou opět ty dvě anglické pistole,” pravím, k němu se obrátiv a schválně naň upřeně se dívaje; “v noci tu nebyly? . . .”

Pan vrchní si přejel dlaní čelo, pojal mé rámě, vedl mne k oknu, a přitisknův mne k sobě, pravil duševním hlasem beze všeho rozjitznění:

“Jak to víte?”

“Náhodou,” odpovím.

“Tak?”

“Vy jste nebyl dnes v noci doma?!”

Pan vrchní mne náhle pustil, přešel rychle komnatu, zastavil se pak a pravil vážně, skoro prosebně:

“Žádám Vás, Bohuslave, vroucně, zavažte se mi svou ctí, že to nesvěříte nikomu!”

Já mu podal bez všeho rozmýšlení svou ruku.

“Vidím, že víte všecko. Měl jsem dnes v noci souboj,” pravil vrchní pološeptmo. “Vykonal jsem dvojí pomstu a jednu svatou povinnost. Uchránil jsem čest svojí sestry od úpadku. Hrom a peklo! že mi souzeno, zachraňovati čest ženských!” vzkřikl pak zuřivě, ztrativ na chvíli svou stereotypní mírnost, podávaje se bouří lomcujících jeho nadrama citův! — Netrvalo to však dlouho — obrátil se, a přede mnou stál opět ten tichý muž, jež jsem po ty dny viděl, s tou mírnou, nezměněnou tváří! . . .

Je věru k politování, ten ubohý pán, jak pravil prostý hajný . . .

Já asi za dva dny odejel; tísnilo mne to v zámku k nevydržení. Josefínu jsem více neviděl. Ale pamatovati budu na ten zámek K***ský a na ten spokojený, šťastný život pana vrchního!

Divoký Západ

Napsal Adolph M. Whitney-Jarolímek

ESKÝ CESTOVATEL pozná veliký rozdíl, když prohlíží památky zachovalé z dávných časů naší vlasti a památky zachované zde v západních státech severní Ameriky. V ČSR. jsou chrámy a hrady tisíc i více roků staré, mnohé obsahují nesmírné bohatství v ozdobách místností, nábytku a vzácných malbách jak v chrámech tak i v hradech. Také se zachovaly dosti podrobné záznamy o tom kdo a kdy budovy stavěl.

Nejstarší památky po bývalých obyvatelích západních států rozhodně jsou zříceniny až čtyřpatrových bydlíšť po dnes neznámých obyvatelích. Stavěny z hlíny (vepřovice) tyto zříceniny se odhadují na stáří hradů v ČSR., nalézající se ponejvíce ve státech Arizona a New Mexico, ale záznamy o nich žádné nezbývají, protože Indiáni žádného písma neznali, různé kmeny se často dorozuměly pohyby rukama. Také ve vnitřku budov se nic cenného neobjevilo mimo střepy z rozbitých nádob, zbytky nedohořelého paliva v ohništích, o krbech se nemůže mluvit, a občas zbytky kukuřičných klasů. Ve stáří, snad jedinou výjimkou jest Lost Pueblo, (Ztracená Osada), která se nalézá ve Valley of Fire, (Údolí Ohně), severovýchodně od Las Vegas, Nevada. Tyto zříceniny se odhadují na patnáct set roků stáří.

Město Santa Fe v New Mexicu se považuje za druhé nejstarší město v Americe založené evropským osadníkem. St. Augustin na Floridě jest na prvním místě. Roku 1960 město Santa Fe oslavilo tři sta padesát roků svého trvání, založeno roku 1610 a

je domněnka, že zde již dříve stála indiánská osada. Budova Governor Palace, (Palác Guvernerů), stále používaná od založení města se považuje za nejstarší veřejnou budovu ve Spojených Státech, ale ve východním státu Massachusetts, ve městě Dedham stojí dosud používaný dům, stavěný ze dřeva, Fairbanks House postavený roku 1636 a jest to nejstarší soukromá budova v naší zemi. Také zde na západě bývaly missie, (kláštery) založené španělskými mnichy, nejstarší zříceniny jsou přes tři sta roků stáří. Missionářské budovy a zříceniny v Californii jsou stavěny později, nalézají se obvykle třicet mil vzdálenosti jedna od druhé, aby bylo možno mnichům vzdálenost přejít pěšky za jeden den. Takových misijních klášterů bývalo v Californii přes dvacet, mimo těch v jiných krajinách západu, z některých zbývají jenom zříceniny ale záznamy o nich jsou dosti zachovalé, i když se některé nalézají ve Španělsku. Nyní se stále podle možnosti obnovují do původního stavu.

Před počátkem devatenáctého století, mimo Indiánů tato krajina byla obsazená Španěly, později také míšenci, které nazýváme Mexikány. Sředověký člověk se zde ponejvíce objevuje počátkem devatenáctého století, ale psalo se již 1840 než se přistěhovalectví rozproudilo a z východních států přicházela jedna skupina za druhou. Nejznámější cesta používaná tehdejšími cestovateli byla Oregon Trail (Oregonská Stezka). Dnešní federální silnice č. 30 částečně vede krajinou bývalé Oregonské Stezky. Později se nazývala Lincoln Highway, zachovalé značky, směrnice této silnice z Omahy do Salt Lake

City jsou v úřadovně So. Calif. Auto Klubu v Los Angeles. Jsou krásně dělané z plechu v našich národních barvách, červené, bílé a modré. Před čtyřiceti roky se podle nich cestovalo po tehdejších nedlážděných silnicích, na kterých zkušený řidič ujel sto až dvě stě mil denně když nepršelo. Při potkáním s automobilem cestujícím z opačné strany, řidiči se pozdravili mávnutím rukou a i hlasitým pozdravem když k tomu byla příležitost. Při porovnání s cestováním po této cestě o třicet roků dříve, bylo to velice pohodlné, ačkoliv nebyly ještě žádné motely, tábořilo se venku a benzín byl na prodej z jedné pumpy. Cena byla asi tak vysoká jako dnes, když odpočítáme dnešní daně.

První američtí přistěhovalci do Californie přijeli po lodi. John Gilroy byl vyloděn z anglické lodi ve stáří dvacetí roků v severní Californii roku 1814 pro nějakou nemoc. Po uzdravení se ujal zemědělství a dal jméno dnešnímu městu Gilroy. Jest považován za prvního Američana, který se stal občanem Californie, původem Angličan a zaměstnáním námořník. Takových osob pak stále přibývalo po lodi, deset až třicet každý rok. Tito muži se rychle přizpůsobili zdejšímu španělským a mexickým zvykům, přijali mexické občanství i manželky, též i katolickou víru, nutná podmínka ku vlastnění pozemků a ponejvíce byli vynikající muži nad zdejší občany.

Jeden z prvních amerických občanů přijetých do Californie po zemi a to roku 1826 jest Jedediah Smith, stavěl se v missionářství San Gabriel nedaleko Los Angeles, kde mu byla poskytnuta potřebná pomoc, maso, kukuřičná mouka a víno. Byl on také první osoba, o které zbývají záznamy, že přešel vysoké hory roku 1827 na východní straně státu Californie, zvané Sierra Nevada. Téhož roku, James Ohio Pattie přešel řeku Colorado, přicestoval do San Diega, kde byl uvalen do žaláře se svým otcem pro nějaké přestupky. Místní osadníci se právem obávali amerických přistěhovalců a při každé příležitosti je žalářovali.

Otec v žaláři zahynul, ale Pattie se zachránil tím, že měl při sobě léky na očkování proti neštovicím, neboť zde vypukla epidemie. Očkoval přes dva tisíce osob, za kterou práci byl částečně odměněn. Bylo mu nabídnuto další odškodnění s podmínkou přijmutí katolického náboženství, což on odepřel, vrátil se bezmajetný do svého domova ve státu Tennessee, kde se další zprávy o něm ztrácejí.

Elvin Young s jeho výpravou se ocitli v Californii roku 1829, další záznamy jsou o Joseph Reddeford Walker roku 1833 s jeho skupinou. Nově přijetý Dr. John Marsh roku 1836 přijal katolické náboženství, stal se občanem, ale vyškolený doktor nikdy nebyl. Při léčení osadníků měl štěstí, že jeho pacienti neumírali, žádal až dvacet pět krav za návštěvu nemocného a i padesát krav za návštěvu v noci. Jedna hospodyně se takovým vydíráním dopálila a odpočítala si dvacet pět krav za vyprání dvou koší. Považuje se za prvního vyškoleného Američana usazeného ve střední Californii. Roku 1840 bylo zde asi tři sta osmdesát osob příbýlých z východních států, padesát se přistěhovalo cestováním s povozy, ale roku 1841 přichází již větší výprava s úmyslem se v Californii trvale usadit. Dřívější cestovatelé se ponejvíce zabývali lovením zvěře pro kůže. Jižně od Logan Utah, vedle federální silnice č. 89 v Cache Valley, (Údolí Ukrytů nebo Skříšů) jest umístěn památník, naznačující, že zde roku 1825-1826 lovci zvěře schovali sedmdesát pět balíků kůží z bobrů v ceně sto padesát tisíc dolarů. Příznivé počasí umožnilo lovcům obdržeti neobyčejné množství kůží v tomto roce. Uplynulo několik roků než kůže mohly býti dopraveny do trhu v St. Louis. Kůže byly zakopány hluboko v zemi, aby voda a vzduch neměly k nim přístupu a nepovolané osoby kůže nenašly. Skrýš byla nedaleko památníku a tak údolí dostalo jméno Cache neb dříve bylo známo jménem Willow Valley. V dějinách státu Californie se nalézají záznamy o mnoha

jiných osobách známých cestováním v této době, Sutter, Fremont, Hastings, Kit Carson, Sam Brannan, J. A. Warner, Hunt a jiné. Roku 1845 přicestovalo asi dvě stě padesát osob.

Pět set mil západně od Great Salt Lake, (Velké Solné Jezero) se vztahuje vyprahlá krajina, kde za letních měsíců jsou velká vedra a vody je po skrovnu v místech, kde se cestovatel octne dále od některé řeky, z kterých Humboldt jest nejdelší a končí v nízkém místě v západní části státu Nevada, kde se voda zase ztrácí z povrchu země. Před sto roky řeka vtékala do dnes vyschlého jezera Humboldt, které bylo deset mil široké a třicet pět mil dlouhé. Čtyřicet mil dále, nedaleko dnešních hranic státu Californie se náhle zdvihají vysoké hory Sierra Nevada, pro cestovatele s volskými potahy velice obtížné, a proto cestovatelé do Californie objížděli tyto hory buď na sever, nebo jižně od Los Angeles.

Také nepřátelské indiánské kmeny často cestující obtěžovaly, přes noc ukradly dobytek i koně a v některých případech celé skupiny povraždily.

Jedna z prvních skupin, která měla v úmyslu cestu do California si zkrátit cestováním průsmykem přes hory jest známa jménem Donner Party. Při tvoření skupiny roku 1846, dvě jména přišla v úvahu za vedoucí čili náčelníky skupiny. Donner, muž šedesát dva roky starý, potomek německých přistěhovalců a Reed rozený v severním Irsku. Oba muži byli hospodářsky zajištěni, Reed však byl mladší a byla domněnka, že by se úkolu lépe zhostil, ale vzdor tomu Donner byl zvolen a tak se stalo, že událost, při které čtyřicet osob zahynulo, na věčné časy bude známa jménem Donner.

Reed jest první osoba slovanského původu, s kterou jsem se kdy seznámil v zápisech těchto tak obtížných dobách západu.

Jeho otec byl polský šlechtic, asi politický uprchlík, v zápisech jménem Reednowský, spíše Radnowský,

a nebyť zápisu, stejně bychom jeho jméno za slovanské nepovažovali. Tato skupina se nechala přemluvit cestovatelem Hastings, který jim nabídnul kratší cestu, již sám osobně znal z dřívějšího cestování a tak se vzdali již dříve ražené Oregon Trail. Při dalším cestování v neznámé krajině bylo nutno vysekávat stromy lesem, odsraňovat velké balvany, aby vozy mohly přejetí, některé dni ujeli jenom pět mil, také až dva dni bez vody, pak bylo nutno odpočinout dva až tři dni a nechat dobytek napást u pramenu, ztratilo se tak mnoho času. Bylo již konec října, kdy se skupina octla u jezera Truckee, dnes Donner, nedaleko východních hranic státu Californie, a před nimi byl vysoký průsmyk v horách. Přihnala se velká sněhová vánice, další cestování bylo znemožněno a byli nuceni budovat chaty blízko jezera. Členové rodiny Donner se opozdili, zůstali po zadu asi deset mil a na budování chaty již nebylo času, postavili stany a vše přikryli kůžemi.

Sněhu stále přibývalo, dobytek a koně buď zahynuli nebo odešli, okolo chat napadlo patnáct stop sněhu a v průsmyku ve výšce sedm tisíc stop nad mořem napadlo až třicet stop. Čtyři muži, mezi nimi sám Reed, s nasazením svého života přešli průsmyk do Californie a s pomocí obětavých občanů utvořili výpravu na zachránění rodin s dětmi, uvázlých v chatách za horami u jezera Truckee. Dvacátého druhého února se podařilo zachránit první osoby. Další třetího března, pak třináctého, zbývali další čtyři nezahynulé osoby. Tamsen Donner zůstala s nemocným manželem, pí. Murphy také nemocná a cestování neschopná, zemřela asi devatenáctého března, a jistý Keseberg německého původu, který nebyl zachráněn až dvacátého prvního dubna, ostatní zahynuli. Keseberg se zachránil používáním lidského masa ze zemřelých. Když zásoby potravin byly vyčerpány, strhali kůže ze stanů, opálili srst, kůže rozřezali a uvařili kaši, ale když i kůže byly spotřebo-

vány, bylo jich více ze zachraňovací skupiny, kteří se zachránili používáním lidského masa než vyšli z hor. Později když sněh zmizel okolo chat, Keseberg našel zahynulý dobytek, který mu poskytnul dostatečnou potravu. Celkem zahynulo třicet sedm osob z této osmdesáti členné výpravy a další tři osoby ze zachraňovací skupiny také zahynuly. V říjnu roku 1960 byla v těchto místech umístěna bronzová plaketa na počest těch osob, které se nyní zachránily bez kanibalismu.

Dnes v Donner Pass (Průsmyk) se krásně cestuje po federální silnici č. 40. Dráha Central Pacific zde roku 1867 položila kolejnice, ale ještě uplynulo mnoho času a bylo obětováno mnoho práce než doprava po dráze se bez obtíží v zimní době mohla vykonávat. Ne vždycky tam v zimě napadne třicet stop sněhu, ale v zimě vlaky často uvázly v průsmyku. Od roku 1870 jsou zápisy o množství sněhu tam napadaného. Průměrně napadne třicet jedna stop sněhu každý rok. Nejméně roku 1881, napadlo napadne třináct stop, ale roku 1880 a 1889 sněhu bylo šedesát pět stop hloubky.

Největší výprava do západních států obsadila krajinu nedaleko Great Salt Lake roku 1847, kde dnes jest krásné město Salt Lake City. Čtyry roky později pět set členů této a pozdějších výprav této náboženské sekty se usadili v Californii v krásném údolí na řece Santa Ana. Byla to sekta Mormonů vedená jejich předákem (stařešinou), Brigham Young. Po stálém utiskování pro svoje náboženské smýšlení ve státě New York, Missouri, Nauvoo, Illinois, se rozhodli odejít na západ a usadit v úplně nové krajině. Při cestování se octli na známé již Oregon Trail, dále odbočili jižně a snažili se držet dříve ražené cesty skupinou Donner, avšak nikdy necestovali v neděli.

Při cestování měřili vzdálenost tím, že připevnili kus červeného hadru na kolo vozu a počítali oběh, tak že měli dosti přesné záznamy o vzdá-

lenosti cestování. Záhy se poznalo, že práce spojená s počítáním oběhu kola byla velice unavující, jistý Appleton Harmon vyřezal ze dřeva soukolí nebo výstroj, připevnil na kolo a přesně pak měřili vzdálenost, byl to asi předchůdce dnešního rychloměru používaného na automobilech. Dvacátého čtvrtého července Brigham Young spatřil Salt Lake Valley z vyvýšeného místa a ohlásil: "Zde je to místo". To byla ta zaslíbená země, kterou hledali. Rovina mezi horami nedaleko Great Salt Lake byla beze stromů a přistěhovalcům to jistě poskytovalo smutné vyhlídky do budoucnosti, když byli zvyklí na zelený východ. Než uplynuly dvě hodiny, začali orat, ale vyprahlá zem byla tak tvrdá, že se pluh pokusem orání rozlámal. Malý potok okolo tekoucí z hor byl zaveden na suchý pozemek k zavodňování a do konce měsíce nasázeli brambory a jiná semena naseli. Nebylo možno pro pozdní sázení očekávat velkou úrodu, ale aspoň semeno pro příští rok si přáli zachránit, tím také asi začalo moderní zavodňování v Americe. Čtyry dni po příchodu Brigham Young přistoupil na místo u malého potoka a prohlásil: "Zde postavíme chrám". Nádherná budova na tom místě dnes stojí.

Ačkoliv koně a volí byli používáni na tažení vozů a plachetníků, nemajetní Mormoni naložili svůj majetek často až dvě stě liber váhy, na dvoukolové vozíky a s pomocí celé rodiny je táhli tisíc mil do té zaslíbené země. Dva tisíce osob přicestovalo takovým způsobem do Salt Lake City, ale bohužel posledním dvěma skupinám se to nepodařilo. Roku 1856 se taková skupina opozdila a při přechodu řeky Platte pozdě v měsíci říjnu, tamní majitel mostu žádal tak vysokou cenu za přechod, že si to skupina nemohla dovolit. Přebrodivi se řekou, jejich obleky i náklad na vozíkách byly promočeny vodou, byli nuceni tábořit na volném nechráněném místě. Z počátku večera se dostavil studený vítr, pak sněhová vání-

ce a do rána zem byla pokrytá sněhem. Mnoho starších osob zde zahynulo tu první noc a nejlépe se vysvětlují další události o těchto cestujících, když si přečteme nápisy na dvou památnících umístěných v místech, kudy Mormoni cestovali.

Jeden jest umístěn asi padesát mil jihozápadně od města Caspeh, Wyoming, vedle státní silnice 220 a nedaleko známého místa všem západním cestovatelům, Independence Rock. Ohromný kámen stojí jako strážní hlídka na poušti, první cestovatelé se nikdy nevzdalovali vody a řeka Platte zde nedaleko teče. Okolo velkého kamenu později cestovaly dostavníky i Pony Express. Na kamenu jest vytesáno mnoho záznamů z prvního cestování. Kámen jest také nazýván Register of the Desert (Záznam na Poušti.)

Na památníku čteme: "Zbývalí vystěhovalci Mormonské skupiny Kapitána Edward Martina, zde byli zachráněni v uboženém stavu asi dvánáctého listopadu 1856. Opoždění v začátku cestování, zdržování nedůkladnými vozíky, byli překvapeni předčasným zimním počasím. Z pěti set sedmdesát šest osob, zahrnující děti a starší osoby, 145 jich ale zahynulo. Nedostatek potravin, obleků a krutá zima zavinily mnoho úmrtí. Než cestování v horách se dokončilo, z každého tábora se stal hřbitov. Některé zachráněné osoby našly přístřeší v nedaleké stanici kde jejich majetek byl uschován. Rannější skupiny došly do Utah bez obtíží."

Druhý památník se nalézá nedaleko South Pass, "Kapitán James G. Willie se skupinou Mormonů, na cestě do Utah s vozíky, velice vyčerpání cestováním hlubokým sněhem na počátku zimního počasí, nedostatkem potravy a obleků, se shromáždili na tomto místě ku zorganizování pomoci, ke konci října roku 1856. Třináct osob zde zmrzlo za jednu noc a byly zde pohřbeny ve společném hrobě. Dvě osoby zemřely druhý den a jsou pohřbeny nedaleko. Ze čtyry sta čtyř osob, sedmdesát sedm jich

zahynulo než přišla pomoc." V Salt Lake City museu jest možno vidět zbytky některých vozíků.

Mírná zima roku 1847 umožnila Mormonům u jezera přežít bez velkého utrpení a na jaře již měli společně zaseto pět tisíc akrů půdy, aby měli dostatečné potraviny pro příští rok ne jen pro zdejší osadníky ale také ty, kteří sem stále cestovali. Po stálém zavodňování úroda se zelenala, vyhlídky do budoucnosti byly nádherné, když se v polích objevili velcí cvrčkové, a jejich přičiněním úrody rychle ubývalo. Vzdor tomu, že se osadníci proti cvrčkům všemožně bránili, úrodě hrozila zkáza. Obrátili se modlitbou k Bohu a jako zázrakem se na obloze objevili mořští rackové, stále jich přibývalo, sebrali cvrčky a úroda byla zachráněna. Na památku této události, postavili roku 1913 v Salt Lake City vysoký pomník, na nejvyšší bod umístili dva bronzové racky a tento jest na vždy chráněn místním zákonem. Cvrčkové dosud někdy osadníky obtěžují, ale dnes používají přípravu na ničení hmyzu.

Roku 1853 počali se stavěním chrámu (Temple) na slíbeném místě a čtyřicet roků později stavba byla dokončena. Ve vzdálenosti dvaceti mil otevřeli kamenný lom a z počátku doprava kamene se konala s voly. Tři až čtyry páry volů, zapřažených ve voze vykonaly jednu okružní cestu za tři čtyry dni. Budova jest sto osmdesát šest stop dlouhá, sto dvacet stop široká a nejvyšší věž je dvě stě dvacet stop vysoká. Základy z kamene jsou šestnáct stop široké a šestnáct stop hluboko v zemi. Bohužel my obyčejní smrtelníci nemáme dovolený vstup dovnitř, jest to vyhraženo pro členy, kteří žijou podle jejich náboženských předpisů, a tak musíme být spokojeni jenom pohledem z venku. Takových chrámů stále přibývá, nejkrásnější ze všech snad jest chrám v Laie Oahu v Havajských ostrovech. Jest to obdivuhodná budova, krásné tropické keře nasázeny v okolí, celek poskytuje pohádkový pohled. Největší chrám se na-

lézá v Los Angeles, dostavěný roku 1954. Jiné chrámy jsou v Kanadě, Anglii, Švýcarsku, New Zealand, chrám v Oakland, Californie, byl dostavěn roku 1960.

Všichni z nás ale máme příležitost si prohlédnout krásnou budovu v Salt Lake City zvanou Tabernacle (Molditebna), a ve vnitř slavné varhany obsahující deset tisíc píšťal. Zvláštní tvrdé dříví na stavbu varhan bylo svázeno ze vzdálenosti tři sta mil, taktéž s voly. Budova jest dvě stě padesát stop dlouhá, sto padesát stop široká a obloukovitá střecha osmdesát stop vysoká. Stavěna bez hřebíků, neb zde ocel ještě neměli, hřebíky se prodávaly jedna libra za dolar. Budova byla postavena za sedm roků a akustika je taková, že u kazatelny upuštěný špendlík a na druhém konci budovy, ve vzdálenosti dvě stě stop jest možno slyšet špendlík dopadnout na podlahu. V době kdy se budova stavěla, akustika ještě nebyla známa ale Mormoni přicházeli z mnoha zemí v Evropě, každý měl znalosti v některém oboru a stavba byla výsledek jejich spolupráce. Vrchní vedoucí při stavění byl z Austrálie. Ze začátku na měchách pracovali ručně, později párou, dnes ovšem jsou zařízení na elektřiku. Budova pojme osm tisíc osob, ale přebytek při velkých slavnostech jest umístěn v jiných budovách kde se účastní na programu pozorující televizi. Lavice v budově jsou ručně dělané a pohodlnější nežli sedadla v Madison Square Garden v New Yorku. Krajan mně vyprávěl, že na varhany zahrajou i Kde domov můj neb někteří znají naši českou řeč. Zajisté hudba a zpěv z této budovy jsou známy po celé Americe, tamní pěvecký sbor s tři sta sedmdesáti členy jest možno slyšet na rozhlasě již po třicet dva roky, nejstarší program na rozhlasě, členové zpívají bezplatně a sbor má stále čekající listinu.

V Californii založili město San Bernardino roku 1851, šedesát mil východně od Los Angeles. Zajímali se o velkou Chino Ranch víc než čtyřicet tisíc akrů rozlohy, dostatek vody

na zavodňování, krásná poloha blíž Los Angeles, ale rozhodli se koupit třicet tisíc akrů na řece Santa Ana za sedmdesát pět tisíc dolarů. Vody zde tehdy bylo dostatek, ještě před třiceti roky jeden farmář měl na svém pozemku studni, z které tekla voda do všech budov bez čerpání. Dnes město San Bernardino hledá další zásoby vody, neb bývalá zásoba v podzemních pramenech jest vyčerpána.

Více než sedmdesát procent obyvatelů státu Utah jsou Mormonského vyznání a asi šedesát procent v Salt Lake City. Na rozdíl od mnoha ostatních občanů Spojených států, Mormoni jsou pracovití, šetrní, jejich kazatelé pracují bezplatně, mnozí věnují ze svých anebo rodinných prostředků, naučí se řeč země, v které působí a jediné, co jim sbor poskytne jest zpáteční cestovní lístek. Sami se postarají o takové členy, kteří pro nemoce nebo jiné nepříhody potřebují pomoc.

O jejich šetrnosti máme záznamy z města Vernal dvě stě mil východně od Salt Lake City. Při stavění budovy Bank of Vernal, bylo nutno dovážet potřebné cihly potahem z cihelny u Salt Lake City. Taková doprava byla velice nákladná, cihly bylo možno dodat laciněji poštou jednotlivě zabalené. Místní poštovní úřad byl zaplaven cihlami a žádal pomoc ve Washingtoně, cihel stále přibývalo poštovní dopravou, bylo pak zjištěno že celá akce byla zákonitá, budova do dnes stojí a město Vernal jest jediné na světě, které má tu zvláštnost budovy dodané poštou. Od té doby zákon stanoví obmezené množství balíků poslaných poštou jednou osobou.

Na památku příchodu prvních osadníků dvacátého čtvrtého července, v Salt Lake City konají každoročné oslavy a v průvodu po široké hlavní ulici nescházejí ani plachetníky. Při stoleté slavnosti roku 1947, krásný památník, zpracovaný vnukem jejich předáka byl odevzdán obecnstvu, jest umístěn v Emigration Ca-

nyon (Vystěhovalecká Úžlabina), kde Brigham Young se před sto roky vyslovil: "This is the Place."

Počátkem roku 1848 dvacátého čtvrtého ledna, dělník jménem Marshall objevil zlato ve výtoku vodní pily na řece American u osady Colona v Californii, postavené bohatým majitelem Sutter. Ačkoliv Marshall a Sutter se pokusili objev tajně podržeti pro sebe, již v červenci toho roku, místní dělníci a osadníci nechali veškeré práce a zaměstnali se hledáním zlata na dně řeky. Za krátký čas přicházeli lidé ze San Jose, Santa Barbara a i osada Los Angeles ztrácela pracovní síly, aby se takové osoby pokusily o rychlé zbohatnutí, což se mnohým podařilo. San Francisco a Monterey zůstaly města duchů (Ghost Towns), námořníci opustili lodě tak, že veškerý obchod klesnul mimo prodeje lopat a jiného náčiní potřebného k odolování zlata a kterého náčiní za krátký čas byl velký nedostatek. Šedesát až sto dolarů výdělku pro osobu bylo neslýchané bohatství, tři muži u Knights Ferry vydělali až šest set dolarů za každý den práce a než uplynul rok, zpráva o objevení zlata v Californii se roznesla po celé Americe, což ovšem zrychlilo stěhování do západních států. Ke konci roku se odhaduje na deset tisíc osob ve zlatých polích.

Pruh krajiny, v které zlato se tak v hojném množství nalézalo, jest asi sto padesát mil dlouhý a přibližně šedesát mil široký, dnes známý jménem Mother Lode Country. Celý měsíc času zde možno ztrávit prohlížením zbývajících památek po zlatokopech a jejich životě, ale málo jest těch více než sto roků stáří. Na místě bývalé pily v řece American u Coloma stojí památník zbudovaný z místního kamene, asi dvanáct stop výšky, naznačující přesně místo, kde Marshall první zlato našel. Památník jistě má pevné základy neb vzdoruje veškerým povodním. Marshall jest pohřben nedaleko na vyvýšeném místě, na hrob roku 1889 umístili vysoký pomník, na němž na vrcholu stojí bron-

zová socha, znázorňující tehdejšího zlatokopa. V osadě Chinese Camp stojí malá budova, postavená roku 1850 a do dnešního dne jest v ní ubytován poštovní úřad. Také v Auburn jest budova v části zvané Staré Město používaná poštovním úřadem do dnešní doby a občané se chlubějí, že jest to nejstarší budova v Californii používaná pro takový účel. Další chloubu mají v hasičském sboru. Nejstarší hasičský dobrovolný sbor na západě. Auburn jest pojmenováno po městu Auburn v New Yorku, odkud mnoho zdejších zlatokopů přišlo.

V městě Angeles Camp mají několik budov z roku 1850, Angeles Hotel jest jedna z takových, ale město jest slavné tím, že každý rok v květnu konají Mezinárodní Žabí Olympie. Slavný spisovatel Sam Clemens, známý přezdívkou Mark Twain, napsal knihu The Celebrated Frog of Calaveras County, (Slavná Žába v Okresu Calaveras). V povídce občané města měli hlavní úlohu, kniha se těšila velké oblibě u čtenářů a dnes na prostranné ulici jest umístěn asi deset stop vysoký památník a na vrcholu sedí žába.

Roční žabí hry v Angeles Camp jsou prý ty nejslavnější na světě. Město také postavilo vysoký památník spisovateli Mark Twain.

Zajímavé jméno Rough and Ready (Hrubý a Pohotový) se najde na mapě nedaleko města Grass Valley. Jest to malá ospalá vesnička, mohla by se také nazvat Ghost Town. Byla založena vysloužilcem z mexické války a pojmenovaná po slavném generálu Zachary Taylor, který dostal přezdívkou Rough and Ready. Proslavila se roku 1850 odtrhnutím od Californie i Spojených států, ačkoliv o deset roků později za občanské války, jejich zlato se dodávalo do Washingtonu na zachráněcí vlády a na vzbouření se zapomnělo. Dlouho osadu nazývali The Great Republic, (Velká Republika). Vedle krásné dlážděné silnice zbývají jenom zbytky polozbořených budov a z býva-

lých pět tisíc obyvatelů jich tam žije asi sto padesát. Republika Texas měla jenom desetiletého trvání, ale Velká Republika Rough and Ready se dožila téměř sto let stáří. V roce 1948 obyvatelé žádali vládu ve Washingtonu, a to již po druhé o ustavení místního poštovního úřadu a bylo jim odpověděno, aby se vzdali Republiky a připojili ke Spojeným státům nebo poštovní úřad nedostanou.

Osm mil severovýchodně také roku 1850 byla založena osada zvaná Nevada. Po deseti letech se vytvořil stát Nevada a město na rozdíl, ačkoli s nechutí, přijalo jméno Nevada City. Jest to nebezpečné tázati se osadníků zdali jejich město jest pojmenováno po státu Nevada. Roku 1854 do města přibyla krásná dívka asi dvaceti let stáří, Eleanor Dumont. Velice zdvořilá, přívětivá, ale záhy poznali že jest výborná karbanice. Po dva roky rozdávala karty při hře dvacet jedna, (Black Jack), horníci si ji oblíbili, nikdy žádnému neodepřela pomoc v nouzi, celé město si jí vážilo. Když zlata v okolí ubývalo, odešla do sousedních výnosnějších osad, nahromadila slušné jmění a koupila si pěknou dobytčářskou farmu ve východní Nevadě. Zde se vdala, ale štěstí jí nepřálo, manžel celý majetek prohrál a odešel zanechav zchudlou manželku za sebou. Pokusila se zase uživit karbanictvím, její krása i zručnost zmizely, a osmého září 1879 její mrtvola byla nalezena dvě míle jižně od města Bodie, poloprázdná láhev jedu ležela u mrtvoly. Nikdo se nedozvěděl odkud do Californie přišla a kdo byla. Zlaté pole se také někdy špatně odměnilo.

Gold Rush Days, čili Dni Zlatého Ruchu se končily počátkem let sedesátých, ale největší ruch prý zažili až v roce 1899. Po vyhoření města Coulterville použili materiálu ze zdiva jednoho domu na vyplnění ulic. Nikdo nevěděl, že ve zdi byly schované zlaté mince, které po dešti bylo možno vidět roztroušené po ulici, po zmatku kde občané používali i kuchyňské

náčiní na hledání mincí, nikdo se nemohl odvážiti na ulici s potahem.

Roku 1940, před poslední válkou ještě se ve zlatých polích vytěžilo sto padesát milionů dolarů zlata, vláda však všechny doly za války zavřela. Dnes je dolování zase volné, ale vysoké mzdy další dolování znemožňují, pracuje se jenom v nějakém dolu u města Downievi. V krajině Mother Lode se však nedolovalo první zlato bílým člověkem v Americe. První ruch byl na jihu roku 1828 v horách státu Georgia, nedaleko Dahlonega, a dosud je možno nalézt zlato v potocích okresu Lumpkin.

V roce 1949 již bylo možno cestovat z východních států třemi způsoby. Po lodi okolo Jižní Ameriky do Los Angeles a San Franciska, pohodlný způsob, ale zdoluhavý, čtyři až osm měsíců ztrávili na cestě. Mnohem kratší cesta byla lodí do Panamy, mezky přes Panamu a lodí na sever do Californie. Tuto cestu bylo možno vykonat za třicet dní, ale obtížely s lodmi na Tichém pobřeží. Zde byl nedostatek lodí, právě proto, že jich mnoho zůstalo v přístavu v San Franciscu a cestovatelé byli nuceni zde často čekat. Čtyřicet tisíc osob přijelo do Californie těmito dvěma způsoby v tom roce. Osadníci ze středozápadních států měli to výhodnější — cestovali s potahy, což jim také umožnilo vzít s sebou potřebné věci k živobytí po ukončení cesty, i když takový způsob cestování byl dosti nebezpečný. Mnoho bylo těch, kteří na takových cestách zahynuli. Do dnešní doby jsou zachovány označené hroby v místech, kde někteří byli pohřbeni. Nejkriklavějším případem takových neštěstí je skupina Donner, skupina Payhawker, která z části zahynula roku 1849 v Death Valley (Úmrtí Smrti) a výprava Mormonů roku 1856. Hroby zemřelých byly často přikryty kamením, aby znemožnili divoké zvíře mrtvoly vyhrabat ze země. V nepřátelské krajině vozy z celé výpravy přejely přes hrob, aby vůbec zmizely.

Asi pět mil východně od Scotts-bluff, Nebraska, jest označen hrob Mormonské ženy, která zde zahynula roku 1852. Byla jednou ze skupiny na cestě do Salt Lake City, postižena nakažlivou nemocí a zemřela. Přítel manžela, několik dní před touto událostí našel železný ráf vedle cesty a pověsil ho na svůj vůz. Protože trvalé označení hrobu bylo často obtížné, nebylo kamene, často ani dřeva, i kost z bůvola byla někdy použita k takovému účelu; přítel použil ráfu na označení hrobu. Po jednoduchém pohřebním obřadu, zasadil ráf hluboce do země, práci nedokončil až pozdě v noci. Oregonská Stezka se po čase přemístila v jinou stranu a na hrob se zapomnělo. Dlouho byl hrob opuštěn v divoké krajině, bůvoli se jistě pásli okolo a i někdy některý cowboy se třeba zastavil, ale padesát roků později, při stavění dráhy Burlington, zeměměřiči uchýlili koleje na stranu hrobu, aby nebyl zničen. Při bližším prohlížení ráfu, četli jméno Rebecca Winters, Age 50. Domnívali se, že zde pohřbená žena se zúčastnila Mormonské výpravy a oznámili nález v Salt Lake City. Dráha Burlington hrob vedle tratí trvale ohradila a zaměstnanec E. F. Desplain po mnoho roků o hrob pečoval. Vykopal nedaleko studni a denně zaléval trávu a květiny, nasázené na hrobě. Pozůstalí příbuzní roku 1902 umístili na hrob větší pomník; k základu použili žulového kamene ze stavby velkého chrámu v Salt Lake City. Hrob se nalézá u dráhy, dále od silnice čis. 26, ale automobilem je možno dojet až ke hrobu přes pastviště, ovšem je nutno otevřít a zavřít bránu u cesty. Dráha dosud o hrob pečuje a na studni jest umístěna pumpa, aby se tak umožnilo snažší zalévání květin na hrobu.

Nedaleko Independence Rock, také vedle silnice 220, jest hrob muže, o kterém nezůstaly žádné zprávy. Hrob jest přikryt kamením, ohrazen dřevěným plotem a u dřevěného kříže na velkém balvanu jest neuměle vytesáno jméno P. T. Baker, 1864.

Asi deset mil jižně od města Reno, nedaleko státní silnice čis. 395, v krajině, zvané Steamboat, se nalézá hrob, označený kamenným pomníkem a okolo hrobu dva ploty, železný a dřevěný. Na pomníku čteme:

JEREMIAH ROGERS,

1830 1861

Rodák z Indiany.

Postavila Mary A. Rogers Shade,
dcera, Nettie A. Shade, vnučka,
Walnut Creek, Calif.

Muž zde pohřbený, roku 1861 cestoval do Californie s manželkou a dvěma dcerkami pět a tři roky stáří. Po krátkém pohřebním obřadu manželka pokračovala v cestování do Placerville, kde přijala práci a za prvé našetřené peníze pověřila tesaře v nedalekém městě postavením tyčkového plotu okolo hrobu. Po čase hrob byl obecenstvem zapomenut, ale dcery často o hrobu slyšely od své matky. Po její smrti, jedna z dcer se roku 1917 vrátila do Nevady, místo hrobu zjistila a dala okolo hrobu postavit železný plot; zároveň dřevěný plot pečlivě uchovala. Pro místní občany hrob byl stále nerozluštěným tajemstvím až do roku 1952 Vnučka pohřbeného muže, třetí pokolení, toho roku umístila na hrobě pomník s nápisem výše uvedeným.

Zlatokopové, usazení v nové krajině, záhy cítili potřebu zákonných pravidel pro ochranu proti nepovolaným osobám, které se zde za krátký čas objevily, přicházejíce ze všech končin Spojených států. Bylo nutno jednat rychle. Vytvořili tak zvané Vigilance Committees (Výbory bdělosti), které se staraly o pořádek, a to dosti často velice rychlým způsobem. V případě, kde byl zločinec dopaden, svolali osadníky, zvolili soudce, jehož povinností bylo vybrat porotu z přítomných osob, zločinec byl obyčejně uznán vinným a rozsudek hned na místě vykonán oběšením, neb z počátku nebylo ani žalářů. V lednu roku 1849 pět mužů bylo chy-

ceno při pokusu přepadení francouzského muže, jménem Callioux. Žaláře nebylo, osadníci měli na vybranou buď zločince pustit na svobodu, nebo stanovit soud a zločince odsoudit. Rozhodli se pro poslední, zločince odsoudili a tři ihned pověsili na blízký velký dubový strom — a po osm roků dub sloužil takovému účelu. Osada tak dostala název Hangtown (Město Oběšenců). Hangtown se na mapě nenajde, ale v městě Placerville na hlavní ulici na budově Hangman's Tree Café visí chlap na šibenici nad chodníkem a dole umístěná bronzová deska udává, že návěšník stojí před budovou, která byla postavena na místě, kde rostl dubový strom, na kterém tři muži byli pověšeni. Tento způsob udržování pořádku se později stal dosti oblíbeným. Pověsili až sedm mužů za jediný den, i když se některým taková spravedlnost nelíbila. V nedaleké osadě Coloma, doktor Crane zavraždil mladou ženu, byl veden na šibenici ještě s jiným odsouzencem; při pochodu vyhrávala kapela z Hangtown a odsouzenci si dokonce zpívali.

Roku 1855 v osadě Columbia zastup mužů se zmocnil jistého Barclay a ve chvatu ho pověsit, zapomněli mu svázat ruce vzadu. Pověšený se chopil provazu nad hlavou a nespadl dříve, dokud mu nerozbili ruce střelou ze zbraně. U osady Second Garrote dodnes stojí suchý strom, na kterém prý bylo pověšeno šedesát osob, což jest asi trochu přehnané. V Dounieville se honosí neslavnou zvláštností, kdy oběsili mexickou tanečnici; provinila se zavražděním společníka a nikdo se prý nedozví, zdali byla těhotná, jak sama tvrdila. Také nám zanechali trochu veselejší historku, když odsoudili jistého provinilce za ukradení nových bot k zaplacení nápojů pro celou hospodu, což on s ochotou učinil. Po chvíli přítomné osoby se octly v podnapilém stavu, provinilec sebral boty a rychle se ztratil, ponechav za sebou nezaplacený účet. V osadě Skidoo Joe Simson zavraždil majitele obchodu jmé-

nem Arnold. Mnoho občanů se podílelo na oběšení Simsona; jeden divák se druhý den po oběšení vyslovil, že byl v noci dvacetkrát vzbuzen, vždy mu někdo hlásil, že Simson je oběšen a po každé dal na jevo svoje překvapení. Po východu slunce oběšence uřízli z vysokého sloupu a pohřbili, když se v osadě objevili zpravodajové z nedalekého města Rhyolite a žádali fotografii oběšence. Mrtvola byla vyzvednuta, zase pověšena na sloup pro fotografování a znovu pohřbena. Zříceniny bývalé osady Skidoo jest dnes těžko rozeznat od okolní krajiny, porostlé kaktusy. Obecně známý zloděj L. B. Vail měl ve zvyku se vyspat na hrobě svých zavražděných obětí. Občané v Hiko, Nevada, se konečně zločince zmocnili, ujistili ho, že bude spravedlivě souzen, soud byl několikrátě vyrušen hlukem, způsobeným stavěním šibenice pod okny budovy, a za šedesát minut odsouzenec byl oběšen.

V Placerville jsou hrdí na dva muže, kteří se později dožili velkého úspěchu. Jako mladík Phillip D. Armour měl ve městě malý řeznický obchod, začátek budoucí velké společnosti toho jména.

V South Bend, Indiana, roku 1852 dva bratři, Clement a Henry Studebaker, vyrobili tři farmářské vozy ve své kovárně, první to jejich pokus ve výrobě takových vozů. Dva prodali a s třetím jejich mladší bratr John přijel do zlatých polí v Californii roku 1853, kde vůz prodal na zaplacení cestovních výdajů, a když zpozoroval nedostatek potřebného náčiní k dolování, místo hledání zlata, nechal se přemluvit do výroby trakařů (wheelbarrows). Místo jeho tehdejší kovárny jest označeno na budově v Placerville bronzovou deskou. Jeho důkladné trakaře, nebo kolečka, našly velkou oblibu u zlatokopů, nazvali ho Wheelbarrow Johnnie, ale čtyři roky později John se vrátil ke svým bratrům do South Bend, našetřiv asi sedm tisíc dolarů, kousky zlaté rudy a pisku, které jsou uloženy ve Studebaker museu. Čtyři bratři Studebaker,

majíce nyní dostatečného kapitálu, se spojili na výrobu vozů a kočárů a jejich výrobky našly takovou oblibu u spotřebitelů, jako trakaře ve zlatých polích. Za občanské války zásobovali armádu svými výrobky a sám prezident Lincoln jel v Studebaker kočáře poslední večer před svým zavražděním.

Továrna se rozmáhala, tisíce vozů bylo prodáno ve středozápadních státech i na západě; v roce 1876 vyrobila jedno vozidlo každých sedm minut a v tom čase to byla největší továrna toho druhu na světě. Na výstavě v Chicagu roku 1893 vystavili třicet rozličných druhů vozidel a mnoho prvních cen i medailí jim bylo uděleno zde v Americe i v cizině. Příchod automobilů i takovou úspěšnou továrnu zničil, byli nuceni se chopit výroby automobilů na zachránění továrny. Ještě ve dvacátém století, Studebaker vozy se prodávaly farmářům ve středozápadě a byl to vždy hrdý farmář, když jeho nový vůz se honosil značkou Studebaker, namalovanou velkými písmeny na obou stranách vozu.

Na oslavy památky Wheelbarrow Johnie, občané v Placerville každoročně konají dostihy s trakaři na jejich okresní výstavě. Roku 1917 zemřel poslední ze čtyř bratrů — John a tak zanikla doba, která se již nikdy nevrátí.

V Californii, kde obyvatelstva tak rychle přibývalo, poštovní služba z východu byla nedostatečná a vládě ve Washingtonu přicházely žádosti o zlepšení od občanů státu. Nebyl žádný nedostatek podnikavých mužů, kteří byli ochotni takovou službu podniknout, kdyby jim vláda zajistila jisté příjmy. Konečně v březnu roku 1857 vláda schválila zákon, kterým bylo umožněno vrchnímu poštovnímu úřadu podepsati smlouvu na dodávání zásilek ze státu Missouri do San Francisca po šest roků ve výšce platu tři sta tisíc dolarů ročně za dopravu dvakrát za měsíc, čtyři sta padesát tisíc za týdenní dopravu anebo šest set tisíc dolarů za dvoutýdenní do-

pravu. Podnikatelů bylo uděleno tři sta akrů pozemku pro každou stanicí ve vzdálenosti patnáct-dvacet mil jedna od druhé, kde vláda vlastnila pozemky, vhodné pro takový účel. Doprava se měla konat přes jižní část Spojených států, kde zimní doprava byla možná proto, že se zde sněhové vánice málo kdy objeví. Záleželo to na možnosti potřebné vody pro potahy. Podnikatel byl nucen se zavázat vykonat cestu za dvacet pět dní, máje nejméně čtyři koně zapřažené v dostavníku, aby bylo možno také dopravovat cestující osoby.

Konečně v září roku 1857 John Butterfield se svými společníky podepsal smlouvu na dvoutýdenní dopravu za 600 tisíc dolarů ročně a první doprava začala později, patnáctého září 1858 v St. Louis; šest koní zapřaženo do dostavníku. O den později, dostavník počal dopravu východně od západu ze San Francisca. První zásilka přibyla do San Francisca v neděli ráno desátého října 1858, dvacet čtyři dny od začátku u řeky Mississippi. Celou cestu konal zpravo-
daj Waterman L. Ormsby, který také o cestě podal podrobnou zprávu v New Yorských novinách. Cesta byla konána za velkých obtíží, v divoké krajině státu Texas a Arizona stanice ještě nebyly úplně zařízeny, v některých místech byly jenom ohrady pro potahy a zaměstnanci bydleli ve stanu. Také byli nuceni použít neza-
učených mezků; tím se ztratilo mnoho času, cestovalo se ve dne i v noci, koně měnili každých patnáct—dvacet mil, ale v divoké krajině Texasu, pro nedostatek potahů, mezci byli zapřaženi až sedmdesát mil, než mohli býti vyměněni. Zaměstnanci byli celkem zkušené muži. Když se ale uváží, že do roka se zakoupilo sto dostavníků, patnáct set koní, potřebné postroje, téměř dvě stě stanic pro měnění koní muselo být zařízeno v krajině, kde nebyla žádná doprava a nepřátelské indiánské kmeny pracující obtěžovaly, zajisté to byl báječný výkon. V místě, kde nebylo vody, mnoho kostí leželo vedle cesty ze zahynulého do-

bytka a i lidské kosti ležely na povrchu země.

Řeku Colorado přejeli v Arizona City (dnešní Yuma), na přívoze nebo voru, který sám bez jiného pohonu řeku přejížděl. Přes řeku nad vodou jistý Jaeger měl natažené lano, na kterém jezdila kladka a přívoz byl připevněn ke kladce. Pomocí vesla, přívoz se trochu uhnul přes řeku a voda vše tlačila i s povozem k druhému břehu. Za převezení dostavníku se platilo pět dolarů. Takové zařízení se ještě dnes používá na řece Váhu na Slovensku a hoši vás tam s radostí převezou. Na pískové poušti v Californii bylo mnoho opuštěného dobytka, který zde byl zanechán k zahynutí vystěhovaleckou skupinou pro nedostatek vody. Indiáni některé dobytče zachránili pro svoji potřebu, když přinesli vodu z místa, bílému člověku neznámého. Z pouště cesta je vedla přes známou Chino Ranch, kde vody a potravin bylo dostatek. Dále u osady El Monte byla velká stáda skotu, hlídaná psi, kteří sami dobytek hlídali. Dobytkař prý měl tři psy, kteří celý den hlídali a o polední hodině se vyměnili, vždy jeden došel domů se nasytit. Neuvěřitelná zpráva, ale prý jest pravdivá. Průměrná rychlost jízdy po celé cestě byla čtyři a půl míle za hodinu, ačkoliv se někdy ujelo až šestnáct mil, když poměry takovou rychlost dovolily.

Dostavníkové spojení bylo zařízeno v Californii mnohem dříve. První dostavník byl přivezen po lodi roku 1850, koně ovšem přišli po zemi. V ten čas již zde bylo sto tisíc obyvatel. Po tři sta let všecka doprava se zde konala na nosných mezcích, jeden mezek uvázaný za druhým a jediný Mexikán měl na starosti čtyřicet až padesát mezků. Z počátku koně, používání v dostavnících, nebyli právě těmi nejlepšími, ale to se záhy změnilo. Fotografie koňských potahů tehdejší doby vždy naznačují spřežení, která se jistě těšila pozornosti.

Až na malé výjimky, používané dostavníky na západě byly vyrobeny společností Abbott-Downings, Con-

cord, New Hampshire, a odtud pochází jméno Concord Stage, (dostavník). Vevnitř povozu bylo místo pro devět cestujících a třeba až deset na střeše. Takový povoz se prodával za patnáct set dolarů v továrně, koně až za tři tisíce a stroje za dalších patnáct set. Úplné zařízení pro dopravu se mohlo lehce rovnat dnešnímu vozu Rolls-Royce. Cestovatelé ovšem nebyli třídění a jeden anglický cestovatel si stěžoval, že byl nucen sedět vedle muže, který žvýkal tabák a uměl plivat na určité předměty vedle cesty. Před příjezdem do stanice vozka vždy použil trubky nebo píšťaly a ohlásil svůj příjezd. Kromě času, ztráveného k nasycení cestujících, koně obvykle byli vyměněni za dvacet minut a v cestování se pokračovalo.

Výnosný podnik Butterfield Overland Mail neušel pozornosti známé společnosti Wells, Fargo, která se zabývala dodáváním stříbra a zlata po lodi na východ — již roku 1852, a o dva roky později vydržovala dvacet čtyři úřadovny v Californii. Jejich poslové sváželi zlato z dolů do přístavu, cestující po dopravních prostředcích jiných majitelů. Asi roku 1860 Wells, Fargo, začala kupovat dostavníky s celým zařízením od majitelů, kteří zde již dříve dopravní službu konali a za krátký čas jest majitelem největšího množství koní na světě — kromě vojenských úřadů. V zříceninách bývalých osad se všude nalézají památky po Wells, Fargo, úřadovnách. Mimo květin, Wells, Fargo, stále dodávala záhadné balíky od zlatnických obchodů v San Franciscu známé ženě ve Virginia City v Nevada, Julii Bullette, a byl to zvláštní Wells, Fargo, dostavník, který se zastavil u krásné budovy ve Washoe Valley, aby odvezl Sandy a Eilley Bowers do přístavu v San Franciscu na jejich cestě do Evropy. Cestovní ruch mezi Sacramento a Virginia City byl tak velký, že celou cestu sto čtyřicet mil vzdálenosti po celé léto kropili pro zamezení prachu a v tom

Čase již zde jezdily jenom Wells, Fargo, dostavníky.

Společnost zaměstnávala mnoho slavných vozků a Hank Monk, který jezdil po této cestě, byl snad nejslavnější. Jel po všech horských zatačkách krkolomným tryskem i dolů z vršku, vždy bez nějaké nehody a mohl se otočit se šesti koňmi na ulici, aniž by se v rychlé jízdě zastavil. Vozka James E. Johnston vždycky byl bezvadně oblečen, nosil krásné vyšivané vesty a na počátku každé jízdy si navléknul nové, bílé, kožené rukavičky. Jiný parádní vozka Jim Miller měl zlaté hvězdičky na klobouku, zlatou rukovět' na hříci a velké zlaté hodinky s těžkým řetízkem, které mu Wells, Fargo, darovala za zachránění zlatého pokladu v ceně třicet tisíc dolarů od lupičů. Byv tázán, co by si přál za odměnu, odpověděl, že ty největší zlaté hodinky. Společnost, která nikdy neskrbčila odměnou zasloužilým osobám, pověřila zlatníka J. W. Tucker, aby udělal těžký řetízek z librového zlatého prutu a hodinky, vážící dvě libry. Jsou uloženy ve Wells Fargo museu v San Franciscu.

Charlie Parkhurst, ještě mladý hoch, přijal práci ošetřování koní ve Worcester, Massachusetts, byl ochotný, žádné práce se neštítel, koně měl v lásce a za krátký čas se z něho stal řádný kočí. Ačkoliv tuto práci nemusel opustit, dále zastával práci vozky na dostavníku v Council Bluffs, Iowa, kde zanechal po sobě bezvadný výkon v jízdě a za krátký čas se objevil ve zlatých polích v Californii. Není přesně známo, jak dlouho Charlie zastával službu vozky v této krajině, ale za krátký čas měl pověst jako nejsprostší, nejhrubší vozka na celém západě. Byl zručný v používání zbraní tak, jako v jízdě s koňmi. V hospodě se neštítel žádné hrubé společnosti a v pití lihovin se vyrovnal těm největším pijákům. Vždycky měl rukavice na malých rukou a okolo pasu nosil široký pás. Při jedné příležitosti Charlie přejížděl rozvodněnou řeku Tuolumne, když klády v mo-

stě pod dostavníkem se začaly prohýbat. Charlie práskl do koní a přejel most ještě, než tento spadl do vody.

Jsem trochu vybíravý, s kým se budu koupat. Charlie se při té příležitosti vyslovil. Tak, jako druzí kočí, i Charlie měl zkušenost s lupiči. Za parného dne jel pomalu do vršku na cestě ze Stockton do Mariposa. Koně i Charlie byli zaprášeni. Charlie si utíral zpocené čelo rukávem u kabátu. Prý přemýšlel o studené sklenici piva, když z křoví vyskočil omaskovaný lupič, chytil předního koně za uzdu, namířil pušku a žádal bednu se zlatem. Překvapený Charlie shodil bednu na zem, ale slíbil lupičovi, že po druhé se mu to tak snadno nepodaří. Bylo to v noci na cestě do Calaveras, Charlie tentokráte byl bdělý, lupiči vyjeli z lesa na koních, ale Charlie se chopil zbraně, střelil lupiče u předního koně přímo do prsou, práskl do koní a ujel. Poraněný lupič se doplazil do nedaleké chaty, kde zemřel druhý den. Když šerif přijel pro mrtvolu, poznali v ní pověstného lupiče té doby. Sugarfoot, který přepadl nejméně dvanáct dostavníků a Charlie nikdy více nebyl obtěžován.

Krátce po této události přijal další práci u San Jose a San Franciscu; při zastávce se přiblížil k jednomu koni, ten ho zranil na oku kopnutím a od té doby byl znám přezdívkou One Eyed Charlie (jednooký). Byl šedesát roků star, když se vzdal zaměstnání jízdy s dostavníkem, odebral se na malou dobytkařskou farmu ve Watsonville, kde zemřel dvacátého devátého prosince 1870 ve stáří šedesáti sedmi roků, na rakovinu. Odepřel lékařské ošetření, že zastřelí každého doktora, který vstoupí do dveří.

Do hospody vešel pohrobník, napil se ze sklenice a ohlásil přítomným: Právě jsem připravil mrtvolu pro pohřeb a oznamuji Vám, že jest to do břeh vyvinutá žena. Někdo si vzpomněl, že roku 1868 volila při volbách, půl století dříve, než v Americe přijali ženské volební právo; zajiště to byla první žena, která kdy v Americe volila. Povoláný lékař dále

zjistil, že se také stala matkou. Pohřbili jí na Odd Fellows hřbitově ve Watsonville, jehož lože byla členem. Hrob tam doposud je. Tuto celou záhadu vzala s sebou do hrobu.

Nebylo zboží, poštovních zásilek a vzácných cestovatelů, které Wells, Fargo, nebyla ochotna dopravit, ovšem za velice uspokojivé poplatky. Největší dodávka zlata pro jednotlivého zlatokopa, devět set liber v ceně sto devadesát tisíc dolarů, byla dopravena ze Sonora. Za dvě stě šedesát pět milionů zlata prý bylo převezeno po cestě ze Sonora do Sacramento a za padesát pět milionů z Columbia. Váhy, kterých v úřadovně v městě Columbia používali, jsou také uloženy u Wells Fargo v San Franciscu. Jistý spisovatel se vyslovil, že váhy jsou tak citlivé, že zvážejí písmo na papíře.

Jest znám jen jeden případ v Panamint City, nedaleko Death Valley, kde Wells, Fargo, odepřel dopravování zlata pro stálé přepadání jejich dostavníků lupiči. Zlato pak bylo svářeno v koule, vážící pět set liber, a dopravováno na obyčejných vozích. Společnost si po čase zvykla na loupení dostavníků, až dvě stě přepadení jest zaznamenáno v době jednoho roku; měla svou tajnou policii, jejíž vrchní velitel byl slavný detektiv James B. Hume. Málo bylo lupičů, které Hume konečně nechytí, a jest to on, který se zasloužil o nápisy na prknech u hrobů dopadených mužů na útraty společnosti. "Wells, Fargo Never Forgets," (Wells, Fargo, nikdy nezapomene!). Ještě dnes je možno takové nápisy číst na některých hřbitovech.

Tom Bell by mohl být nazván průkopníkem v tom smyslu, že byl prvním banditou, který se pokusil o přepadení dostavníku se zásilkou zlata v ceně sto tisíc dolarů roku 1856. Tom a pět jeho společníků zastavili dostavník na cestě do Marysville, ale náhlé objevení se neznámého jezdce umožnilo vozkovi ujetí. Tom ale byl oběšen muži, kteří ho později dopadli. U města Camptonville, vedle státní sil-

nice č. 49, jsou umístěny dva památníky vedle sebe. Jeden jest věnován vynálezci Lester Peyton, muži, který se zasloužil v okolních dolech důležitým vynálezem. Na druhém památníku jest nápis, Wiliab Meek, vozka a zástupce Wells Fargo. Jest domněnka, že on byl jediný vozků v celém západě, který nebyl nikdy přepaden na cestě. Pravidelně dodával zásoby do jisté hospody v Downville, kde se těšil oblíbě u žen, které měly vliv na muže, zaměstnané loupením, a tím způsobem byl ušetřen nepříjemných zkušeností.

Wells Fargo později používala tak zvaných messengers (poslů) na ochranu dostavníků. Takoví muži byli nebojácní, schopní v používání střelných zbraní a obyčejně seděli vedle vozky, pušku v rukou, stále připraveni pro každé překvapení. V případě, kdy zásilka byla neobyčejně cenná, i dalších mužů na koních bylo použito pro ochranu. Shotgun (puška) Bill Taylor jezdil s dostavníkem do velkého vršku Geiger Grade na cestě do Virginia City. Na cestě do vršku byl tak často přepaden, že si umínil další loupení zastavit. Při rozkazu, Ruce vzhůru, s rukama zároveň zvedl pravou nohu, aby jí položil na brzdu povozu, když vybuchla silná rána. Lupič se svalil do strouhy u cesty, Bill zvedl opatřené a pobízel koně k další cestě. Spolucestující pozorovali, že trochu kouře vycházelo z jeho nohavice. Šikovným způsobem ukryl pušku v nohavici a drátek připevněný na kohoutku pušky měl v ruce. Bylo nutno nohou namířit na lupiče a proto že tento nikdy po své smrti nikomu o takovém zařízení nemohl nic vysvětlit, Bill pak po mnohém roce spokojeně do vršku jezdil. Na výstavě v Chicagu roku 1893 Wells, Fargo, postavili sochu muže se zdviženou nohou rovně ku předu, znázorňující slavného vozků, který umožnil tolika lupičům poslední odpočinek na hřbitově.

Charles E. Bolton, známý přezdívkou Black Bart, byl muž úhledného zevnějšku, uhlazeného chování, mi-

poprat. Souchotináři měli celou řadu místností vyhrazeno jen pro sebe; nikdo se o jejich zdraví nestaral a jedna malá kobka byla pro bláznivé. Jestliže muž nebyl blázen, když tam byl zavřen, bláznil, když byl propuštěn.

Trestnice zažila mnoho pokusů o uniknutí; málo komu se to podařilo, neb z vysoké hlídací boudy dozorcí měli volný pohled na poušti. Při jednom pokusu zastřelili čtyři muže, další tři se vzdali. Indiánům, žijícím v okolí, správa trestnice nabízela padesát dolarů za každého živého utečence. Takový výdělek si Indiáni nenechali ujít a pro jistotu dopravili do trestnice i nevinné osoby. Za třicet tři roky trvání trestnice, mnoho mužů tam také zemřelo, jak tomu nasvědčuje nedaleký hřbitov. Jsou tam sto čtyři hroby, ale žádné pomníky. Čtyřicet mužů zde zemřelo a ostatní byli zastřeleni při útěku.

První měsíc trestnici obývalo jen sedm mužů, ale v jednom čase jich tam bylo tři sta sedmdesát šest. Roku 1924 malá starší žena se šedivými vlasy navštívila trestnici, aby se podívala na své bývalé bydlíště, odešla a nikdo jí více nespatriil. Asi také nikdy nevěděla, že ona právě přepadla poslední dostavník v dějinách. Trestnice byla zrušena roku 1909 a po pět let používalo se velké její budovy pro školní účely. Od té doby tělocvičné mužstvo školy v Yuma je známo jménem Criminals (trestanci). V bývalé jídelně jest dnes umístěno muzeum, vstup jest volný.

Dostavníky, vlastněné Butterfield Overland Mail, nikdy nebyly přepadeny, neb nevozily zlato. Jest zaznamenáno jen jedno přepadení Indiány. Roku 1866 celé zařízení, osmnáct set koní, dvě stě padesát dostavníků, bylo zakoupeno společností Wells, Fargo. Památníky, označující místa, na kterých bývaly Butterfield Station (stanice) na měnění koní, se nalézají na mnoha neočekávaných místech. Jeden se nalézá nedaleko Yuma v bývalém Gila City, dnes Dome, které v čase svého rozmachu mělo ně-

kolik tisíc obyvatel. V den naší návštěvy tam bydlilo asi pět osob, byl tam malý poštovní úřad pro obsluhu osadníků v okolí a malá restaurace pro obsluhu návštěvníků. Z budovy, používané Butterfield Overland, postavené z vepřovic, zbývají jenom zříceniny. Snad nejzachovalejší budova dosud v původním místě se nalézá ve Vallecito u okresní silnice S2 třicet mil východně od městečka Julian v okrese San Diego. Velikosti asi 40x50 stop, zdi třicet coulů silné, postavené z vepřovic, na stropě hustě položené latě, přikryté dlouhou trávou, na které jsou položeny vepřovice. Není možno očekávat, že budova stavěná z vepřovic před více než sto roky, by nepotřebovala opravy, ale jest krásně obnovena do původního stavu památkovým úřadem okrese San Diego a celé místo jest upraveno pro pohodlí návštěvníků. V blízkém okolí stanice není obyvatel, ale nedaleko na nízkém pískovém vrchu se nalézá pomník u hrobu bývalého majitele stanice John Hart. Čtyři míle východně od Warner Springs, také u silnice S2, stojí zchátralá budova velikosti asi 40x50 stop, postavená z vepřovic, která sloužila za stanicí od počátku Butterfield Overland Mail. Budova také bude obnovena do původního stavu okresním úřadem. Deset mil severovýchodně od Warner Springs jest Oak Grove Station, budova také stavěná z vepřovic, nepochybně zde před sto roky jiného stavebního materiálu nebylo. Třicet stop široká a osmdesát stop dlouhá budova jest stále používána dnešním majitelem. První Butterfield dostavník zde měnil koně šestého října 1858. Nedaleko města Corona a pak Chino jsou umístěny památníky, naznačující bývalé stanice, ale po budovách již ničeho nezůstává.

Vzdor tomu, že poštovní služba Butterfield Overland Mail se osvědčila, obyvatelé ve zlatých polích i v Salt Lake City si stále stěžovali na nedostatek služby. Cestovatelé po Oregon Trail s ochotou zdarma dodávali i dopisy jím svěřené na poštu

při nejbližší příležitosti, ale taková služba byla nejistá. Vláda dělala pokusy s dodáváním poštovních zásilek přes Salt Lake City, které dosti často selhaly. Již roku 1851 jistý George Chorpeneing se pokusil dodávat poštu ze San Franciska do Salt Lake City jednou za měsíc za poplatek čtrnáct tisíc dolarů ročně. Zavázal se vykonat cestu za třicet dní, ale uplynulo padesát tři dny, než první zásilky dodal. Smlouva byla zvýšena na třicet tisíc dolarů a pak sto třicet tisíc za týdenní dodávku v čase dvacet dní. Poštovní zásilky stále přicházely po lodi, avšak tato služba byla zdlouhavá pro osadníky ve zlatých polích a v Salt Lake City, a ani Butterfield Overland Mail jim nevyhovovala. V Californii již měli telegraf do města Placerville, ale nebylo žádného spojení z tohoto města do St. Joseph, Missouri, kde byla umístěna nejbližší telegrafická stanice z východu; zde také končila dráha.

Pro zvelebení poštovní služby do Californie, tři podnikaví muži utvořili společnost pro rychlou dodávku pošty ze St. Joseph do Sacramento, téměř dva tisíce mil vzdálenosti, jezdeckými koni. Služba ihned nazvána Pony Express a pod tím jménem jest zapísána v dějinách do dnešní doby. Byl to podnik neslýchané odvahy. Bez jakékoliv peněžité podpory zakoupili pět set koní v Californii, Salt Lake City i ve státu Missouri. Koně od čtyř do sedmi roků starí, otužilí, schopní uběhnout až padesát mil za hodinu, poučili se zkušeností Butterfield Overland, kde se čistokrevné koně neosvědčili. Za koně platili průměrnou cenu sto sedmdesát pět dolarů za kus. Sedla byla pokud možno lehká a obyčejně zvláště vyrobená pro službu na Pony Express. Pro poštovní zásilky měli zvláštní tašky, které se přehodily přes sedlo na připraveného koně při přesedání. Koně měnili každých dvanáct až patnáct mil a kůň obyčejně cestu uběhl dvakrát za týden. Jezdec ujel sedmdesát pět až sto mil, než zásilku předal dalšímu. Deně bylo na cestě osmdesát koní. Čtyři-

ceť na cestě západně a čtyřicet východně. Zaměstnaní jezdci byli pokud možno sirotci, osmnáct, dvacet roků starí, štíhlí, nebojácní, s koňmi dokonale obeznámení, což nebylo nic zvláštního pro tehdejší hochy, vychované v sedle. Za malý plat, padesát dolarů měsíčně ke stravě, o zaměstnání nebyla nouze, vzdor tomu že jízda v divoké krajině, obývané Indiány, byla velice nebezpečná. Hoši byli také ozbrojeni proti přepadení, ale nejčastěji se spoléhali na svoje rychlé, dobře vykrmené koně, s kterými špatné živění indiánští konici nemohli soutěžit. Znáám jest jenom jeden případ, kdy Indiáni Pony Express koně chytli a mladého jezdce skalpovali. Celá zásilka pošty byla později nalezena a k cíli dodána.

Třetího dubna 1860, patnáct minut po sedmé hodině večer, Johnny Fry vyjel tryskem z města St. Joseph za jásotu přítomného lidu, oblečen v parádní cowboyský oblek, sedlo okované stříbrem, na první cestě Pony Expressu do Californie. Přes řeku Missouri byl převezen lodí, na které měl přichystáno místo pro vyměnění sedla i obleku za užitečnější věci, potřebné k tak rychlé jízdě. Na zpáteční cestě se zase na lodi převlékl a pokud služba trvala, tento způsob měnění obleků i sedla byl stále používán, snad aby se takovým způsobem obecenstvo klamalo. Tyto parádní obleky, používané na západě, ale neoklamaly jednu školní učitelku v ČSR. Prohlížel jsem vnitřek zámku Kynžvart v oblasti Mariánských Lázní; přede mnou prohlíží zámek celá školní třída dětí, když slyším učitelku: "Jeníku, narovnej si šálku a učeš si vlasy, vždycky vyhlížíš jako někdo z divokého západu". "Prosím Vás, neříkejte mu to, já jsem právě odtamtud," slyším svou rychlou odpověď. Učitelka se hrozně omlouvala, že to tak nemyslela, ale v tu chvíli byl bych si raději promluvil s Jeníkem.

Jedenáct dní později, v půl šesté večer čtrnáctého dubna 1860, Wm. Hamilton — za hřmání kanonu a účasti velkého zástupu lidí — se obje-

vlí na ulici v Sacramento, byv doprovázen skupinou jezdců na koních. Tím skončila první, té doby snad nejrychlejší historická jízda na tak dlouhé cestě na světě.

Z počátku nebyly žádné obtíže s Indiány, ale neprozřetelností některých lovců zvěře, Indiáni se vzbouřili a Pony Express s jednotlivými jezdci a stanicemi na měnění koní, kde dosti často byl jeden zaměstnanec bez jiné pomoci, byli lehčím terčem pro vzbouřence. Dvacátého května dva hoši byli zavražděni ve státu Nevada a služba byla na čas zastavena. V San Franciscu neobdrželi žádnou poštu po tři týdny. Stanice Egan ve státě Nevada stála v opuštěném kraji; dva muži zde pečovali o koně, nikdo se zde mimo jezdce nezastavil — jen občas některý zaměstnanec se zásobou nutných potravin. Jednoho rána dva muži byli přepadeni Indiány a když jim zásoba nábojů došla, Indiáni vtrhli do chaty a žádali chleba. Dále muži byli nuceni péct chleba celý den ze zásoby mouky v chatě a k večeru Indiáni zasadili voj od vozu do země, muže k voji uvázali a připravovali dříví k jejich upálení, když plukovník Steptoe od vládního jezdeckta se v dálce objevil a muže od hrozné smrti zachránil.

“Pokud jsem zaměstnán u Pony Express, slibuji, že se nebudu opíjet, nebudu trýznit zvířata a moje chování bude slušné. V případě nedodržení svého slibu vzdám se zaměstnání bez platu.” To jest český překlad slibu, kterým se uchazeči o zaměstnání do dávání pošty na koních u Pony Express zavázali. Opravdu podivuhodný úkol, když uvážíme, že hoši v mnoha případech neměli dostatečného školního vzdělání a byli vychováni ve prostředí, kde ani jiná zábava nebyla možná, mimo pití lihovin, karbanictví a pohybování se v hrubé společnosti. Zajímavé také jest, že za osmnáct měsíců trvání Pony Express ani jeden jezdec nebyl propuštěn z práce bez platu. Celkem nesli poštu 616.000 mil, dodali třicet pět tisíc dopisů a jiných listin, na každém koni až dvacet li-

ber v tašce. Z počátku se platilo pět dolarů poštovního za jednu unci, to však bylo ke konci služby sníženo na dolar. Dva tisíce mil obyčejně ujeli za deset dní.

Nejslavnější jízdu vykonal chlapec Pony Bob, když mu byl svěřen proslov presidenta Lincolnna při ujímání se vlády (inaugural address) v březnu 1861. Chlapec byl pronásledován Indiány, několik koní jim zastřelil, sám byl postřelen dvakrát, jedna šipka mu uvázla v paži pod ramenem a druhá mu vyrazila několik zubů. Vzdor tomu ujel sto dvacet mil za osm hodin, měniv koně každých deset mil. Proslov byl dodán ze St. Joseph do Sacramento za sedm dní a sedmáct hodin. Nejrychlejší cesta za trvání Pony Expressu! Při jiné příležitosti Pony Bob ujel sto devadesát mil bez odpočinku, když ve stanici zaměstnanci byli vyvražděni Indiány. Buffalo Bill (Wm. Cody), slavný a okázalý herec pozdější doby, byl patnácti let starý, nejmladší ze všech jezdců, když přijal zaměstnání u Pony Express. Nikdy prý nevyvracel zprávu, že ujel tři sta dvacet mil bez odpočinku při příležitosti, kdy náhrada jiných jezdců nebyla možná. Bylo nutno ho vyzvednout ze sedla a po celý týden nemohl chodit.

Poštovní služba Pony Express byla ukončena za osmnáct měsíců, čtvrtého prosince 1861. Občanská válka již byla v proudu, president Lincoln nutně potřeboval rychlejší spojení se západem a telegrafní spojení přes celé Spojené státy vešlo v provoz dvacátého pátého října. Od té doby zásoba poštovních zásilek ubývala a podnikatelé byli nuceni další službu zastavit. V podniku ztratili velké peníze.

Mnoho památníků jest dnes umístěno v místech, kde bývaly stanice na měnění koní. Nejzachovalejší budova jest ve stanici Hollenberg, která stojí v původním místě, asi třicet pět mil severozápadně od města Marysville v Kansasu, nedaleko hranic státu Nebraska. Místo jest zahrnuto ve státní parky. Druhá zachovalá bu-

dova stojí v městském parku v Gothenburg, Nebraska, na federální silnici č. 30. Nápis na památníku zní "Původní budova Pony Express Stanice, postavená roku 1854 vedle Oregon Trail, čtyři míle východně od Fort McPherson, okres Lincoln, Nebraska. Používána k obchodu kupování kůží a za farmářské obydlí 1860-1861. Používána za stanici Pony Express 1861 — — — Odstěhována z původního místa a zde obnovena Gothenburg Post No. 64 American Legion. Věnováno všem průkopníkům, kteří zde přešli k osazení a zvelebení západu." Krásně se také jede po federální silnici č. 50 ze státu Nevada do Sacramento. Každých pár mil cesty je možno se zastavit, prohlédnout zbylé památky po Pony Express a přečíst údaje na památnících tam umístěných. Roku 1960 vláda Spojených států vydala čtyřcentovou poštovní známku na počest chlapců, kteří před sto roky se tak slavně zasloužili. Známkou znázorňuje mladého jezdce na rychlém koni s letopočtem 1860-1960.

Krajina Comstock Lode se nalézá ve středozápadní části státu Nevada, jižně od města Reno, sto mil východně od zlatých polí v Californii. Zahrnuje města Silver City, Gold Hill a Virginia City, poslední také zvané Královnou Comstocku. V druhé polovici devatenáctého století se zde vytěžilo sedm set padesát milionů dolarů stříbra a zlata. Dva doly vydaly sto devadesát milionů dolarů za pár roků. Stále se zde hledalo zlato a bylo to na podzim roku 1859, kdy kus modré rudy se dostal do Grass Valley v Californii na zkoušku. Neobyčejná ruda obsahovala bohatství stříbra, zpráva se okamžitě rozesla po celé Americe a obzvláště ze zlatých polí v Californii nastal hysterický spěch do Nevady neb po deseti letech dolování v Californii zlata ubývalo. Za pár týdnů tisíce zlatokopů cestovalo, poněvíc pěšky, na východ za novým štěstím.

Více než tři sta mil tunelů jest vykopáno pod městem Virginia City a

pod horou Davidson-Virginia City se nalézá na stráni této hory — některé ve hloubce dva tisíce stop. Používali to nejmmodernější zařízení té doby na dolování a pro vysokou teplotu ve hloubi země, dělníky zásobili pitnou vodou, chlazenou ledem. Při práci dělníci byli oblečeni jen v nejnужnější věci. Později v hloubce dolů se objevila horká voda v tak velkém množství, že ani moderní pumpy nestačily na čerpání. Pod horou ze strany vykopán tunel do vnitřku hory a doly byly odvozeny. Sutro tunel dostal své jméno po staviteli Adolphu Sutro a byl stále používán až do konce poslední světové války, kdy veškeré dolování se zastavilo.

Než uplynulo dvacet roků, město Virginia City vyrostlo na třicet tisíc obyvatel; chloubou města byl šesti poschod'ový International hotel; mimo schodů byl vybaven první zdviží západně od Chicaga; ve městě bylo více než sto obchodů s lihovinami, čtyři pivovary, celá řada malých domků, kde svítila červená světla po celé noci, domky nebyly odstraněny až v letech padesátých a ještě dnes má návštěvník možnost procházet se ve městě po dřevěném chodníku. Ve městě se zachoval první časopis Territorial Enterprise, tištěný v původní formě a také v původním jazykovém slohu. Nedávno starý pán poslal své přítelkyni ukázkové číslo tohoto časopisu a obdržel následující poděkování. "Můj bože, to nebyl žádný nedělní časopis, který jste mně poslal. Pozorně jsem celý přečetla a jsem toho mínění, že tam není nic, co by zvelebilo můj způsob se správně vyjádřit. Děkuji za zkušenost, jedno číslo mi stačí." Již nevychází každý den, ale vychloubá se jako největší maloměstský týdenní časopis v Americe. Má odběratele v každém severoamerickém státu i v cizině. Mark Twain u časopisu začal svou literární práci a ukazují tam staré stroje a místnost, kde jako mladík pracoval. V říjnu roku 1865 Mark se vrátil do Virginia City na návštěvu a při té příležitosti přednášel v okolních osadách. Rád cestoval, přejel

Atlantický oceán dvacet sedmkrát a po celý život byl oblíbeným řečníkem.

Desátého listopadu v noci po přednášce, Mark Twain šel s přítelem pěšky z Gold Hill do blízkého Virginia City; bylo chladno, měli vyhrnuté límce u kabátů, náhle byli přepadeni šesti maskovanými muži. Přítel zde ztratil sto dolarů, Mark darované hodinky, sto dvacet pět dolarů, dva nožiky a tři tužky. Ohlásil událost u patřičných úřadů, tam se o věc mnoho nezajímali a událost byla zapomenuta. Přišel den jeho návratu do San Francisca, velký zástup lidu stál okolo připraveného dostavníku k odjezdu. Mark byl již ve vnitřku vozu, když mu byly vráceny jeho peníze, hodinky, nožiky i tužky, a také k tomu přidali masky. Přítomno bylo také šest mužů, jeho nejlepší přátelé. Mark nyní poznal, že byl terčem velmi podařeného vtípu; nic zábavného v tom neviděl a když dostavník odjížděl, hrozil přítomným z okna pěstí a prý řekl, až se hory zelenaly. V anglické knize píšou "modralý." Roku 1961 občané státu Nevada oslavili sto let od jeho příchodu do Comstock Lode čtrnáctého srpna 1861.

Starý Virginny Finney, k večeru si nesl láhev kořalky ke svému domu, náhle láhev mu vyklouzla z ruky a upadnutím na kámen se rozbila. Starý Finney kořalky litoval, ale aby nepřišla na zmar; kolemjdoucí slyšeli: "Já křtím toto — — — místo Virginia". Město na místě vyrostlo a jméno si podrželo do dnešní doby. Starý Finney přišel ze státu Virginia, nikdy nikomu to nenechal zapomenout a tak dostal svou přezdívku. Málo prvních zlatokopů se podílelo na bohatství kraje. Henry Comstock prodal svůj báječný důl Ophir za jedenáct tisíc dolarů a později spáchal sebevraždu. Pat McLaughlin dělal kuchaře na velké ovčácké farmě zatím, co důl, který prodal za čtyřicet tisíc dolarů a peníze prokarbanil, vydal bohatství v ceně sedmnáct a půl milionů dolarů. Sám starý Finney vyprodal za láhev kořalky, slepého

mezka a zemřel v chudobinci. Ve státu Nevada také nepochybně byl první důl ve Spojených státech vůbec.

Čtyři míle jižně od bývalého města St. Thomas jest velký tunel, kde po staletí Indiáni vykopávali sůl. Místo bylo známo Mormonům, neb i oni zde jeden rok sůl vykopávali a odváželi do St. George a Silver Reef, Utah. Dnes by turista těžko tunel prohlížel, jest zatopen umělým jezerem Mead nad sedm set stop vysokou Boulder Dam (přehrada). Na mapě je přehrada pod jménem Hoover. Jméno bylo již dvakrát změněno pro politické smýšlení, ale občané nedaleko města Boulder City jsou hrdi na svoje jméno. První pokus o stavění přehrady byl učiněn v lednu 1919, ale psalo se sedmého července 1930, kdy byl první stříbrný hřeb vražen do pražce při začátku stavění dráhy z města Las Vegas k řece Colorado pro dopravování potřebného materiálu ku stavbě přehrady. Nejvyšší hráz na světě v době, kdy byla postavena za pět let a dokončena v květnu 1935. Při stavbě hráz byla uměle chlazena, ohromné množství cementové malty by vytvořilo tak vysokou teplotu, že hráz by nevychladla až za sto dvacet let a tím by se stavba poškodila do té míry, že by v budoucnosti mohla prasknout. Na přehradě pracovalo dvanáct set mužů ve dne i v noci, sto deset jich při stavbě ztratilo životy. Za dva roky s moderními stroji položili více materiálu do stavby, nežli obsahuje Velká Pyramida v Egyptě, o které dějiny udávají, že sto tisíc mužů pracovalo na ní dvacet let. Přehrada jest dvanáct set osmdesát stop dlouhá, základy jsou šest set šedesát stop široké a je čtyřicet pět stop široká na povrchu. Elektrické zdviže vozí návštěvníky do hloubi hráze. Jezero Mead jest sto deset mil dlouhé a čtyřicet pět mil široké, největší umělé jezero na světě.

Ve Washoe Valley asi dvacet mil od Virginia City stojí krásná třípatrová budova, bývalé bydliště milionáře Sandy Bowers. Tento bystrý muž, jeden z prvních objevitelů stříbra v

Comstock Lode, si zabral malý kus pozemku ve středu krajiny. Vedle měla také menší kus pozemku jedna ze dvou prvních žen v této krajině, Eilley Orrum, narozená ve Skotsku, strávala zde muže, vyprala pro ně potřebné věci, živila se těžkou prací. Oba asi vypožadovali velkou výhodu ve spojení svých pozemků, zkrátka z toho byla svatba. Jejich důl byl jeden z nejvýnosnějších, za krátký čas těžili sto tisíc dolarů měsíčně a stali se z nich první milionáři ve Virginia City. Nesmírné bohatství je nutilo k utrácení peněz, dopřát si přepychové věci, které dříve nebyly pro ně dosažitelné. Eilley si umínila, že pojedje do Evropy, že si může dovolit pohybování v lepší společnosti a největší přání měla, být přijata u královny Viktorie. Poslední přání se jí nepodařilo, byla dvakrát rozvedená, ale někdo se nad ní smíloval a poslal jí odnož z královského břechťanu, který si zasadila u svého domova ve Washoe Valley a vždy se chlubila, že břechťan dostala od samé královny. V Evropě ztrávili několik roků, navštívili přibuzné ve Skotsku, kteří nechtěli věřit, že bohatství si poctivě vydělali. Za tři sta tisíc dolarů zboží zakoupili v Evropě — francouzská zrcadla, italské mramorové a bronzové sochy, drahé malby — křišťálové lustry, koberce, vzácné klasické knihy — Sandy prý neuměl číst, drahocenný nábytek atd. Jejich odjezd z Virginia City byl oslaven bohatou hostinou v International hotelu, kde se oslavovalo celý týden po jejich odjezdu a na jejich útraty.

Ve Washoe Valley královský břechťan se rozrostl po celé zdi. Bohužel, stříbra v dolu docházelo a ke konci let šedesátých Sandy zemřel. Eilley se dověděla, že dolování v dosud výnosném dolu se zastaví, snažila se zachraňovat majetek všude, kde to bylo možné; byla nucena otevřít krásnou zahradu cizincům, aby bylo u možného zvýšení příjmů; vzali jí poslední majetek roku 1876 a odvezli ji do chudobince. Ještě než ji odvezli, zničila královský břechťan. V knihách

čteme, že původní břechťan tam ještě dnes roste, ale slečna, pověřená pečováním o vnitřek budovy, nám vyprávěla, že Eilley dříve darovala odnož z břechťanu své přítelkyni a dnešní rostlina jest zase odnož z pozůstalého břechťanu, takto darovaného. Tedy stále jest to královský břechťan, přivezený z Anglie.

Budova byla prázdná dvacet čtyři roky a roku 1900 jistý obchodník budovu s celou zahradou koupil za nezaplacené daně jeden tisíc dolarů. Budovu opravil pro nalejvárnou a tanečníru, do zahrady umístil stoly a židle pro návštěvníky a vedl v tom výnosný obchod po čtyřicet šest roků. V roce 1946, nově vytvořený dámský spolek pro zachování historických památek nashromáždil dvacet pět tisíc dolarů a hodlal celý pozemek koupit. Majitel nyní žádal sto tisíc dolarů a po dlouhém vyjednávání se uvolil celý majetek spolku prodat za devadesát tisíc — a za pár roků zemřel. Budova potřebuje opravy, spolek se snaží vše upravit do původního stavu i s nábytkem té doby, ale pro velký dluh opravy musejí čekat. Amerika by si měla více vážít svých obětavých občanů. Oba dva, Sandy i Eilley, odpočívají na strání za budovou a jistě jsou spokojeni s obětavou prací dámského spolku z nedalekého města Reno ve prospěch bývalého domova prvního milionáře v Comstock Lode.

A kdo byla ta druhá žena, která se tak brzy objevila ve Virginia City? V anglických knihách takové ženy nazývají fair but frail. Hezké ale křehké, bez kterých žádná nová osada ve zlatých polích a na západě vůbec neobstála. Julia Bullette, dáma neobyčejné krásy, dle pověstí dříve bydlela v New Orleans. V novém bydlišti záhy se těšila velké oblibě u mužů, ošetřovala nemocné, ošetřila i umírající, objevila se u každého požáru, podávala zákusky hasičům, i s čerpadlem vody pomáhala, hasiči jí pak udělili čestné členství v dobrovolném hasičském sboru. Avšak ve svých ctitelích byla velice vybíra-

vá a jeho bydliště dostalo jméno Palác Julie. Nádherný kočár, přivezený přes Panamu, byl jí darován ctitelům, na každé straně kočáru namalována čtyři esa, až jí manželky záviděly, když se projížděla městem v kočáru, v němž byli zapřaženi dva krásní koně. Nově objevený důl na stříbro byl pojmenován Julie Bullette a později, když položili kolejnice dráhy Virginia a Truckee do Virginia City, dali její jméno na nový nádherný pulmanový vůz. Každé ráno v tom kraji vzácné květiny byly dodávány do paláce Julie, kde se podávaly ty nejvzácnější nápoje ve stříbrných pohárech. V neděli ráno dvacátého ledna 1867 služka našla Julii zavražděnou v její posteli a pokoj byl vykraden. Smrt ženy, která byla milována všemi muži a nenáviděna všemi manželkami ve městě, byla příčinou velkého poplachu; lepší hospody a budova hasičského sboru byly ověnceny černými fábory, trestní úřad se celé záležitosti ujal, ale bez výsledku. Julii Bullette vystrojili nejkrásnější pohřeb ze všech na Comstocku. Stříbrné rukojeti u rakve, celý hasičský sbor v stejnokrojích, povolali státní vojenskou kapelu a celý průvod pochodoval asi míli východně od města, kde byla pohřbena na hřbitově s těmi, kterým nebylo dovoleno místo posledního odpočinku v posvěceném hřbitově. Nebylo jediného muže, který by se nezúčastnil pohřebního průvodu, právě tak jako ani jedna žena nebyla přítomna. Prý pozorovali průvod skrze záclony v oknech.

Ještě větší poplach vzrušil celé město, když za rok chytili jistého Johna Milleain s některými ukradenými šperky a při prohlídce jeho bytu našli v kufru mnoho jiných drahých obleků a šperků, které nesporně byly majetkem Julie Bullette. Dne dvacátého čtvrtého dubna 1868 byl stanoven výbor na jeho pověšení a zatím, co ženské pokolení mu snášelo do žaláře vše nejlepší k jídlu, místní architekti svolali schůzi v hotelu Virginia za účelem nakreslení uměleckého plánu na šibenici královských rozměrů.

Ustanoven výbor na pořad průvodu k šibenici, asi jednu míli severně od Virginia City, nedaleko starého židovského hřbitova, aby vše bezvadně pokračovalo. Doly zastavily práci, hospody zavřely, školy ani neotevřely v den, kdy průvod se seřadil na hlavní ulici města. Pět tisíc osob se zúčastnilo průvodu, novináři, kazatelé, doktoři, následování pořadatelem pohřbu — s rakví na voze. Milleain se vezl v nejlepším kočáře, který byl k dostání v půjčovně, a i zeměbrana se zúčastnila v stejnokroji. Účastníci měli s sebou potřebnou potravu na celý den a jistě bez nápojů to také nebylo možné. Milleain měl ještě příležitost poděkovat místním dámám, které se tentokráte účastnily se svými muži a odebral se na večnost k veškerému uspokojení přítomných mužů. Po takovém výkonu všechny hospody se zase otevřely a oslavovalo se dlouho do noci. Z verandy jedné hospody ve Virginia City jest možno vidět hrob Julie Bullette dalekohledem, když do stroje vstrčíte desák. Pulmanův vůz s jménem Julie Bullette jest dnes majetkem společnosti Paramount Pictures.

Měsíční časopis "Pony Express", vydávaný v Sonora, California, v lednu roku 1960 otiskl krátký životopis muže, narozeného v Norsku roku 1827 a zemřelého v Carson City, Nevada, v roce 1876, ve věku čtyřiceti roků. John A. Thompson, známý jménem Snowshoe Thompson, (snow, shoe, sněh, střevíc), se tak proslavil za svého dvacetipětiletého pobytu nedaleko západních hranic státu Nevada, že Norové po celém západě žádali zvláštní čísla časopisu a redakce byla zaplavena objednávkami. V našich českoamerických dějinách jsme nikdy takového muže neměli, a kdyby, zajisté bychom byli právě tak hrdi jako Norové. Lyžaři, zvyklí na pohodlí dnešního života, účastníci v soutěžení na Olympijských zápasech, by ztěžili přežili některé výkony v lyžování, které Thompson vykonával v horách nedaleko Squaw Valley po dvacet roků. Thompsona také stihla

zlatá horečka v roce 1851 a objevil se v Hangtown, kde se pokusil o doložení zlata. Nenašel v zaměstnání velkou oblibu a odstěhoval se na menší farmu. V zimě roku 1855 veškerá doprava přes vysoké hory byla zastavena, Thompson si zhotovil lyže a po krátkém výcviku počal s přenášením pošty, když pro hloubku sněhu hory nebyly jinak přístupné. Byl to muž vysoké postavy, ve váze sto osmdesát liber, rázný, odhodlaný; jeho výkony by zajisté měly většího ohlasu u veřejnosti, mající dnešní příležitost číst světové zprávy. Lyže, vyrobené z dubového nevyschlého dřeva, vážily dvacet pět liber. Jsou deset stop dlouhé, visejí u stropu v muzeu v městě Placerville, čtyři coule široké, přední část jest o čtvrti coule širší. Podle nových lyží, dnes v továrně vyrobených, vyhlížejí nevkusně, ale tím jeho výkony jsou obdivuhodnější.

Po dvě zimní období přenášel poštovní zásilky z Hangtown přes hory do Genoa vzdáleností devadesát mil, za kteroužto práci nikdy nedostal zaplacení. Na obou stranách hor stále slibovali, že vláda mu zaplatí, bohužel nikdy se tak nestalo. Východní cestu vždy konal za tři dny — cesta stoupala do vršku, ale zpáteční cestu vykonal za dva dny, čtyřicet pět mil denně. S hory se vždy řítíl prudkou rychlostí, v rukou držel dlouhou tyč ve vodorovné poloze na způsob provazoleců. Na zádech měl přípevněno až osmdesát liber poštovních zásilek, jinak s sebou neměl žádné příkrývky k přespání, ani vrchní kabát. K potravě nosil trochu sušeného masa a suchary v kapse, žádné potraviny, které by byl nucen vařit na ohni. Z počátku také nosil revolver, ale i toho pak zanechal, když poznal, že střelné zbraně nepotřebuje. Nikdy cestování neodložil, i když počasí bylo nepříznivé. Osadníci často očekávali, že ho vícekrát živého neuvidí, když se v horách přihnala velká bouřka, nebo sněhová vánice, ale Thompson vždy tvrdil, že zkušený člověk nikdy nemůže v horách zabloudit.

Cestoval jako námořník podle hvězd na obloze a v čase, kdy to nebylo možné, znal, jaké stromy rostou na jižní nebo severní straně hory; i tloušťka kůry na stromu jest odlišná a podle vyčnívajících kamenů na stráni hory poznal, v jaké výšce se nalézá, neb v každé jiné poloze nad hladinou moře, kámen nebo skály v horách Sierra Nevada jsou odlišné. Nebylo možno cestovati po dřívě ražené stezce, sněhu stále přibývalo, v některých místech byl až padesát stop hloubky a Thompson nikdy neměl určitý čas pro odpočinek. Cestoval ve dne i v noci, tábořil jen když bylo nutno, aby se vyspal. Vždy vyhledal suchý a nakloněný strom, u kterého si rozdělal oheň a z chvoje si připravil lůžko na sněhu. Jen jednou měl oheň u rovně stojícího stromu, náhodou se probudil právě, když strom dohořel a padl na stranu, kde Thompson spal. Nikdy vícekrát neměl oheň u takového stromu; ten musel být vždy nakloněný a Thompson se uvelebil na opačné straně; poštovní zásilky pod hlavou, nohy směrem k ohni.

Také se stalo, že strom hořel do hloubky, sníh se od ohně roztál a Thompson padal do ohně. Později, když dráha byla dokončena, Thompson převzal dodávání pošty v jiných částech kraje. Při cestování našel opuštěný domek, zasněžený, jen komín vyčníval nad sněhem; pokusil se vklouznout do domu komínem, ten ale nebyl dosti prostorný a Thompson se ztěží zachránil. O Vánocích roku 1856 zachránil život muže v opuštěné chatě, kterému zmrzly nohy. James Sisson byl v chatě čtyři dny bez ohně, živil se moukou, kterou v chatě zanechal dřívější obyvatel, a když našel sirky, rozdělal oheň, roztál boty, poznal, že mu nohy zmrzly a zmodraly až po kolena. Připravoval si sekeru, aby nohy usekl a tak život zachránil. Thompson ho ošetřil, připravil dříví pro oheň a po celonočním cestování došel do Genoa pro pomoc. Vrátil se s několika muži, zhotovili sánky a táhli nešťastného muže do

Genoa, kam došli třetí den. Ještě než operací bylo možno vykonat, Thompson se vrátil do Sacramento pro nutný chloroform a po týdenním cestování život zmrzlého muže byl zachráněn. Jest pohřben na hřbitově v Genoa, Nevada. Na jeho hrobě je umístěn pomník.

Vše, co se doposud konalo pro dokončení dopravy mezi východem a Californií, nebylo v dostatečné míře, aby vyhovovalo cestovnímu ruchu. Muži, kteří zbohatli, i ti, kteří zchudli, měli přání se vrátit ke svým rodinám a neradi zase prodělávali svízele, které zažili cestováním na západ. V Kentucky již byla železnice roku 1830 v délce pět a půl míle a v letech padesátých dosahovala až do St. Joseph, Missouri. V Californii postavili železnici roku 1855 ze Sacramento do Folsom, dvacet mil vzdálenosti, a dobře znali pohodlí, které železniční doprava poskytovala. První parní stroj dopraven do Californie v červnu toho roku po lodi okolo Jižní Ameriky a dvacátého února 1856 osadníci zažili první příležitost se svézt po železnici. Na tisíce lidí stále cestovalo z východu plachetními vozy, lodí okolo Jižní Ameriky, i přes Panamu a v kongresu Spojených států se stále jednalo o podporu na stavění železnice, neb bez vládní podpory nákladná stavba nebyla možná. Podpora se v jistých případech dávala v hotových penězích, ale poněvíc vláda udělovala železničním společnostem pozemky, ležící v blízkosti dráhy. Dráha Central Pacific dostala pět milionů akrů ve státě Nevada a americké železniční společnosti celkem obdržely sto padesát pět milionů akrů takových pozemků. Státník Daniel Webster, který odepřel podporu v kongresu, se tázal, co budeme dělat s krajinou, obývanou divochy, divokou zvěří, s vyprahlou půdou, porostlou kaktusy?

Konečně v létě roku 1862 kongres se sjednotil a povolil stavbu dráhy s obou stran. Union Pacific začala z východní strany v Omaze, Nebraska, a Central Pacific v Californii. Společ-

nosti nebyly nijak obmezeny ve vzdálenosti dráhy, obě měly volnost stavět tak rychle, jak poměry dovolily do ukončení stavby. Vládní podpora ovšem záležela na délce postavené dráhy a obě společnosti se snažily překonat jedna druhou. Vláda také žádala stavění telegrafu vedle dráhy a za krátký čas stavitelé získali mnoho nepřátel, kterým budoucí dráha bude ubírat na obchodu. Telegrafická společnost se obávala dalšího nového spojení na západ, Pacific Mail Steamship Co. neočekávala z nové kratší dopravy nic dobrého pro svůj výnosný obchod, Sitka Ice Co., která dovážela led po lodi z Aljašky, se obávala dovážení ledu z blízkých hor. Proti stavbě dráhy zakročili i u soudu, ale přes všechny překážky, osmého ledna 1863, president Central Pacific Railroad Co., Lelan Staford, obrátil první zem ke stavění železnice v Sacramento na rohu ulice Levee. K tomuto účelu použil stříbrné lopaty, zvláště pro tento úkol připravené. První parní stroje byly pojmenovány po úřednících dráhy. Stroj "Governor Stanford" jmenován po prvním presidentu společnosti a později guvernéru státu; dnes stojí u Stanford University a "C. P. Huntington", stroj třicet stop dlouhý, čtyřicet tři tisíce liber váhy, mohl táhnout čtyři vagony rychlostí třiset pět mil za hodinu. V jedné anglické knize píší, že pravděpodobnější by bylo tvrzení patnáct mil za hodinu. Stroj je umístěn u nádraží v Sacramento a při některých slavnostech v něm zatopí.

Stavitelé dráhy překonávali ohromné překážky. Zavázali se použít jenom kolejnic, vyrobených ve Spojených státech; v době, kdy řádila občanská válka, která spotřebovala velké množství ocele, za krátký čas ceny kolejnic se zdvojnásobily. Doprava prvního parního stroje okolo Jižní Ameriky stála dva tisíce dolarů, později osm tisíc. Zlaté doly v Comstock Lode stále měly větší přitažlivost pro dělníky, mnozí přijali práci u dráhy, aby se nechali dopravit do blízkosti dolů, a pak odešli. Při pří-

ležitosti, kdy dva tisíce dělníků bylo dopraveno k práci, devatenáct set jich odešlo. Rozhodli se použít čínských dělníků. Tito se osvědčili a na tisíce jich dopravili až z čínského pobřeží. Ve vysokých horách patnáct tunelů bylo provrtáno skrze skály; použili pět set soudků stříelného prachu denně, v ceně dva a půl dolarů soudek; za krátký čas však cena prachu stoupla na patnáct dolarů za soudek. Zmrzlá půda v zimě práci zastavila, ale roku 1866 pracovaly tři směny denně celou zimu; dělníci byli nuceni vyházet tunely ve sněhu až dvě stě stop dlouhé. Z devíti tisíc zaměstnanců polovička pracovala na vyházení sněhu. Na západní straně vysokých hor provoz po dráze pokračoval na každém kuse dokončené dráhy, ale pro hloubku sněhu v zimě vlaky často ve sněhu uvázly, až dvanáct parních strojů bylo použito k otevření závěje. Roku 1867 postavili krátké budovy nad dráhou, aby trati byly chráněny od sněhu. Tyto se tak dobře osvědčily, že s budovami bylo pokračováno do dálky čtyřiceti mil. Obdivuhodné budovy, stavěné ze dřeva na betonových základech, jsou velkých rozměrů, dvacet dvě stopy vysoké, aby nebylo nebezpečí požáru od parních strojů, stále se zatáčející podle dráhy, nikde nejsou rovné, aby se nezkácely pod tlakem sněhu. Budovy zabraňovaly krásnému pohledu z vlaku po několik pokolení, až do nedávné doby. Dnes dráha má k použití moderní stroje na odstraňování sněhu a ohromné budovy jsou odstraňovány; zbývá jich asi šest mil délky v místech, kde sněhové závěje jsou nejhlubší. Automobilista má možnost některé snadno prohlédnout v nejvyšším bodu průsmyku Donner, v blízkosti federální silnice čís. 40. Zdejší stanice se dlouho honosila, jako nejvyšší železniční stanice na světě, sedm tisíc stop nad hladinou moře.

Poslední vlak uvázl v horách roku 1952. Třináctého ledna, rychlík "City of San Francisco" uvázl na trati ve sněhu. Sto devadesát šest cestu-

jících a třicet osob, obsluhujících vlak, bylo vyproštěno za tři dny. Jeden strojvedoucí při zachraňovací práci ztratil život, když jeho parní sněhový pluh byl smeten do rokle v noci na zachránění vlaku; zajisté návalem sněhu se stráně.

Tři sta mužů pracovalo ve dne i v zimní podnebí v Sierra Nevada i dnes dokáže být nebezpečné.

Dráha Union Pacific začala stavbu v Omaze, městě s třemi tisíci obyvatel, rok a půl později — v prosinci 1863, ale pro nedostatek základního kapitálu byli nuceni stavbu odložit na další rok. Západně od Omahy krajina byla rovná, ale byl nedostatek potřebného dřeva pro pražce. Vedle řeky Platte rostly jenom topoly, dříví nevhodné, a tak se svázelo z východních států; některé z New Yorku v ceně dva a půl dolaru za pražec. V jednom čase na podniku pracovalo deset tisíc mužů a deset tisíc koní a mezků. Obtíže byly také s Indiány. Až některý z vysokých úředníků od dráhy nabídl zdarma cestování po dráze pro indiánské náčelníky, obtěžování přestalo, a zaměstnanci dráhy měli více času k pokračování ve stavbě. Horečný ruch se nyní rozvinul s obou stran, Central Pacific na jaře 1868 překonala žulové hory Sierra Nevada, blížila se k jezeru Truckee a vrchní správce Crocker oznámil, že nyní budou položeny kolejnice v délce jednu mili každý den. Na jaře roku 1869 Union Pacific položila šest mil kolejnic za jediný den; Crocker měl v úmyslu i tak vysoký rekord překonat, což se mu také podařilo v dubnu téhož roku, a jeho Cíňané, nyní nazvaní Crockerovi miláčci, položili kolejnice v délce deset mil v jednom dni. Tehdejší dráhy nebyly rovné, vyhýbaly se vrškům i dolinám, aby tak bylo ušetřeno na čase, potřebném k srovnání země. Trati měly být později přeloženy; rychlá práce prostě nevyhovovala.

Uplynulo více než šest roků od počátku stavby v Sacramento, než se obě železnice spojily desátého května 1869 v Promontory, Utah, na severní

straně Great Salt Lake, tisíc osmdesát šest mil od Omahy a šest set devadesát mil od Sacramento. Pět hospod rychle otevřeno v místě na oslavu neobyčejné události. Dva vlaky stály proti sobě — na tratích, přítomná vojenská kapela vyhrávala, president dráhy Central Pacific řečnil, ani na modlitbu nezapomněli. Téměř ve všech knihách čteme, že Stanford vrazil poslední, a to zlatý hřeb, do pražce a práce byla ukončena. David Hewes ze San Franciscu, na oslavu významné události nechal zhotovit zlatý hřeb v ceně čtyři sta dolarů; šest dolarů platil za práci, za vhodnou rytinu dalších patnáct dolarů a čtyři dolary za sametovou skříňku a vše daroval stavitelům dráhy. Central Pacific si tuto památku uchovávala; hřeb jest uschovaný v nedobytné pokladně a pro účel na zakončení dráhy použili obyčejného hřebu; v jedné knize jest psáno, že byl pozlacený. Oslavovalo se po celé Americe a v San Franciscu stříleli z kanonu. Do týdne první pravidelný vlak přijel z Omahy do Sacramento a celý západ vkročil v nové období. Toho dne také nastal konec cestování plachetními vozy po Americe.

Duplikát zlatého hřebu jest také uložen v muzeu v Salt Lake City, ačkoliv je jen pozlacený, ale rytinu je možno přechíst. Na stěně v muzeu jest také zvětšená velká fotografie události dokončení stavby dráhy.

Třicet mil východně od Promontory vyrostlo město Corrine ještě dříve, než stavba dráhy byla dokončena. Očekávali, že se zde dvě stavby spojí; mnohokrát až pět potahů s nákladními vozy přenocovalo v městě a svého času se vzmohli na sto hospod. Dnes Corrine má čtyři sta obyvatel.

Dráha přes Promontory, kde vyrostlo divoké město, byla v provozu do roku 1904. V té době byl dokončen most přes severní cíp Great Salt Lake, dráha tak zkrácena o čtyřicet pět mil a proto že se také odstranilo mnoho zatáček a kopců; čas cestování ze Salt Lake City do Sacramento se zkrátil o sedm hodin. Ko-

lejnice do Promontory, pak zřídka používané, byly vytrhány roku 1942 a použito jich na válečnou potřebu. Asi čtyřicet pět mil severozápadně od Brigham City, Utah, nedaleko státní silnice čís. 83, stojí památník v místě, kde byl vražen poslední hřeb. Z města Promontory zbývá malá budova, bývalý poštovní úřad.

Tak jako služba Wells Fargo dostavníků, i dráhy zažily období, kdy přepadání vlaků bylo výnosné. První vlak na západě byl přepaden čtvrtého listopadu 1870, nedaleko města Reno, čtyřicet tisíc dolarů zlatého pokladu se zde ztratilo a ještě té noci čtyři sta mil východně u Independence, Nevada, další vlak byl přepaden a lupiči odnesli čtyři tisíce dolarů. Loupežníci vlaků stále pokračovali do roku 1895; čtyřicet devět podařených přepadení dráhy zažili v tomto roce. Ve východních státech přepadání vlaků začalo o pár roků dříve; hlavní příčina jistě byla, že na západě dráhy ještě nebyly. V středozápadních státech loupením vlaků byli nejvíce známi bratři James, bratři Daltons a jiní. Ačkoliv bratři Dalton působili v Kansasu a Oklahomě, přepadli svůj první vlak nedaleko Los Angeles šestého února 1891. Jeden z bratrů byl dopaden a odsouzen na dvacet roků, ale za krátký čas se dostal na svobodu.

Na západě také používali i jiných dopravních prostředků. Město Ontario, třicet mil východně od Los Angeles, jest položeno na mírném svahu osm mil jižně od úpatí vysokých hor Sierra Madre. Založeno roku 1882. Od města k horám vede dvě stě stop široká alej, která poskytuje dnes cestu pro vozy na každé straně; ve prostřed úzký park až k horám, na každé straně parku řada okrasných stromů. Roku 1887 prostředkem parku byly položeny úzké kolejnice sedm mil k úpatí hor, po kterých dva mezci táhli malý dostavník pro osobní dopravu. Do vršku doprava byla zdoluhavá, ale na zpáteční cestě nízké nástupiště, připevněné za dostavníkem, bylo položeno na dvou ní-

kých kolech na kolejnice a mezci pohodlně se svezli na rychlé cestě s vršku do města. Celá doprava vždy byla pro obdiv cizinců, a nedávno devadesát roků starý Godfrey Stamm, bývalý majitel této dopravy, vyprávěl o dvou dámách z východu, které neviděly nástupiště, na kterém se mezci vezli, obdivovaly mezky, jak rychle dostavník tlačili a ještě si při práci dřímali. Tato uspokojivá doprava byla ukončena roku 1896, kdy začali používat elektriky. Není to ověřeno, ale koluje pověst, že mezky zakoupil blízký sadař k používání v pomerančovém sadě na oborávání, ale po jednodenním pokusu mezky prodal jinému nevědoucímu sadaři. Mezci dobře táhli do vršku, ale zpátky s vršku službu odepřeli, neb byli zvyklí se vézt. Dále nikdo nemohl podati zprávu, kam se mezci ztratili.

Jezero, zvané Salton Sea, se nalézá v jihovýchodní části Californie, ve středu Imperial Valley (Císařské, Říské Údolí), nazvaného tak při spekulaci při prodeji pozemků. Jest dvacet mil široké a padesát mil dlouhé. Povrch vody v jezeře dvě stě sedm stop pod hladinou moře. Údolí Imperial jest asi padesát mil široké a od města Yuma do Indio asi sto padesát mil dlouhé. V dávných dobách celé údolí bylo pod vodou, částí Tichého oceánu; na horách západně od jezera jest možno vidět vodorovnou čáru ve výšce, kam mořská voda dosahovala. Řeka Colorado snesla k moři tolik země, že konečně jižní a nižší část údolí byla od moře uzavřena a na poušti, kde teplota v létě dosti často stoupne na sto dvacet stupňů, údolí úplně vyschlo. Následkem hlubokého nánosů, údolí Imperial se považuje za nejúrodnější krajinu na světě, a nějaké plodiny se tam sklízají každý měsíc v roce. Před třiceti roky mně český farmář vypravoval, že na počátku století projížděl dolinou v místě dnešního jezera s koňským potahem na cestě z Los Angeles do Imperial Valley. Celá cesta v tom čase trvala sedm dní. Dráha Southern Pacific, pozdější jméno dráhy Cen-

tral Pacific, zde roku 1876 položila kolejnice, kterých bylo používáno do roku 1905, kdy se řeka Colorado prolomila ze svých břehů a nižší část údolí zaplavila. V Yuma řeka teče ve výšce sto čtyřicet stop nad hladinou moře; nejnižší místo v údolí bylo dvě stě devadesát stop pod mořem a hrozilo nebezpečí, že celá krajina bude zaplavena, jestli se řeka zase nevrátí do svého toku. Vody v údolí stále přibývalo a dráha překládala kolejnice na vyšší místo. Desetkrát byly takto přeloženy, některé zůstaly pod vodou neb nebylo času na jejich odstranění. Šedesát mil dráhy se dosud nalézá pod hladinou moře, avšak žádné nebezpečí krajině již nehrozí, protože přehrady na řece další povodně znemožňují.

Nastala horečná práce s uzavřením řeky v jejím toku. Dvakrát řeku zastavili ve výtoku půl míle širokém a dvakrát se řeka zase převalila přes břehy. Teprve nyní uznali, že řeku obyčejným způsobem nezastaví. President Theodor Roosevelt pověřil dráhu Southern Pacific velkým úkolem zachránit údolí od zaplavení a nečekal na povolení nutných peněz vládou. Dráha vložila do podniku přes čtyři miliony dolarů a nikdy zaplacení nedostala. Dvacet roků později obdržela od vlády jeden milion dolarů bez úroků. Tři tisíce železničních vozů bylo použito na dovážení kamene z lomů až čtyři sta osmdesát mil vzdálených, velké klády přiváženy z New Orleans, první balvany vážily až patnáct tun neb menší kamení voda odplavovala. Po několik dní všecken provoz na dráze v délce dvanáct set mil byl zastaven — mimo vozy s kamenem. Ve dne i v noci náklad kamene z železničních vozů byl házen do řeky každých pět minut a konečně jedenáctého února 1907 řeka byla uzavřena do svého toku. Utvořené jezero bylo čtyřicet pět mil dlouhé a povrch vody dvě stě padesát stop pod hladinou moře. Dnešní větší rozloha jezera byla utvořena přebytečnou vodou od zavodňování zemědělských plodin v údolí, která do jezera

stéká. Odborníci jsou náhledu, že jezero se udrží v dnešním rozměru, neb přebytká voda ve větším jezeře se v tak horkém podnebí zase vypaří.

U indiánských kmenů koluje pověst, že v dávných dobách v údolí na poušti se nalézaly zbytky velké lodi a první staří průkopníci v zápisech tvrdí, že v dále na poušti takové zbytky také viděli, ale pro nedostatek vody v krajině nikdo neměl odvalu se k místu přiblížit. Když se tak později stalo, žádná loď zde již nebyla, mohla býti zavátá pískem. Pověst se podobá pravdě, neb před čtyřmi sty roky, kdy se zde španělské lodi prvně objevily, údolí ještě mohlo být spojeno s mořem a při vysokém přílivu loď mohla uváznout na písku, odkud se již nikdy neosvobodila. Šedesát tisíc akrů půdy jest dnes v údolí zavodňováno, deset měst se nalézá v nízké poloze pod hladinou moře. Město Calipatria jest nejnižší na světě a měšťané se honosí nejvyšším stožárem na světě; z dobrovolných příspěvků sebrali deset tisíc dolarů na postavení sto osmdesát čtyři stop vysokého stožáru, na kterém o slavnostech vlaje americká vlajka ve výšce hladiny moře.

Někdo napsal, že poušť je krajina, vhodná spíše pro cestování na druhou stranu — a ne pro bydlení. Ta osoba asi nikdy necestovala v písčné krajině v jižní Californii, patnáct mil západně od města Yuma. Závěje písku se stále pohybují proto, že lehký písek se neudrží v místě, když vítr fouká. V některých místech zasažené telegrafní sloupy v zemi se za krátký čas octnou na povrchu země, když vítr odnese okolní písek. Zabránilo se tomu namočením písku olejem kolem sloupu a tímto způsobem sloupy se udržely, ačkoliv dále od sloupu písek jest dávno odnesen. Krajiny se dlouho používalo pro filmování scén na poušti; v prvních filmech účinkoval Rudolph Valentino a později také film Ben Hur byl zde fotografován. Dostavníky Butterfield Overland byly nuceny krajinu obji-

ždět, uchýlili se na jižní stranu přes mexické hranice.

Počátkem dvacátého století se zde zřídila dřevěná cesta v ceně osm tisíc pět set dolarů. Přes cestu položili osm stop dlouhá prkna (fošny), čtyři coule silná, prkna byla držena v místě třemi železnými pásy, které byly připevněny silnými šrouby k prknům po celé délce cesty, šest mil dlouhé. Ve vzdálenosti každé čtvrt míle cesta byla rozšířena, aby dvě auta při potkání měla možnost se vyhnout. Prkna byla přikryta dehtem, ale po pískové vánici cesta vždy musela býti v místech od navátého písku očištěna.

Na tuto práci obětovali až třicet pět tisíc dolarů ročně. Roku 1926 se zmohli na dlážděnou silnici; zkouškami se poznalo, jak silnici možno udržet v místě namočením písku olejem a za třicet čtyři tisíce dolarů postavili sedm mil dlážděné silnice. Při silné pískové vánici jest stále nebezpečná pro automobilisty; mohou zde ztratit barvu vozu nebo utrpět poškození skla od kamínků.

Prkna jsou částečně zavátá pískem, ale po celé délce jest možno bývalou cestu vidět při cestování po federální silnici č. 80. Roku 1934, Ford Motor Co. obdržela povolení prkna v délce sto stop umístit na světové výstavě v Chicagu a dnes jsou uloženy v museu Dearborn, Michigan, na ukázkou rozličných způsobů cestování.

Nedávno dělníci ve státu Nevada našli velkou kost při stavbě silnice. Zajímavá kost byla poslána na universitu, kde zjistili, že jest to kost zahynulého velblouda. Čtyři pokusy byly učiněny s používáním velbloudů na velké americké poušti pro dopravu zboží, dříve než železnice dopravu převzaly. V dějinách západu jsou záznamy o velbloudech v Texasu, Arizoně, Nevadě, Salt Lake City, Los Angeles, Placerville, San Franciscu a i v Canadě. První velbloudi byli dopraveni na západ vládním vojenským úřadem roku 1855. Protože Američani neuměli a také neměli vůli s velbloudy pracovat, několik mužů ze Syrie bylo zaměstnáno tímto

způsobem. Velbloud není právě hezké zvíře, jest hrubé povahy, napadne osobu svými zuby, sežere prádlo na šňůře, při setkání s velbloudy koně se plašili, nedospělé děti z nich měly strach a z opilců prý se stali pobožní lidé. V okrese Lyons majitel mohl být zavřen v žaláři na třicet dní, když nechal velbloudy volně zaběhnout a ve Virginia City měli dovoleno jezdit po ulici jen v noci. Po čase muži ze Syrie se vrátili až na jednoho, jménem Hadji Ali. Po americkém způsobu dostal přezdívku Hi Jolly (Haj Džály). Jest pohřben na krásně upraveném hřbitůvku vedle federální silnice č. 60 v Quartsite, Arizona. Každý hrob na hřbitově jest označen bíle obarveným prknem, jména jsou vyznačena černou barvou. Některé nápisy jsou vypáleny v prkně a dva hroby jsou označeny prknem bez nápisu. Pohřbené zde osoby jsou dnes neznámy. Na hrobě Hi Jolly jest postaven asi deset stop vysoký pomník z místního kamene, na nejvyšším místě jest umístěn malý velbloud z kovaného železa. Na pomníku jest nápis.

Poslední Tábor

Hi Jolly-ho

Narozený Někde v Syrii

Kolem Roku 1828

Zemřel ve Quartsite

16. prosince 1902

Přišel do Tého Země

10. února 1855

Řidič Velbloudů, Průkopník

Věnoval Více, Než Třicet Roků

Poctivé Práci Pro Vládu Sp. St.

Po nezdařeném pokusu, velbloudi byli puštěni v poušti na svobodu, posledně jeden byl spatřen v Nevadě roku 1912. Někteří byli umístěni v zoologických zahradách, poslední z takových zahynul v Los Angeles roku 1934. Ve Virginia City se již po dva roky konají velbloudí závody, vzpomínka to na dopravu soli do Comstock Lode velbloudy před sto roky. V roce 1961 pořádali třídní slavnost, kterou hodlají opakovat každý rok.

Mladý Roy Bean, narozený v Kentucky, ztrávil krátký čas v Mexiku, ale byl nucen rychle uniknout pro malé provinění do Californie. Zde se nezajímal o žádné zlato, hledal lehčí způsob k uživení své osoby. Nějaký čas byl majitelem hospody v osadě San Gabriel, kde prý si získal opálení krku provazem. Dívka, pro kterou se dostal do nešťastného postavení, provaz přeřízla. Tak to vyprávěl sám Roy Bean, ačkoliv Major Horace Bell, který ho osobně znal, se ve své knize o události nezmiňuje. Později Roy Bean působil v New Mexico a ve stáří téměř šedesáti roků se ujal hospody v západním Texasu a od té doby po dvacet roků je zapsán v dějinách západu jako Justice of the Peace (Smírcí soudce). Zmocnil se úřadu pletichami, které jen tehdy byly možné, a úřadu se nikdy nevzdal. Úřadoval ve své hospodě, prostě zastavil čepování lihovin, vyslyšel obžalobu, dal svůj rozsudek a pilo se dále. Hospoda stojí nedaleko dráhy Southern Pacific; sám Roy Bean vždy tvrdil, že místo pojmenoval Langtry, po známé tehdy a krásné herečce Lily Langtry, kterou tolik obdivoval, ačkoliv mu nikdy nebylo dopráno osobně se s ní seznámit. Lily Langtry skutečně se při jedné cestě v Langtry zastavila, ale Judge Roy Bean již nebyl mezi živými. Dráha Southern Pacific tvrdí, že místo bylo pojmenováno po vysokém úředníku dráhy a čtenář má možnost ze sporu si vybrat podle libosti.

Budova jest čtverhranná, široká pavlač nebo veranda na vrchní straně, umožnila úřadování i na verandě, když počasí bylo příznivé a někteří účastníci seděli na koních. V budově jest dnes umístěno museum, ale proto, že v den naší návštěvy byly Vánoce, vstup nebyl dovolen. Nedaleko Los Angeles, v známé Knotts Berry Farm stojí duplikát této budovy a od původní budovy by ji nikdo nepoznal. Hospoda sama jest známa jménem Jersey Lilly, přezdívkou sličné Lily Langtry. Jméno jest nesprávně na budově nabarveno s dvěma "L" vi-

nou naplňého barvíře, který za pokutu musel štít nabarvit. Při zastávce vlaku v Langtry cestující obyčejně vystoupili, aby se nápojem v hospodě občerstvili. Bean měl ve zvyku, při placení nápojů nevracet drobné peníze, až již vlak odjížděl a cestující byl nucen rychle odejít, aby mu vlak neujel. Při jedné příležitosti, když cestující zapomněl zaplatit třicet pět centů za nápoj, Bean procházel vlakem s revolverem v ruce a vynutil si zaplacení. Cestující se domnívali, že vlak byl přepaden, ale Bean jim vysvětlil, kdo je. "I am the law west of the Pecos." V našem jazyku Já (udržuji) jsem zákon západně od Pecos", a mimo jména hospody na štítu budovy jest také nápis: Judge Roy Bean, Law West of the Pecos.

Při svém úřadování používal knihu zákonných předpisů, kterou si přivezl z Californie. Každý rok mu posílali knihu s texaskými zákony, ale Bean tvrdil, že zákony státu Californie stačí pro jeho potřebu. Nikdy nemohl trpět člověka, který se opil mimo Jersey Lilly, a takový byl vždy těžce pokutován. Pro malé přestupky provinilci obyčejně zaplatil větší obnos peněz za nápoje v hospodě. Když mu bylo z vysokých úřadů nařízeno, že nemá právo udělovat rozvody, ohradil se tím, že každý člověk má právo napravit svou chybu a když párek oddá, může také povolit rozvod. Oddavky vždy končil slovy: "At" se Bůh slituje nad Tvou duší!" Dělník byl smrcen při neštěstí na dráze. Na mrtvole našli čtyřicet dolarů a revolver; byla přinesena do hospody k ověření smrti a při té příležitosti Bean pokutoval mrtvolu čtyřiceti dolary za nošení tajné zbraně, která byla zabavena pro soudní úřad. Roku 1903 Lily Langtry se stavěla v hospodě, darovali jí soudcův revolver, který prý pověsila na významném místě ve svém domově v Anglii — jako vzpomínku na svého tajného cti-tele v daleké krajině.

Sto roků staré město Bodie jest to nejlepší, či nejzajímavější město duchů v Californii. V největším svém

rozmachu mělo na patnáct tisíc obyvatel, sedm pivovarů a tři časopisy. Dnes má jen dva stále obyvatele, více než padesát prázdných budov, školu, kostel, obchodní budovy, trestnici, pokladnu, stavěnou z cihel, zbytek to z vyhořelé bankovní budovy roku 1932, kdy vyhořela polovina budov v městě. V museu uvidíme váhy na vážení zlata, tak velké, že by se mohly upotřebit v řeznickém obchodě; na sto milionů dolarů zlaté rudy se zde vytěžilo; dva pohřební vozy, dvacet dolarů se platilo za jednosměrnou cestu na hřbitov. Z divokých měst západu, Bodie se honosí nejhorší pověstí po třicet roků. Návštěvníci té doby se vyslovili, že za jejich pobytu v městě některý muž byl zastřelen každý den a obchodní den obyčejně končil pohřebním průvodem. V časopise Bodie Standard za jediný den čteme zprávy: George Watson měl pohřeb, zmýlil se a zastřelil strážníka, John Hackwell byl zastřelen u vchodu do hotelu Windsor, John Ram zastřelil muže jménem Costello v hospodě Wagner a nedaleko města dva muži přepadli dostavník a okradli cestující. Mezi budovami jsou roztroušeny zbytky vozů, kočárů, používaly se zde také saně, město stojí osm tisíc tři sta stop nad mořem a některou zimu napadlo tolik sněhu, že jen komíny na budovách vyčnívaly nad sněhem. Měli zde také první převod elektrické síly na světě do vzdálenosti třinácti mil, v tom čase něco neuvěřitelného.

Město jest deset mil vzdáleno od dlážděné silnice čis. 395, ale víc než padesát automobilů sem zajede na prohlídku každý den v létě. Nejvíce se jich zastaví na hřbitově, kde jest umístěn vysoký úchvatný pomník na počest muže, který město nikdy neviděl, pravděpodobně o něm nikdy neslyšel a jest pohřben ve vzdálenosti dvou tisíc mil. Původně pomník byl určen muži, po kterém město bylo pojmenováno, ačkoliv jméno bylo trochu změněno. Roku 1859 William S. Bodey zde objevil první zlato a ještě téhož roku za tuhé zimy ve sně-

hové vánici zmrznul. Na jaře mrtvolu našli a na místě pohřbili. Dvacet roků později mrtvolu vyzvedli a pohřbili na čestném místě na hřbitově. Pověřili sochaře vytesáním vhodného pomníku a konali sbírky na zaplacení. Ještě dříve než patřičný nápis byl na pomníku vytesán, prezident Garfield byl zavražděn. Garfield byl vynikajícím členem zednářské lože, a protože lože v Bodie se těšila velké oblibě, pomník byl věnován zavražděnému prezidentovi a na něm jest čitelný nápis.

Na Památku
James A. Garfield
President Sp. St.
Zemřel 19. září, 1881

Dnes nikdo určitě neví, v kterém hrobu Bodey jest pohřben, ale na velkém kamenu na hřbitově jest umístěna bronzová deska s nápisem:

Umístěno na památku,
William S. Bodey
Objevitel dolů v Bodie
Který jest pohřben na této stráni
At' odpočívá v pokoji v těchto
věčných horách.

Celé město, zahrnuje museum, jest majetkem obchodníka v Bridgeport, California. Victor a Ella Cain, oba rození v městě, zakoupili školu, kde Ella bývala učitelkou, když okres nabízel budovu na prodej za nezaplacené daně. Školu obnovili do původního stavu a koupí získali téměř celé město. Nepochybně, zásluhou takových obětavých lidí, město duchů Bodie bude zachráněno pro obdiv budoucích pokolení — a jistě bude zařazeno mezi Státní Parky.

Deset mil východně od Bodie, přes hranice státu Nevada, jsou zříceniny města Aurora. Z bývalých budov v městě, na stráni stojí budova, bývalá škola, stavěná z cihel. Vše ostatní bylo strháno a upotřebeno v jiných místech tohoto kraje, kde potřebného stavebního materiálu jest tak poskrovnu. V Aurora se vytěžilo za třicet milionů dolarů zlata, ale na město

se pamatuje v obou státech, California i Nevada, pro jinou zajímavost. V té době hranice dvou států nebyly ještě ustáleny pro nesprávné měření a stále spory obyvatelstva město rozluštilo tím, že se volby okresu Mono konaly v Californii a okresu Esmeralda v Nevadě ve stejný den a po krátký čas Aurora bylo hlavní město obou okresů a každý okres měl svoje úředníky.

V městech duchů nejsmutnější pohled poskytují hřbitovy. Ve zlatých polích v Californii hřbitovy jsou po nejvíce zachovalé, krajina prospívá v dobytkaření, v průmyslu se stavebním dřívím a v některých místech i zemědělské hospodářství se udržuje, obyvatelé krajinu neopustili a hřbitovy až na nějaké výjimky jsou zachovalé. Výjimkou jest asi šest hřbitovů v Placerville. Na některých se pohřbívá a málo kdo o takové hřbitovy pečuje. Nejsmutnější příklad jsou hřbitovy u města Virginia City v Nevadě. Bývalo tam asi devět hřbitovů, katolický, protenantský, židovský, zednářský a t. d. Ještě před patnácti roky byla možnost hřbitovy obnovit. Virginia City má dnes jen pět set obyvatel a proto jejich peněžitě prostředky nejsou dostatečné na obnovení a udržování rozsáhlých hřbitovů. Ploty jsou strhány, nezbedníci poválili mnoho pomníků a místní policie chytla některé, když odváželi malé pomníky v automobilech. Na záchranu takové památky dnešní malé město nestačí a měl by se tím zabývat celý okres.

Na katolickém hřbitově v Austin ukradli venkovní železné brány a v druhém hřbitově odcizili malou bránu od krásně — z kovaného železa zpracovaného plotu u hrobu z roku 1880. Město Goldfield mělo třicet tisíc obyvatel, rozsáhlé hřbitovy u města obsahují sta neoznačených hrobů, nápisy na prknech již nejsou čitelné, latkové ploty okolo hrobů v ubohém stavu. Jen o takové hroby jest pečlivě postaráno, kde po zemřelých osobách pozůstalý ještě bydlí v městě anebo v okolí; u takových hrobů

jsou postaveny i nové kamenné pomníky. Nedaleko vchodu u hlavní brány jest malý hrob, označený menším pomníkem, zhotoveným z otesaného stavebního kamene, na němž je neuměle vytesáno jméno "Joy". Manželka místního havíře pečlivě ošetřovala svou nemocnou dcerušku, ale pro velká vedra, nedostatek léků, děvčátko zemřelo a pochovali ji na hřbitově. Rodině se v nové krajině nedařilo a připravovali se na zpáteční cestu do východního domova. Náhrobní kameny, dovážené do Goldfield, se prodávaly za cenu pro rodinu nedosažitelnou, ale matka prostě nemohla opustit svou dcerušku a ponechat jí v neoznačeném hrobě. V noci naložila otesaný kámen u školního staveniště na malý vozík a dotáhla jej na hřbitov, téměř dvě míle vzdálenosti. Štěstí jí přálo a nikdo jí při výkonu neviděl. Po celonoční práci s vypůjčeným náčiním vytesala na kameni jméno děvčátka "Joy". K počtě občanů v Goldfield, malý hrob jest každý rok okrášlen květinami ve svátek Zdobení hrobů a ponechané nádoby na hrobu tomu také dosvědčují. Asi pět mil severovýchodně od města se nalézá hrob také malého dítěte, o kterém nezbývají žádné záznamy a tento hrob jest také každý rok ozdoben.

Na hřbitově v Grass Valley jest pohřbena celá rodina Brennan. Po několika nezdařených pokusech v hledání zlata, Brennan, zlamán v naději do budoucnosti, celou rodinu zavraždil a spáchal sebevraždu. Šest roků později zlato bylo objeveno nedaleko místa, kde zanechal svoje náčiní.

Po některých hřbitovech dnes již nezbývá žádná památka, v osadách Dutch Flat, Mormon Bar a jiných. Čiňané sebrali všecky lidské kosti v čínských hřbitovech a odeslali je do jejich domova v Číně k pohřbení, jak to jejich náboženské předpisy vyžadovaly.

Na pomnících jsou jména anglická, irská, německá, skandinávská, ale če-

ské jméno se neuvidí. Četl jsem Heinrich Hilgard, rodák z Bavorska, nebo dokonce rodák z Landsbergu, ale český člověk zde asi nikdy nebyl, ačkoliv několik set českých mužů se zúčastnilo Občanské války. V knize Dějiny Občanské války je čtyřicet dva fotografií českých účastníků. Před padesáti roky český farmář vypravoval o tichém večeru ve své domovině ve státu Montana, asi jednu míli od místa, kde generál Custer tábořil se svým vojskem. Bylo to v den před bitvou u Little Big Horn dvacátého pátého června 1876, kde generál Custer s dvěma sty dvaceti šesti muži byli do jednoho zabiti Indiány. Farmář seděl při měsíčku před svojí chatou a od tábora slyšel českou hudbu, hranou na tahací harmoniku. Mimo Indiány, nikdo nevěděl, co se při bitvě stalo, až roku 1908 indiánský náčelník White Bull se přiznal před svou smrtí, že on sám generála zavraždil. Není známo, kdo ten večer na harmoniku hrál českou písničku, ale zajisté všichni budeme věřit, že to byl český člověk.

Na hřbitově u Tonopah, Nevada, jest jihoslovanské oddělení; na pomnících jsou jména Mitrovich, Evanovich, Petrovich, Skanovský a t. d.; potomci těchto průkopníků ještě žijí v městě; jeden zastává úřad District Attorney (okresní návladní), ale zlatá ruda se našla v Tonopah o padesát roků později po zlaté horečce v Californii. První pohřeb se zde konal roku 1900.

Zajímavé jsou procházky po těchto hřbitovech. Dlouho návštěvník rozjímá o životě průkopníků zde pohřbených a nikdy nezapomene na pomník u hrobu z roku 1866 na hřbitově na malém vršku jihovýchodně od osady Copperopolis v Californii. Na pomníku čteme:

Poutníku, zastav se
A obrat' oči,
Jako Ty,
I já se točil!

Poznal jsem, jak vypadá peklo!

Dr. Antonín Hřebík

YLA MRAZIVÁ NOC ze 14. na 15. ledna 1941.

Zasněženou československou krajinou uháněl vlak z Prahy přes Moravu směrem ke hranicím Polska. Nebylo to však tehdy Polsko. Byla to část Hitlerovy nacistické říše, zvaná Oberschlesien — Horní Slezsko.

Na konci vlaku byly připojeny dva železniční vozy, uzavřené a hlídané ozbrojenými nacistickými SS-many — a v nich namačkáno na 200 Čechoslováků — vedoucích představitelů československého Sokolstva.

*

Po tříměsíčním věznění v pevnosti Terezín v Severních Čechách byli jsme odvázeni do nejstrašnějšího nacistického tábora v Osvětimi (polsky Oswiecim, německy Auschwitz), který sami nacisté označovali jako “vyhlazovací tábor” anebo “mlýn na kosti.”

Mnohým z mých starších sokolských přátel stékaly po tvářích potůčky krve — od ran pažbami pušek, které jim byly zasazeny surovými SS-manny, když — po celodenní jízdě vlakem — marně prosili, aby směli odejít vykonat svou nejlidštější potřebu.

Druhý den dopoledne zastavil vlak v Osvětimi. Naše vozy byly odepjaty a pobočnou kolejí převezeny do nedalekého nacistického koncentračního tábora. Na 800 našich sokolských

přátel přijelo tam již dříve z jiných částí Československa.

*

Osvětim je malé polské městečko, vzdálené asi 175 mil na jihozápad od Varšavy, mající na 12.000 obyvatel.

Až do roku 1940 bylo jeho jméno ve světě téměř neznámým. V roce 1940, kdy tam byl zřízen nacistický vyhlazovací koncentrační tábor, vstoupilo však jméno Osvětim do dějin lidstva jako nejstrašnější vykřikník surového nacistického běsnění.

Jen čtyři a půl roku byl v činnosti tento strašlivý “mlýn na kosti”. A za tuto krátkou dobu bylo v něm umučeno a v krematoriích spáleno více než 4 miliony nevinných lidí ze všech končin Evropy. Byli to z největší části příslušníci slovanských národů — a židé.

*

Pod úderý pažeb pušek SS-mannů byli jsme vyhnáni ze železničních vozů a nastoupili jsme svůj smutný pochod do tábora. U železničních nákladních vozů, které jsme míjeli, viděli jsme vyzáblé postavy vězňů — s planoucím, vytřeštěným očima — jen kosti, potažené kůží. Ubozí vězňové ploužili se okolo vagonů a vykládali z nich těžké pytle cementu. Kolem nich řvali táboroví dozorcí, kteří silnými klacky donucovali vyzáblé a polonahé vězně k rychlejší práci.

Po příchodu do tábora a po zjištění našich jmen a počtu musili jsme

se na dvoře — v krutém mrazu — vysvléci do naha. Šaty, prádlo, boty, kapesníky, kartáčky na zuby a vůbec vše, co jsme měli u sebe, musili jsme naházet do pytlů, které byly označeny čísly, jež každý z nás dostal a které se od té chvíle stalo našim jménem.

Dlouho jsme stáli nazi v mrazu. Pak na povel všichni rychle do ne-dalekého baráku pod horké sprchy — a zase ven na mráz! Teprve po další hodině čekání byli jsme odvezeni k dalšímu baráku, kde jsme každý dostal svazek hadrů — chatrné kalhoty, blůzu, čepici a dlouhý kabát z pruhované látky, prádlo a staré rozbité boty anebo dřeváky. Na svůj pruhovaný oblek musili jsme si přišít své číslo a červený trojúhelník — označení politických vězňů.

Za několik málo dnů bylo nás již o několik méně . . .

Několik přátel zemřelo na rychlý zápal plic.

*

To však byl pouze začátek!

Po několika týdnech těžké, vyčerpávající práce, k níž jsme nastupovali časně ráno, ještě za šera, a z níž jsme se vraceli — obyčejně s několika mrtvými na zádech — až pozdě za soumraku, s hrůzou jsem jedné noci pocítil, že se o mne pokouší mdloba. Věděl jsem, co by to znamenalo, kdybych ráno nemohl vstát do práce. SS-mann by mne budil ranami pažbou své pušky tak dlouho, až bych dodýchal.

Nedbaje krutého mrazu, vyběhl jsem z baráku, kde nás v každé místnosti spalo na 200, a pobíháním na čerstvém vzduchu jsem se snažil překonat svou náhlou slabost.

Náhle však jsem hrůzou téměř zka-meněl!

Octl jsem se před vysokou hromadou mrtvol, která jakoby se celá pohybovala. Tu se z hromady natáhla ruka, tam zase noha, jakoby se mrtvol-y — a příšernýma, otevřenýma očima — pokoušely z té strašlivé hromady uniknout.

Byli to vězňové, kteří umírali na úplavici a jejichž bezvládná těla byla vyhazována okny nemocničního baráku na dvůr ještě dříve, než v nich pohasly poslední zbytky života.

Ráno, když jsme nastupovali do práce, přijel k této příšerné hromadě vůz, tažený několika vězni. Jiní — za dozoru SS-mannu — vidlemi nakládali mrtvol-y na vůz a odváželi je k pecím — do krematoria . . .

Ano, jedinou cestou z tohoto strašlivého hrobu za živa, byla — jak říkávali starší vězňové — “cesta komínem.”

A mezi těmi, kdož po stech a po tisících odcházeli z Osvětimského mlýna na kosti “na svobodu komínem”, byli nesčetní slavní spisovatelé, básníci a vědci, profesori a učitelé, odborní lékaři, kněží a rabíni, důstojníci, obchodníci a odborníci — snad ze všech oborů lidské práce.

*

A jako jsme kdysi přijeli my, téměř denně při odchodu do práce anebo při návratu z práce vídali jsme u železniční rampy nejen nové vagony, ale i celé vlaky, jež přivázely další a další vězně, později zvláště židy ze všech částí Evropy.

Jednoho večera přijel vlak — a v něm na 1.200 židů z Francie. Stáli právě nastoupeni před železniční rampou, připraveni k pochodu do tábora. Zaslechnuv, že to jsou Francouzi, kradmo a potichu jsem se jich francouzsky zeptal, odkud přijeli. Na jejich zoufalé otázky, co je tu čeká, mohl jsem v rychlosti jen odpovědět: “Práce, těžká práce a hlad . . .”

V táboře jsem pak chvíli pozoroval dlouhý průvod smutných postav těchto francouzských židů — muže, ženy, starce i děti.

V pozadí belhala se o holi stařenka. Nemohla stačit ostatním . . .

Nepozorován, přiblížil se k ní ze zadu surový dozorce — zločinec z povolání, jak potvrzoval jeho zelený trojúhelník na blůze, jímž byli označováni řemeslní zločinci, a krutou

ranou těžkým kyjem ukončil život této ubohé stařenky.

Jako šipka vyběhl z průvodu malý chlapec, pravděpodobně stařenčin vnuk, který se s pláčem vrhl k umírající své babičce. Sotva se však shýbl nad chladnoucím tělem umírající stařenky, druhá krutá rána těžkým kyjem ukončila život i tohoto mladého chlapce.

Z průvodu se ozval zoufalý výkřik ženy, která se chtěla vrhnout ke své umírající matce a k svému umírajícímu synkovi.

V poslední chvíli však ji ztrhl zpět její manžel, který si v té chvíli uvědomil, že by i její konec byl stejný.

Slzy zoufalství stékaly ženě po tváři . . .

Její bol však netrval dlouho.

Když jsme druhý den ráno nastupovali znovu do práce, bylo mi divné, že nikde nenastupuje skupina nově přijatých francouzských židů.

"Kde jsou ti židé z Francie, kteří přijeli včera?" — osmělil jsem se zeptat našeho dozorce.

"My jsme s nimi v noci zatopili . . . !" — zněla surová odpověď, doprovázená hrubým smíchem dozorcovým, který zřejmě pokládal za hrdinský kousek skutečnost, že téměř 1.200 francouzských židů bylo za jedinou noc usmrceno v plynové komoře a spáleno v pecích osvětimského krematoria.

*

Nejtemnější den prožil jsem v osvětimském táboře v dubnu 1941 — v baráku číslo 11. Byl to barák skutečné hrůzy, obehnaný kolem dvora vysokou zdí, v jehož podzemí byly cely pro trestání vězňů a na jehož dvoře stála vysoká, černá deska, u níž se konaly popravy. Vedle ní byla postavena šibenice.

Bývaly to hrůzné noci v tomto baráku, kde z podzemí často po řadu hodin ozýval se strašlivý nářek trýzněných vězňů, který umlkal vždy až tehdy, kdy ze zubožených těl týraných vězňů mizely poslední zbytky života.

Onoho dubnového dne, na nějž až dosud vždy s hrůzou vzpomínám, byli jsme ráno uzamčeni ve svých místnostech, aby nikdo nemohl na dvůr. Když pak po dvou hodinách byli jsme vyvedeni ven, čekala nás hrůzná práce. Na dlouhé chodbě v přízemí baráku bylo srovnáno 200 svazků vězeňských šatů a u každého z nich byly staré boty anebo dřeváky. Hromádky šatstva musili jsme nakládat na připravený vůz a potom pískem jsme zahlazovali kaluže krve u vysoké černé desky . . .

Ve dvou hodinách bylo tam ranami do týla popraveno 200 mladých Poláků!

Čím se provinili?

Jedině tím, že pocházeli z kraje, kde se hladovějící polské obyvatelstvo postavilo na zoufalý odpor proti Hitlerově nacistické říši . . .

*

Den za dnem bylo nás méně . . .

Kdo nepodlehł úplavici, skvrnitěmu tyfu, anebo jiné nemoci, skončil úplným vysílením anebo ranou kyjem ze zadu do hlavy, když pro vysílení nemohl již pracovat.

Když jsme počátkem roku 1941 procházeli branami tohoto osvětimského vyhlazovacího tábora, bylo nás — československých Sokolů — více než 1.000.

Když jsme se vraceli do svých domovů, bylo nás — jen 68.

*

Pak přišel březen 1947. Znovu mne unášel vlak z Prahy přes Moravu k polským hranicím. Tentokráte do hlavního polského města Varšavy, kam jsem byl pozván Nejvyšším polským národním soudem jako svědek proti veliteli nacistického koncentračního tábora v Osvětimi.

Ze svých zločinů zodpovídal se tam bývalý SS-Hauptsturmführer Rudolf Hoess, který byl kdysi odsouzen v Německu pro účast na vraždě k 10ti letému žaláři. Po pěti letech byl propuštěn, v roce 1932 vstoupil do Hitle-

rovy nacistické strany v Mnichově a v roce 1933 přijal ho Himmler do služeb SS — ke zřizování a vedení nacistických koncentračních táborů. V roce 1934 začal v Dachau, po 4 letech pokračoval v Sachsenhausen a od roku 1941 — po svých bohatých zkušenostech v tomto oboru — řídil nacistický vyhlazovací tábor v Osvětimi.

Surovost ho neopustila ani v této nejvážnější chvíli jeho života, kdy se zodpovídal ze svých zločinů. Za soudního řízení ve Varšavě dal si jednou zavolat do své celly státního žalobce a žádal ho, aby ve vězení nedostával tolik jist.

“Jaký máte k tomu důvod?” — ptal se překvapený prokurátor.

“Já mám strach, že se vám utrhnu ze šibenice!” — odsekl zpupný a surový Hoess.

*

Stál jsem tváří v tvář tomuto surovému katovi, který měl na svědomí více než 4 miliony nevinných obětí v osvětimském pekle. Svědčil jsem o všech hrůzách, které jsem tam prožíval a jichž jsem byl svědkem.

Svědčil jsem nikoliv ze msty, ale pro pamět svých zemřelých přátel — a pro památku čtyř milionů umučených nevinných obětí nacistického surového běsnění.

Viděl jsem také spisy, jež nacisté ve spěchu při útěku z Osvětimi tam zanechali.

Podle připravených plánů měl být tento vyhlazovací tábor v nejbližší době rozšířen tak, aby pojal na 750.-

000 lidí, a místo dosavadních tří krematorií, jež měla 46 pecí a jež stačila spálit za 24 hodin na 10.000 mrtvol, mělo tam být vybudováno nové moderní krematorium — největší na světě, jež mělo stačit na spálení sedmi milionů mrtvol za rok.

*

Když jsem se vracel z Varšavy do Prahy, nemohl jsem ve vlaku v noci spát.

Hlavou mi táhly smutné a temné vzpomínky . . .

V duchu jsem viděl všechny ty drahé přátelé, kteří svou věrnost k národu, lidstvu a demokracii zaplatili v Osvětimi svými životy . . .

V duchu jsem viděl všechny ty umučené Poláky, Čechy, Slováky, Jugoslávce i ruské válečné zajatce — a dlouhé, nekonečné řady nešťastných židů, kteří přicházeli ze všech končin Evropy — a kteří v krátké době čtyř a půl roku odešli z Osvětimi — “na svobodu komínem” . . .

*

Znovu a znovu se mi vracela na mysl slova polského znalce prof. Dr. Olbrychta, který v závěru svého znaleckého posudku před soudem ve Varšavě prohlásil:

“Dantovo peklo jeví se nevinným, ba zábavným místem proti Osvětimi!”

Čím více jsem se vzdaloval od hranic Polska, tím častěji jsem si v duchu opakoval:

“Ano, poznal jsem, jak vypadá peklo!”

Na Formose je vzácná umělecká sbírka

Největší a nejvzácnější sbírka orientálního umění je uschována v jeskyních blíže Tajčungu na ostrově Formose. Obsahuje 242.590 různých obrazů, dřevorytů, výšivek, závěsů, jantarových a porcelánových předmětů, atd. President Národní Číny Čankajšek dal tyto umělecké předměty uschovat v místech, která jsou bezpečná proti bombám.

Jeskyně, kde jsou tyto umělecké předměty uloženy, jsou udržovány při stále stejné teplotě a jsou neustále čistěny a desinfikovány, aby uložené tam umělecké předměty nebyly poškozeny. Tato umělecká sbírka je pokladem čínských císařů, kteří tyto umělecké předměty shromažďovali po dlouhou řadu staletí.

Pohřeb

Napsal J. Š. Baar

PŘED ROKEM ten týden po Dušičkách, jako by se mlze od nás ani nechtělo. Jako šedivý závoj splývala od hlav Čerchova hluboko do údolí, pokrývala lesy, pole, luka i rybníky, vesnice i samoty. Tlumila všecku radost a veselí, dobývala se i do dvorů a chalup, do stodol i stáji . . .

"Zatrápená mlha, padá na prsa a dusí člověka jako mûra," nařikali si mlatci na mlatě i oráči na poli. Všichni toužili, aby se zvedl větřík, opřel se o ten mlhavý rubáš, roztrhal ho na cáry a sluníčko boží aby se opět usmálo na smutnou, zčernalou zemi . . .

Za takového mlhavého jitra klátil se postřekovskou návsí vzhůru úřední sluha domažlického okresního soudu a zamířil rovnou do dvora ke Kuželkům. Přivítal ho tam pouze pes na záspi zuřivým štěkotem, dveře domovní byly zavřeny, ale ze stodoly ozýval se veselý klapot cepů.

"Běž se podívat, kdo k nám jde a co chce," poručil hospodář nejmladší dcerce, která s radostí pustila těžký cep ze slabých ruček a letěla jako vítr k vratům.

"Táto, máte sem jít," zavzněl po chvíli z mlhy jasný její hlásek a jako na povel odmlčely se ve stodole všechny cepy najednou. I Cikán přestal štěkat a dusné, vážné ticho rozložilo se dvorem.

"Kdo pak to asi je?" optala se víc pro sebe selka a starostlivé oči upírala do mlhy za hospodářem.

Mlatci sice nezaháleli, vytrásali slámu, vzali ji do otepí, vytahovali na odr, ale při té práci všichni mysleli pouze na to, kdo to v tak nezvyklou

dobu asi přišel a co přinesl. Někdo cizí to jistě je, jinak by ho nebyl Cikán zastavil hned na záspi, ale byl by ho pustil až ke stodole.

Než nasadili nový řad, vrátil se sedlák i s dceruškou, mrzutý, zamýšlený.

"Kdo pak to přišel?" neudržela se Kuželková.

"Soudní posel."

"Tak! A co pak chtěl?"

"Přines mi citýrku."

"K soudu?"

"Nu ano, kam jinam!" — jaksi neochotně odpovídal muž a stavěl se k řadu.

Všichni se odmlčeli, jenom jednotvárný zpěv cepů znovu se ozval. Rány dopadaly jaksi pádněji, sláma pod nimi praskala a šustila, zrní jako broky stříkalo do výše a sypalo se z klasů na tvrdý mlat — ale nikdo na to nemyslel. Všem vrtala v hlavě otázka: proč volají sedláka k soudu? On sám také zpytoval rychle svoje svědomí. S nikým se nežaluje, daně i úroky má zaplacené, za svědka ho nikdo k ničemu nepožádal, co mu páni asi chtějí?

"Poslouchej, aby to nebylo k vůli Kubovi!" ozvala se v přestávce opět žena.

"Jak to, k vůli Kubovi?" zarazil se sedlák, "Kuba je přece na vojně, i kdyby něco vyvedl, podléhá vojenským soudům."

"Už nám tak dlouho nepsal," zanaříkala matka.

"To náš ěadám taky ne, Poraziluc, Jehlíčkuc, Tomšuc — žádný nepíše," těšili ji hned mlatci.

"Aspoň kartičku kdyby poslal," utřela si Kuželková fěrtuchem oči a sklonila se zase k práci.

Omlátili v ponurém tichu další řad.

"A kdy pak se tam máš dostavit?"

prolomila opět to dusné ticho matka. "Kdy prý chci, kterýkoli den v úředních hodinách."

"To jdi hned zítra; domluvíme dnes oves, zítra ho můžeme mlýnkovat, to dokážem bez tebe."

"Chtěl jsem orat."

"Pojede za tebe tuhle Matýs, jen jdi, muži, aby bylo po starosti."

"Tak půjdu," svoloval sedlák, kterého také dráždil ten papírek zastrčený ve světnici za obrázkem.

II.

Druhého dne časně ráno vydal se Kuželka na cestu.

"Mlha za mnou, mlha přede mnou," mohl říci jako v pohádce, ale ani si toho valně nevšiml. — Horší bylo, měl i mlhu v duši, taková tesknost ho cestou jímala, že si stále jen myslil, jak to vše skončí. Tři syny má dnes na vojně. On sám už jako by si hověl na výměnku, takový pěkný život vedl. Ted' zase musil sáhnout po biči a oprati, jezdit, orat, mlátit, protože jeho chlapce zavolal si císař pán . . . Vojna je vojna, jeli s veselou . . . dva píšou, ale nejstarší — Kuba — se odmlčel. Co se s ním děje? Je v zajetí? Nebo snad raněn? Či leží kdesi ve špitále nemocen? Už se poptával, aby žena nevěděla; pan farář mu ten dotaz napsal, pan učitel slíbil dávatí pozor v novinách na výkazy raněných, nemihne-li se tam jméno "Jakub Kuželka, dragoun".

V tom kdesi po pravé ruce zakrákoraly vrány. Sedlák zvedl hlavu a rozhlédl se silnicí. Černé obrysy litinového kříže tlačily se z mlhy, i kámen pod ním vlhkem jako by zčernal.

"Hle, už jsem u Dražinova," potěšil se sedlák, smekaje beraničku také už vlhkou a těžkou.

Vraní křik nepřestával.

"Mrchy vraní, tu v Hoře na borovicích jsou od jakživa jako doma, a vidět jich ani není," a pozdvihl oči k nebi. Ale mlha visela tak nízko, že se až korun stromů dotýkala, nic ani perutě nespátřil Kuželka, jen ten skřek protivný dorážel mu k uším.

Mrzut prošel vesnicí a v širém poli zase vrátily se k němu jeho myšlenky a starosti.

"Chudák chlapec" — rozjímal si v duchu — "ženit se chtěl letos v masopustě, Dodlička na něho sice čeká, ale vrátí-li se jako mrzák — nevím, nevím."

"A což když se nevrátí" — náhle jako by mu u samé hlavy kdosi do ucha zašeptal. Kuželka se až zastavil a ohlédl. Stál tu sám a sám. Jen ty vrány křičely chraptivě a kdesi pod kopcem rachotil vůz.

"To Pán Bůh nedá," mávl sedlák hned rukou i holí, jako by chtěl daleko od sebe zaplašit všechen strach a úzkost.

"Vida, pro samou starost o syna zapomínám na vlastní cíl své cesty. Co pak mi asi u soudu budou chtít? Už jsem tam nebyl, ani nepamatuji!" Usmál se sám sobě a jakoby ho švihl, přidal do kroku, už už aby si to odbyl a raději zase stál doma u pluhu nebo na mlatě . . .

Před samým městem zaslechl náhle hučet vlak, i telegrafní dráty na tyčích se rozezvučely.

"I hled'me" — rozhlédl se Kuželka — "bude jináč, větřík se zvedá a ta mlha nějak řídne. Možná, že se k polednímu vyjasní . . ."

Ale nezbývalo času na dlouhá pozorování a úvahy. Massivní čtverec zdíva — okresní nemocnice — vynořil se před ním a pak už dům za domem — pěkně ve dvou řadách srovnány — provázely ho až k budově okresního soudu na náměstí Chodském.

III.

Sedlák se opravdu nemýlil. Kolem desáté hodiny dopoledne takřka rázem se ztratila mlha. Vítr ji rozfoukal a zahnal kamsi za hory, pouze po nebi pluly ještě kusy bělavých, roztrhaných mračen, ale i nad těmi slunce zvítězilo. — Celý kraj rázem prohlédl, jako by si po dlouhém spánku oči protřel. Vlhké, červené střechy taškové nad městem prudce zahorely, na Veselé Hoře zabělal se v ho-

lých lípách kostelíček sv. Vavřince, lesy zmodraly, holé stromy podél silnic protáhly se do výše, vzešlé ozi-my po polích svěže se zazelenaly.

Po silnici k Dražinovu od města těžce kráčí k zemi sehnutý stařec. — *Hejno strnadů strom od stromu popoletuje před ním, usedne, zvedne se, až konečně obloukem ho obletí a za ním zmizí. Žlutí čížkové ve škarpe zuřivě klovou uschlé hlavy bodláků, hladové sýkorky teskně pohvizdují a stařec nic, ani hlavy nepozdvihne, oči a sluchu pro tu všecku krásu kolem sebe jako by neměl. V jedné ruce nese uzílek, malý sice, ale patrně těžký, protože se pod ním ohýbá a druhou rukou opírá se o hůl. Jde jen co noha nohu míne . . . Ani nevidí, že proti němu kráčí dražilovský sedlák Holub.*

“I pozdrav Pán Bůh, Kuželko, ani jsem tě poznat nemohl” — zavolal vesele.

Stařec se zastavil, narovnal, upřel zakalené oči na Holuba a — mlčel. Opravdu, sestárnul za ty dvě hodiny k nepoznání. Cítí, jak se pod ním nohy chvějí, brada se mu klepe, v očích mžitky se mu dělají a jako ze zdálí slyší hlas:

“A to už k domovu? Co pak jsi kupoval? Co pak si to neseš?”

“Dědictví,” hlasem jakoby nakřepkým odpovídal Kuželka a aby dál mluvit nemusil, zase vykročil. Ale cítil, že i tím jediným slovem se mu ulevilo. Obrátil se proto a ještě zavolal: “Syn, můj Kuba, dragoun, padl na bojišti a u soudu vyzvedl jsem si po něm tuhle jeho věci”, pozdvihl uzílek a potřásl jím.

“Potěš tě Pán Bůh.”

“Nu, dejž to Pán Bůh” — a víc nepromluvil, ani se neohlédl. Jen na to myslili, jak ten uzíleček domů donese a jak ho doma rozváže. Co asi žena? A co Dodlička?”

Slyšel ještě hlas pana soudního rady, jak mu měkce povídal: “Tatíku, vzmužte se, plácem byste nic nenapravil, všichni musíme být statečnými a přinášeti s myslí hrdinnou i ty největší oběti. Správa polní nemocnice

píše, že váš syn umřel jako hrdina, střelen z předu do prsou, dojel ještě na koni s palašem v ruce po boji do nemocnice. Tam třetího dne teprve na ránu zemřel jako křesťan, byl zaopatřen a pochován knězem, který zasílá zde i jeho úmrtní list.”

Všecko to slyšel Kuželka, ale přece stál v kanceláři němý jako dub. Viděl a poznal Kubovu dýmku s malovanou porculánovou hlavičkou, jeho měchýř s tabákem, lemovaný červeným kalounem, jeho nůž kapesní, pytlíček s penězi, modlicí knížky, růženec, jak mu to máma na cestu dala, několik psaní, co za ním poslali, a bílý, okrvavený šátek vyšívaný, ještě dar Dodličky . . . Neměl síly, aby po tom sáhl a složil si to.

“Tak to svážeme do toho šátku, co, abyste to cestou neztratil,” musil zase pan soudce ujmout se slova, “a tuhle mi podepíšete, že jste to všecko řádně obdržel,” podával mu papír i péro a sedlák jako stroj, po paměti jen napsal, kam ukazoval bílý prst pana rady: “Jan Kuželka.” Sebral ten uzíleček a ani neví, poděkoval-li a jak se dostal z kanceláře a z města opět na cestu k domovu. Zdá se mu, že jaktěživ nic tak těžkého nenesl, jako dnes nese. K zemi ho to táhne, dolů ho to tlačí, odpočívát musí, ba myslí, že to břemeno v šátku svázané nene- . . .

Chtěj nechtěj, musí si odpočinout.

Rozhlíží se chvíli, aby se vzpamatoval, kde vlastně je. Aha, tamhle stojí dražilovský kříž. Už je pěkně oschlý, pozlacené tělo Krista Pána září, podstavec kamenný i stupeň pod ním se bělá, a zrovna zve Kuželku, aby si tu odpočinul. Zaměřil k němu, složil pod tím křížem uzílek, i hůl, smekl beraničku, sepial ruce a pokřížoval se.

“Nu ano, tak jí to řeknu,” sbíral se po dlouhé chvíli opět vzhůru, patrně potěšen a občerstven. Čiperněji vykročil a holi i rukou až rozhazoval, jak si to v hlavě sestavoval. “Panynka Maria měla jednoho syna a zabili jí ho. Musila to vydržet a vydržela.

Tak co ty bys vyváděla!" tak to řekne ženě i Dodle. —

IV.

Na farním kostele v Klenčí jak doznělo "poledne", ozvaly se 'hrany'.

"Kdo pak to umřel?" — "Či pak to bude funus?" ptali se lidé kostelníka, když odzvonil a vracel se domů.

"Kuba Kuželovic z Postřekova, dragoun, padl na bojišti."

"A je to jisté?"

"Jistotné. Přišlo to na úřad. Zítřka už bude za něho sloužena mše svatá."

To byla první zpráva, která z bojiště přiletěla do tichého zákoutí našeho. — První oběť, kterou si vyžádala válka. — První mrtvý, který poslední pozdrav vzkazoval rodnému kraji. Památku jeho nutno uctít, vzdát mu čest, a pomodlit se za jeho duši a to se zítřka stane. Tu povinnost cítí všichni.

Hle, když ráno vyšli od Kuželků, stál už u kapličky zástup lidí. "Čekáme na vás," vítal je starý zpěvák Třešnička "a doprovodíme vás." Zvoneček nad hlavou se rozplakal, zpěvák počal hlasitě se modlit bolestný růžence a průvod se hnul. V čele nesli křížek, za ním šli v páрку děti, pak dívky s Dodličkou, za nimi muži a na konec ženy vedly plačící Kuželkovou. Nesly s sebou svíčky a sloupky, všechny měly fialové smuteční šerpy a bílé fěrtuchy, jak mrav a kroj neúprosně o pohřbu žádá.

Noví a noví lidé cestou se přidávají k průvodu, ten roste a kyne, a vychází konečně Hojdovic cestou ven ze vsí do širých polí . . .

"Zdravas Maria, milostiplná, Pán s tebou," — zní jadrný hlas Třešničkův tichou přírodou boží . . . "Svatá Maria, matko Boží, pros za nás hršíné," — odpovídá mu stohlavý zástup jakoby jedněmi ústy. Boží slunce stojí na nebi a zlatou září polévá odkryté šedivé hlavy mužů, staré lesy tiše šumí dumavou píseň svoji, na Štěrbovic hrušce mlčky choulí se hejno černých vran, pasoucí se stádo dobytka v Lacheích zvedá hlavy, potůček

hublá pod mostem a skáče přes kameny dolů k papírně, jako modré. oči lesknou se v šedých lukách selské rybníky, zoraná i osetá pole voní dechem podzimu, scvrklé plody šípkové jako kapky krve červenají se po keřích u cesty.

"Můj Kubo zlatý, vždyť ty už tohle všechno nikdy neuvidíš, ani neuslyšíš, po téhle cestě už nikdy chodit nebudeš —" ozve se náhle zoufalý hlas, překřikne všechny a dvě bílé ruce sepnuté zvednou se k nebi, zalomí se nad hlavou a klesnou do klínu . . .

A dál zní modlitba růžence, dál kráčí stohlavý zástup. Sestupuje s Postřekovských vrchů a švestkovou alejí kráčí ke Klenčí. Šindelem krytá, cibulová věž kostelní pozorně rozhlíží se krajem a jak spatřila průvod — slyš — velký zvon — Martin rozezvučel se pod ní. Daleko široko slyšet kovový jeho hlas, ale nemůže překřičet matky.

"Můj chlapče zlatý, už nikdy ten zvon neuslyšíš, už nikdy ten kostel nespatriš."

Slzy potůčkem tekou i mužům po tváři, padají do kamenité cesty — ale dál zní "Zdravas" za zdravasem" . . . — Žulová dlažba chrámová zaduněla, konečně pod sterými kroky, stichly modlitby, zaplály svíce a sloupky, zazněly varhany a počala smuteční mše svatá. V prvních lavicích sedí sedlák Kuželka se ženou a celým přátelstvem. Žluté plaménky svíček třesou se jim před očima, růžencová zrna klouzají jim v mozolných rukách, okoralé rty zvolna se pohybují tichou modlitbou. Po obětování vstávají, se svícemi v ruce kráčí kolem oltáře a když se vracejí, každý zastaví se u místa, kde o pohřbu stává rakev a chvějící se rukou dělá do vzduchu tiše tři křížky.

"Mé dítě drahé" — vykřikla jediná Kužteková a klesla na tom místě na kolena . . .

V.

Je po mši svaté, lidé mlčky vycházejí z chrámu a všichni myslí, že je

pobožnost skončena. Ale srdce matky tak nemyslí.

"Musím na hřbitov, povědět to dědovi a bábě," — povídá náhle Kuželková.

"Tak tě doprovodíme," souhlasí hned muži i ženy.

U nás je starým zvykem a právem, že o pohřbu naříká se hlasitě. Srdci se ulehčí, duši se tím uvolní, bolest se vypláče, vypovídá a snáze se snese, než ukrytá a udušená v bolavém nitru . . .

"Srdce by mi lítostí puklo, kdybych jim to povědět nemohla."

"To se sluší a patří," schvalují to přátelé a vedou selku na hřbitov. Od dušiček ještě leží tu na hrobech vadnoucí věnce ze zimostrázu, řady nízkých křížků rostou ze země, nízká zídka s dřevěnou stříškou lemuje to svaté pole.

Kuželkovic hrob je v prostřekovském oddělení, je už starý, slezelý a suchou travou zarostlý. Deset let už nebyl otevřen, opraven, nápis na kříži jest už dešti smyt a skoro nečitelný, ale po slepě k němu trefí každý od Kuželků. Smrt je sem vodí živé i mrtvé a vede je sem i dnes . . .

"Náš táto zlatý," padá na hrob Kuželková jako podt'atá, "jdu vám povědět, že je Kuba zabítý. Míval jste ho tak rád, choval jste ho a houpal na kolenou, vodil jste ho a hrával jste si s ním, učil jste ho běhat, i dělat, modlit i zpívat a ted' je zabítý."

"Naše mámo zlatá, náš Kubík je zabítý! Pohádky jste mu povídala, kašičku mu vařivala, v nemoci ho opatrovala a ted' je zabítý! Ležel, a já mu nemohla posloužit, ránu zavázat, čelo pohladiť, — ústa políbit! Umíral a já ho k smrti nemohla dochovat, do rakve ho přistrojít, křížkem ho požehnát a s ním se rozloučit."

"Mí rodiče drazí, jdu vám to povědět, abyste ho tam hledali a nepřestali, až se s ním shledáte. Aní nevím, kde je hrob jeho, kde je tělo jeho, v cizí zemi mezi cizími lidmi odpočívá."

"Všude je zem Páně," vmísil se ted' do nářku Třešnička, "a ted' už dost. Povědělas to svým nebožtíkům, pomodlili jsme se, mši svatou za něho obětovali, všecko, jako by funus měl, tak vstaň a poděkuj."

Jako na povel vstala selka poslušně a zavolala: "Zaplať vám to Pán Bůh, že jste nás sem doprovodili a za našeho Kubu s námi se pomodlili. Odpuště mu, jest-li vám někdy ublížil."

"Odpuště mu Pán Bůh" — odpověděli všichni, pokryli vážně hlavy a rozcházeli se.

— — — — —
To byl první pohřeb u nás — pokud paměť lidská sahá — bez mrtvého. Ale líbil se. Kuželka i jeho žena vrátili se potěšení, že učinili co mohli. Dali tím příklad všem tak zvaným "pohřbům vojenským" u nás za světové války.

Vzpomínka na hrdého Čechoslováka

Vnuk presidenta Osoboditele T. G. Masaryka, Leonard Revilliod padl jako kapitán anglického bombardovacího letadla v druhé světové válce v boji s nacisty 19. srpna 1944.

Byl synem Masarykovy dcery Olgy, která byla vdána za švýcarského lékaře Revillioda. Celá rodina se přestěhovala v roce 1940 do Anglie. Leonard se ihned hlásil do spojeneckého letectva a brzy se stal kapitánem bombardovacího letadla. — Byl vždy hrdý na svůj československý původ po matce.

Věrná ženuška

Napsal Jan Klecanda

PAN ŠAFRÁNEK byl jedním z oněch šťastných lidí, jimž dobrotivý osud dopřál vše, čeho k spokojenému životu je třeba, a neobtěžil je věcmi, bez nichž se člověk na této pozemské pouti může dobře obejiti.

Tak na př. nebyl pan Šafránek obdařen náruživou zálibou v přemýšlení o věcech nadpozemských, které již tolika lidem pošramotilo kolečka v hlavě. Také neobmyslila ho starostlivá matka Příroda chorobnou zálibou v práci, jež tolik lidí připravila o zdravé ruce nebo jiné údy těla, jichž by byli mohli užiti k příjemnějšímu zaměstnání.

Za to dostal v úděl výborný žaludek, ježž nebylo možno zdolatí, a několik troj- i vícepatrových domů, jejichž výtěžek mu stačil, aby vyhoval všem svým choutkám, jež obmezovaly se ponejvíce právě jen na uspokojení toho výborného žaludku. A věru — ještě něco byl by zapomněl — pan Šafránek měl i roztomilou ženušku, hezkou, plňoučkou blondýnku, která ho vroucně milovala a při tom byla mu tak věrná, jak už to u moderních žen pomalu ani v módě není.

Však to byl také pěkný páreček lidí, tenhle Hyacint Šafránek, soukromník a majitel domů, se svou Týninkou. On tak slabý čtyřicátník — totiž v prvních čtyřicátých letech, neboť jinak byl, jak se na soukromníka v tom věku sluší, velmi slušně přitloustlý, s tvářemi zářícími blahobytem a spokojeností a s hlavou zářící obrovskou klouzačkou, již on jmenoval "vysokým čelem". Ona — tak něco přes čtyřiaadvacet a něco pod

třicet let, jak již řečeno, též roztomile plňoučká, řekněme štíhle přitloustlá blondýnka, jejíž tváře jen hořely, jejíž plné a malinové rty k líbání zrovna vybízely a jejíž oči — nu, kdyby nebylo té všeobecně obdivované věrnosti, řekli bychom, že byly až k neodolatelnosti svůdné.

Kromě pana Hyacinta nebylo však na světě človíčka, jenž by se byl mohl honositi, že by byl kdy od ní slyšel slůvka lásky, tím méně že by se mu bylo dostalo nějakého jiného silnějšího projevu, jenž by byl mohl nasvědčovati tomu, že jí není naprosto lhostejným, jako všichni muži vůbec — ovšem vyjímaje svrchu zmíněného řádného manžela Hyacinta Šafránka. Našli se ovšem v Modřovicích zlí jazykové, kteří tvrdili, že to s tou manželskou věrností paní Týninky není tak zlé, ale prosím vás, kdož pak nezná jazyky a neví, co ty vše doveudou dohromady semlíti.

Faktum je, že paní Týninka a pan Hyacint byli dokonale šťastni a že byli oba naprosto přesvědčeni o věrnosti "druhé strany", a že, byli-li tím tak spokojeni oni, nemáme příčiny mluvit do toho my, jichž se celá věc vlastně netýče. A jestliže se v Modřovicích povídalo — můj bože, o kom pak se tam nepovídá?

Znáte přece Modřovice, toto fashionable letní sídlo lepší pražské společnosti, prostírající se na pravém či levém břehu řeky Bryndavy? Víte tedy, jak doveudou tam paničky pomluvití každou svou družku, která nemá s sebou tolik šatů a klobouků, aby se mohla převlékati čtyřikrát za den a aby mohla vyjít každý den v jiném klobouce? A což teprve jak pomluví tu, která to dělat může?

Není na světě ženské ctnosti, jež by odolala zlým jazýčkům pražských paniček, jež, nemajíce zde žádné jiné zábavy, baví se tím, že probírají domnělé i skutečné hříchy všech svých dobrých známých a nejlepších přítelkyň, ovšem pokud ony nejsou právě přítomny.

Nuže, v těchto Modřovicích se tvrdilo, že paní Týninka nezná většího potěšení, jako plést hlavy mladým fantilům, a pan Hyacint že za zády své paní snaží se totéž dělati manželkám svých bližních. Rozdíl byl pouze v tom, že jí se při tom dobře dařilo, aniž její manžel měl o tom potuchy, kdežto on, ubožák, vždy a všude hanebně ztroskotál, o čemž zpráva vždy co nejrychleji donesla se k uším jeho věrné, a hle, tak nevděčně oklamané manželky. — Z čehož bývaly pak v domácnosti Šafránkovíc křiky, při nichž on zuřivě lítal od okna k oknu a bednil okenice, aby svět o ničem nezvěděl, kdežto ona omdlévajíc padala tu na pohovku, tu k křeslu tak dlouho, až ji přivedl k sobě slibem nového klobouku, nebo — byl-li prozrazený "hřích" většího rozměru — přesvědčil ji novými šaty, že vlastně přece mu křivdila a on je nevinný jako malé dítě.

A pak zas bylo nějaký čas dobře, tak dobře, jako právě v tyto dny, kdy se s manželou Šafrákovými seznamujeme.

* * *

Aby laskavý čtenář varoval se omylu, upozorňuji ho ihned, že tuhle ten pán, jehož právě spatřuje po boku paní Týninky, není pan Hyacint Šafránek. Je to ostatně možno poznati již dle toho, že je o dobrých deset let mladší, že má hlavu porostlou bujným, černým vlasem a že počíná si vůči paní Týnině mnohem výbojněji, než by si byl troufal sám pan manžel na místě tak nebezpečném, totiž širšímu obecenství přístupném.

Ostatné stačí, abychom se přikrčili za hustý keř hlohu a vyslechli, co ti dva si spolu povídají.

"Přisahám," mluvil on tak ohnivě,

jak jen mlenci mluvívali, ale nikdy již manželé, "přisahám, že se zastřeším. nebudeš-li během čtyřiceti osmi hodin mou, mou, mou . . ."

"Brrr . . ." otrásla se ona a zasmála se až trochu neopatrně hlučně. "Jak je to hrozné pro mne počítati do osmačtyřiceti, když přece — jak sám jsi tvrdil — neumím počítati ani do pěti."

"Oh, mýlil jsem se, Leotýno, hrozně jsem se mýlil! Pokládal jsem tě za . . ."

"No, za? Za co pak?"

"No, za něco zcela jiného, než skutečně jsi!"

"Ah, slyšte, slyšte!"

"Ano, madame! Slyšte! Myslil jsem, že máte srdce, že jste upřímná a prostá, a zatím . . ."

"Zatím, zatím! Račte přece trochu urychlit své vyznání . . ."

"Zatím jste koketní, falešná žena, bez srdce," vychrlil ze sebe.

"Tak? A to myslíš, že se mnou spíše něco svedeš nebo že mne spíše svedeš, když mi tu budeš nadávat jako baba na trhu?" rozesmála se paní Týninka.

"Leotýno! Týninko!" chvěl se hlas mladého muže. "Nežeň to příliš daleko! Myslím, že bys pak pro mne přece trochu plakala? A svědomí! Pomysli na ty hrozné, bezesné noci, až by tě můj stín chodil strašit!"

"Ale proč by to dělal?"

"Což jsi neslyšela, co jsem přísahal?"

"Ale co tedy chceš? Co vlastně chceš?" ozvala se ona plačtivým hlasem, neboť myšlenka na noční návštěvy jeho stínu ji trochu poděsila. "Nemohu přece říci svému muži: Jdi se dnes vyspat někam jinam; Oskar mne prosil . . ."

"Jdi ty! Což nevíš jiné pomoci?"

"Nevím, naprosto nevím!"

"Nevíš, protože nechceš! Žena, chce-li, vždycky si dovede něco vymysleti, aby nemilovanému muži nasadila malinké, tak zcela malinké parůžky . . ."

"Eh, fuj! Jak je to ošklivé! A kdo vám řekl, pane, že já svého muže

nemiluji a že si ho nevážím? A kde jsi nabral ty zkušenosti se ženami, o nichž jsi mluvil, ty světáku, ty . . .”

“Ah, to já jen tak z knih . . . z naučného slovníku . . . a . . .”

“Tak? Z naučného slovníku? A dejte tu ruku pryč, pusťte mne, nebo budu křičet!” hrozila přitlumeným hlasem.

“Nepustím a nedám,” šeptal on, těžce oddychuje rozčilením. “Týny, jsme zde sami. Ted’ . . . v tuto dobu sem jistě ani živá duše nezabloudí . . .”

“Ne, ne . . . dnes ne,” vzpírala se ona, ale bylo patrné, že jest to již poslední odpor, jež klade pevnost před otevřením svých bran.

A hned na to ozval se přitlumený, zděšený výkřik.

“Jsme ztraceni! Můj muž sem jde . . .”

“Jakže? On? Já ho zabiji!” rozlítl se Oskar, ale jaksi opatrně.

“Ne, ne! Toho nedopustím! Seskoč tuhle oknem z altánku . . .”

“Tak? Abych se zabil sám nebo aspoň zlámal nohy?”

“Ach, opravdu, tot’ nemožno! Ale co dělat? Co dělat? Co mu jen řekneme? A hle tady, divochu! Utrhl’s mi knoflík od bluzy a on si toho všimne . . . Ach, už to mám . . . ale to ti povídám, at’ svou roli dobře sehraješ!” řekla přitlumeně a v tom již počala mluvit hlasem, jenž se chvěl spravedlivým rozhořčením a jež bylo slyšeti ne-li za devátou zdí, tož aspoň za křovím, za nimž nyní . . . asi devět kroků vzdálen . . . právě odpočíval supající a cestou do vrchu unavený pan Hyacint.

Šafránek, poznáv hlas své ženy, zarazil se. Co ta by zde dělala? A co že tak rozhořčeně mluví? Aby ji tak byl někdo přepadl! Tot’ aby se honem vrátil dolů pro pomoc, napadlo ho v prvním návalu statečnosti. Ale ihned poznal, že nebezpečí nebude tak veliké, sice by jistě více křičela. Příkrčil se tedy zatím a poslouchal, čekaje, co se z toho vyklubě.

“A já vám již naposledy říkám,

pane inženýre,” deklamovala paní Týny plna svatého rozhořčení, “že vámi opovrhují a že si zakazují, abyste mne špehoval . . .”

“Ale, milostivá paní! Já . . . já . . .”

Šafránek poznal plačtivý hlas páně inženýrův.

“Mlčte ted’ a nechte mne mluvit, pane! Vaše jednání je urážkou pro mne, jež jsem počestnou ženou nejlepšího ze všech mužů, rozumíte, pane? A kdyby se to dozvěděl můj muž . . . vy ho neznáte . . . skončilo by to soubojem . . .”

“Soubojem! Ano, soubojem,” zařičel krvelačně inženýr, až panu Šafránkovi vlasy pokoušely se vstátí. “Souboj je nezbytný . . . Bud’ on nebo já . . . Jinak není možno! Tato země nesmí nás oba nositi,” deklamoval Oskar, jak to byl slyšel v jakési rytířské hře.

Pan Hyacint, když poznal, že zde nejedná se o žádné nebezpečné přepadení cikány nebo podobnou sběří, byl již na skoku jíti své paní ku pomoci, ale když slyšel o souboji a smrti, ulekl se a pomyslně si, že bude přece jen lépe, nebude-li nic viděti a věděti. Příkrčil se tedy ještě více za křovím, zatajil dech a poslouchal, napínaje uši do nejkrajnější možnosti.

“Vy — vy hanebníče!” rozlítla se paní Týna. “Vy byste chtěl ještě dovršiti svůj zločin tím, že byste mi ho chtěl zabiti? Ale na to nemyslete!”

Můj muž je výborný střelec, a zůstane-li kdo na místě, budete to vy — —”

“Pro živého boha,” myslil si pan Šafránek. “Ta nešťastná ženská mne ze samé lásky ještě do něčeho zaplete. Já — a výborný střelec — —”

“Dobře, milostivá,” odpovídal pan Oskar odevzdaně. “Zůstanu-li já na místě, budu jen šťasten, neboť’ žítí bez vás déle nemohu — —”

“Zapovídám vám, abyste ke mně takto mluvil. Již tím, že vás poslouchám, aniž bych volala svého muže —” pan Šafránek sebou zděšeně trhl — “prohřešuji se proti své manželské věrnosti — —”

“Což myslíte, že je vám tak věren?” ozval se Oskar posměšně.

“I ty lumpe jeden!” zasupěl Hyacint v duchu, ‘nebýt toho souboje, já bych tam na tebe skočil.’”

“Ať je věren nebo ne, já se své povinnosti nikdy nezpronevěřím,” odvětila důstojně paní Týninka. “Vy muži jste snad všichni stejní, ale my ženy nejsme vám v tom podobny —”

“I ta ještěrka! Jak ona nás zná — — Ale poklad věrnosti! Ó, já to věděl, co mám — —”

A už zas zastrkoval uši.

“Vím, milostivá paní, že vy nejste z těch všedních žen, ale vždyť já také nechtěl od vás tu všední lásku — lásku smyslných požitků — — Dovolte mi jen z povzdálí vás zbožňovati, po vás toužiti — —”

“Ne, ne — nic, nic — — už to by bylo hříchem!”

“Nu což, k d’asu,” myslil si pan Šafránek. “To by mu konečně mohla povolit. Z toho bych neměl žádnou škodu.”

“Hled’te, pane inženýre,” počala s materskou vlivností paní Leotýna. “Vy jste mladý, švarný muž — zde je tolik hezkých děčvat, jež byla by šťastna a s nimiž mohl byste býti šťasten i vy. Proč tedy vyhledáváte takový hříšný poměr, k němuž já se nikdy — slyšíte, pane, nikdy nesním!”

“Bože, bože, je to žena! A já tam nesmím, sic je z toho ostuda a duel,” vzdychal Šafránek.

“Ach, milostivá — — máte pravdu! Můžete-li odpustit — odpust’te — — Odejdu odtud — navždycky! Nikdy již mne nevidíte — —”

“Ale, dítěno, proč byste odcházel, vy takový, veselý společník. Všichni vás zde mají rádi — —”

“Všichni, jen vy ne — —”

“I já jako starší sestra — a můj muž — oh, vy nevíte, jaký to je dobrák — vás má také rád!”

“No, dobrý osel jsem, to je pravda, ale abych ho měl cú moc rád — —” broukal Hyacint.

“Vidíte a já se proti němu tolik

prohřešil! Nebudu moc! pohlédnouti mu do očí — —”

“Dítěno! Snad nemyslíte, že mu budu žalovat? Ctnostná žena dovede sama ochrániti svou ctnost a nemusí svému muži dělati starostí — —”

“Smím tedy zde zůstat?”

“Ale pro mne, za mne,” s patrným pohrdáním odpovídala ctnostná žena, odškodňujíc ho ohnivými pohledy, jež ovšem pan manžel za křovím viděti nemohl. “Zůstaňte si a hled’te si doktorovic Lénynky — —”

“Uj jérgle!” zděsil se pan Hyacint. “Ta ho chce příliš krutě potrestat — —”

“Ach, učiním vše, vše — abych zapomněl,” odpovídal pan Oskar hlasem odsouzence.

“Ale ted’ jděte — nebo ne, ne — — ted’ půjdu já — a vy až po chvílce — má úcta, pane inženýre,” pozdravila hlasem tak rezavým a chladným, že to i pana Šafránka zamrazilo, “doufám, že jsme dnes spolu naposled mluvili mezi čtyřma očima — —”

Bystrý sluch paní Týninky rozeznal kroky, pak zarachotilo kamení, jako když se něco po kamenitém svahu sype — to pan manžel zalezl dále do houští — — Přiskočila k inženýru —. “To je pytlík, co?”

Hubička na jednu tvář, hubička na druhou a už vážně a důstojně jako královna, když jde ke korunovaci, odcházela po cestičce k Modřovicům.

* * *

Pan Hyacint Šafránek jakživ nezakusil takových “smíšených pocitů”, jako v této chvíli. Ta radost, že má tak výbornou, ctnostnou ženu, a že ten hlupec inženýr Rozhoň u ní tak špatně pochodil! Ale ten vztek, že nemohl inženýrovi pořádně se vysmáti, poněvadž by to bylo nezbytné vedlo k souboji! A ta bolest, že nemohl se tím veřejně pochlubit, jak důstojně a příkladně jeho žena odrážela útoky toho svůdce — tak totiž pan Hyacint v duchu skloňoval.

A nechtěl-li se blamovati, nesměl ani před ní mluvit, nesměl prozraditi, co vyslechl, aniž by se byl vrhl

na inženýra, ač byl by se jí tak rád, tak rád odvděčil za její věrnou lásku.

Však to také nevydržel a dělal všelijaké narážky doufaje, že se mu dostane příležitosti, při které bude moci naznačiti, že něco ví, aniž by vyznal, co vlastně ví. Ale když paní Leontýna jako by nechápala, kam měří, vyjel hned druhého dne, když ulehali ke spaní, zpříma a začal o něm hovor.

"Prosím tě, děťátko, co se to stalo s tím Rozhoněm?"

"S Rozhoněm?" podivila se mladá paní, a zdálo se skutečně, že musí se rozpomínati, o kom to vlastně je řeč. "Prosím tě, Hyacintku, myslíš, že si všímám takových mladých pudivitrů? A on má asi oči také spíše pro mladé slečinky, než pro stárnoucí paničky..."

Pan Šafránek něžností se div nerozplynul.

"Poslouchala, kočička, řekne-li ještě něco o stárnoucích paničkách, pak ji opravdu plácnu. Či snad ji inženýr něčím takovým urazil? Choval se k ní snad nějak nešetrně?"

"Ten?" zvolala paní Týninka a z hlasu jejího vyzněla celá stupnice opovržení a posměchu. Odmlčela se na okamžik a pan Hyacint, jenž nadán byl od přírody neobyčejným důvtipem, což on sám nejlépe věděl, poznal ihned, že je v rozpacích, má-li mluvit, či ne. Vždyť mohla se pochlubit svým dvojnásobným vítězstvím. A skutečně, nebyla by to ani žena, aby vydržela docela mlčeti.

"Ten?" opakovala a ještě větším pohrdáním. "Nevím... neláká mne to, nestojí mi za to, ale myslím, kdybych chtěla, ještě dnes by se přede mnou svíjel v prachu..."

"Cože?" zvolal Štěpánek, stavě se užaslým tak dovedně, že by to v něm nikdo byl nehledal, a i sama paní Týn se podivila té jeho mazanosti. "Opravdu?"

Nu, počkej, myslila si. Hraješ ty dobře svou komedii, zahraji ti já ještě lépe. A Šafránek ihned vypožadoval, kterak se ctnostná jeho žena

zalekla, že snad příliš mnoho prozradila.

"Ale ne, ne," omouvala změněným hlasem. "Já jen tak, abych tě trochu pošádila. Tys takový... no, ani trochu zárlivý, jako bych skutečně už byla nadobro odkvetlá... ty, ošklivý! Ostatně, abys věděl, možné je i to, co jsem povídala. To víš, my ženy, komu chceme očima poplést hlavu, tomu ji také popleteme..."

A podívala se na svého Hyacintka tak, že opravdu se mu rozkoší hlava popletla, a on snad ani cestu ke své posteli nenašel. A bylo štěstím, že pak už mnoho nemluvili, sice byl by snad přece prozradil, co ví, neboť je známo, že některým mužům — ale těch je ovšem úžasně malé procento — je stejně těžko mlčeti jako ženám. Leč panu Šafránkovi nešla s myslí inženýrova pohružka soubojem a on byl zásadním nepřítelem takového zastaralého rytířského vyrovnávání sporů.

* * *

Uplynulo několik dnů a pan Hyacint strávil historii o věrnosti své manželky tak, že mu již žádných žaludečních, ani jiných obtíží nedělala. Násbíralt' zatím hojně klepů o nevěře paniček jiných mužů, a to mu dělalo náramně dobře.

Byltě pan Šafránek, což zajisté u mužů je velmi vzácnou výjimkou, velikým přítelem roznášení zaručených i nezaručených zpráv, takže ho v Modřovicích všeobecně nazývali neplaceným a nezodpovědným redaktorem místní "chronique scandaleuse."

Kde se co šustlo, co nikdo nevěděl, pan Šafránek to věděl jistě. Ba on věděl i takové věci, jež se vůbec nestaly. A dovedl všechno vypravovati tak neviňoučky a při své, dosti velké obmezenosti tak rafinovaně, že by ho byl nikdo nikdy ani žalovati nemohl, poněvadž on jítě neřekl nic zlého a ještě méně tím myslil.

Vedle roznášení klepů bylo druhou náruživostí jeho jich vypátrání. Kdyby byl neměl pan Šafránek pár do-

mů, mohl si zařídit soukromý detektivní ústav a v několika letech byl by si k několika domům pomohl. Celé dny bylo ho viděti šmejdít po pěšinkách a lesních zákoutích kolem Modřovic, nebo zas točil se kolem cizích dveří a naslouchal, nebo nějakým způsobem vyzvídal, co se děje v domácnostech a co v nitru jiných lidí.

A bylo na něm až příliš patrné, jak byl št'asten, když se někde něco strhlo, at' to již byl nepatrný rodinný skandál nebo třeba opravdové neštěstí.

Byl pan Hyacint, ač takto na oko dobrák, že by ho byl každý koupil, uvnitř člověk hodně zlomyslný, a nota bene zlomyslný bez příčiny, protože mu jistě nikdy nikdo vědomě tak krutě neublížil, aby se byl za to směl mstít všem lidem.

Tuto krásnou vlastnost jeho znala ostatně i jeho paní, avšak poněvadž ani ona nebyla o mnoho lepší a jako většina žen jejího druhu byla časem ráda malicherně škodolibá, nevykládala mu to ve zlém.

Ale nebudeme se obírat psychologickými rozborů těchto dvou šlechtých duší, už proto ne, že to v humoreskách ani není zvykem, a povíme raději, co se tedy přihodilo o několik dnů později.

Toho dne, zanechav svou paní v restaurační zahradě v živé zábavě s četnou společností, vydal se pan Hyacint na obvyklou svou toulku po lesích a parcích, jichž bylo v nejbližším okolí Modřovic hojně. — Zdál se mu dávno již, že paní stavitelová, již zde nazývali všeobecně "druhá Carmen", má nějaké tajné spády, jež vypátrati učinil si on pro několik dnů svým životním úkolem.

Ale proběhal celé vúkolí, pokud se na ně jeho podezření mohlo vztahovati, leč nenašel ničeho. Unaven a rozmrzelý vracel se již k večeru do Modřovic ztracenou pěšinkou, kam nezabloudil nikdy nikdo leda milenci, již nechtěli býti větrem obtěžováni a to ostatní chtěli si povědět v nedaleké lesní jeskyňce.

Šafránek krácel zamyšlen a trochu i mrzut lesní tišinou, když v tom vyrazí mu vstříc — paní — Leotýna — —

"Ach, ty, ty," zvolala a radostně vrhla se k němu. "To jsem se tě nahledala — —"

Vyvalil na ni oči a pak se rozhlédl. — "Ty? Tys mne hledala?"

"Nu ovšem, řekli mi, žeš šel v tuto stranu, a — poslyš, na co jsem při tom přišla — —" pokračovala přitlumeně, ale s výrazem hrozného pohoršení. — "Ten zpustlík, ten inženýr Rozhoň — —"

"Nu, co je s ním zas?" vyhrkl pan Hyacint.

"Zas? Což už s ním něco bylo?" ptala se paní Leotýna udiveně.

"A tak — ovšem, ovšem — — Co je tedy?"

"Tady — no, však musíme jít okolo! Sama jsem nechtěla, ale teď půjdeme."

"Co je? Co je? Obtěžoval tě snad?"

"Mne?" a paní Leotýna se zatvářila jako uražená královna. "Ctnostná žena dovede již takové zpustlíky držet na slušnou dištanc — —"

"Nu, co tedy je?" hořel dychtivostí pan Hyacint, vida, že tu jde o cizí ostudu.

"Jen pojd', pojd'! Tam je uvidíš — —" táhla ho paní.

"Ale koho? Koho? Aby z toho něco nebylo — — —"

"Nic z toho nebude. — Ti jsou opatrní — —"

"Rozhoň — vím, ale ona? Kdo je tam s ním?"

"No, ona — ona," ctnostná žena nemohla se honem rozpomenouti, koho by mohla jmenovati.

"Cože? Snad ne Carmen?" zajásal Šafránek.

"Ano, Carmen — Carmen," chopila se toho živě paní.

"Pojd', pozdravíme je..." spěchal Šafránek škodolibě, těše se na rozpaky inženýrovy.

"Blázníš? Poznám to, že naschvál a ještě by tě třeba vyzval na souboj."

"Eh, což souboj," mávl furiantsky rukou, nepochybně při vzpomínce, kolik soků svých již postřílel nebo všelijak zmrzačil. "Ale ostuda by z toho mohla být. To máš pravdu! Pojď mě tedy hezky tiše kolem; snad spíš něco uvidíme."

A plížili se oba tiše lesní pěšinou kolem umělé jeskyně, vybudované z balvanů a cihel, pokrytých mechem. Houštinou bylo tam špatně viděti, ale přes to bylo patrné, že v jeskyni již nikdo není.

"Nejsou tam," zašeptal on zklamaně.

"Ale jak pak ne? Což nevidíš?" mrzutě ptala se ona. "Ted' slézají na skalní stráň, poběhnou dolem a tam se rozejdou . . ."

"Ah, skutečně! Ted' poznávám jeho klobouk. Ale ona?"

"Ona! Vpravo od něho . . . Což nevidíš tu koketu?"

Pan Hyacint sice neviděl žádné kokety, ale když to tvrdila jeho vzorná ženuška, netroufal si neviděti.

"Na mou duši, je to ona! Kdo by to byl řekl? Je to skandál! Ten osel stavitel! Ani ženu ohlídat si nedovede. A ten světák Rozhoň!"

"Eh, ten, ten . . ." paní Týninka ani nevěděla jakým parlamentním výrazem by projevila celou hloubku svého opovržení. "Je to ničema, ten pan inženýr . . ." rozhodla konečně.

"Hm, v tomhle je přece jen trochu ženské revnivosti," řekl si v duchu Šafránek, jenž byl znamenitým znalcem žen a vždycky všechno hned prokoukl. "Ale ty zrovna jako bys jí záviděla?" nemohl si odepřít žertík.

"To bych jí měla co závidět," bagatelisovala paní Týny, ale hned jaksi roztouženě dodala: "Což myslíš, že žena, jež má dobrého, věrného muže, zatouží po jiném? To špatně znáš ženské srdce."

Pan Hyacint se blaženě usmíval, ale poněvadž ještě lépe než ženské srdce znal věrnost, srběla ho při tom zalichocení jaksi kůže za ušima. Proto byl rád, když hovor zase obrátil se jinam.

"Myslíš, kdyby Carmen nevěděla,

že ji muž klame, že by mohla takhle jednat?"

"Hm, to je pravda," ochotně svědčil dobře vychovaný manžel, leč v tom již ozvalo se v něm svědomí. "Ale poslyš, kočička, vždyť o staviteli Štenýřovi posud nebylo nic slyšeti. Tomu se přece smějí, že nemá pro nic jiného smyslu než pro svoje rozpočty. Ten má hlavu plnou plánů . . ."

"Ano, hlavu . . . ale srdce?"

"No víš, to já bych přece také něco věděl! Já přece . . ."

"Ty víš všechno, vid' ty! Ale co o pánech víš, to tak snadno neprozradíš, poněvadž v tom jste všichni stejní . . ."

"Ale dovol, Týninko," bránil se pan Hyacint, jemuž ten hovor začínal býti nepohodlným. "Přece mne nebudeš porovnávat s jinými?"

"To zrovna ne, ale vím, že držíte všichni dohromady a že i ten nejlepší kryje toho nejhoršího. Ale ted' už pojďme domů . . ."

Šafránek byl rád, že tím nejlepším může býti on a za tu cenu by byl přítele Štenýře ochotně uznal "nejhorším".

"Pojďme, pojďme," svoloval ochotně. "Pro dnešek jsme viděli dost. Uj jágrle, tohle bude zas jednou . . ."

"Co bude? Nic nebude!" obořila se na něj paní Týninka s přísností, již by v ní zas byl nikdo nehledal. "To ti povídám, ani slovem ať nic neprozradíš! Považ, co by z toho bylo! Nezastřelí-li tě stavitel, zastřelí tě ten — ten světák. A co bych já nešťastná pak . . ."

Paní Týninka se úzkostí o svého šlechtetného muže div nerozplakala, a pan Hyacint přísahal při všem, co mu svato, že tedy bude mlčet jako hrob.

* * *

Ještě nikdy žádného smrtelníka od dob krále Midáse, co měl ty dlouhé uši, netížilo tak vědomí, že ví něco, co jiní nevědí, a on prozraditi nesmí, jako tížila pana Šafránka skan-

dálší historka paní Carmen a toho protivy Rozhoně.

Jak toho chlapa — jinak ho v duchu nenazval — nenáviděl! Vždyť ho chtěl zatřelit a zastřelil by ho jistě, aby se zmocnil jeho ženy. Jediné, co ho s ním smířovalo, bylo, že vyvedl tu historii tomu protivovi staviteli, o němž nedalo se vlastně říci nic špatného, což je vždycky mrzutá věc. A že svedl tu — tu protivnou Carmen, jejíž černé oči i pana Šafránka tolik píchaly, že kdysi sám odvážil se k jakémusi tak trochu útoku, při němž však byl hanebně odražen.

Je tedy přece ještě trochu spravedlnosti na světě, myslil si. Došlo na ni, na tu hrdopyšku, jež jeho — majitele domů, odbyla jako studentka, a teď — heč, teď se stala hříčkou toho světáka, jenž se jí brzy nabaží a zas ji nechá.

Ale ne, ne, přece jen není žádné spravedlnosti na světě, neboť jinak nesmělo by býti dopřáno toto vítězství nad krásnou ženou tomuto — tomuto ničemovi. — A ten hlupec, ten stavitel Štenýř by musil zvěděti, jak trestuhodně hloupý a důvěřivý byl, když spoléhal na ctnost své ženy.

Pan Hyacint Šafránek se nad veškerou tou nespravedlností osudu v pravém slova smyslu div neutrápil. Chodil jako tělo bez duše, hryže se se svým tajemstvím a div že je nesvěřoval aspoň vrbám u potoka a že, nemaje po ruce ochotných uší, jimž by je byl směl šeptati, nešeptal je aspoň do dvířek u kamen nebo nějakého jiného otvoru v domácnosti.

Jediné strach před skandálem bránil mu, aby nevyvolal skandál, po němž tolik toužil. Ten strach ovšem platil soubojí, jenž hrozil mu v případě usvědčení inženýra od tohoto, a v případě neusvědčení od obou, totiž od inženýra i od stavitele.

“Počkáme, až budeme vědět víc a až se nahodí příležitost,” potěšil se, zat’al zuby a čekal. Ale nečekal ovšem nečinně, nýbrž staral se, šmejdil, šukal — sháněl materiál proti inženýru a svůdné paní stavitelové.

Ale ti dva, jako by věděli, že jsou střeženi, druh druhu si ani nevšimli a chovali se k sobě ve společnosti zdvořile sice, ale jinak přece jako lidé, již jsou si naprosto lhostejní.

“Oh, miláčkové — vy jste mazaní, ale já, já jsem ještě chytřejší,” myslil si Šafránek — a čekal dál.

Věděl, že přijde vhodná chvíle — a ona skutečně přišla.

* * *

Jednoho dne — stavitel byl právě v Praze, kdež měl jakousi dlouho trvající magistrátní komisi, všiml si Šafránek, že paní Carmen sama zatoulala se na pěšinku k lesu vedoucí a po chvílce že na jiné pěšině zmizel — také sám a sám — inženýr Rozhoň.

Veselá společnost, jež v zahradní restauraci bavila se právě duchaplnou hrou, zvanou “plumzok”, si toho nepovšimla, nebo povšimnouti nechtěla, ale pan Hyacint byl hned doma.

“Aha, teď to mám!” zvolal, ovšem že jen v duchu. “Teď pomstím urážku své ženy, pomstím svůj strach z duelu, zachráním čest svého přítele stavitele, jemuž udělám raději dřív trochu ostudy, než z toho bude ostuda větší — zkrátka — udělám tolik dobrého, co se jen na tak malé místo, jako Modřovice, vejde — —”

Věděl, že obě ty pěšinky scházejí se nahoře v lese na jednom z těch útulných místeczek jakoby stvořených k milování. Bylo takových místeczek, o nichž by pražské matriky mohly vypravovat divy, v okolí Modřovic mnoho, ale toto bylo nejpěknější, poněvadž kromě oněch dvou pěšin nebylo z něho vyváznutí. Kdo tam byl, byl zajat — ač nechtěl-li skočit se skály do rybníka, kde nebylo žádné vody, ale za to po krk bahna — —

Šafránek měl plán ihned pohotov. Namluví něco společnosti a povede ji do lesa — rozděleně — pány po jedné, dámy pošle po druhé pěšině — a to ostatní — to se již najde. — Ale právě když chtěl šlechetný

úmysl svůj skutečnit, přijel neočekávaně — stavitel Štenýř.

Jaká to trefa! To bylo ještě více, než si Šafránek troufal přát.

"Příteli, kamaráde — co že se vracíš tak brzy?"

"Komise odřeknuta — spěchal jsem tedy domů — — A má žena?" Pan stavitel bloudil okem po zahradě.

"Milostivá šla někam do lesa — —" nadhodil Šafránek — —

"Ah — s tvou paní? Nevidím ji zde —"

Toho si Šafránek posud nevšiml. "Ah ne, ne! Má žena šla asi do pokoje upravit si toaletu — právě teď jsem ji tu viděl —"

"A má žena? Nevíš, v kterou stranu šla?"

"Nu, myslím v tuto — Ale snad? Co by ses obtěžoval — — Pojd', vypijeme skleničku!"

Stavitel podíval se na "přítele" po straně. "Ten chlap se mi nějak divně tváří! Co by tohle bylo?"

"Půjdu za ženou," rozhodl se. "Rád bych jí cosi — —" A již zaměřil k lesu — — a Šafránek, třesa se radostí, že věc tak dobře se daří — spěchal za ním — —

Eh, tohle bude skandálek — tohle bude něco! At' už si ho inženýr třeba vyzve! Vzal to čert. Jednoduše odjede asi na půl roku někam daleko, kam by Rozhoň za ním nemohl — — —

"Slyš, kamaráde — — Františku, měj rozum", jal se domlouvat Štenýř. "Víš, žena je křehký tvor — a když je muž pokročilejšího věku, musí mladé žínce konečně něco přehlédnouti — —

"Ólověče, co to blábolíš?" obrátil se k němu Štenýř, v jehož hlavě počínalo se rozednívat. "O kom to mluvíš?"

"Já? O nikom! Já jen tak všeobecně —"

"O své paní tedy také? Ty pokročilý věk — —"

"Ach, dovo! Má žena je vzor věrnosti. Také se o ni ten lump pokoušel — ale ta ho hnala — —"

"Který lump — kdo, kdo? Mluv!"

Panu Šafránkovi už začínalo z té věci býti trochu horko. Kozel mu napískal, že se do toho pletl. Ted' ho držel stavitel jednou rukou za rameno, druhou za prsa a divokýma očima jako by mu do čela díry chtěl vrtat. Těžko tu bylo nemluvit. Mluvil tedy, ač to bylo proti jeho zásadám opatrnosti.

"Kdo by to mohl býti? To víš — — inženýr — —"

"Rozhoň? Není možno! Takové padoušství mně, jenž jsem mu byl přítelem, druhým otcem? V mé kanceláři prodělal praksi — —"

"Hm, vidíš — a tys byl tak neopatrný, že jsi ho zval i do domu — —"

"Ale dovo!, přece nejsme Turci?"

"Ach, můj milý — ženy jsou křehká stvoření a ne každý má to štěstí jako já s Týninkou!"

Stavitel, jemně blýsklo hlavou, ledacos, co se tak vypravovalo, pohlédl na něj pohrdavě. Ale vzpamatoval se a pomysliv na svou situaci, pochopil, že nemá příčiny nad něj se vyvyšovati.

"A ty pravíš, že on? — Viděl jsi je?"

"Před malou půlhodinkou — on tudy — ona tamtudy — šli na dostaveníčko!"

"Šafránku, Hyacinte — —" stavitel si hmátl bezděky po náprsní kapse — "Jestli jsi mne oklamal, bude zle s tebou, ne-li, zle bude s nimi — —"

Hrůza šla z něho a všecka ta hrůza jako by se Šafránkovi vrážela do nohou. Pot počal se mu řinouti s čela. "No, dál už nemusím," vytácel se. "Ty už trefíš sám —"

"Ne, ne — chci míti svědka, přítele — ty půjdeš se mnou!" — — a držel ho železnou pravicí za rameno.

"Ten "přítel" Šafránkovi dodal trochu kuráže. No, skandálek bude povedený a on to dostane "k vidění" z první ruky. Ovšem mohlo by to i zle dopadnout — kdyby nic nenašli. Stavitel je "krobán" — — Nějaký pohlavek mohl by mu uštědřiti, no —

ale — konečně něco riskovat se musí —

“Víš, příteli Františku — — snad je to pouhá domněnka! Snadno-li by člověk neukřivdil? Já bych ti radil k opatrnosti — —”

“Ne, ne, nic ty mi nerad’ — — Já už budu vědět! Ostatně teď teprve se mi rozjasňuje. Ted’ teprve ledacos chápu! Já byl osel, veliký osel — —”

“Vidiš, to jsem si už dávno také myslel — —”

“Co sis myslel? O mně či o sobě?”

“O sobě? Dovol, Františku — dovol! Má žena — — Víš, kamaráde, všecku úctu k tobě — — tebe já ctím i v tom neštěstí, ale — odpust’ musím tě prosit, abys mou ženu nesrovnával — —”

“Zadrž! Posud nic nevíme — a má žena!”

“Ale dovol — a neškrt’ mne! Tohle má člověk za upřímně míněnou přátelskou službu? Sám jsi přece řekl, že osel . . . Když osel, tak osel . . .”

“No, nechme toho osla a pojďme, ať nepříjdeme pozdě!” vzdychl stavitel a stále drže přítele za rameno, aby mu neutekl, dal se zas na pochod.

“No, přijdeme-li pozdě, to na věci nic nezmění. Není to poprvé,” vyžvalal Šafránek, jemuž trochu otrnulo, takže nedovedl smlčeti, co věděl.

“Jak že? Ty víš? Už tedy dříve? A to’s přítel? To’s nemohl mluvit už dávno?”

“Já, Františku, abych upřímně řekl, já je viděl spolu jen jednou — tam v lese nad splavem, víš?”

“Byli tam spolu? V jeskyňce? Mluvíli spolu, či co? No, mluv, mluv, člověče, což nevidíš, jak mi je?”

“Abych upřímně řekl, Františku . . .” škrtl Šafránek. “Já vlastně nic . . . Má žena je viděla. Já jen, když odcházeli, ale to ve vši počestnosti . . . Totiž myslím, že lezli dolů po stráni . . .”

Ubožák stavitel popadl se oběma rukama za hlavu a ani si nepovšiml, že mu při tom spadl klobouk.

“Opanuj se, Františku, opanuj! Bud’ muž,” těšil ho Hyacint, sám

rozčilen tak, že mu nasazoval klobouk mašlí na pravou stranu. “To víš, žena je křehký tvor!”

“Když křehký, tak ho touhle pěští rozbijí! A jeho, toho padoucha . . .” a stavitel sáhl zase na kapsu.

“A Ježíš Marjá!” lekl se pan Šafránek. “Tohle bude škandálek! Vždyť on má v kapse revolver nebo co . . .”

Šli chvílku mlčky podle sebe. Měli už nedaleko k osudnému místu. Šafránek třásl se nedočkavostí a strachem, poněvadž od slyšení věděl, že s revolvery nejsou žádné žerty. Stavitel byl bez sebe lítostí a vztekem. Zatínal zuby a přes tu chvíli ohmatával kapsu, je-li tam ten revolver ještě.

Byli již nedaleko lesního útulku. Pěšinka vedla tu po měkkém mechu, jenž tlumil kroky. Kráčeli pomalu, jen co noha nohu mine, poněvadž stavitel musil Šafránka, jehož držel za rameno, násilně strkat před sebou.

Jen deset, dvanáct kroků dělilo je od neblahého místa, jež mělo za chvílku státí se jevištěm hrozného krveprolití.

Šafránek přes to, že těšil se na škandálek jako malé dítě na sladkou kaši, přece jen ztrnul, když stavitel pravicí dobyl z náprsní kapsy revolver. Hrozná zbraň, takový zabiják na půl tuctu lidí, zablýskla se v ruce mstitele své cti.

“Š’Marjá-Josef, do čeho jsem se to já zamíchal?” myslel si Šafránek. “Kam jsem to lezl? Dá-li jim po dvou, zbude jedna pro něho, pro blázna a poslední pro mne, abych to neprozradil . . . A co k čertu s sebou tahá po kapsách takovéhle hračky? Vždyť je to o nemoc . . .”

Takové a podobné úvahy hemžily se Šafránkovi hlavou. Potil se, byl by rád utekl, ale, ač ho stavitel již pustil, nemohl s místa. Nohy jako by mu byly do země vrostly . . . a snad se i bál, že by ten blázen střelil za ním.

Ne líp, ba spíše hůř bylo ubohému staviteli. Oddychoval jako lokomotiva před velkým kopcem. Bylo vidě-

ti, že sám se hrozí toho okamžiku tím více, že nebylo již pochybností o zradě jeho ženy. V besídce byl muž, byly již patrný obrysy . . . a vedle něho či snad docela na jeho klíně, v jeho náruči žena . . . žena . . . jeho žena . . .

Konečně se stavitel odhodlal. Pozvedl ruku s revolverem, pokročil vpřed, pak stanul . . . vytréštil oči . . . a obrátiv se k Šafránkovi, vyrazil ze sebe hrozný skřek, podobný ryku nočního ptáka, smíchu šilence . . . a bůhví čemu ještě . . .

"Zbláznil se, chudák . . ." myslil si Šafránek útrpně.

"Tu máš . . . tu máš — jdi tam ty!" zvolal Štenýř, vrazil mu revolver do ruky a strčil ho směrem k besídce.

Pan Hyacint v tom hrozném okamžiku nezapomněl na fyzikální zákon o setrvačnosti, nýbrž bezděky pokročil ještě dále. A teď ztrnul on . . .

V besídce s Rozhoněm seděla jeho žena . . .

Vlastně už neseděli, neboť Štenýřův smích je vyplašil. Vyskočili a teď zděšeně se dívali, co se to děje.

"Týny! Bídničku!" zvolal hlasem, jenž nevzbuzoval hrůzu, nýbrž spíše byl projevem hrůzy, neboť se zdálo, že jeho majitel se něčím dává. Vzpomněl si, že drží revolver, ale za nic na světě byl by nedovedl pozvednouti ruku, jež visela mu bezvládně po boku. A tu pojat, šileným vztekem střílel . . . střílel a střílel . . . a rána za ranou bouchaly do země vedle jeho nohou, až mu palce obrněly.

"Muži! Hyacintku! Blázníš?" vzpamatovala se paní Týninka.

"Zpátky, bídničko!" vzkřikl Šafránek dle románu, a aby neztropil větší neštěstí, střílel, střílel a střílel dál —

"Pane Šafránku! Račte dovolit —" jekal inženýr, jemuž při této kanonádě bylo přece nevoľno — —

"Pryč, pryč, bídničko!" chraptě Šafránek, jehož celý vztek vyléval se do slov "bídničko, bídničko!" — "Pryč — ono to střílí furt — —"

Ale revolver už nestřílel — bylo po šesti ranách na štěstí, neboť teď teprve pustilo Šafránka to ochrnutí

a on mohl zvednouti ruku se smrtící, ale už ne smrtonosnou zbraní.

Inženýr, spatřiv revolver ve výši, vyletěl z besídky — proklouzl kolem Šafránka a hnál se pryč kol stavitele Štenýře. Ten pozvedl ruku, máje tisíc chutí vsaditi mu pohlavek, ale všech tisíc chutí přišlo nazmar rychlostí inženýrovou.

Zatím pan Šafránek, pod nímž se země, celá rostřilená šesti ranami, patrně chvěla, podlehl rozčilení — a pustil revolver. Po hrdinném záchvatu následovalo ochabnutí. Snad by byl padl i on k zemi, kdyby se k němu byla nevrhla paní Týninka.

"Muži, mužíčku! Co děláš? Blázníš?" volala, chopivši ho do náručí — Revolveru se už nebála a věděla, když inženýr unikl, že teď také ona najde, kudy ven — —

"Ach, Týny, Týny! Jdi pryč ode mne," už méně tragicky a zcela jinak než v románech hekal Šafránek.

"Ty blázníčku! Co pak nechápeš?" durdila se roztomile paní Leontýna. "Takovouhle ostudu vyvedeš — a víš přece — —"

"No, já už jdu — — Jsem zde zbytečný," řekl stavitel a zvedl revolver. "Ale my si spolu ještě promluvíme, pane Šafránku!"

Pan Hyacint Šafránek vzpamatoval se dokonale, teprve když Štenýř zmizel.

"Což to nechápeš?" teď opravdu uraženě pustila se do něho paní Týny. "Víš přece, že ten blázen — že za ní, za Carmen — — Já ho zde náhodou našla — čekal asi na ni . . ."

"Ano, ano — — to asi na ni — —"

"Ovšem že na ni! A já, jako řádná žena, já jako žena přítele jejího muže — rozumíš přece — —"

"No, začínám, začínám," jasnila se dobrácká tvář pana Šafránka.

"No, vidíš! Já mu to rozmlouvala — — To mne stálo práce — — A teď ty sem přijdeš a ztropíš takový Drinopol! — — Pochopíš přece — — Takováhle ostuda — a vlastní muž — — Ani hodinu zde nezůstanu —"

* * *

Pochopil i pan Šafránek, jenž byl už zase plně přesvědčen o věrnosti a jiných ctnostech své ženušky, že z toho bude ostuda a vedle toho i jiné "rovnání" se stavitelem.

Tiše vrátili se do svého hotelu — a za hodinu nato nebylo po nich v Modřovicích ani památky.

Pan inženýr, jehož zavazadla nebyla veliká, zmizel o třicet minut dříve někam na sever, a pan Šafrá-

nek s věrnou chotí odjel na rok někam na jih, aby zapomněli na hroznou situaci, do níž se věrná chot' dostala svou přílišnou horlivostí. Že v horlivosti inženýru i na klín sedla, toho se šťastný manžel nikdy nedozvěděl, poněvadž o tom nevěděla ani modřovická fáma.

Bylt' stavitel Štenýř skutečně ka-
valír — a uměl mlčet!

Hrady a zámky karlovarského kraje

Karlovarský kraj zabírá především povodí horní Ohře od Chebu až k Chomutovu, tedy v podstatě staré Loketské a Chebské, jehož jádro připadlo k české koruně až za Jana Lucemburského v první polovině 14. století. Jeho nejstarší hrady tedy k Čechám nepatřily; to platí především o sametné chebské falci, která již svou dispozicí prozrazuje, že jde o útvar cizí našemu prostředí. Na někdejším slovanském hradišti, jehož původní hřbitov byl vykopán, vznikla v době Friedricha Barbarosy v druhé polovině 12. století rozlehlá falc, skládající se z t. zv. Černé věže, podélného paláce a kaple, a vybudovaná románským slohem, jakým se tou dobou stavělo na horním Rýně.

Kde v tomto kraji probíhaly nejstarší hranice země, ukazuje ještě poloha hradiště Kynšperku i hradu Kynžvartu, které se připomínají již ve 13. století. Mnohem známější jsou hrady, které leží při vstupu do přirozené soutěžky, již tvoří Ohře před městem Kadani: je to Perštejn (první polovina 14. století), Egerberk (nyní Šumná, dokončen 1435), oblíbené zejména romantickými vedulsty. Ti zachytili i další hrady karlovarského kraje: hrad loketský, který už ve 13. století nahradil románské hradiště Sedlec, i na čedičových skalách umístěnou Andělskou Varu do Prahy. Nejzachovalejší je hrad v Bečově (založen pány z Oseka), jehož kaple má cenné fresky z druhé poloviny 14. století; v jeho starém paláci, rozšířeném po r. 1500 za Jana Pfluga z Rabštejna, zachovala se ještě celá řada goticko-renesančních portálů a arkýřů. Významnějších renesančních zámků na Karlovarsku není — příkladem drobné tvrze je na př. Žďár u Doupova —, zato raní barok vytvořil tu zajímavý letohrádek v zahradě ostrovského zámku, jenž je zbytkem rozsáhlé dispozice, známé ze starých rytin a budované pro sasko-lauenburské vévody. Na sklonku 17. století vznikla pak majestátní dominanta zámku na Valči, která spolu s tamními kostely vytváří celý krajinný prostor, přetvořený podle projektu barokního architekta. Černínská stavební činnost přivedla i sem vynikající architektky; za účasti G. Alliprandiho a F. M. Kaňky vznikly během 18. století zámky v Petrohradě a Krásném Dvoře, reprezentující osový útvar prostorové řešení zámku vrcholného baroka, který doplňují rozlehlé parky, prostírající se daleko do krajiny. Do volné přírody byl postaven i lovecký zámeček ze sklonku barokního období Sv. Hubert u Jesenice, jehož centrální poloze se tu podřizuje rozdělení celého lesního revíru.

Ducha předběžné doby vyjadřuje Kynžvart, sídlo kanceláře Metternicha, který byl postaven podle plánů architekta P. Nobileho v letech 1833 — 1839 na samém konci empiru a jenž pozvolna přechází do neorenesančního eklekticismu. Záliba romantické doby pro výtvarné formy středověku dala vznik přestavbě středověkého Hauenštejnu, Chýše a thunovského zámečku v Klášterci nad Ohří (1856), v jehož prostorách je dnes museum českého porcelánu.

Bezcitné srdce

Historická povídka od Petra Dejmka

I.

RVNÍHO ČERVENCE
r.1638 v Břežanech
obyvatelé už od boží-
ho rána klečeli na ko-
lenou a vroucně se k
Bohu modlili. A teď
slunce volně již se

klonilo k západu. Od Prahy přes tu
chvilu zahoukla rána nebo dvě i více
najednou, až okna ve více se otrá-
sala — a je odtud do Prahy přes ně-
kolik mil — země jako by se až v
nejvnitřnějších útrobách chvěla —
tak z hluboka to dunělo — obyvatel-
ům klidné jindy vesničky zdálo se,
jako by nastával soudný den, jakoby
se skály Vyšehradské bořily a starý
Žižkov s Petřínem jako by se řítily
do vltavské kotliny, aby ji srovnaly
s okolím, aby zatarasily cestu stří-
bropěnným vlnám vltavským.

To Banér bombardoval toho dne
Prahu.

A lidé v Břežanech na holé zemi
klečeli, ruce k nebesům vzpínali a
ustrášené hlasy v prosbě k Bohu po-
zdvihovali:

“... abys králům a knížatům křes-
ťanským pokoj a svornost uděliti
ráčil.”

“... abys nás samých v své službě
posilniti a zachovati ráčil.”

A ostatní z toho ne...upřímnějšího
srdce přidávali své:

“Tě prosíme, uslyš nás!”

Ale tenkrát Bůh jakoby neslyšel
těch vroucích modliteb, jako by uza-
vřel sluch svůj hlasům lidským. Od
Prahy ještě se ozývalo hromové du-
nění, vzduch otrásal se výstřely, ze-
mě chvěla se častěji. Banér se svými
divokými Švédy jako by chtěl Prahu
rozstřílet, jako by chtěl už teď spi-

nití věštbu slepého mládence, že cizi-
nec na kamenném mostě Karlově se
bude ptáti, kde Praha stávala. A až
by Švédové dobyli Prahy, jako lační
supové rozlétli by se po vší české
koruně, po všech městech a dědi-
nách. Když si na tohle obyvatelé bře-
ženští vzpomněli, hlasů svých ještě
k úpěnlivější prosbě pozdvihli, aby
Pán tu divou rotu zahubiti nebo za
hranice země zahnatí ráčil, aby zbra-
ním císařských požehnal a v stálosti
a srdnatosti je posílil.

Ve statku Žalmanově klečely před
krucifixem s rukama sepjatýma jen
selka s dcerou. Sedlák stál u okna a
s čelem zachmuřeným díval se ven,
do polí. Vzpomínal si na své lány, na
nichž vlnily se klasy pšeničné, žitné
i ječmenové, slibující hojnou ženn.
Kdyby je měla kopyta koňská pošla-
pati, obilí pocuchati! A vojsko, zvlá-
ště prý to švédské namíří si nejbuj-
nější úrodou. Sedlák Žalman sraštil
obočí ještě více než prve a ruce se-
vřel v pěst'. Ale za odvrácení váleč-
né pohromy se nemodlil, za živý svět
nemohl, už od několika let, co všecky
lepší city z jeho srdce vytlačila sou-
sedská zášť a vzdor. Tím vřelejší
však byla modlitba ženy jeho a
dcery.

Žalмова dcerka Bělíčka sama se
podobala andělíčku, u něhož za pří-
mluvu orodovala. Ztepilou postavou
rovnala se štíhlé břízce lesní, hezoun-
ký obličej běloučké alabastrové pleti
slušel jí roztomilé, na hladkých líč-
kách rozlita lehounká červeň, jako na
poupatech růžových, jež v zahradě
pod okny právě pukala, černé kadeře
leskly se v bohatých pletencích, hlu-
boké oči svým sálavým leskem až
omamovaly. Kdo se do nich zadíval,
až závrat' ho pojímala. Věru jako

by tato dívčinka nevyrostla ani pod střechem doškovou, ale někde v paláci knížecím. Což divu, že byla své mateři v trudných dobách tehdejších radostí a pýchou jedinou? Často máť dlouhým pohledem na ní utkvěla a v takovém okamžiku vždy v duchu prosila Boha, aby tomuto dítěti popřál štěstí a chránil je všech lidských útrap. Mohli-li bychom ve zlé vykládání matce o svého jedináčka dbalé, že hrdostí zazářil vždy její zrak a zaleskla se tvář, když viděla dcerku svou v pěkných šatech, ve vyšívaném živůtku, s hedvábným šátečkem na hlavě do kostela kráčet? Však i cizí lidé se zálibou na ni pohlíželi, a když někdy svým zvonivým hláskem píseň nějakou zanotovala, až i se zastavovali, a mnohý z nich prohodil: "Bože, ta holka zpívá jako andílek!" A mladí hoši o pouti boleslavské místo na oltář hleděli na ni, jak skloněna klečí a se modlí. Mnohý z nich se maně podíval na sochu Panenky Marie na oltáři a mimoděk zatanulo mu na mysl, že to dívčí také nějaká svěťice. A když některý z nich po pobožnosti nemohl své touze odolati a rozběhl se k ní, aby jí o tanec požádal, uvázlo mu slovo na rtech, jak se jí podíval do hlubokých očí, a nedovedl by o lásce povídati, jako jiným děvčatům ani za nic na světě — jako by mu něco hrdlo svíralo! Vždyť ani družky jí nemohly záviděti, a to už něco znamená!

Sedlák dosud stál zachmuřen u okna, a obě ženy dosud se modlily za odvrácení všeho zlého. Ale střelba neustávala; přes tu chvíli zachvěl se vzduch výstřelem a zaduněla země, až okna zařinčela.

Náhle sebou sedlák škubl, a už také obě modlitelky zaslechly dusot koňských kopyt. Ale než se zdvihly, aby se podívaly, co se děje, už otevřely se dvěře a na prahu světnice objevil se mladý muž ve vojenském hábitě, se zbraní po boku. Byl celý uprášen, a tvář měl patrně prudkou jízdou zarudlou. Však také už chvatně pokročil do prostřed světnice.

"Dobří lidé, popřejte mi na chvíli

oddechu, pronásleduji mě a jsou mi v patách — poskytněte mi nějakého úkrytu . . . pro Boha vás prosím . . ."

Mladý muž oddechoval prudce a pravici chopil se za prsa.

"Nedaleko před vesnicí jsem jim spletl stopu, mohou tu být každým okamžikem — hospodáři, Běličko!"

"Kdož ví, jaké opletání bychom měli, nadarmo tě nestíhají," zahovořil ted' drsným hlasem Žalman.

"Jsem ve službách císařových, jednu z Prahy s poselstvím — ale Švédové mě zpozorovali a stíhají mě — — smilujte se!"

"Proč nehleďš útulku u svého tatíka, synu nezdárný?" ostře tázal se sedlák, a d'ábelský úsměv mu pohrával kolem rtů.

"Vše vám vysvětlím později — ted' na to není času, mohou tu být co chvíli — —"

Však již Bělička přiskočila k mladému muži, ujala ho za ruku a vlekouc jej za sebou ku dveřím do vedlejší světničky vedoucím, pobízela ho: "Sem, Vojtěchu, semhle. Tady tě hned hledat nebudou. A tímhle oknem můžeš vyskočit do sadu a odtud nepozorovaně prehnout k lesu, není dalek. A tyhle schody vedou na půdu, tam se můžeš do sena zahrabati, nenajdou tě. A kdyby bylo zle, je na půdě žebřík, můžeš se po něm pustiti vikýřem dolů."

"Jak ti to jen odplatím, drahá Běličko?" šeptal mladý muž a stsiknuv jí ruku vyběhl na půdu.

Bělička s temným ruměncem a s tlukoucím srdcem vrátila se do světnice.

Však již zase zazvonily na dvoře podkovy, tentokrát více koní. Před statkem zastavili jezdcí koně, seskali hbitě a hrnuli se do domu.

"Kde máš uprchlíka, sedláče?" volal lámanou češtinou obrovský Švéd, s vytaseným kordem vkročiv spěšně do světnice. "V tom hnízdě tady se musil někde skrýti, až sem jsme ho pronásledovali, a před samou vesnicí se pod ním slehla zem — čertův chlap. Jářku, sedláče, je tady?"

"Schoval . . ."

"Schoval se vám někde v houšti nějakém nebo v obilí, pane důstojníku," vskočila otec do řeči Bělička a postavila se před obrovského Švéda, podle pěkného kabátce těch ostatních důstojníka. "U nás není, vesničkou po celý den ani živá duše neprojela. Jistě vás oklamal." A Bělička prosebným zrakem pohlédla na otce. Tomu pohledu on neodolal.

"Hezky ti sluší ta smělost, děvčátko," mumlal důstojník, planoucím očima hltaje lehoučkovitou postavu Běliččiny; "ale lépe bys udělala, kdybys přinesla něco pro vyprahlé naše chřtány — už kolik hodin toho chlapa stíháme. O vojákovi se domluvíme s tvým tatíčkem" — a štípl ji do tváře. Zapálila se jako planý mák, ale mžikem odběhla.

"Tedy neviděl jsi nikoho, sedláče?"

Žalman hned neodpovídal. Císařský posel byl syn jeho úhlavního nepřítele, souseda Nekuta. Dábelská zášť našeptávala mu, aby ho Švédům vydal a tak sousedovi se pomstil. Ale zase kmitla se mu nyní prosebná tvář Běliččina. A ona ho zapřela. Musil by ji ze lži obvinil.

"Nikoho-lis neviděl?" tázal se důstojník po druhé.

"Nikoho."

"Nikdo tudy nejel před chvílí?"

"Nikdo."

"Ani jsi nikoho z dálky neviděl?"

"Nevyšel jsem z domu."

"Vojáci!"

A čtyři hranatí Švédové stáli pohotově.

"Prohledejte stavení, kde jaký kout."

Zatím Bělička se vrátila nesouc v číši zbytky loňského vína. Tenkrát bývalo po Čechách mnohem více vinic než dnes a i ve vsích mohli si toho nápoje dopřát, neřku-li zdejší sedlák v celé vsi nejbohatší.

"Na tvé zdraví, děvčátko!" připíjel švédský důstojník sedlákově dceři ovinuje levicí kolem jejího pasu.

"Dovol, abych ti ještě nějakou posilněnou přinesla," vyvinula se Bělička z jeho objetí a laňkou odběhla.

Zatím v síni i vojákům, kteří chystali se prohledávat dům, vína přinesla.

"Pijte, páni vojáci, po dlouhé cestě neškodí."

"Pravda že. Ale toho chlapa chytit musíme."

"Na to času dost, však vám neujde."

"Ale až ho dostaneme!" kasali se Švédové prázdnice číše. A Bělička znovu je naplnila a zas už chvátala do světnice s pecnem chleba a s hroudou čerstvého másla.

"Jiného nemáme, pane důstojníku; ale po tak namáhavé jízdě snad ani tímhle nepohrdneš —" a podívala se na něho tím svým hlubokým okem, že švédský důstojník za hřích by sobě pokládal, kdyby jí měl odříci. A tehdy vojáci málo co za hřích považovali!

Bělička zas odběhla, nedalo jí to, strachovala se o Vojtěcha, aby ho přec nenašli. Matka odešla za ní. Ve světnici v přítomnosti toho důstojníka jí bylo dusno, nevolno. Dívala se Běličce, jindy tak ostýchavé a plaché, kterak je dnes smělá, nebázlivá. Ale což by děvče pro miláčka neudělalo? A Bělička s Vojtěchem už od nejútlejšího mládí se měli rádi.

"Máš hezkou dceru, sedláče, věru se za ni stydět nemusíš."

Švédský důstojník za tu chvíli už třetí láhev vyprázdnil. Tváře mu již zahořely, oči se leskly.

"Povídám, sedláče, ani hrabě by jí nepohrdnul."

Ale sedlák opět nic neříkal.

"Mám taky hezkých dvorců několik — ovšem daleko odtud na sever — a na mém štítě také šlechtický erb ale za tvou dcerku bych se věru nestyděl, jářku, sedláče: nestyděl."

Sedlák Žalman dosud jako by oněměl, ale v očích mu teď divně zablesklo a tváří kmitl se mu sotva znatelný úsměv, ale jen se kmitl a už zase zmizel.

"Jsem opuštěn, sedláče, nemám kromě statků a šlechtického erbu nikoho; dáš-li mi svou dceru, až o ni po vojně požádám? Domovina má arcí daleko, země v ní dlouhý čas sněhem

bývá pokryta, a ptactvo sotva přiletí, již zase odlétá, ale přec i tam je radost být, a věř, že dcerka tvá brzo by uvykla. Já pak pomyšlení bych jí vykonal, aby se jí nezastesklo, po dálné matiče. Dáš-li mi ji, sedláče?”

“Přijd’, až vojna přestane, a bude tvou.”

Sedlák Žalman takhle slova nějak ze sebe mocí vyrazil a tváří kmitl se mu opět ten podivný úsměv a v očích opět tak divně se cosi zablesklo.

Sedlák Žalman náležel k těm, kteří mají hlavy tvrdší nad žulové balvany, kteří by raději o poklid a spásu duše své se připravili, než aby — a byť i jen krůčkem — ustoupili svému odpůrci. A zdejší usedlík, když švédskému důstojníku slovo dával, myslil na souseda Nekuta, s nímž už od mládí se svářili. Mezi rody na obou statcích trvalo nesmířitelné záští už od několika pokolení, jako by se s nimi zrovna rodilo, jako by ze synů na syny s krví přecházelo, jako by jejich dcery už do vínku je dostávaly. Až nynějších usedlíků děti jako by byly z jiné krve, vyhostivše ze srdcí svých sváry ohydné, vštěpily v ně z citů lidských nejpřednější, nejušlechtilejší — lásku. Zatvrzelý Nekut však dověděl se o tom syna raději na vojnu dal, než by se podvolil, Žalman pak dceru svou spíše v cizí zem, za cizího muže by prodal, než by ji viděl před oltářem se synem sousedovým. Oh! kdyby mohl švédskému důstojníkovi nahlédnouti nejen do očí a do tváří, ale až do vnitř srdce jeho, na dno duše jeho! A kdyby mohl zalétnouti tam do krajů severních, uviděl by ne dvorce a zámky důstojníkovy, ale bídnou charakter rybářskou na břehu mořském, v níž žena jeho s děckem touží po návratu mužově. A nad jeho šlechtictvím by kavalíři švédští asi tuze povážlivě hlavami vrtěli. O tom, proč se stal důstojníkem, jeho druhové si vypravovali podivné historky. Když Švédové s Poláky bojovali, nebylo prý divočejšího rejtara a halapartníka nad něho. Na sivém vytrvalém koniku seděl jako by s ním byl v jed-

no srostlý, v sedle vydržel po dva dny, a když se dal do trysku, ostatní daleko za ním zůstali: jim sotva stačil dech, div se nezalkli; ale ten chlap jako by měl plíce železné, jako by v něm byl sám d’ábel zašitý. A v bitvě i suroví, hranatí chlapi trnuli nad jeho zběsilostí. Zaletěl vždycky v nejtuzší seč a na koho si zaměřil, ten jistě s rozpoltěnou lebkou kácel se k zemi. Ani polomrtvým neodpouštěl, bez slitování je dobíjel. A sám jako by byl ze žuly, jako by se od něho koule odrážely a ostří meče o něj otupovalo, u Breitenfeldu, nad Lechem, u Lützenu a Nördlingu na svém siváku do nejzamotanějších chumáčů se vrhal jako slepý a ze všech těch hrozných bitev vyšel živ, ba ani nezraněn. Sami jeho druhové, kteří takřka v nic na světě nevěřili a pro vše měli drsný výsměch, šeptali si o něm tajemně, že duši zapsal d’áblu vlastní krví a proto že — dokud jeho lhůta neuplyne — nic na světě mu nemůže ublížiti. A skoro se podobalo, že tomu tak. Už sám pohled jeho měl do sebe cosi příšerného, d’ábelského.

Úsměv na jeho zamračené tváři jen na jednom místě se objevoval: u stanu markytanky, když z ruky její číši bral, když krotké děvče kolem pasu uchopil. Jedině tato vášeň ho spojovala s ostatními druhy, jinak strnil se jich a jen siváka, meče a služby si hleděl. V dvoudenní bitvě u Nördlingu ranou svou odrazil vražednou zbraň na vůdce Bernarta Výmarského namířenou, tak že tato mu jen lehké poranění způsobila. A brzo na to dostal důstojnický palaš a bandalir. Nový důstojník byl přímo postřachem ostatních vojáků. Tvář jeho byla i dál zachmuřena a jen hlad’ounká líčka panenská dovedla na ní vykouzlití úsměv. Ale u stanu markytánek ho již nebylo vidati.

Kdyby sedlák Žalman jen trochu bystřeji na svého hosta se podíval, seznał by už z jeho obličejce, jak asi by se dcerce jeho dařilo, až by jí lupénky s panenského vínku otrhal; odkopl by ji a zanechal někde v pří-

kopě ležeti. Ale sedlák Žalman toho neviděl, ani na mysl mu to nepřišlo. A kdyby přišlo, snad ze záští a pro titul hraběcí či knížecí by to přece udělal. Bylť už tenkráté lidé, kteří pro panské slovo, pro panský úsměv čelem až k zemi se skláněli a stisknutí knížecí ruky nad dobré svědomí pokládali. A sedlák Žalman k takovým náležel. K sobě rovným a nižším hrdostí vypínal čelo až do nebe, k vyšším byl poddajný jako měkký vosk.

"Tedy nezapomeň, sedláče, na slovo. Co nejdříve se přihlásím."

"Jak jsem povídal."

Bělička, o níž tu byla právě řeč, vcházela s matkou do světnice, nescouc ještě láhev se starým, dobře vyleželým vínem.

"Tak tak, holubičko, bude z tebe hezounká žínka, a vidím, že se o mě dovedeš pečlivě starati. Jen co se ta válka ukončí, má hrdličko!" žvatlal švédský důstojník, jehož obě tváře od požitého vína silně se ruměnily, chtěje dívčinu obejmouti. Ale Bělička polekaně uskočila, jako by se zmije dotkla. Hebká líčka jí hořela nejprudším purpurem, a oko plaše klopilo se k zemi.

"Jsi tuze stydlivá, drahoušku, musíš uvyknout, a jistě brzy uvykneš" — a uchopil Běličku za ruku. Ale ta vymknuvši se mu, ve zmatku přehla do vedlejší komůrky. A již vojáci hlásili svému důstojníkovi, že každý kout prohledali, ale císařského posla že nikde nenašli. Ale to neřekli, že na půdě ani nebyli, že pospíchali k plným čiším vína, které jim Bělička znovu naplnila.

"Pší chlap, jako by se do pekel propadl. Přece až sem jsme ho stopovali. — Na koně!"

Švédský důstojník patrně nerad se zdvihl od stolu a přistoupil k Žalmovi.

"Neměj mi za zlé, že jsme i u tebe hledali, musil jsem tak poručit, mnoho nám na tom chlapu záleží. A na svůj slib nezapomeň, co nejdříve tě upomenu. Pak snad tvá dcerka nebude tak upejpavá."

"Své slovo jsem nikdy nezrušil."

Sedlák Žalman vzácného hostě až na práh domu vyprovodil. Na dvoře vojáci na koních už čekali na svého velitele. A po chvíli zazvonily podkoce už volně sklánělo se k obzoru. — vy, a tlupa Švédů vyjela ze vsi. Slun-

Za večerního šera dva stíny míhaly se za Žalmovým statkem. Pak se k sobě těsně přitulily a dlouho spočívaly si v objetí.

"Šetři se, Vojtěchu, nevydávej se zbytečně v nebezpečí, co bych si tu ubohá bez tebe počala!"

"Bud' bez starosti, Běličko, stále na tebe budu pamatovat."

"Víš, co tatíček slíbil tomu švédskému důstojníkovi; musila bych se utrápit. Bůh ví, co mu to napadlo!"

"Vše to je ze záští proti nám, Běličko. A pak selský synek a důstojník se šlechtickým erbem a hraběcí korunou!" A Vojtěch se podivně zasmál.

"Já bych z toho měla smrt. A mně se ani nezdál býti rodu panského, tak jako by mně někdo našeptával, že to lež."

"Možná dost, že máš pravdu, Běličko. Ve vojné všelijací lidé a dobrodruhů mezi nimi víc než dost. — Však již musím dále, dlouho jsem se zdržel, a poselství mé prý velmi důležité."

"Kdož ví, kdy se zase uvidíme a jak. Pamatuji, Vojtěše."

A dívka v posledním objetí přitulila se k svému milenci. Opět chvíli spočívali si v náruči, až konečně mladík zulílav naposledy Bělčinu tvář, vyvinul se jemně z jejího objetí.

"S Bohem!"

"S Bohem!"

A Vojtěch vyšvihl se na koně, který opodál přivázán čekal, a vyjel opačným směrem, než kudy před chvílí dal se jeho pronásledovatele. Bělička dívala se za ním, dokud neztratil se v šeru. Pak majíc oči zarosené slzami, ubírala se ku statku.

"Kdes byla?" tázal se jí otec přisně. —

Neodpověděla. Otec na ni podivně hleděl.

II.

Druhého dne střelba u Prahy přestala. V Břežanech ještě jednou ve vřelé modlitbě poděkovali Bohu, že jejich prosby vyslyšel, a s tváří veselější vstávali od prostých křucifixů. Ale neměli se dlouho radovati. Banér sice zanechal obléhání Prahy, když seznal, že síly jeho nestačí a když nad to doslechl klamnou zprávu, že císařský generál Hatzfeld se silným vojskem od západu táhne Praze ku pomoci — z Čech však se nevyklidil. Naopak, švédský generalissimus na delší čas ubytoval se v Brandýse, dobyv zámku tamnějšího, a odtud tlupy švédské rozjely se na loupeže do celých východních Čech až ku Kladským hranicím.

A v Břežanech znovu hrůzou trnuli, když doslechli, jak nepřítel v Brandýse a Staré Boleslavi řádí: obyvatelstvo z obou měst vyhnáno, domy pobořeny, kostely vytlučeny a proměněny v konírny, mrtvá těla vyhrabována, o skvosty olupována a pak házena psům za pokrm!

Okolí Brandýsa loupežemi Švédů zkusilo nejvíce.

Jak tehdy obyvatelstvu Čech se dařilo, snadno se domyslíme, čtouce ve zprávách tehdejší doby, že na 6000 českých osad bylo úplně vypáleno. Vždyť sám švédský plukovník Pful chlubil se, že prý sám jediný 800 vesnic podpáliti dal. A nebyli-li jim kde vesničané ihned po vůli, bývali holemi bití, do úst vlévána jim hnojůvka, ba nezřídka i k bidlům vázání a slámou podpalování. Ženám pak dařilo se ještě hůře.

Lidé ještě úpěnlivěji prosili Boha o pomoc, ale mnozí přestavše v ni doufati hledali ochrany ve skalních a lesních úkrytech.

V Žalmanově statku selka i dcera úpěnlivě sedláka prosili, aby před Švédy prchli do bezpečného úkrytu, ale on jako byl měl ku své ochraně několik regimentů neb jako by Švédové byli nejlepšími jeho přáteli — jejich prosbám si nevšiml, jejich pláči

se posmíval. V celé vesnici zůstali téměř samojedini. — —

V Žalmanově statku zase před křucifixem klečely dvě ženy jako před několika dny — selka s dcerou. Jejich modlitby byly možno-li ještě vřelější než minule a ustrašený zrak v zoufalství upíraly v tvář všemocného Trpitele. Sedlák Žalman stál u okna zrovna jako ondy, jen že tvář jeho nebyla tak zmařena. Náhle pohnul sebou prudce a tváří přeletěl mu úsměv, ne čistě radosti, ale úsměv plynoucí z duše černé, přeplněné zatvrzelým zástítem a touhou po pomstě. A už také ve dvoře zařičeli koně a zazvonila ocel.

Obě modlitelky polekány vztyčily se na dřevěném klekátku. Tváře jejich neblahou předtuchou zbledly nad sním, tělo se chvělo osykou. A již na prahu světnice stál — švédský důstojník s celou družinou.

“Vítám tě, pane, pod svou střechou po druhé. Budu hledět, abych tě co nejlépe pohostil.”

Sedlák Žalman důstojníkovi až ku dveřím vyšel naproti. Však ten ledva že hluboké jeho úklony si povšimnul. Za to déle zrak jeho utkvěl na sedlákově dceři Běličce.

“Přišel jsem, sedláče, dřív než jsem myslel. A tys se mne jistě také nenadál.”

“Ba nadál, pane. Čekal jsem, že přijedeš.”

“Tím lépe, aspoň se shodneme. Jedu si pro tvou dcerku už teď.”

“Tedy vojna skončena? Nečekal jsem, že tak brzy.”

“Kdež pak skončena! Toho se asi tak hned nedočkáme. Proto přijíždím dřív.”

“Pak ovšem musíš odejít prozatím s nepořízenou, pane. Kdež by slabá žena mohla snášeti obtížné pochody a svízele válečné!”

“Nebyla by první ani poslední. Choť samého generalissima stále manžela svého provází a tvá dceř dostala by se do její družiny. Ostatné připomínám, sedláče, že dnes tvé vůle mnoho dbáti nemíním. Můžeš být rád, že tvou dcerku k svému boku povznesu.

Nevím, dočkal-li bys se pro ni vznešenějšího ženicha."

Sedlák Žalman byl ovšem pyšným ctí, které dceři jeho se dostalo. A přitom zase na mysl mu vstoupil synek sousedův.

"Ted' nejdříve postarej se, abys nás co nejrychleji obsloužil, jsmet' velice unavení."

Žalman ochotně chvátał toto přání vyplnit.

"Hled' také, aby vzácný host neměl příčiny si stěžovat," obrátil se ku své manželce, která po celou tu dobu stála jako bez ducha. A z Bělíčky také jakoby andělská duše odletěla do končin nebeských.

Sedlák musil ženu podruhé upomenouti, když se vrátil, než vyšla za svou hostitelskou povinností. A ještě odcházela ne z ochoty, ale z bázně, aby důstojníka těch divokých Švédů nepohněvala a on pak aby se jim nemstil. A pak — ve světnici jí úzkost hrdlo stahovala k zalknutí.

Tohoto hostě by nejraději viděla za devaterými horami.

"Jsi, panno, nějak zamlklá, jako by tě příchod tvého ženicha pranic netěšil. Či schází něco mé nevěstě?" zahovořil důstojník přikročiv blíže k Bělícce. Ta stála tu dosud, jakoby v ní život uhasl. Když však důstojník dotekl se její pravice, zachvěla se, jako by sáhla na balvan ledový a ruku z jeho prudce vytrhla.

"Nejsem vaší nevěstou!"

"Ale budeš, holoubku, budeš. Za krátkou již dobu ustelu ti lůžko svaatební." A zdivočelý vojin se jízlivě zachechtal. Bělíčka zbledla jako stěna.

"Musíš zvykat, drahoušku, naše řeč bývá často drsná, jako to celé naše řemeslo, ale srdce máme ze zlata, slyšíš ze zlata." A zase se zachechtal tak jízlivě, že Bělícce až mráz přecházel po těle.

V tom vešla selka s krmí na rychlo připravenou a sedlák s láhve-mi vyleželeho vína. Důstojník pokrm odmítl a přijal pouze pohár s vínem, ježž jedním douškem vyprázdnil.

"Nemáme času nazbyt a jinde čeká

nás práce velmi důležitá. Nuže, dojednejme rychle naši záležitost, sedláče. Dcerka vaše bude ode dneška mou ženou; dejte jí na obtížnou cestu své požehnání, at' můžeme vyjetí."

A zase nikdo nepostřehl pohrdlivého úsměšku.

Bělíčka před otce na kolena se vrhla, nohy jeho křečovitě objala a zděšený zrak vzhůru k němu upřela.

"Pro Bůh otče, matičko . . . nevydávejte mě v ruce toho divocha! Do týdne bych se utrápila, usoužila. Neodpuzujte mě od svého prahu, ze svého srdce, v němž jste mě dosud nosili. Smilujte se nade mnou, nevydávejte mě v záhubu . . .!"

"Slíbil jsem . . ."

"Muži, pamatuj přec na svou krev. Vždycky's ji měl tolik rád."

"Tatičku můj, čím jsem vám ublížil, čím vás pohněvala, že se tak zatvrdilo ke mně srdce vaše? Po kolennou chci se plaziti, abyste mi odpustil, nejposlednější děvečkou vaší chci býti, jen mě nevyhánějte, jen mně poskytněte trochu dřívější lásky své . . . Tatičku!"

Sedlákovi Žalmovi vkrádala se do oka slza. Již se skláněl, aby dcerku, jejíž prosbám až dosud nikdy neodolal, se země zdvihl a k srdci přivinul — ale v tom opět rázem se vztyčil. Vzpomněl si na souseda a jeho synka. Nezkrocená zášť se v něm znovu plnou silou ozvala a mysl jeho zaujala opět cele nepoddajný vzdor, kterýmž i sám sebe o poklid duše raději by se oloupil, než by se protivníku svému, a byť i jen zdánlivě, pokořil.

"Nemožno, dal jsem slovo, a toho jsem ještě nikdy nezrušil."

"Zahubíš to dítě i mě. Rozpomeň se na Boha, muži!"

"Tebe, Kriste, zradil učedník tvůj, ale mě zaprodal vlastní otec můj, tebe na dřevo kříže přibíli, a mně nad meče ostřejší bolest rozdírá srdce ubohé . . . ó Kriste můj, ukonči raději dny života mého."

A děvče sepiaté ruce vzpínalo k obrazu božského Trpitele.

"Již té komedie dost," zahučel drsně důstojník. "Je čas, abychom se dali na cestu."

"Tatíčku . . . matičko! . . ."

A Bělička v nezměrném zoufalství znovu objímala kolena otcova, matčina. Selka Žalmanova křečovitě sevřela dceru do náruči, jakoby ji svým pažema a svým tělem chtěla chrániti. Vojáci musili je od sebe násilím odtrhnouti. Matka omdlela a dívku, která rovněž ztratila vědomí, vzal důstojník do svého náručí, vynesl ji ven a vyhoupl se s ní na koně.

Sedlák Žalman ani ze světnice nevyšel. Srdce toho muže musilo býti opravdu z nejtvrdsího mramoru, do něhož nemá přístupu než nenávist a černá zášť. A tenkrát byli časové zlí, velmi zlí, a srdce v nich utvrdlo mnohdy nad křemen.

Zástup Švédů ani ze dvora Žalmanova dosud nevyrazil a už jezdců udivení, zděšení koně zastavovali. Proti nim tryskem cválala četa — císařských.

Než minul okamžik, zkřížily se ocele obou, a dvůr rázem proměnil se

v bojiště. Švédský důstojník objímaje levicí štíhlé tělo Běličky, jež dosud smyslů nenabyla, oháněl se pravicí na vše strany jako zběsilý. Ale už rozehnal se po něm mladý jezdec a silnou ranou srazil ho s koně. Ale i do hrudi Běliččiny zaryla se švédská ocel, která měla odraziti ránu na důstojníka mířenou, ale svezla se do běloučkových prsou dívčiných. Proud jasné červené krve zbarvil děvuščin šat.

Mladý jezdec spatřiv to zaúpěl zoufale, skočil s koně a poklekl k raněné. Byl to Vojtěch. —

Po chvíli boj na dvoře utichl. Několik mrtvol leželo tu a rozpoltněnými hlavami neb prsoma proklatými oceli, ve smrtelných křečích se svíjejíce.

V loktech Vojtěchových dodýchávala Bělička. Selka, která zatím procitla ze mdloby a vyběhla ven, líbala v zoufalém pláči své jediné dítě umírající. A sedlák Žalman stál nad nimi zamračen, s tupým pohledem. Po tváři kanula mu slza a hrud' zdvihala se palčivými vzdechy. Snad teplou krví vlastního dítěte přece změklo to jeho bezcitné srdce.

Koutek humoru

Politování. On (k své mladé paní, pro niž si došel do divadla): Našla jsi tam nějaké známé? Ona: Och ano, rytmistra B. — udělal mi nabídku k sňatku. — On: A co jsi mu řekla? — Ona: Že je mně líto, že jsem už provdána.

Výmluva. Pán (k statnému žebráku): Proč nepracujete? Práce je přece koření života! — Žebrák: Mně ale doktor všechno koření zakázal.

Dvojičata. "Kdybych neměla rodové znaménko na koleně, každý by si mne spletl s mou sestrou, s kterou jsme se současně narodily."

Obrana. Host (kterému bylo předloženo velmi hubené kuře): Ale, sklepníku, můj žaludek není přece mlynek na kosti!

Co z toho bude? I. chůva: "Náš pán je Čech a paní je Angličanka." — II. chůva: "A což to dítě? Je Čech a nebo Angličan?" — I. chůva: "Ono ještě nemluví."

Obchodníček: "Co jsi dal, dědečku, za tu knihu, kterou jsi mně daroval k svátku?" — "Deset korun." — "Dej mně pět korun a já ti ji dám rád zpátky."

Poblouznění

Napsala Gabriela Preissová — Ze slováckých obrázků

AD vysokou zahradní zdi objevila se prostovlasá ženská hlava. Naklonila se dolů k záhumní stezce, pak se obrátila těkavě na pravo i na levo, naposledy pak podívala se vzhůru k obloze.

"Och!" povzdychla si dívka, stopujíc nescíslné, démantové body nevrlým pohledem, "měsíčka ovšem po tu dobu není, ale hvězdami celé nebe posypáno — přece jasno! jak snadno nás tu může někdo zmerčit."

Po záhumní ozvaly se spěšné dušené kroky; tak chodí Viluš! Dívka se honem ještě za sebe ohlédla a pak se hluboko nahnula přes zeď. Tmavé, spuštěné copánky se jí po ramenou svezly v před, černajíce se kolem bílého krku, po rukávcích a žlutozelené kordulce; hnědé oči značily se okrouhlém obličejí a zdály se býti nepřirozeně veliké.

Tak dočkala blížícího se chodce. Srdce jí rázem přestalo úzkostlivě bušiti; blahem zapomněla na strach.

"Viluš — Viluš!" zavolala tlumeným, rozechvělým hláskem.

Mladík se zastavil a vztáhl toužebně pravici vzhůru na pozdrav. "Dlouho jsi čekala, Babuško?" promluvil.

"Ne — dlouho ne . . ." zazněla vlídná odpověď. "Ale dnes je tak jasno, vid', Viléme?"

On se podíval vzhůru a souhlasil s povzdechem. "Ba, mohl by nás někdo upozorovat a ty bys to, chuděrko, zle odnesla."

"Co by o mne," dělo děvče vroucně, "já bych jen od rodičů hubování dostala; ale o tebe mám větší strach."

"Proč?"

"No, kdyby nás Joška vyčíhal a tě

zde zastal, tož ti nabíje, a Bože můj, ještě by to mohlo hůře dopadnout; mohl by navésti ještě druhých chasníků a nabili by ti všichni; bolest bys měl z toho a ještě bys hanbu splákl."

Mladík si pošinul vkusný, měkký klobouk a zasmál se hlasitě; skorem ta jeho lehkovážnost Babušku omrazila.

"Z těch mám malý strach," odvětil; "sotva by si na mne troufali, a pak bych se jim jednoduše nedal lapnout."

"Ó, to jich ještě neznáš!" vece dívka výstražně. "O hodech nabill jakémusi Pričoveskému studentovi, že tancoval bez odpovědi s Matulovou frajerkou."

"Drzá opovážlivost!" hněval se Vilém; "to jsou klackové!"

"Ba jsou zlí," šeptala dívka. "Věru, nemají ti naši chlapci nijakého povážení."

"I nechme jich a nestarejme se zbytečně," povídá mladík. "Vykládej mi raději, jak se míváš a ráda-li jsi četla moje psaníčko?"

"Mám je tu s sebou," přiznávalo se děvče, tisknouc ruku k nádrům; "již jsem je nejméně stokrát četla."

"Má zlatá Babuško!" děkoval vřele mladík. "A slib mi, že mi budeš také psávat, když jsou naše schůzky tak těžké a nebezpečné."

"Když já nepěkně píšu."

"Jdi, dítě, na písmu nezáleží; mně bude přece drahým obsah."

"No, já nevím, jestli to dokážu," zdráhalo se ještě děvče, "ale nebudeli mi nikterak možno s tebou se scházeti, tož zkusím psát."

Viluš najednou vztáhl vzhůru obě ruce a zadeklamoval roztouženě: "Tak blízku jsi mi a přece tak vzdálená."

Dívka sklonila hlavu a roztesknila se: "Co naplat; je to již naše neštěstí, že si nesmím na tě myslet."

"Ale ty jistě myslíš!"

"To ano — ale mluvit s tebou nesmím."

"A i mluvíš! To vidíš, co je platno veškeré nesmění."

Ted' se na chvílku zamlčeli. Po té zahovořil Viluš:

"Babuško, ty mne máš přece ještě víc ráda než rodiče?"

"Ó, rodiče mám ráda a tebe zase jinak," odvětila dívka táhle a smutně.

"Avšak povědělas mi, jak jsme spolu oněhdy lesem z velehradské pouti šli, že bys byla ráda mou ženou."

"Och já ano — ale rodiče mne za tebe jaktěživi nedají."

"Proč, Babuško?"

"Že jsi písař a já se musím vydat za sedláka, aby v našem dovedl hospodařit."

"Však já bych to také dokázal." vece mladý příručí truchlivě — "a potom jednou přece postoupím — stanu se knihvedoucím."

"Když já ale musím jít za Josefa; rodičové jinak nedají," rozslzela se dívka. "Ti naši si myslí, že písař to je tak být z milosti živu na světě. Můj přínos že by se hodil do vzduchu. Ach, ten jejich rozum je naším neštěstím."

"Neplač, Babuško, nedělej mi ještě těžší srdce než je beztoho mám pro tu naši ubohou lásku."

"Včil již musím jít," rozpomněla se dívka, utírajíc si rukou zvlhlé oči. "Jednak si myslím, že je to velké štěstí, když se tak s tebou sejdu — ale přes to jsem strachem pořád jako na trní."

"Poslechni ještě, Babuško moja," přimlouval vroucně Viluš, "nevykládej si to ve zlé, že ti učiním nějaký návrh. Vidiš, nám ubohým není nikterak možno, abychom se scházeli. Tu by nás mohl snadno někdo zastat a kdybychom se sešli někde jinde v poli, či v lese, mohlo by se přihodit také nějaké neštěstí. Avšak já

vím o místě, kde bychom se neprozradili."

"A kde?" ozvala se živě dívka. Naděje zračící se v jejím hlase, dodala Vilémovi další odvahy.

"Ještě jednou tě prosím, nezazlívej mi můj návrh, k němuž mne přinutila nekonečná láska a holá nemožnost jiných schůzek. Přemýšlel jsem o tom a nahlédl, že bychom byli nejjistější u mne v pokojíku. Mohla bys ku příkladu za tmavého večera s vaší děvečkou, která je již v náš poměr zasvěcena, doběhnout ke mně k továrnímu domku. Přinesl jsem ti klíč od dveří — přijmeš jej, Babuško? Podívej, já ho ted' hodím přes zed' do vaší zahrady a ráno si jej můžeš nalézt."

Mladík hodil mrštně klíč přes zahradní obrubu a pokračoval:

"Vedle mne zůstává strojník Kalcel, ten je nahluchlý a věru nijak příchod tvůj nezradí. Můj pokojík má vchod ze dvora. Vezmi si jen vždy s sebou Mařku, abys se samotna nebála. Tu jen zat'ukej zlehounka na mé okno a já ti vyběhnu okamžitě v ústrety. Tak bychom mohli spolu nerušeně mluvit v mé světnici. Nuže, srdčko, co tomu říkáš?"

"To je také zlé," ozvala se po krátkém přemýšlení Babuška. "Mohl by nás přece někdo uvidět a prozradit, pak, Bože můj, co by si o mně lidi pomyslili, že za tebou chodím?"

"To nemusíš mítí nejmenší pochybnosti, "dušinko zlatá! Mohl by tě uvidět neb potkat jediný strojník Kalcel, ale on je starý mládenec, který si zajde jen v neděli do hospody a u večer všedního dne je zamknut ve svých dvou světničkách jako krtek. Moje a jeho posluhovačka, stará Kasanička, odchází vždy před sedmou hodinou domů."

"A pak se to nesluší, abych já za tebou chodila," odporovala dívka. "Kdyby se to tak lidé přece dozvěděli, pošla by z toho zlá ostuda."

"Když nám ale nezbývá jiné naděje! Hled', i zima tihne, ty nebudeš moci již ani sem přicházeti, neboť já tomu nemohu dopustit, mohla bys se

povážlivě nachladit! Rozmysl si to moudře, Babuško drahá, a pak mi hezky piš."

V tom se rozlehl nedaleko nápěv táhlé písničky s čardašovým přízvukem; nějaká chasa se blížila. Milenci se pokynem ruky a tichým "s Bohem!" spěšně rozloučili.

Babuša se svezla dolů, neboť půda Šohajkovy zahrady byla tu mnohem vyšší než s druhé strany na cestě, a počala na zdařbůh hmatati rukou po vadnoucím, studeném trávníku, jestli by nalezla hozený klíč. Ale brzy se přesvědčila, že by to bylo marné hledání, a proto již raději letmo pospíchala do stavení.

Podle stáji byla malá jizba s pecí a kotlovinou; tu se vařila dnes povídla a domácí dcera měla zde až do půlnoci dohlížeti a pomáhati, než by ji vystřídal matka. Na večer napadlo Babuši, jak snadno by mohla dnes hovořiti s Vilémem, a proto mu ihned po děvečce Mařce vzkázala, aby došel v deset hodin k zahradní zdi.

Na neštěstí nebyla Šohajkova zahrada, jako veškeré ostatní sady, vroubena jen nízkým, živým či prkenným plotem. Zámožný hospodář zavedl v dědině po městsku novotu; vystavěl si nedávno vysokou, cihlovou zeď, aby mu děti a odvážlivá chasa nelezla na květiny, kadlátko, marhule a velkozrné víno.

"Nu, muselo to být," pravila si prve mrzutě v duchu Babuša, pomýšlejíc, že všude jinde jsou nizoučké ploty; a což by líbezněji její schůzka s Vilémem nedopadala, kdyby ji byl mohl jako tehdáž v lese Velehradském zulíbat?

U kotloviny stála Mařka s mladšínkou a čeledín i skoták se k nim přidružili. Hluku natropili až na pohoršení, neustále zpívající a dovádějící. Babuška je již v polou zahrady zaslechla a počala se obávati, když tak povykují, nedošel-li na ně tatíček nebo mamička; jak snadno by se mohli po dceři shánět!

Když přiběhla celá rozechvěná, nastalo v kuchyňce na chvíli utiše-

ní. Tu zase dcerku bodla myšlenka, že ti všichni snad tuší, kde byla, a proto pohlédla tázavě na Mařku. Ta ji ale přivítala významným, uspokojivým pohledem a počala vykládat, že se tu před čtvrt hodinou z nena-dání ocitl Josef Boršecských a sháněl se po domácí dceři. Hospodář prý mu dal odpoledne na roli klíček od dvířek a navedl jej, aby jen Babušku při vaření povídel překvapil, aby nebyla ospalá.

"A co jsi řekla?" tázala se dcera chvatně.

"No, pravdu jsem řekla," děla Mařka, klepajíc hřmotně vařečkou o kotel; "že vás rozbolela hlava a šla jste si lehnout."

"Nepřipálili jste povídla?" obrátila Babuša rozpačitě řeč a berouc Mařce vařečku z ruky, sama ji v kotli slabě zamíchala.

"Co by . . ." usmál se čeledín, však pomáháme."

"Ano pomáhají," zvolala mladší-ka, "tu Francek mi prve celé lice povídl pomaloval — chmula jeden."

"Tak jděte spát, chlapi, jen holky at' tu zůstanou," rozkázala Babuša. "Mamička by darmo hubovala, at' jsme tu raději samy."

Čeledín s pasákem se vzdálili a mladšítku poslala Babuša pro trochu vody. Jakmile osaměly, ozvala se Mařka: "Josef měl zlost! Pak jsem za ním vyšla, obávajíc se, aby ho nenapadlo projít se zahradou, ale šel hned domů; jen nahlédl do okna vaší komory, ale nezat'ukal."

"Jen když sem tatíček nebo mamička nedošli," odvětila dcera, "měla jsem strach."

"A mluvila jste s panem Vilušem?"

"No ovšem!" přisvědčila Babuša.

Právě nyní vešla sem panímáma. Pečlivá hospodyně již nemohla spát, ač ještě do půlnoci tři čtvrti hodiny scházely.

"To je štěstí, že nedošla o chvíli dříve," myslila si obě děvčata.

Hospodyně poslala dceru a mladšítku spát a sama se uvelebila u kotlu, ponechávajíc si jen Mařku k ruce.

Babuša zatím odebrala se do své komůrky, rozžehla si světlo a zavřela pečlivě okéníčku. Pak odestlala lůžko a otočila si copánky pevně kolem hlavy, aby se jí ve spaní vlasy příliš nešklebily. Při tom ale necítila nijaké únavy, ani chuti ku spaní. Viluš jí zvučel v duši a osvětlená jizbička jí jaksi půvabně a tklivě dojímalá. Dívka se posadila na malovanou, dubovou truhlu, plnou ženského zboží, vzácné výbavy jediné Šohajkovy dcerky. Na výbavu ovšem Babuša teď nemyslela, ani na vdaj. Roztesknělé myšlenky provázely hezkého písaře, toho ubohého Viluše, který si na ni nesmí do opravdy myslit.

Přečetla si ještě jednou s utajeným dechem jeho vřelé psaníčko, potom se rozhlédla jistě a odhodlaně po jizbičce, určujíc v duchu: "A já od něho neupustím, Josefa si nevezmu!"

Pomačkaný list obdržel znova u přímý polibek a tu najednou dívce napadlo, že by se měla učit ve psaní, aby také dovedla Vilušovi napsati psaníčko. Nebyla ani trochu ospalá, pokusí se o to ihned.

Vyšla tiše se světlem z komůrky a přinesla si z vedlejší jizby moravský kalendář v modrých deskách a lahvičku s inkoustem. V kalendáři bylo uloženo péro a bylo tam vždy nachystáno několik blánek papíru i kabelek. Babuša si postavila světlo na truhlu, poklekla u ní a počala zvolna na papíře psáti.

Nejprve načrtla neumělou, pérú nezvyklou rukou frajerův podpis "Vilém Tandel", a zase "Viluš — Vilém."

"Co za divné, hezké jméno má," napadlo jí, "věru, to jakési panské jméno."

V tom si náhle vzpomněla, že nezastrčila dvéře, a honem si pospíšila tak učinit, aby ji někdo nepřekvapil. Na to opět poklekla a pokračovala svým podpisem: "Barbora Šohájek." Dále se na papíře objevila slova: "Nejmilejší, libezný můj Viluši! Já tě nastotisíckrát pozdravujem a nech

sa ti něco pěkného zdá a i o mé věrné lásce nech sa ti zdá."

Ještě připojila známé říkánky milostných dopisů:

"Let' psaníčko, let', at' si u milého hned. Posílám ti tolik hubiček, kolik je na nebi hvězdiček. Sladký sen, cukrový den, mandlový celý týden. Péro psalo, srdce hrálo, na tebe si vzpomínalo. Jestli je to chybně psaný, prosím za odpuštění. Dobrú noc, můj frajerečku!"

Tím již asi vyčerpala veškerou látku a položila péro přechýlíc a prohlížeje si, co napsala. Zdálo se jí, že to dopadlo dosti pohledně, slušně.

Jak je tomu povděčna, že se ve škole naučila psát, ten starý jejich pan učitel se toho přece dočkal, že mu byla jednou v duchu vděčná.

Babuška se opět posadila, podepřela si rukou hlavu a vzpomínala oněch dob, kdy byla školačkou. Byly to divné časy — tak v pravdě dětinské! Josef tehdaž sedával v nejzadnější lavici — to že byl ve vyšší třídě, neboť byl o čtyry roky Babušky starší. Ale hned tenkrát se asi již na ni myslil, neboť ji brával v dětských hádkách a roztržkách do ochrany a nejraději s ní rozmlouval.

Jednou, když se ženil jeho bratr a konce napověděl: "Babušo, maminka Joška již do školy nechodil, jí dopovídaly, že já nedostanu živnosti jako velký Tonek; já dostanu jen pár koní, vinohrad a pět sto rýnských."

"To budeš bohatý," mínila deseti-letá Babuška rozumně; "to toho dostaneš věru moc!"

"Ano!" začervenal se náhle Joška, "a ještě něco maminka vyprávěla."

"A co?" ptala se zvědavá Eva.

"Že až dorostu, musím se někam příženit, nejspíše prý takhle k vám — že nemáte chlapců."

Babuška na to nevěděla odpovědi a počala se šklebit k pláči. Tu se Joška teprve smyslu svých slov ulekl a odběhl od rybníka, kde se sešli, rovnou cestou domů. Tuším, čekala kdysi šestnáctiletá Babuša s tlukoucím srdcem chasu, vracející se z o-

kresního města, od odvodu. Joška šel tehdy poprvé a dívka si v tajném, srdečným koutku přála, jen aby jeho neodvedli; pocházelo ovšem to přání jen tak ze staré, přátelské známosti, jak si teď Babuška v duchu dokládala.

Ale nějak to Joškovi prozradila a od té doby již osud určil, že k sobě patří. Na druhý den večer došel Joška s harmonikou a se dvěma kamarády do jejich dvora a posadili se tam na obrubu studně.

Babuša byla již zvyklá chlapecským návštěvám a ráda se veselila; a dnes nechtěla živou mocí ze světnice, ač byl venku vlažný, jarní večer.

"Vyjdi ven," kázala matka s úsměvem; "Joška ti tam vyhrává!"

"Tot' at' dojde podruhé sám," durdila se Babuška; "já nepůjdu ven, aby si mne ti druzí dobírali."

Joška byl tím odkazem nevýslovně spokojen, ale Babuška se tím dostala do řeči, že se Josefovi zaslíbila.

Na třetí rok již za ní chodil, a že rodiče i Joškova matka tomu přáli, pomýšlelo se již na svatbu. Nyní ale ta známost dopadne na neštěstí, neboť od té doby, co přišel do zdejší továrny příručí Tandel, přišla k poznání, že nelíbí Josefa, ale — příručního.

Uviděla Viléma poprvé o Božím Těle v kostele na kruchtě a neustále, jak se Babuše zdálo, dolů na ni hleděl. Ten jeho pohled, jako by se jedinou chvílí na věky zaryl do Babuščiných očí; at' je otevřela, neb usínajíc přivřela, neustále viděla jen hezkého, způsobného písaře, jak na ni mile zírá. Nikomu to ovšem nesměla říci, tím méně jí napadlo, proto strnit se Josefa.

Za nedlouho šla s Mařkou s pole, písař je potkal a Babušku oslovil. Tak líbezně znal vyprávěti, že od té doby po něm stfáhla, kde by ho jen potkat mohla. Na štěstí mimo Mařku nikdo ničeho netušil, nikdo jich nepotkal, kdo by se nad tím pozastavil. Babuša brzy poznala, že má Tandela ráda — vždyť byl mnohem onačejší Josefa; ale toho se přece ne-

nadála, že by Joška mohla nechat tak a pomýšlet na vdaj s písařem — až jí to Vilém sám naznačil.

Najednou bylo zase Babuše Josefa líto. Vždyť mu ani nemohla napovědět "nechoť k nám!" Od nějakého času jen ho chladněji odbývala, dvojsmyslně hovořila a všelijak se vymlouvala. Když se jí tázal, zdali se hněvá, musela se přiznat, že ne — tázal-li se, jestli ho má ráda, nemohla jinak, než potakat.

Chudák! Jak ten rozmarynček v okně se smutně kloní, to že pochází od Josefa a má být k jejich svatbě! Nad lůžkem od stropu na zelené stužce visí pozlacená holubička — je poprášena, zanedbána, jako veškeré ty dárky od Josefa, pohozené na skříní. Kdysi přece bývaly doby, kde se domnívala, že ho má jinak ráda! Jak úzkostlivě a toužebně ho pokaždé čekala z odvodu — anebo o muzikách, jak spokojeně se mu stavěla po bok a do jiných chasníků jí ničeho nebylo. On ji ovšem tak vřele nedovedl mít rád jako Vilém, ale byl jí zvyklý. Co si to jen rodičové usmyslili, ji k němu naváděti, nebýt jich, jaktěživ by jí nenapadlo, vyhlídnout si Jošku. Je on takový neohrabaný — jak jinak! . . . Písař, ach písař, každický pohyb jiný a řeč tak jímavá! Ona přece za to nemůže, že si ho vzala do srdce, když tam Josef jaktěživ do opravdy nebyl. Naposledy se Babuška zkroušeně před svatými obrázky pomodlila, ulehla si na lůžko a unavená hlava předla si sen té nové, — že opravdivé lásky, dále, se zavřenýma očima.

* * *

Na druhý den z rána ptala se na dvoře výminkářka Boršecká svého mladšího syna, když zapřahal koně, hotově se na cestu do přespolního mlýna. "Co je ti, chlapče, že tak zhlížíš? Odpovídáš na půl slova a vypadáš celý ztrápený."

Zaslechla to mladá hospodyně, žena staršího Josefova bratra. Sypajíc drůbeží, změřila švakra po očku.

Opravdu — vypadal nějak přeměněný, smutný.

“A panímámo, což jiného by mu scházelo,” ozvala se švitořivá ženka, “pohněvali se nejspíše s Babušou; však si již o tom lidé vyprávějí.”

Josef ustal koně strojiti a pozvedl ku švakrové oči.

“Co si lidé vyprávějí?” opáčil zprudka.

“No — že se hněváte. Na Velehrad se vydala sama s kamarádkami a kde prý může se ti vyhýbá! když tam dojdeš, že se schová, anebo se vymluví.”

Staré Boršecké sklesly nemilým překvapením ruce.

“A co jste si udělali?” tázala se syna.

“Nic,” vece Josef temně a rty se mu třáslы steskem.

“Tuším je s námi konec. — Já jsem jí ničeho proti vůli neučinil, ani zlým slovem ji nepohněval — to ona sama mne najednou zahazuje.”

Ted' pobledla i stará panímáma.

“Co tomu říkají Šohajkovi?” tázala se strnule.

“Oni snad ještě nevědí. Když tam dojdu, jsou ke mně přivětivi jako dříve, jen Babušce nejsem vzácným. Včera ještě jsem se setkal na řepništi s pantátou, vyprovázel jsem ho a on mi dal od dvířek klíček, abych jen došel v noci za Babušou, pomáhat vaříti povidla. Šel jsem tam po desáté hodině, ale ona se mi pro žalost schovala a vzkázala mi po Mařce, že ji rozbolela hlava.

“Snad jsi jí přece nějak ublížil?”

“Co by — snad mám rozum.”

“A k tomu ji má velmi rád,” ozvala se švekruše útrpně.

“Bože můj! co by měla za příčinu!” přemýšlela matka.

“Snad, možná dost, že si vzala do hlavy jiného,” povídá nesměle mladá hospodyně.

Josef sebou trhl a svěsil hlavu.

“A kdo by to byl?” dí trapně matka. “Snad některý přespólní chlapec, neboť zde každý ví, že jste zaslíbeni.”

“Od které doby se tak hatíte?” otázala se švekruše.

“Již ode žní tak se mnou ledajak nakládá,” odvětil Josef v trpké vzpomínce.

“To bys měl s pantátou promluvit,” přejala mu švakrová slovo.

“Snad se nebudu doprošovat, aby ji ke mně nutili?” zvolal hořce hoch. “Včera jsem tam byl naposled a nepůjdu tam již, leda by mi vzkázali. Já Babuši neublížím, ale jestli se ode mne do opravdy odvrátila, ať si to nechá na svědomí, — že mi vzala život.”

A Josef vyskočil na vůz, práskl divoce do koní a bez pozdravu odjížděl.

Matka se snachou zůstaly na dvoře, radíce se.

“Toho bych se byla do nejdelší smrti nenadála,” naříkala panímáma, “ani mně to do hlavy nejde; měla jsem tu holku tak ráda.”

“Možná, že ho jen tak zkoumá,” vece na útěchu snacha. “Děvčata mívají všelijaké nerozumné nápady; och — co já se za svobody mého muže natrápila!”

Ženka se počala hlasitě smáti, vzpomínajíc všelikých těch hlupot; ženy na ně tak snadno nezapomínají.

“Ještě to nějaký den nechám,” rozhodla se konečně stará Boršecká. “Bylo by mi za těžko k Šohajkům vejít s takovou zprávou. Ale neporovnájí-li se co nevidět bez nás, musím se do toho vložit a s Babušou neb starým rozumné slovo promluvit. Ten hoch se mi nelíbí.”

U Šohajků zatím již několikrát přišlo rodičům se divit

“Co jste si udělali s Josefem?” tázala se téhož dne, co u Boršeckých vyslyšely ženské Josefa, matka Babuše před pantátou.

“Co by — nic,” vece vyhýbavě dcera a počala nejistě po jizbě těkati, tak, jakoby nejraději zodpovídání chtěla uklouznouti.

“Přece ti musel nějak ublížit?”

“Ba ne . . .”

Matka tušila, že se asi dcera nechce přiznat, ale dodala:

"Jen abyste se, až budete svoji, také neškorpili; to nenosí dobrotu do domu."

"Však já bych si beztoho Josefa nevzala," odvážila se z čista jasna Babuša prohodit.

"Co to za hloupou řeč!" nahněval se posud tiše naslouchající otec. "Kdybys ty jen Josefa lépe považovala, tak řádného chasníka není na pět hodin cesty."

"Že řádný?" hodila hlavou dívka, dodávajíc si odvahy; "tuším je ale ku vdaji třeba, aby se mně též líbil."

"Zanech zbytečných řečí, ten se ti již dávno zalíbil."

"Och ne, to já jen tak s ním chodila, že jste mne k němu měli a donucovali."

"Aby tě strela!" usmál se otec, nevěře nikterak, že dcera nežertuje, "tož my jsme se do něho zalúbili — co?"

"Vy ne, ale já také věru jakživa ne!"

To pověděla Babuša vzdorovitým, chvějícím se hlasem a do očí jí vstoupily slzy strachem, že se Josefa nezbaví.

Rodičové teprv teď na se ulekutě pohlédli. Holka stála u kamen, pobledlá, s uslzenýma očima — na tomhle bylo přece cosi pravdy.

"Co je to?" rozkřikl se otec již do opravdy rozhněvaný.

"Jsme my ti na blázna a Josef také?"

Místo odpovědi se Babuša jen více rozplakala.

"Pro Boha tě prosím, dítě, co je ti?" ozvala se ustrnulá matka.

"Nech ji!" zvolal dopálený otec. "Dítě — že dítě, ještě se s ní robou starou devatenáctiletou budeš mazlit? Tři léta se s chlapcem tahá a teď by jí napadlo jej na ostudu lidem nechat? Na moji dušu, já ti dělat pohoršení, já ti vyženu takové šibřinky z hlavy, jen co si ještě promluvíš s Josefem — počkej!"

Nazlobený otec se vzchopil, strhl s lísne klobouk a několika ostrými

kroky došel dveří. Tu se ještě ohlédl, doufaje, že se holka omluví, ale ona se k tomu neměla.

"Teď jdu za Josefem," opáčil přísně, bera za kliku dveří, "přivedu ho sem a uvidím jestli zatím zmoudříš."

Když za pantátou klaply dveře, počala matka v důvtipném tušení:

"Babušo, snad jsi si neoblíbila jiného?"

"Och, ne, mamičko, och ne," zapírala ustrašená dívka.

Matka ostře na dceru pohlédla, a nevyzkoumavši nic nápadného, přestala na děvče dorážeti. Nenadělala Šohajová beztoho jak živa mnoho řečí, měla to již v povaze.

"Darmo jsi pohněvala tatíčka," povídá. "A nestůj tu tak zbůhdarma, běž po nějaké práci! Tuším, na tebe došel nějaký pochabý čas, že chodíš jako ztracená ovce po domě. Měj se jen na pozor, ať nezačnu s tebou jako pantáta. Hybaj do komory, to peří do duchen přesypávat; ať všechno nečeká jen na mne!"

Babuša se poslušně vzdálila z jizby. Vešla do komory, rozvázala velký měch s natlačeným peřím a nachystala si k ruce sypek na podhlavníci.

V tom jí ale cosi napadlo, nechala té práce a sňala se skříně kalendář. Vyňala z něho blánu papíru, namočila péro a jala se spěšně na stole psáti, nedbajíc, že to dopadá na krivo.

"Můj nejmilejší frajerečku, srdénko moje, ívíteček můj! Já jsem včil pro Josefa od tatíčka hubování dostala. Oni chtěli vědět, proč se mu vyhýbám a já jsem pravdu povědít nemohla. Tak jsem jen hovořila, že o něho nestojím, ale oni mi za to nadali a že dojdou pro Josefa. V úzkosti jsem se dala do pláče, a ani mamička se mnou slitování nemají; ptaly se mne, jestli si myslím na jiného, ale já zapřela; však nesmím pravdu povědít. Tož nemám na útěchu jen tebe, frajerečku můj, a jak nám pán Bůh pomůže! Och, velice těžko je mi u srdce, jak to všechno dopadne, ale zase si myslím, že mají rodičové

jen mne samotnú a proto mne nebudou, až to přijde na jevo, k smrti trápit. Já ti zatím po Mařce tu vědomost dávám a neboj se, že bych se mohla zase na Josefa udobřit. Přijď zas v deset hodin pod zahradu — snad budu moci s tebou pohovořit; kdybych se nemohla dostavit, pošlu si ráno Mařku pro psaníčko.”

A nyní ještě honem dopsala Babuša známý dodatek:

“Let’ psaníčko, let’, at’ si u milého hned,” domnívající se, že to již k milostnému dopisu patří. Pak se podepsala: “Tvá věrná, od srdce upřímná frajerka Barbora Šohajek.”

Babuščina líčka se rděla rozčilením a zrak se zdál vyjasněný, posílený. Složila a zaobalila lístek, popadla na oko do rukou sypek, kdyby jí náhodou matka zmerčila, aby se domnívala, že zabývá se nakázanou prací — a vyběhla na dvůr. Brzy vynašla Mařku, strčila jí lístek do rukou a poprosila ji, aby tajně doběhla s tím do továrny, na odpověď že čekat nemusí. Mařka se ochotně opásala čistějším fěrtochem a vytratila se ze dvora. Babuška zatím běžela nazpět do komory a dala se se zimniční rychlostí do práce, naslouchajíc, brzo-li se v síni ozve otec neb Mařka.

Konečně se ozvaly těžké tatíčkovy kroky a zároveň s ním vešla ze dvora mamička.

“Josef není doma: jel do mlýna,” povídá otec v síni. “Panímáma ho sem pošle, hned jak dojde.”

Na to vešli rodičové do jízby. Babuša vyklouzla jako šipka z komory; jednak nepokojem, brzo-li se vrátí Mařka, a zvědavostí, co bude otec vykládati. Postála u jízbových dveří, napiatě naslouchajíc.

“Panímáma sama o tom začla,” hovořil tam otec, “že Joška za nic nemůže, prý ten hněv ona jen sama strojí. Ještě ráno prý prohodil, že by se raději života zbavil, než jí.”

“Ale nech je však oni se udobří!” odpovídala klidně matka. “Jen se tak Josefa nezastávej, však věru není naše holka zlého srdce! Nejspíše

jsou to mezi nimi nějaké hlupoty a oba se přiznat nechťi.”

“Poslouchej, ženo, co mi to napadá,” ozval se po chvílce pomlčky otec tak zvláštním hlasem, že naslouchající Babuša pocítila v něm okamžitě blízké nebezpečí, “jestli ona, že ona má v hlavě toho nového pisáře z fabriky?”

“Co by . . .” přerušila ho panímáma.

“No, — možná věc,” pokračoval otec ztišeným hlasem: “já mám jakési jisté tušení. Vzpomeň si, jak kmotřenka Zalabová nám vyprávěla, že se k ní pořád na Velehradě točil a i marcipánu že jí koupil a vnutí . . .”

“Přece nebylo ničeho více. Marcipán může děvče přijmout od každého.”

“Ano co to znamená, že se jen pořád ke mně lísa? Ze začátku si mne, třeba že jsem prvním radním, ani nevšímal a tu náhle, jak mne potká, již mne uctivě osloví: pane Šohajek sem, pane Šohajek tam a samá sladká řeč — jářku, nevěží v tom nějaká faleš?”

“Och, kde pak! . . .” rozhodně nevěřila matka. “Však jsem se jí prve optala, jestli si nemyslí na jiného a ona doznala, že ne. O tom pisaři u nás po celý čas ani zmínky; že si jen takový nápad připouštíš!”

Opět nastala chvílka pomlčky. Šohajek v duchu uznával, že je žena moudrá a povážlivá — k tomu se matka s dcerou vždy nejlépe vyzná.

“Byl jsi na řepné roli?” tázala se teď panímáma.

Babuša déle neposlouchala; vrátila se do komory a tu přišla i Mařka s vyřízenou, že pana Tandela zastala v síni s nějakým mladým páнем rozmlouvajícího.

Psaníčko odevzdala a pan Viluš jí pošeptal, že vzkazuje Babušce vroucné díky a jí tisíckrát pozdravuje.

Babuška se zamyslíla a srdce jí počalo úzkostlivě bušit, že tatíček přišel její známosti na stopu. Škoda, že to Vilémovi hned prvé nemohla oznámiti, aby jí vzkázal nějakou radu. Co aby honem napsala druhé

psaníčko s tou důležitou zprávou? Anebo kdyby sama s ním promluvila — však má klíček od továrního domku, který stál osamělý na řepném poli za vahou a snadno by tam mohly s Mařkou doběhnouti. V sedm hodin již byla čirá tma, Josef nedojde až po večeri a ona by kus života za to dala, aby ji teď Vilém mohl potěšit!

Hned tam budou — hned zase zpět — jenom chvilenu se zdrží a kdyby se doma po nich sháněli, však nějakou výmluvu již najdou. Mařka byla brzy s ní srozuměna a Babuše již ani nenapadlo, že se to nesluší za frajerem přijít.

Zatím se ještě dcerka rodičům okázala ve světnici a dočkala tam až k umluvené hodině. V sedm hodin vyšla s dojačkou v ruce zvolna z jizby, jakoby šla do chléva k dojení. U stáje zastala připravenou Mařku.

“Tak pojd’me,” šeptala dcerka.

“Mladšínce jsem řekla, že si někam chceme odskočit,” vece Mařka; “kdyby se teď měla panímáma po nás shánět, aby pověděla: “Ted’ jen z chléva odešly.”

“Tos dobře udělala,” mínila dcerka a již společem ubíhaly ze vrat. Mlčky spěchaly přes náves a přeběhly již i Boršeckých stavení, když najednou se Babuška na Mařčin pokyn zastavila. U Boršeckých byla vrata jen přivřena, Mařka tam zvědavě nakoukla a zašeptala, tahajíc průvodkyni za rukávec: “Josef je už doma; — je na dvoře.”

“Kde?” tázala se Babuška a popošla několik kroků zpět, ukrývající se do kouta vrat, odkudž mohla neviděna snadno pozorovati. Mařka přistoupila k ní a obě děvčata ztichla jako myšky.

Oknem z jizby vnikala na tmavý dvůr slabá záře a naproti na stájové zdi byla zavěšena rozsvícená lucerna. Josef odstrojoval zvolna koně. Babuščin frajer míval ve zvyku neustále si prozpěvovat jako nějaký družba. Zpočátku, co se naň děvčata zahleděla, pohvizdoval si a potom počal tak dojemnou písničku, že nasloucha-

řící děvčata zadržela. Byla táhlé, těžkomyslné noty a zněla:

Já som teba doma hľadal,
teba doma nebolo;
ty si žitko dožíňala,
ktoré zralé nebolo.

Já som teba doma hľadal,
teba doma nebolo;
ty si bola žitko svážať
a sožaté nebolo.

Já som teba doma hľadal,
teba doma nebolo;
ty si bola žitko mlátiť
a svezené nebolo.

Já som teba doma hľadal,
teba doma nebolo;
ty si bola pod zahrádkou,
hľadala si iného!

“Chudák,” vece Mařka s povzdechem, “tak jak by to doopravdy cítil.”

Babuše bylo smutno až k pláči.

V tom ze stavení vyšli mladí hospodáři a jeden přes druhého volal: “Vítaj, Joško — št’astné si dojel?”

Josef se ohlásil odpovědí. Již to nebyl ten něžný, zpěvný hlas — to byla všední, drsná řeč Josefova . . .

Babušku zde již nic nezdržovalo; vzpomněla si na příčinu své cesty, zatáhla Mařku za sukni a znova daly se do běhu. Ale teskný, vyčítavý ozvuk písně jako by se byl vedral dívce do prsou a pospíchal zároveň s ní k milenci. Mlčky doběhly dívky k továrnímu domku, a Mařka odmykajíc zámek zlehounka otevřela dvířka. Ted’ chopila Babuška Mařku za ruku a zastavila ji.

“Jak to uděláme, Mařko?”

“No. Nakoukneme do okna, co pan Viluš dělá, pak já zůstanu venku dávat’ pozor a vy s ním zatím v síňce můžete pohovořit,” radila rozvážlivě Mařka, která byla o několik roků Babušky starší.

“Ale jak ho vyvoláme; máme zatukat na okno?”

“Třeba; — to už jen pojd’me.”

"Och, jen tiše, Mařko! Bože, jak se třesu," šeptala Babuška.

Děvčata se letem přiblížila k osvětlenému oknu, ale zaraženě ihned uskočila.

"Není sám — je tam kdosi," zašeptala Babuška mrzutě.

"Mařka po straně natáhla krk k oknu a vece: "To je ten chasník, co s ním prve stál v sínce — je to on!"

"Pojďme zpátky." "

"Počkejte ještě — jak se ti dva smějou — co to dělají? nějaké psaní čtou!"

Ted' zase nesměle natáhla Babuška krk a pohleděvši do jizby, zachvěla se.

"Můj Bože! to oni čtou moje psaní! Och — proč je tomu cizému člověku ukazuje! Psala jsem to psaní přece pro něho jediného."

"A jak se chachcou; naposledy si z toho robí smích," napadlo Mařce.

Babušce polilo horko celý obličej. Půl života by za to dala, kdyby zvěděla, jak o ní Viluš za zády mluví. Vyjádřila šepem svou myšlenku Mařce.

"Pojďte do síně," poradila vtipná společnice; "dvěře jsou otevřeny a v síni uslyšíme všechno. Čeho byste se bála? Kdyby náhle otevřeli dvěře, můžete utéci a já panu Viluši pošeptám, že s ním chcete něco mluvit."

Děvčata se popadla za ruce a vkradla se jako pírká do síně k Vilémovým dveřím. Oběma tlouklo srdce hlasitě.

"To je k popukání," zněl z jizby cizí hlas a Babušce to úží trapným tušením dech; "ten dopis by mohl jíti na výstavu."

"Ó — nezapomněl." — A nyní se Vilém nesmál; mluvil nějak teskně s povzdechem. "Ale prosím tě, ona se užíví co učitelka řádně sama, a kdybychom se sebrali, nepovede se nám valně. Ona nemá chudinka ani výbavy a já bych nemohl ku skrovné službě také ničeho dosadit."

"Dopisuješ si s ní ještě?"

"Posud, ale musím toho co nevidět

zanechat, jen co bych to měl u starých jistě."

Ubohá Babuša věděla již dost! Div, že hlasitě nezadředovala, když ji tak náhle vyhnalo zlé přesvědčení z nebe lbezné známosti na licoměrnou skutečnost. To že byl ten zbožňovaný Viluš, pro něhož mohla obelhávat rodiče a zahánět upřímného Josefa? On ne jí, — tu Růženu líbí, a jí vyhlával lásku jen proto, že byla zámožná. Dívka stiskla křečovitě Mařčino rámě a obrátila se ku dveřím. Vyšla pomalu, ruce kladouc na obličej srdce prudkým proudem slz.

"I pojďte, nedělejte si z toho nic," těší Mařka; "vidíte, já jsem to vždycky nějak tušila, že není upřímný."

"A přece jsi mi to neřekla, přece jsi ho vždy jen chválila," zaštkala hlasitě Babuška.

"Když jsem si, věru, ani netroufala, když vy jste si ho tak vzala do hlavy. Celá zblázněna jste byla po něm."

"Já bych se raději na světě neviděla, abych Bože!"

"Neplačte, srdénko moje. To se dá všechno napravit."

"Slyšelas, jak se posmíval — frajerečku, srdénko, jak se tomu cizímu člověku zpovídal?"

"Ba, tohle by Josef nedokázal! Pak se řekne pán, ale on je to zatím slotá jakási."

"Och, Josef se chudák, věru ani vlastní matce nesvěřil s tím, co jsme mezi sebou měli," povážila lítostivě Babuška.

"Co ted'?" napadlo Mařce.

"Nic — už je po všem; s ním jakživa již sejít se nechci, s tím lhářem prolhaným."

"A Josef"

Na to Babuš nevěděla odpovědi; slzela neustále celou cestou, než došly domů. Pes zaštekal, když vešly do vrat, ale ihned utichl poznáv domácí.

Na zápraží stál otec. "Kdo to?" ozval se.

"A my jsme to," odpovídala Mařka; "byly jsme se trochu před stavením rozhlédnout."

Dostí nejapná výmluva u zamyšle-

ného hospodáře prošla. Čekal bez-toho dobré porovnání, jakmile se Josef dostaví, a nechtěl zbytečně dřívě na dceru dorážet.

Děvčata vešla do chléva. Bylo tam světlo; mladšíinka odcházejíc, zanechala na okénku olejovou lampičku. Mařka přiložila ještě kravám chrastu a chystala se k dojení. Babuša si podepřela loket na vyrovnané v koutě otýpky a položila si na ně hlavu. Mařka se dala pilně do dojení a po dlouhém mlčení povídá:

"Kdyby ted' došel Josef, mluvila byste s ním jako dřívě? Však by si toho za svou věrnost a srdce upřímné věru zasloužil."

Babuša neodvětila, ale Mařka zmerčila, že záporně pohnula hlavou.

V tom vešla panímáma. Dcerka pozvedla hlavu, utřela si honem oči a nutila se k lhostejné tváři. Aby si jí matka neprohlížela, popadla s lávky dojačku, do druhé ruky vzala stoličku a měla se honem k dojení.

Hospodyně si zatím prohlédla na lávce postavené krajáče, popleskala krajní plavku a povídá: "Nějak jste se, holky, opozdily — jde již na osmou hodinu."

"Myslíla jsem, že je teprve asi čtvrt," prohodila Mařka, jen aby něco řekla.

"Babuško, tuším, žes ještě nevečeřela," obrátila se selka k dceři, misce slížky."

"běž se najíst, máš tam v troubě na "Nejsem mamičko lačná," ozvala se dcera pokorně.

"Jen jdi do jizby, at' tam není pantáta sám; má beztoho mrzutou chvíli, že nepůjde dnes do hospody."

"Je tam Josef?" otázala se dívka pološeptem.

"Není, ale snad dojde včil. Tak běž; nedělej hlupoty, nehněvej otce znovu."

Babuša konečně poslechla, vyběhla z chléva a brala se zvolna do stavení. V sínce nabrala do hrnčičku vody ze štoudve a omyla si trochu obličej. Pak vešla do jizby. Otec seděl u stolu a kouřil; ohlédl se, kdo to vešel, ale ihned zase obrátil hlavu. Mlad-

šíinka myla u kamen nádobí. Babuša jí chvíli pomáhala a když byly hotovy, vynašla si v truhle nějaké šití. Posadila se proti tatíčkovu ke stolu a přes tu chvíli hleděla ku dveřím; vypadala neobyčejně zkroutěně.

Po dlouhé chvíli vešla matka. Podívala se na hodiny a prohodila nuceně:

"Tuším, už Josef nepřijde. — —"

"Když nepřijde — nebude tady," odvětil pantáta s úsečnou lhostejností a podíval se po očku na dceru. Napadlo mu, že se přece jen neprávem na holku osopil, nejspíše Josef více zavinił než ona, jinak, kdyby měl zcela čisté svědomí, byl by došel.

Řeč se počala točiti kolem hospodářství, ale nikomu se jak se patří do rozmluvy nechtělo. Když šlo na devátou hodinu, začal pantáta zívát a řekl, že si již půjde lehnout. Babuša se zdvihla, uložila šití a přála rodičům dobrou noc.

Dívka vzala za kliku své komůrky, ale přede dveřmi nerozhodnuta se zastavila. V uších jí najednou zaznělo:

Já som teba doma hl'adal,
teba doma nebolo — —"

a Babuše ta slova vyčítavě v uších zvučí a z prsou vyluzují touhou dobrému člověk ruku stisknout. Přála bych si ted', ach přála — —

Popošla několik kroků ku dveřím v síni a otevřela je. Venku fičel ostrý vítr, ševlel vadnouchými listy hrůšně na dvoře a připadalo to, jako by si někdo vzdychal. Nad sfodolou se třpytila veliká hvězda večernice a všude, kde se dívčím zarosený zrak na obloze zastavil, odkrýval nové hvězdičky. Babuška vzpomněla večřejšího večera, jak se na ta milá světélka, pánu Bohu na úkor, mrzela, a zachvěla se trpkou lítostí.

V tom přešel přes dvůr čeledín a zastrkoval vrata závorou.

"Francek!" zavolala naň dcera, "nezavírej ještě; pojd' sem!"

"Co pak chcete?" otázal se čeledín.

Babuška se k němu nahnula, hovoříc tlumeně, ale určitě:

"Dojdi mi ještě k Boršeckým a vyříd' Josefovi, aby k nám na chvílku došel — jenom tak na dvůr, já bych mu ráda něco řekla. Ale vyříd' mu to jistě; kdyby již spal, at' ho zbudí, že s ním ještě tuto chvíli chci něco důležitého mluvit; ale můžeš se také zmínit, že to nebude nic zlého a nepěkného, co mu chci povědít — víš?"

Čeledín bez námítky poslechl.

"A pospěš si, at' to dlouho netrvá!" kázala hlasitě dívka.

Jakmile Francek odešel, vběhla s tlukoucím srdcem do komůrky, přejela si rukou horké tváře a čelo, klešajíc před svým lůžkem, kde nalézal se její důvěrný, svatý obrázek, na kolena.

"Och, panno Marjá, nedopust', aby se na mne hněval," šepotaly chvějící se rty. "Já již vícekrátě takový nerozum nevyvedu; — já budu mít teprve nyní Jošku jak se patří ráda — věrně až do smrti!"

Uspokojena povstala, přiblížila se k oknu, hledajíc na květinách nejlepší stonek rozmaríny a poslední kvítek muškátu, který se tam posud zachoval. Pak vyšla ven a vstoupila si u dveří do koutečka.

Došel Francek a vyřídil, že Josef přijde, jen co si vezme na sebe kázkou a klobouk.

Konečně zadupaly známé kroky; Babuša se ještě více tiskla do koutka; ale Josef ji tam přece hned uhlídal, jakmile vešel do vrat.

Přiblížil se k ní beze slova a stanul před ní se skloněnou hlavou. Babuša cítila, že musí ona promluvit; zapřela rozpaky a promluvila:

"Joško — nehněvaj sa," zašeptala

podávajíc mu oddaně rukou voničku a líce k polibení.

"Co bych sa hněval, duša moja," přicházel Josef k blažené řeči.

Do síňky zatím vešla panímáma a za ní pantáta, nedbaje studeného večera — na polo již svlečený.

"I aby vás oba dva!" dopálil se, ale jen tak na polo úst s utajeným uspokojením. "Budete si vy ještě jednou robit z rodičů dobrý den! To že se spolu hněvají, spolu nemluví — a zatím to beseduje leckdes v síňkách za našimi zády. To jen když si mají tajnostě pro sebe . . ."

"I nech je, pantáto je to ještě mladé a nepovážlivé —" omlouvala dobrosrdečně Babuščina matka.

Mladý párek ani nemukl na omluvu, a když rodiče odešli do jizby, rozhlédli se, držíce se za ruce, po dvoře.

Vítr ustál, měsíček poběhl celý rozhled neobyčejnou čistotou a takovým pokojným mírem, jako by si všechno pochvalovalo svůj účel bytí.

Pes Uhlík si obcházel ztichoučka svoji boudu a mysl si nejspíše, že má svůj vlastní znamenitý příbytek; nově okovaný pluh pod kolnou se blyštil vědomím, že na něm mnoho v selském dvoře záleží a dubový okov vyzdvížený nad studnou jako by na řetěze pokyvoval: "Však na mně také . . ." Stará hrušeň zašveholila moudře: "Tak pěkně to ve světě rok od roku chodí, co se mne týče, nosím dobrých hrušek dost, a požehnané ruce, které mne zde vsadily —", a oba mladí hospodáři budoucnosti cítili v srdcích radostné i vážné kolotání života.

A ten písař pod zahradou at' čeká nadarmo a deklamuje hvězdné večerníci, že blízká mu je, a i vzdálená.

Doga

Napsala Ada Negri

MILOVALA chudého sochaře; ale velmi dobře věděla, že dříve nebo později skončí všechn přepych mláďí a lásky rozumovým sňatkem, že si přece vezme bohatého statkáře, který už dvakráte požádal o její ruku.

Milovala, ano, opravdu milovala chudého sochaře. Ale sama pochopila duševní rovnováhou krásné, zdravé blondýnky silných nervů a jasného úsudku, že v jistých případech láska a manželství jsou věci zcela odlišné.

Chudý sochař nebyl by se nikdy mohl s ní oženiti, nikdy. Byl by se spokojil několika prehavými hodinami, kdy tajně navštěvovala jeho atelier, byl by ji líbal a líbal krásnými a sevřenými rty, které při polibku se měnily v nebezpečné pokušení — a byl by modeloval její klidný obličej a bujná, nádherná ramena v nesčetných variacích, odvážně načrtnutých, na nichž viděla sebe s křivým nosem, s vášnivými, dravými ústy a silnými lícními kostmi, o jakých neměla ani zdání: zkrátka zcela jiný obličej, než jaký jí ukazovalo zrcadlo.

Kdo z obou měl pravdu? . . .

Sochař nebo zrcadlo? . . .

Ale mladá blondýnka nebyla tak pošetilá, aby se trápila řešením tak složitých problémů umění a života.

A přišel den, kdy už bylo naprosto nutno se rozhodnouti. K nesmírné radosti tatínka a maminky jimž chudoba nečinila vážných starostí o pestrost pořadu oběda a večere, dovolila konečně bohatému majiteli nepřehledných žirných polí, aby jí vsunul na prstenník levé ruky zásnubní

prsten. Důkladné safíry a démanty: spíše křiklavý a drahý, než vkusný.

Trpěla; a s ní trpěl chudý sochař. Ale přece ne tak, jak očekávali. Jejich utrpení podobalo se bolesti po nutné, chirurgické operaci, již se člověk musí hned nebo později podrobiti a o níž ví, že je nezbytná k vyhlazení kořenů nebezpečné choroby. Ani sochař, ani dívka nehřešili sentimentalitou. Oba četli zřetelně v knize nutnosti a potřeb vlastního života: on byl připoután nesčetnými pouty k umění, ona k svému osudu ženy. Temnému, ale nezměnitelnému osudu: mítí dům, který by řídila, a roditi a vychovávatí děti.

Řekli si "s bohem" s odhodlanou a statečnou upřímností.

V budoucnosti uvidí se velmi zřídka, snad nikdy. Ale jedna jistota je utěšovala. Vědomí, že láska jim zůstane v duši, nejen jako vzpomínka, nýbrž jako živoucí síla, která jim bude nápomocna na cestě životem: skrytý poklad, který jim nikdo nebude moci uloupiti.

Chudý sochař poslal mladé, krásné blondýně svatební dar: štěňátko dogy, z ušlechtilého, docela čistého plemene, které mělo na obojku připevněný lístek se slovy: "Jmenuji se Fido."

Žena prý byla darem velmi dojata. Přivinula k prsům nevinné, teplé tělíčko, jež se chvělo v jejím náručí. A po sňatku překrásné štěňátko odstěhovalo se s ní do venkovského domu, který obývala pak se svým manželem.

Byl to dům nízký, veliký, jednoduchý a střízlivý, barvy žlutavé a zelené, jako požehnaná rovina, která se všech stran jej obklopovala. Vchod do domu stínily nádherné keře vyso-

kých pnoucích růží. K panskému sídlu tulil se domek správčův, na jižní straně byly stáje, a široko daleko, kam ani oko nedohlédlo, rozprostírala se úrodná, pečlivě vzdělávaná pole.

Zalíbil se bohatý venkovský dům opatřený veškerým důkladným pohodlím, plavovlasé novomanželce. S radostí z plných plic. Zamlouvalo se hloučku služebných, byla nadšena komorou, kde byl vzorný prací stroj a mladé ženě býti "paní", poroučeti veškeré moderní zařízení. Okoušela novou, dosud nepoznanou rozkoš z bohatého krásného prádla, narovnaného v dubových skříních, ze zásob vařiva a potravin ve špízích, z vonného sena v seníku, zrní ve stodolách, ze všeho božího požehnání ve statku a příslušenství, kterého příčinlivá správa jejího muže moudře využívala.

I muž se jí začal líbit, tak jako závěje zlatého obilí v stodolách, jako vršky omamujícího sena, jako šťavnaté těžké hrušky v sadu, jako vzrostlí a mohutní koně ve stájích. Zdál se jí krásným, když ho teď viděla, daleko nebezpečného porovnání a městskými šviháky. Jeho svalnaté paže, tvrdé a pevné nohy, výbuchy živelného hlasu ve smích i hněvu, jeho volná mluva, mužné objetí, staly se jí v krátké době nezbytným chlebem každodenního života.

Snad to nebylo štěstí; ale byla to určitost a jistota života.

Ostatně, kdo může říci, v čem je štěstí? . . .

Vlasy mladé ženy byly teď plnější a plavější, růžovější a svěžejší její plet', rozkvetly a zmohutněly tvary jejího těla blahobytem a souladem nového života.

A přece nezapomněla na chudého sochaře. V jejím srdci žily vzpomínky na něho, na jejich rozhovory lásky v ateliéru, vysoko nad střechami, posestém náčrtky, sádrou a kusy mramoru, prosyceném neklidem a žárem úsilí umělcova: střežila ony vzpomínky se žárlivostí, s jakou člověk opatruje v tajné přihrádce vykládaného sekretáře starodávný šperk, kterého

majitel sice nenosí, ale který stále chová v úctě jako amulet.

Ale také se stejným klidem.

Ony vzpomínky nebouřily jejich smyslů, ale hrály ji pouze mírně v duši: a věřila, že on stejně vzpomíná a cítí, přes propast času a vzdálenosti. A to také jemně kořenilo její každodenní život, rozdělený mezi muže, dům a vládu na statku.

Od přítele, který zůstal věren chudobě, nedostávala zpráv, leč pouze čas od času pohlednici s pouhým podpisem, spíše namalovaným než napsaným velikými písmenami. Ale jí to stačilo. Mluvila o něm jen s Fidem, darovanou dogou.

A ten milý Fido vyrostl z překrásného štěněte v nádherné zvíře. Celý šedivý, se sametově lesklou a hebkou srstí popelavě šedé barvy, bez jedinkého stínu nebo skvrny, silný a svalnatý jako lev, měl čtverhrannou hlavu a zarůžovělé, kulaté oči, které dovedly býti stejně sladké jako divoké.

Fido se bál pána a ctěl jej; ale nemiloval pouze svou velitelku: divokou a exkluzivní láskou.

Nehnul se od paní ani na chvíli; ve dne chodil za ní všude kamkoliv kráčela. A v noci ležel věrně na bílé medvědí kůži u nohou manželského lože, kde paní spala. A vztyčoval se ostrážitě kdykoliv se zvenčí ozval i slabý lomoz.

Vrčel hrozivě na každého (i na pána a služebnictvo), kdo se jí přiblížil. Všichni lidé v domě i z vesnice se ho báli. Snad jediný Gregorio, starý sluha, který také řídil koně a byl již svědkem narození pánova, a neporušitelnou částí panského domu, stejně jako kamenné zdi, mohl se pyšnit, že měl na dogu jakýsi vliv. Ale také si nesměl dovoliti přílišné důvěrnosti.

Ony oči, sledující každý pohyb paní a stále na ni otrocky upřené s nekonečnou vytrvalostí, říkaly věci, jimž pouze ona rozuměla. Doga věděla všechno o ní a jejím bývalém milenci; tím byla krásná paní zcela jista. Mezi ženou a ním plynul stále a tiše nevy-

čerpateľný rozhovor, který žena vždy si neuvědomovala, ale zvíře ano.

Říkalo:

“Neopustím tebe. On mně to důtklivě nařídil! . . . Je to můj životní úkol. Nevadí, že máš jiného pána a velitele, a že snad nikdy už Jeho neuvídíš. Jsi teď bohata; avšak nebyla bys dosti bohata, kdybys nebyla si jista, že někde v dalekém světě je On, který na tebe myslí a má tě rád.

A manželů krásné blondýny byla doga drahá, poněvadž byla čistokrevná a výborný hlídač. Ale když pozoroval, jak pes přímo visí na jeho ženě, začal ho nenávidět. Vybíjel jí někdy hrubostmi vůči ženě, nebo surovými kopanci psu, který žalostně kňučel. Paní nikdy ani nehlesla, ale zbledla při každé surovosti mužově. A manžel, který nebyl v jádru zlý člověk ihned se zastyděl a litoval svého činu.

Jednou však když chtěli oba odjetí do Milána na čtyři, pět dní, opřel se muž rozhodně, aby vzali psa s sebou.

Nechtěl cestovat se zvěřincem.

Jen at' si žena představí cestu se psem! . . . A v hotelu! . . . Kdo má poslouchat Cerbera, který štěká na každou mouchu?! . . . Jistě by měl spoustu mrzutostí se psem. Však on se naučí i tomu. Zůstane hezky doma s Gregoriem, který oň bude pečovat.

Fido poslouchal se vztyčenýma ušima. Chápal, že se mluví o něm. Opřel se celým tělem o bok velitelčin, jako by jí chtěl zastrašit svojí váhou.

V den odjezdu byl včas zavřen do oblékárny s Gregoriem, který se marně namáhal uklidnit zvíře! . . .

Jsa pověřen opatrováním psa, musel se zřící slávy řídit povoz do stanice v sousední vesnici. Pes se příšernými skoky vrhal na dveře a málem by je byl vyrazil.

Po dlouhém záchvatu skoků, vytí a nářku Fido se uklidnil zdánlivě.

K večeru odvedl ho Gregorio do kuchyně. Fido dal se vésti jako beránek; ale ani se nedotkl jídla a vody.

Když nastala noc dobýval se do ložnice, a když ho tam Gregorio vpuštěl, ulehł na obvyklé místo u man-

želského lože. A nehnul se odtamtud až do rána.

Na úsvitu začal bloudit tiše po všech chodbách. Marna byla všechna slova a lichotky služebnictva. Pohled na ubohé zvíře působil žalostně.

A opět ani si nepřičichl k vodě ani k jídlu.

Tak počínal si dva dny.

Třetího dne jeho tělo tělo už bylo vyhublé, vyběhl ze vrat, a pobíhal zmateně, až se dostal do vesnice.

A vběhl do všech domků a dvorků, kam ho kdysi paní vodila, ovšem uvázaného na řemenu.

Ted' ale nikdo se ho nebál. Nenažáněl hrůzy, neštěkal, nevrčel; byl ubohým, opuštěným psem. Hledal pouze, a říkal očima:

“Je zde moje paní?”

Ale marně; konečně už prohledal poslední chatu. A zatím snesl se večer.

Tu vrátil se hladový do domu své paní; sotva se vlekl. A doma díval se upřeně několik minut na starého Gregoria.

Pak odplazil se zase do ložnice a natáhl se na kůži bílého medvěda, na obvyklém místě věrného psa. A příštího rána nalezl ho tam Gregorio v téže poloze, jak večer ulehł, mrtvého.

*

Když jednou odpoledne v Milánu kráčela plavovlasá paní sama ulicí Monte Napoleone, potkala sochaře.

Nenadálé setkání, nesmyslné a hloupé, z těch, které překvapí člověka z čista jasna, kdy nejméně se toho naděje, a při nichž se nám zdá, že jsme vrazili hlavou do zdi. Požárem zapláł její obličej; ale jeho tváře zbledly jako rubáš. Řekli si čtyři zmatené, vzájemně si odporující věty. Hučelo jim v uších, a před očima dělaly se jim mžitky; v srdci měli puštělo a prázdno jako v potopeném zvonu.

Ona byla příliš rozkvetlá a blahobytná, a celá její bytost i zevnějšek jevil vliv a stopy toho druhého, skutečného pána. On byl bez vousů, a

měl změněný obličej: jasnější, mladší. Mohou se lidé tak změnit? . . . Je možno, když se kdysi milovali. že se potkají po čase jako cizí, lhostejní lidé? . . .

Nepožádal jí, aby se vrátila do jeho ateliéru — aspoň na čtvrt hodinky. Ani se jí nezeptal po psu. Byl roztržitý, netrpělivý; a kdo ví? . . . snad tím trpěl. Co se mu přihodilo? . . .

Jistě má novou přítelkyni. A spěchá na schůzku. Hle vysvětlení.

Pozdravili se, neodváživše se ani na sebe pohledět; stiskli si docela banálně ruku a poskvrnili si rty nejživějším "na shledanou".

Zvláštní bylo, že ona, sotva se ro-

zešlá, pocítila v prsou bolest, jako kdyby jí byl někdo polil srdce vařícím olejem. A styděla se, a měla chut si nabít. Ale chápala, že by to nebylo s to zmírnit palčivost rány.

Čtvrtého dne večer vrátila se s manželem domů; ukázali jí na uvítanou vyzáblou a ztuhlou mrtvolu Fida.

Ona smrt byla zcela logická: cítila to, ale nemohla toho říci.

Sklonila se k mrtvému Fidovi. A neskrývajíc slz, pohladila třesoucí se rukou věrnou hlavu zvířete. Ale ledový chlad smrti je příliš příšerný; ihned pudově odtrhla ruku. A měla tak sevřené hrdlo, že nemohla je jinak uvolnit, leč náfkem. Mrtvola psa ležela jí u nohou, a žena cítila, že se jí nezbaví po celý život.

Bratislavský hrad

Rekonstrukce Bratislavského hradu pokračuje velmi rychle: část střechy je již hotova, do konce roku budou na hradě i okna a v roce 1963 bude v místnostech hradu umístěno museum. Bude v něm umístěno všechno, co souvisí se slovenskými dějinami a kulturou. A tak bude hrad, ze kterého vládli kdysi mocní velmožové a králi, sloužit zcela jiným úkolům.

Nedávno byla nalezena pod gotickou síní kostra nějakého velmože — okolo hradu, všude, kde zakopnete, najdete kostry nešťastníků, o kterých nevíme, zda padli v boji, či jsou-li to bývalí vězni v hradní hladomorně. Pravda, podle koster se dají zjišťovat i dějiny hradu. Víme, že zde byli také Římané před skoro 2000 roky. Měli zde silnou posádku na obranu hranic své velké říše — hranice této říše byla na Dunaji. Římská posádka vybírala mýtné od kupců, putujících kolem Dunaje z Arábie na sever — dále putovali kolem řeky Moravy, Vltavy a Visly k Severnímu moři. Prodávali meče a jantár. Na hradě se našly jehly, do kterých Římané vepsali číslo svého vojenského útvaru — legie, které tam sídlily. Později ovládl také hrad, kde se po nich našly různé pozůstatky.

Ve XIII. století dobyli hrad Tataři, ale zmocnit se jej nemohli. Na hradě měl svatbu český král Přemysl Otakar II. s ruskou kněžnou Kunhutou a zdržoval se zde také husitský vojevůdce Jan Jiskra.

Roku 1811 hrad vyhořel — podpálili jej vojáci, kteří již nemohli snášet kruté zacházení velitelovo. A od té doby ležel hrad v rozvalinách. Mnozí se snažili o jeho obnovení, ale nepodařilo se jim to. — Až nyní uvolnila československá vláda velké prostředky na jeho obnovu a výstavbu.

Od roku 1963 v něm budou shromážděny všechny slovenské kulturní a historické poklady. Z jeho věže je čarokrásný pohled na Bratislavu a daleké okolí. Na hradě je studna, o které se mysli, že z ní vede otvor do Dunaje. Je na něm veliká hladomorna, pod hradem jsou podzemní chodby — vedou pod Bratislavu a směrem až k Pajštúnskému hradu. Těmito chodbami měla uniknouti posádka, kdyby se nepříteli podařilo hrad dobýt.

OBSAH:

Tonička	16
F. X. Svoboda	
Kardufur	26
A. V. Šmilovský	
Pro kletbu předků	39
Antonín Janovský	56
Vlasta Pittnerová	
Chmury lesů	73
Marva Fričová	
Komtesa Mimi	87
F. J. Čečetka	
Šílená Marta — Upomínky z vojny	110
Bedřich Moravec	
Lesní panenka	118
A. V. Šmilovský	
Pan vrchní	135
(Obrazy života 1859)	
Divoký Západ	146
A. M. Whitney-Jarolímek	
Poznal jsem, jak vypadá peklo!	178
Dr. Antonín Hřebík	
Pohřeb	182
J. Š. Baar	
Věrná ženuška	187
Jan Klecanda	
Bezcitné srdce	199
Historická povídka od Petra Dejmka	
Poblouznění — Ze slováckých obrázků	207
Gabriela Preissová	
Doga	219
Ada Negri	

